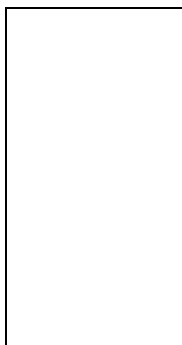

Regeringens skrivelse 2001/02:101

Årsredovisning för staten 2001

Regeringens skrivelse 2001/02:101

Årsredovisning för staten 2001

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 4 april 2002

Göran Persson

Bosse Ringholm
(Finansdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för det ekonomiska utfallet i staten budgetåret 2001. Skrivelsen omfattar uppföljning av de budgetpolitiska målen, resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys samt det slutliga utfallet på statsbudgetens inkomsttitlar och anslag under året. Vidare lämnas en redogörelse för statliga garantier, avgifter till och bidrag från EU, den statliga sektorns tillgångar, skulder och kapital samt utvecklingen av statlig konsumtion och produktion. Riksrevisionsverkets iakttagelser i rapporter från effektivitetsrevisionen under året redovisas och kommenteras i skrivelsen. Myndigheter som har fått revisionsberättelse med invändning omnämns och skälen för invändningarna anges. I jämförelse med föregående års motsvarande skrivelse (Skr. 2000/01:101) har det tillkommit ett avsnitt om revisionen av EU-medel. Avslutningsvis redogör regeringen för utvecklingen av den ekonomiska styrningen i staten.

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	15
1.1	Skrivelsens innehåll	15
1.2	Sammanfattning av det ekonomiska utfallet m.m.	15
1.3	Könsuppdelad statistik.....	18
1.4	Kvalitetsbedömning av årsredovisningen för staten	19
2	Uppföljning av de budgetpolitiska målen	23
3	2001 års resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys.....	29
3.1	Omfattning och nyckeluppgifter	29
3.2	Konsoliderad resultaträkning	31
3.2.1	Intäkter	32
3.2.2	Kostnader.....	33
3.2.3	Övriga kommentarer till resultaträkningen.....	36
3.3	Konsoliderad balansräkning.....	36
3.3.1	Nettoförmögenheten	38
3.3.2	Övriga förändringar i balansräkningen	38
3.4	Statsskulden	39
3.5	Finansieringsanalys.....	43
3.5	Finansieringsanalys.....	43
4	Statsbudgetens utfall.....	49
4.1	Statsbudgetens saldo 2001	49
4.2	Statsbudgetens inkomster.....	50
4.2.1	Makroekonomisk utveckling.....	52
4.2.2	Skatter m.m.....	53
4.2.3	Övriga inkomster	59
4.3	Statsbudgetens utgifter	65
4.3.1	Utgiftsområde 1 Rikets styrelse	70
4.3.2	Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	71
4.3.3	Utgiftsområde 3 Skatteförvaltning och uppbörd.....	71
4.3.4	Utgiftsområde 4 Rättsväsendet	71
4.3.5	Utgiftsområde 5 Utrikesförvaltning och internationell samverkan..	72
4.3.6	Utgiftsområde 6 Totalförsvaret.....	72
4.3.7	Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.....	72
4.3.8	Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar.....	74
4.3.8	Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar.....	74
4.3.9	Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.....	74
4.3.10	Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp.....	75
4.3.11	Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	76
4.3.12	Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	76
4.3.13	Utgiftsområde 13 Arbetsmarknad	76

4.3.14	Utgiftsområde 14 Arbetsliv.....	77
4.3.15	Utgiftsområde 15 Studiestöd	77
4.3.16	Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.....	79
4.3.17	Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	79
4.3.18	Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande.....	80
4.3.19	Utgiftsområde 19 Regional utjämning och utveckling.....	81
4.3.20	Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	81
4.3.21	Utgiftsområde 21 Energi.....	82
4.3.22	Utgiftsområde 22 Kommunikationer	82
4.3.23	Utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar.....	82
4.3.24	Utgiftsområde 24 Näringsliv.....	83
4.3.25	Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	83
4.3.26	Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.	84
4.3.27	Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen	85
4.3.28	Minskning av anslagsbehållningar.....	86
4.3.29	Riksgäldskontorets nettoutlåning.....	86
4.3.30	Kassamässig korrigering	88
4.3.31	Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten.....	89
5	Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten m.m.	93
5.1	Olika avgränsningar av staten	93
5.2	Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten	93
5.3	Härledning av statsbudgetens saldo från resultaträkningen	95
6	Statliga garantier	101
6.1	Inledning.....	101
6.2	Statens garantiportfölj	101
6.3	Avgiftsinkomster, utbetalningar och återvinningar.....	104
6.4	Kontobehållningar och regressfordringar	105
6.5	Portföljens riskprofil	106
7	Avgifter till och bidrag från EU	111
7.1	Avgiften till EU:s budget	111
7.2	Återflöde från EU-budgeten.....	112
7.3	Anslag finansierade med EG-medel.....	113
8	Sammanställning av den statliga sektorn	119
8.1	Den statliga sektorns förmögenhet	119
8.2	AP-fonderna och Premiepensionsmyndigheten	121
8.3	Statliga bolag, banker och finansinstitut	122
9	Utveckling av statlig produktion.....	127
10	Riksrevisionsverkets iakttagelser.....	135
10.1	Effektivitetsrevisionens iakttagelser	135
10.2	Revisionsberättelser med invändning	146
11	Revision av EU-medel avseende budgetåret 2000.....	151
11.1	Utgångspunkter för Sveriges agerande rörande revisionsrättens iakttagelser.....	151

11.2	Iakttagelser i rapporten för 2000 presenterade under 2001 samt svenskt agerande i rådet	151
12	Utveckling av den ekonomiska styrningen i staten.....	159
12.1	Ekonomisk styrning för effektivitet och transparens.....	159
12.2	Resultatskrivelser	160
12.3	Fortsatta utvecklingsarbetet	160

Bilagor:

- Bilaga 1 Ordlista
- Bilaga 2 Redovisningsprinciper
- Bilaga 3 Noter
- Bilaga 4 Statliga myndigheter, inklusive riksdagens myndigheter, och de allmänna försäkringskassorna
- Bilaga 5 Statliga bolag, banker och finansinstitut
- Bilaga 6 Specifikation av statsbudgetens inkomster
- Bilaga 7 Specifikation av statsbudgetens utgifter
- Bilaga 8 Månadsfördelade inkomster
- Bilaga 9 Månadsfördelade utgifter

Tabellförteckning

1.1 Nyckeltal för de ekonomiska utfallen åren 2000 och 2001	16
2.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande	23
2.2 Takbegränsade utgifter	25
3.1 Nyckeluppgifter.....	29
3.2 Konsoliderad resultaträkning.....	32
3.3 Transfereringar – Lämnade bidrag m.m.....	33
3.4 Socialförsäkring	33
3.5 Övriga transfereringar	35
3.6 Konsoliderad balansräkning	37
3.7 Statsskuldens utveckling och sammansättning (exkl. skuldskötselåtgärder)	40
3.8 Nominella lån i svenska kronor	40
3.9 Valutaskulden inklusive värdet av derivatportfölj.....	41
3.10 Statsskuldens kostnader	42
3.11 Finansieringsanalys	43
3.12 Utdelningar i statliga bolag, inbetalda 2000 respektive 2001	44
3.13 Materiella investeringar	44
4.1 Statsbudgetens saldo 2001 samt justering för större engångseffekter	49
4.2 Statsbudgetens utfall 2001.....	50
4.3 Offentliga sektorns och statens periodiserade skatter samt statsbudgetens inkomster	51
4.4 Skillnaden mellan skatterna i resultaträkningen och i statsbudgeten	52
4.5 Makroekonomiska förutsättningar vid olika prognostillfällen	52
4.6 Hushållens periodiserade skatter.....	54
4.7 Inkomstiteln Fysiska personers inkomstskatt	54
4.8 Företagens periodiserade skatter	55
4.9 Inkomstiteln Juridiska personers inkomstskatt	56
4.10 Periodiserade socialavgifter, särskild löneskatt och allmän pensionsavgift.....	56
4.11 Inkomsthuvudgruppen Socialavgifter och allmän pensionsavgift.....	56
4.12 Övriga inkomster, sammanfattning.....	60
4.13 Inkomster av statens verksamhet, översikt.....	60
4.14 Rörelseöverskott.....	61
4.15 Ränteinkomster	61
4.16 Aktieutdelning	62
4.17 Inkomster av försåld egendom	63
4.18 Återbetalning av lån.....	63
4.19 Kalkylmässiga inkomster	63
4.20 Statliga pensionsavgifter	63
4.21 Bidrag m.m. från EU	64
4.22 Makroekonomiska förutsättningar för utgifterna	65
4.23 Skillnaden mellan utfallet och beräknade utgifter i statsbudgeten 2001	65
4.24 Statsbudgetens utgifter fördelade på utgiftsområden	66
4.25 Indragningar 2001	67

4.26 Medgivna överskridanden.....	67
4.27 Begränsningsbelopp 2001	68
4.28 Statsbudgetens utgifter fördelade på politikområden.....	69
4.29 UO 1 Rikets styrelse.....	70
4.30 UO 2 Samhällsekonomi och förvaltning.....	71
4.31 UO 3 Skatteförvaltning och uppbörd.....	71
4.32 UO 4 Rättsväsendet.....	71
4.33 UO 5 Utrikesförvaltning och internationell samverkan	72
4.34 UO 6 Totalförsvaret.....	72
4.35 UO 7 Internationellt bistånd	73
4.36 Utfallet för biståndet 1997-2001	73
4.37 UO 8 Invandrare och flyktingar	74
4.38 UO 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	74
4.39 UO 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp	75
4.40 Antal ersatta sjukdagar, ersättning per dag 1997-2001	75
4.41 UO 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.....	76
4.42 UO 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.....	76
4.43 Föräldrapenningen 1996-2001.....	76
4.44 UO 13 Arbetsmarknad.....	76
4.45 UO 14 Arbetsliv.....	77
4.46 UO 15 Studiestöd	78
4.47 Antal studerande med studiemedel 1998-2001	78
4.48 Utbetalade studiemedel 1998-2001	78
4.49 Antal studerande med vuxenstudiestöd 1998-2001	79
4.50 UO 16 Utbildning och universitetsforskning.....	79
4.51 UO 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.....	80
4.52 UO 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande	80
4.53 UO 19 Regional utjämning och utveckling.....	81
4.54 UO 20 Allmän miljö- och naturvård	81
4.55 UO 21 Energi.....	82
4.56 UO 22 Kommunikationer	82
4.57 UO 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar.....	83
4.58 UO 24 Näringsliv.....	83
4.59 UO 25 Allmänna bidrag till kommuner	83
4.60 UO 26 Statsskuldsräntor m.m.	84
4.61 Räntor på statsskulden.....	84
4.62 Räntor och valutakurser 1998-2001 årsgenomsnitt	85
4.63 UO 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen.....	85
4.64 Minskning av anslagsbehållningar 2001	86
4.65 Specifikation av anslag med anslagsbehållningar över en miljard kronor.....	86
4.66 Riksgäldskontorets nettoutlåning.....	87
4.67 Kassamässig korrigering	88
4.68 UO 93 Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten.....	89
5.1 Jämförelse mellan resultaträkningen och statsbudgeten	94
5.2 Sambanden mellan några väsentliga saldomått i årsredovisningen	96
6.1 Sammanställning över statliga garantiåtaganden och utfästelser.....	102
6.2 Avgiftsinkomster, utgifter för infrianden samt återvinningar under budgetåret 2001.....	105
6.3 Kontobehållning (inklusive depositioner) och regressfordringar 2001-12-31....	106
7.1 Avgiften till och återflöde från EU	113
7.2 Anslag finansierade med EG-medel 2001.....	114

8.1 Den statliga sektorns samlade tillgångar och skulder.....	120
8.2 Elimineringar avseende myndigheternas aktieinnehav (andelar i dotter- och intresseföretag)	121
8.3 Eliminering avseende AP-fondernas och Riksbankens innehav av statspapper samt PPM:s tillgångar och skulder gentemot Riksgäldskontoret	121
8.4 AP-fondernas tillgångar och skulder 2001 (marknadsvärde).....	122
9.1 Statens arbetsuppgifter.....	128
9.2 Produktion inom statens olika verksamhetsområden 1993–2001	128

Diagramförteckning

3.1 Statens intäkter 1997–2001	30
3.2 Statens kostnader 1997–2001	30
3.3 Transfereringar 1997–2001	30
3.4 Statens över-/underskott 1997–2001	30
3.5 Nettoförmögenheten och statsskulden	30
3.6 Statsskulden i procent av BNP	31
3.7 Statens egen verksamhet	31
3.8 Statens intäkter 2001 fördelade på typ av intäkt	32
3.9 Statens kostnader 2001 fördelade på typ av kostnad	33
3.10 Socialförsäkring 1997–2001	33
3.11 Arbetsmarknad 1997–2001	34
3.12 Bistånd och invandring 1997–2001	34
3.13 Total statsskuld vid utgången av resp. budgetår 1980–2001	40
4.1 Statsbudgetens faktiska och underliggande saldo 1990–2001	50
4.2 Mervärdesskatt uppdelad efter användning	57
4.3 Hushållens konsumtionsutgifter uppdelade i varugrupper	58
6.1 Utvecklingen av garantiåtagandena 1997 – 2001	102
6.2 Utvecklingen av infrianden, avgifter och återvinningar 1997 – 2001 (exklusive insättningsgarantin)	105
9.1 Tillväxten i staten och BNP 1990–2001, volymförändringar	127
9.2 Produktion av statliga tjänster fördelad på verksamhetsområden 2001	128
9.3 Produktion inom försvaret 1993–2001, volymförändringar	129
9.4 Produktion, förbrukning och löner i försvaret 1993–2001, volymförändringar	129
9.5 Produktion av statliga utbildningstjänster och forskning 1993–2001, volymförändringar	129
9.6 Produktion av statliga näringslivstjänster 1993–2001, volymförändringar	130
9.7 Produktion av samhällsskydd och rättskipningstjänster 1993–2001, volymförändringar	130
9.8 Produktion av allmänna statliga förvaltningstjänster 1993–2001, volymförändringar	131
9.9 Produktion av tjänster vid regeringskansliet, skattemyndigheter och länsstyrelser 1993–2001, volymförändringar	131
9.10 Produktion av vård, social trygghetstjänster och omsorg 1993–2001, volymförändringar	132

1

Sammanfattning

1 Sammanfattning

1.1 Skrivelsens innehåll

Enligt lagen (1996:1059) om statsbudgeten skall regeringen så snart som möjligt, senast nio månader efter budgetårets utgång, lämna en årsredovisning för staten till riksdagen. Efter önskemål från riksdagen lämnas årsredovisningen i anslutning till den ekonomiska vårpropositionen.

Årsredovisningen skall innehålla resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys. Den skall även innehålla det slutliga utfallet på statsbudgetens inkomstitlar och anslag.

Skrivelsen Årsredovisningen för staten 2001 syftar till att ge en samlad bild av hur statens finansiella resultat och ekonomiska ställning har utvecklats under det gångna året. Kvalitets-säkring sker främst genom Riksrevisionsverket som har ansvar för att granska underlagen till dels den konsoliderade redovisningen i resultat- och balansräkningarna, dels statsbudgetens utfall.

Utöver den redovisning som följer av budgetlagens krav redovisas fler aspekter av det ekonomiska utfallet, bl.a. den statliga sektorns samlade tillgångar och skulder.

I skrivelsen redovisas även Riksrevisionsverkets iakttagelser under det gångna året. Från och med i år ingår dessutom en redovisning av revisionen av EU-medel. Avslutningsvis redogör regeringen för utvecklingen av den ekonomiska styrningen i staten.

De konsoliderade redovisningarna i årsredovisningen omfattar myndigheterna, inklusive affärsverken, under riksdagen och regeringen med undantag för Riksbanken, AP-fonderna och Premiepensionsmyndigheten. Dessutom ingår de allmänna försäkringskassorna och de fonder

som redovisas av myndigheter, inklusive Riksbankens grundfond och Allmänna arvsfonden. Redovisningen omfattar all verksamhet i de ingående organisationerna oavsett finansiering. Resultaträkningen ger underlag för bedömning av statens samlade resursförbrukning. Värdet av statens tillgångar och skulder redovisas i balansräkningen. Finansieringsanalysen visar statens betalningsflöden. I skrivelsen jämförs utfallet för 2001 med utfallet för 2000.

Statsbudgeten omfattar inkomster och utgifter som påverkar statens lånebehov. För att statsbudgetens saldo skall överensstämma med statens lånebehov redovisas även Riksgäldskontorets nettoutlåning och en kassamässig korrigering på statsbudgeten. I skrivelsen jämförs och kommenteras statsbudgetens utfall för 2001 med de budgeterade inkomsterna och utgifterna på statsbudgeten.

En närmare beskrivning av olika principer och avgränsningar av staten återfinns i kapitel 5 Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten m.m.

1.2 Sammanfattning av det ekonomiska utfallet m.m.

Årsredovisningen för staten visar att statens ekonomiska ställning förstärktes under 2001. De budgetpolitiska målen har uppnåtts och överskotten, i såväl statsbudgeten som resultaträkningen, har bidragit till att statsskulden har kunnat amorteras av för fjärde året i rad.

Förklaringsfaktorerna till den positiva utvecklingen av statens finanser är flera.

Budgetdisciplinen är avgörande för att utgifterna inte skall överstiga det beslutade utgiftstaket för staten. Några större enskilda faktorer som i övrigt påverkat utfallet på såväl statsbudgeten som statens resultat- och balansräkningar är bl.a. ökade skatteintäkter, en extra utdelning från Riksbanken samt omfördelning av medel mellan AP-fonderna och statsbudgeten i samband med infasningen av det nya ålderspensionssystemet (se vidare kapitel 8 Sammanställning av den statliga sektorn). Övriga större förändringar redovisas i sammanfattningen nedan.

I följande tabell redovisas några nyckeltal avseende det ekonomiska utfallet 2001.

Tabell 1.1 Nyckeltal för de ekonomiska utfallen åren 2000 och 2001

	Utfall 2001 Mdkr	Procent av BNP ¹⁾	Utfall 2000 Mdkr	Procent av BNP ²⁾
Den offentliga sektorns finansiella sparande	105	4,8 %	77	3,7 %
Statsbudgetens saldo	39	1,7 %	102	4,9 %
Utgiftstak	791	36,5 %	765	36,5 %
Takbegränsade utgifter	786	36,3 %	760	36,2 %
Statens nettoförmögenhet	-813	37,5 %	- 1 009	48,1 %
Statsskuld	1 154	53,3 %	1 278	60,9 %
Årets överskott i resultaträkningen	57	2,6 %	25	1,2 %
Garantiförbindelser	750	34,6 %	711	33,9 %

¹⁾ Prel. BNP för 2001 uppgår till 2 167 miljarder kronor (löpande priser).

²⁾ BNP för 2000 uppgår till 2 098 miljarder kronor (löpande priser).

Budgetpolitiska mål

De budgetpolitiska mål som riksdagen har beslutat om innebär att:

- Den offentliga sektorns finansiella sparande skall uppgå till 2 procent av bruttonationalproduktion (BNP) i genomsnitt över en konjunkturcykel. För 2001 har riksdagen fastställt målet för det finansiella sparandet till 2,5 procent av BNP. Utfallet för 2001 blev preliminärt 4,8 procent av BNP eller 105 miljarder kronor.
- De takbegränsade utgifterna skall rymmas inom beslutade utgiftstak för staten. För 2001 har riksdagen fastställt utgiftstaket

till 791 miljarder kronor. Utfallet för de takbegränsade utgifterna blev 786,3 miljarder kronor, vilket innebär en marginal till utgiftstaket på 4,7 miljarder kronor.

Balans- och resultaträkning

Statens balansräkning visar att nettoförmögenheten, dvs. skillnaden mellan tillgångarnas och skuldernas bokförda värde (motsvarande eget kapital), var -813 miljarder kronor vid utgången av 2001. Det är en förbättring med 196 miljarder kronor (19,4 procent) jämfört med 2000. Förändringarna beror främst på att statsskulden har minskat med 123,5 miljarder kronor till följd av bl.a. överföringar av obligationer från AP-fonderna i samband med infasningen av det nya ålderspensionssystemet samt en extra utdelning från Riksbanken. Vid utgången av 2001 uppgick statsskulden till 1 154 miljarder kronor.

Årets överskott, dvs. skillnaden mellan intäkter och kostnader i resultaträkningen, uppgår till 57 miljarder kronor för 2001, vilket är en förbättring med 32 miljarder jämfört med 2000, dvs. mer än en fördubbling. Statens totala intäkter, inklusive finansiella intäkter och resultat från andelar i dotter- och intresseföretag, uppgick till 986 miljarder kronor, vilket är en ökning med 14 miljarder kronor jämfört med 2000. De största förändringarna på intäktsidan kan hänföras till en ökning av skatter m.m. som tillsammans utgör totalt 88 procent av de totala intäkterna (81 procent år 2000).

Statens totala kostnader, inklusive finansiella kostnader, uppgick till 930 miljarder kronor för 2001. Det är en minskning med 17 miljarder kronor jämfört med 2000. Den största förändringen kan hänföras till minskade kostnader för förvaltning av statsskulden. Kostnaderna för transfereringar som utgör 69 procent av de totala kostnaderna (66 procent år 2000) har däremot ökat, vilket främst beror på att kostnaderna för sjukpenning har ökat (ca 6 miljarder kronor). Kostnaderna för de statliga myndigheternas verksamhet har minskat med närmare 7 miljarder kronor, varav merparten beror på bolagiseringen av Statens järnvägar (SJ).

Statsbudgetens utfall

Statsbudgetens saldo 2001 uppgick till 38,7 miljarder kronor, vilket är 1,8 miljarder kronor lägre än budgeterat. Det positiva saldot innebär

att statens lånebehov har minskat och statskulden därmed kunnat amorteras av ytterligare. Utfallet på statsbudgeten påverkas av ett flertal faktorer såsom förändringar av makroekonomiska förutsättningar, beteendeförändringar etc. samt ekonomiska konsekvenser av beslut. Nettoförändringen till följd av engångseffekter som påverkar budgetsaldot, och därmed statens lånebehov, beräknas uppgå till 40,2 miljarder kronor 2001. De största engångseffekterna kan hänföras till överföringen av medel från AP-fonderna samt utdelningen från Riksbanken. Saldo efter justering för vissa större engångseffekter beräknas till -1,5 miljarder kronor.

Statsbudgetens inkomster uppgick till 755,1 miljarder kronor 2001, vilket är närmare 38 miljarder kronor mer än beräknat i statsbudgeten enligt budgetpropositionen för 2001. Skillnaden förklaras främst av att skatteinkomsterna blev 33,4 miljarder högre än beräknat till följd av bl.a. högre lönesumma för 2001 samt högre företagsvinster och högre realisationsvinster under inkomståret 2000.

Statsbudgetens utgifter m.m. uppgick till 716,4 miljarder kronor 2001, vilket är 39,7 miljarder kronor mer än budgeterat. Utgifterna för utgiftsområdena exklusive statsskuldräntor blev 2,4 miljarder kronor lägre än budgeterat. Avvikelsen i förhållande till budgetpropositionen för 2001 förklaras främst av en ökning av Riksgäldskontorets nettoutlåning till statliga bolag och affärsverk samt högre utgifter för statsskuldräntor m.m. på grund av svagare kronkurs och valutaförluster. Den kassamässiga korrigeringen blev 11,3 miljarder kronor större än beräknat främst beroende på Riksbankens utdelning samt vissa betalningsförskjutningar.

Statliga garantier

Statens totala garantiåtaganden uppgick till drygt 750,2 miljarder kronor 2001, vilket är en ökning med ca 39 miljarder (5 procent) jämfört med 2000. Om Insättningsgarantinämnden exkluderas uppgick statens åtagande till 361 miljarder kronor, vilket är en ökning med ca 50 miljarder kronor. Förändringen beror främst på att Exportkreditnämndens garantiåtaganden har ökat. Ett nytt statligt åtagande från och med 2001 är flygförsäkringsgarantier som uppgår till 42 miljarder kronor.

Utgifterna till följd av infriade garantier, dvs. skadeersättningar, uppgick till 1,1 miljarder kronor 2001, vilket är detsamma som för 2000.

Avgifter till och bidrag från EU

EU-avgiften uppgick till 23,3 miljarder kronor 2001, vilket är en ökning med 1 miljard kronor (4,4 procent) jämfört med 2000. Förändringen förklaras främst av att en del av 2002 års avgift ingår i utfallet för 2001 samt att Sveriges avgift avseende Storbritanniens budgetreduktion har ökat kraftigt beroende på retroaktiva korrigeringar för åren 1997-2000. Bidragen från EU uppgick till ca 8,5 miljarder kronor, vilket är en minskning med ca 0,5 miljarder kronor (6,0 procent) jämfört med 2000. Nettoflödet från statsbudgeten till EU uppgick därmed till ca 14,8 miljarder kronor jämfört med 13,3 miljarder kronor 2000.

Den statliga sektorn

Sammanställningen över den statliga sektorns samlade tillgångar och skulder innefattar utöver myndigheter under regering och riksdag även statliga bolag, banker och finansinstitut samt Premiepensionsmyndigheten, AP-fonderna och Riksbanken. De statliga bolagens tillgångar och skulder har i huvudsak förändrats genom olika företagsförvärv. De största händelserna är Sveaskogs förvärv av AssiDomän, Vattenfalls förvärv av HEW i Tyskland samt att SJ ombildades till aktiebolag den 1 januari 2001.

Statens samlade nettoförmögenhet, dvs. skillnaden mellan tillgångar och skulder (motsvarar eget kapital), uppgick vid utgången av 2001 till -123 miljarder kronor. Ökningen motsvarar 23 miljarder kronor (15,8 procent) jämfört med 2000. Utöver ovanstående förändringar beror ökningen bl.a. på årets överskott i resultaträkningen för staten.

Från och med i år baseras informationen om statliga bolag på uppgifter som inhämtats direkt från de statliga bolagen. I bilaga 5 Statliga bolag, banker och finansinstitut, återfinns en sammanställning av väsentliga nyckeltal 2001 för samtliga bolag med statligt ägande. En mer omfattande redovisning lämnas senare i vår i regeringens årliga skrivelse till riksdagen om de statliga bolagens verksamhet.

Utveckling av statlig produktion

Den statliga produktionen av tjänster 2001 uppgick till 186,5 miljarder kronor i löpande priser, vilket innebär att den totala produktionsvolymen är oförändrad jämfört med 2000.

Riksrevisionsverkets iakttagelser

Riksrevisionsverkets (RRV) effektivitetsrevision har avslutat 18 egeninitierade granskningar under 2001. Vidare har RRV genomfört elva studier på uppdrag av regeringen. I kapitel 10 görs en genomgång av flertalet av rapporterna och regeringens åtgärder med anledning av dessa.

RRV:s årliga revision har resulterat i att 10 myndigheter har fått invändning i revisionsberättelsen för räkenskapsåret 2001. Motsvarande antal 2000 var 14 myndigheter.

Revision av EU-medel för budgetåret 2000

Revisionsrättens granskning av verksamheter som finansierats med EU-medel avslutas med en årsrapport och ett antal särskilda rapporter. Dessa rapporter ligger till grund för rådets och parlamentets ansvarsfrihetsprövning. Iakttagelserna för 2000 berör samtliga utgiftsområden i EU-budgeten, men det finns anledning att särskilt lyfta fram de områden som berör Sverige. Dessa är egna medel (inkomsterna till EU-budgeten) samt EU:s jordbruks- och strukturpolitik. Redovisningen omfattar både de generella iakttagelserna som revisionsrätten gjort och de punkter där Sverige specifikt pekats ut.

En av de generella frågor som nämns är de stora överskott på EU-budgeten som uppstod under 2000 (11,6 miljarder euro). Sverige utpekas bl.a. avseende deklarationer av för stora odlingsarealer inom jordbrukssektorn och för uttagandet av s.k. kartavgift i samband med arealbidragen. Sverige delar inte revisionsrättens kritik.

Ekonomisk styrning i staten

I kapitlet redovisas läget avseende utvecklingen av den ekonomiska styrningen i staten. Synpunkterna från remissbehandlingen av departementspromemorian *Ekonomisk styrning för effektivitet och transparens* (Ds 2000:63) sammanfattas och en översiktlig tidsplan för genomförandet av det fortsatta arbetet presenteras. Vidare kommenteras resultatskrivelsernas framtida roll som en del i budgetprocessen.

1.3 Könsuppdelad statistik

I samband med behandlingen av Årsredovisningen för staten 2000 (bet. 2000/01:FiU20, rskr. 2000/01:288) gjorde riksdagen ett tillkännagivande angående könsuppdelad statistik. Enligt finansutskottet är jämställdhetsfrågan högt prioriterad och det är angeläget att köns- och jämställdhetsperspektivet genomsyrar regeringens arbete. Vidare framhålls vikten av att dessa frågor förs framåt med all kraft, och att såväl den praktiska utformningen av könsuppdelad statistik som preciseringen av kraven i myndigheternas regleringsbrev ges ett tydligt och uppföljningsbart innehåll. Frågan om könsuppdelad statistik och regeringens arbete med att utveckla redovisningen av jämställdhetsarbetet har även behandlats tidigare av finansutskottet, bl.a. i betänkande 2000/01:FiU2 (rskr. 2000/01:123).

Regeringen delar riksdagens uppfattning angående jämställdhetsfrågans betydelse och arbetar kontinuerligt för att den skall ingå som en naturlig del i genomförandet av den statliga verksamheten. För närvarande pågår ett arbete inom regeringskansliet som syftar till att se över hela budgetprocessen, från formulering av mål till redovisning, utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Det innebär att bl.a. att prognoser, konsekvensanalyser och resultatredovisningar skall ha en starkare genusanalys och mer stringent stödja uppfyllelsen av de jämställdhetspolitiska målen. Som ett led i att förbättra redovisningen av jämställdhetsarbetet har riktlinjerna för utformningen av regleringsbrevens förstärkts när det gäller kraven på myndigheternas återrapportering.

Formerna för styrning och uppföljning måste enligt regeringen vara sådana att jämställdhetsperspektivet ingår som en naturlig del utifrån relevansen för respektive verksamhet. Regeringens årliga redovisning av jämställdhetsarbetet till riksdagen sker huvudsakligen inom ramen för resultatredovisningen för respektive politikområde i budgetpropositionen. Fördjupade redovisningar av jämställdhetsperspektivet inom olika politikområden och verksamheter bör lämnas i regeringens resultatskrivelser till riksdagen.

Den fördelningspolitiska analys, vilken redovisas i samband med den ekonomiska vårpropositionen och/eller budgetpropositionen som underlag för regeringens bedömningar och

förslag, behandlar fördelningseffekter och välfärdsaspekter som i viss utsträckning anknyter till jämställdhetsfrågorna. I budgetpropositionen för 2002 lämnade regeringen under utgiftsområde 14 Arbetsliv, politikområde jämställdhet, även en redogörelse för fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män (bilaga 1) samt en redovisning av könsfördelningen i statliga lekmanastyrelser (bilaga 2).

Regeringens ambition är att utveckla formerna för en mer samordnad rapportering av de statliga insatserna inom jämställdhetsområdet under utgiftsområde 14 Arbetsliv, politikområde jämställdhet. Avsikten är även att återkommande komplettera den årliga informationen till riksdagen med en mer omfattande och fördjupad redovisning av den samlade jämställdhetspolitiken i en särskild resultatskrivelse.

Årsredovisningen för staten behandlar statens ekonomiska ställning ur olika aspekter på en övergripande nivå och baseras huvudsakligen på ekonomisk redovisning från olika statliga aktörer, främst myndigheter. Statistikinformationen är begränsad och hämtas i den mån den finns från myndigheternas årsredovisningar. Möjligheterna att förbättra innehållet i årsredovisningen avseende könsuppdelad statistik baserat på redovisningen från de statliga myndigheterna kommer dock kontinuerligt att prövas. I årets årsredovisning återfinns sådan information för vissa transfereringar i kapitel 4 Statsbudgetens utfall.

1.4 Kvalitetsbedömning av årsredovisningen för staten

Granskningens omfattning

Riksrevisionsverket (RRV) skall enligt sin instruktion översiktligt granska underlaget till årsredovisningen för staten avseende de delar som upprättas av Ekonomistyrningsverket (ESV). Granskningen omfattar den konsoliderade resultaträkningen, balansräkningen och finansieringsanalysen samt tillhörande noter och redovisningsprinciper. Därutöver granskas materialet avseende utfallet på statsbudgetens inkomstitlar och anslag.

RRV:s granskning omfattar en genomgång av de metoder som har tillämpats av ESV vid upprättandet av underlaget. Det interna informationsflödet från ESV:s statsredovisningssystem

har kartlagts och bedömts. De största myndigheternas årsredovisningar har stämts av mot uppgifterna i koncernredovisningssystemet.

Granskning har också skett av ESV:s kvalitetssäkring av redovisad information samt justeringar och elimineringar av interna mellanhavanden mellan de ingående organisationerna. Granskningen har omfattat de revisorsintyg över rapporteringen till statsredovisningen m.m. som RRV inom ramen för den årliga revisionen lämnat avseende de största myndigheterna. En genomgång har därutöver gjorts av revisionsberättelser med invändning eller upplysning samt revisionsrapporter för myndigheterna med avseende på om det föreligger sådana förhållanden som borde påverkat underlaget för den konsoliderade årsredovisningen.

Granskning av ESV:s underlag för 2001

RRV:s bedömning är att ESV:s underlag avseende 2001 på ett tydligt och informativt sätt visar vilka organisationer som omfattas samt vilka principer som tillämpas för redovisningen och konsolideringen av statens samlade räkenskaper. Enligt RRV är innehållet i allt väsentligt rättvisande utifrån de regeringsbeslut och de principer för upprättandet som anges i underlaget.

RRV konstaterar vidare att kvaliteten på ESV:s underlag höjs från år till år. Förbättringar noteras särskilt i fråga om redovisningen av skatteuppbörd enligt bokföringsmässiga grunder. Årets underlag är även det första där samtliga dotterbolag till myndigheter och affärsverk redovisas enligt kapitalandelsmetoden. Tidigare redovisades affärsverkens dotterbolag till anskaffningsvärde.

Ett problem som kommenterats av RRV tidigare år är att myndigheterna tillämpar olika redovisningsprinciper för immateriella tillgångar. Denna diskrepans gäller även för underlaget 2001. RRV noterar dock att problemet åtgärdas från och med 2002 då regelverket ändrats så att myndigheterna i fortsättningen skall aktivera de immateriella tillgångar som gäller utvecklingskostnader.

Förbättringarna av underlaget 2001 påverkas även av att antalet outredda differenser när det gäller redovisningen av inomstatliga mellanhavanden har minskat jämfört med tidigare år. Vidare anser RRV att ESV:s dokumentation över upprättandet av underlaget förbättrats.

För att skapa förutsättningar för att upprätta ett underlag till årsredovisningen för staten helt i enlighet med god redovisningssed för koncernredovisning efterlyser RRV en tydligare normering för vissa områden. Det gäller bl.a.

principer för redovisning av uppbörd och transfereringar enligt bokföringsmässiga grunder samt redovisning av tillgångar med kulturhistoriskt värde.

2

Uppföljning av de budgetpolitiska målen

2 Uppföljning av de budgetpolitiska målen

De budgetpolitiska mål som riksdagen har beslutat om innebär att:

- Den offentliga sektorns finansiella sparande skall uppgå till 2 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. För 2001 har riksdagen fastställt målet för det finansiella sparandet till 2,5 procent av BNP.
- De takbegränsade utgifterna skall rymmas inom beslutade utgiftstak för staten. För 2001 har riksdagen fastställt utgiftstaket till 791 miljarder kronor.

Den offentliga sektorns finansiella sparande

Det finansiella sparandet för den offentliga sektorn är resultatet av samtliga transaktioner som påverkar den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Finansiella transaktioner som köp och försäljning av aktier och andra finansiella tillgångar påverkar således inte det finansiella sparandet. Detsamma gäller värdeförändringar på tillgångar och skulder.

Målet för det finansiella sparandet omfattar hela den offentliga sektorn som den definieras i nationalräkenskaperna (NR), dvs. förutom staten även ålderspensionssystemet och den kommunala sektorn. Det finansiella sparandet påverkas därför inte av transaktioner mellan den offentliga sektorns olika delar. Till ålderspensionssystemet räknas AP-fonderna och premiepensionssystemet. Den kommunala sektorn omfattar kommuner och landsting. Affärsverken ingår enligt nationalräkenskapernas definition inte i den statliga sektorn utan räknas till företagssektorn.

Utifrån riksdagens beslut att det långsiktiga målet för de offentliga finanserna skall vara ett överskott på 2 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel fastställs sedan årsvisa överskottsmål. För 2001 har riksdagen beslutat att de offentliga finanserna skall uppvisa ett överskott på 2,5 procent av BNP. Höjningen av överskottsmålet från 2 till 2,5 procent av BNP för 2001 beslutades mot bakgrund av att en snabb minskning av överskottet mellan 2000 och 2001 riskerade att ge den inhemska efterfrågan en alltför snabb stimulans med risk för överhettning. För åren 1998–2001 har överskottsmålet klarats med god marginal.

Tabell 2.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor

	Utfall 2000	BP 2001	Utfall 2001	Utfall- BP 2001
Inkomster	1 225	1 271	1 280	9
varav skatter och avgifter	1 089	1 142	1 157	15
Utgifter	1 148	1 172	1 176	4
Finansiellt sparande	77	99	105	6
Procent av BNP	3,7	4,6	4,8	0,2
varav Staten	24	192	206	14
Ålderspensions systemet	48	-99	-102	-3
Kommun- sektorn	5	6	1	-5

BP 2001 = Budgetpropositionen för 2001

Den offentliga sektorns finansiella sparande uppgick 2001 preliminärt till 105 miljarder kronor, motsvarande 4,8 procent av BNP (se tabell 2.1). Det är en förbättring med 27,4

miljarder kronor från 2000 och som andel av BNP ökade sparandet med 1,1 procentenheter. Det beror främst på att skatteinkomsterna ökade mycket starkt, trots skattesänkningar och den dämpade tillväxten. Utgifterna steg relativt långsamt till följd av sänkta ränteutgifter på statsskulden. Det höga överskottet i de offentliga finanserna 2001 beror delvis på periodiseringar och tillfälligt höga skatteinkomster.

Fördelningen av det finansiella sparandet mellan staten och ålderspensionssystemet påverkades 2001 av att 155 miljarder kronor överfördes från AP-fonden till staten som följd av den finansiella infasningen av pensionsreformen (se vidare kapitel 8).

Den offentliga sektorns finansiella sparande 2001 blev 6 miljarder kronor bättre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2001. Det beror på att skatteinkomsterna underskattades trots att BNP ökade mindre än väntat. Högre realisationsvinster och företagsvinster bidrog till högre skatteinkomster.

Utgiftstaket för staten

Utgiftstaket för staten infördes budgetåret 1997. Syftet med utgiftstaket är framför allt att ge riksdagen och regeringen förbättrad kontroll över anvisade medel och utgiftsutvecklingen och möjliggör därmed en bättre styrning. Genom att riksdagen beslutar om ett tak för utgifterna tydliggörs även behovet av prioriteringar mellan olika utgiftsområden. Vidare ger utgiftstaket budgetpolitiken en långsiktig inriktning med hög förutsägbarhet och främjar därmed trovärdigheten i den ekonomiska politiken. Utgiftstaket för staten underlättar därmed möjligheten att uppnå målet för det finansiella sparandet i den offentliga sektorn.

De takbegränsade utgifterna omfattar utgifterna för 26 utgiftsområden (nr 1–25 och 27) samt utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten. Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. ingår inte eftersom riksdagen och regeringen i mycket begränsad omfattning kan påverka dessa utgifter på kort sikt. De takbegränsade utgifterna utgörs av faktiskt förbrukade anslagsmedel, vilket innebär att myndigheternas utnyttjande av ingående reservationer, anslagssparande och anslagskredit ingår.

Skillnaden mellan det fastställda utgiftstaket och de takbegränsade utgifterna utgörs av budgeteringsmarginalen. Dess syfte är att utgöra en buffert mot såväl makroekonomisk osäkerhet som den osäkerhet som finns kring de finansiella konsekvenserna av fattade beslut. Om budgeteringsmarginalen tas i anspråk innebär det i regel att överskottet i de offentliga finanserna försämrats.

Riksdagen fastställde våren 1998 utgiftstaket för staten för budgetåret 2001 till 770 miljarder kronor. Budgeteringsmarginalen beräknades till 27,5 miljarder kronor. Med anledning av olika riksdagsbeslut om tekniska justeringar av utgiftstaket och förslaget om sänkt fastighetsskatt våren 1998, höjdes utgiftstaket till 789 miljarder kronor i budgetpropositionen för 2001. Utgiftstaket fastställdes av riksdagen hösten 2001 till 791 miljarder kronor i enlighet med förslag i budgetpropositionen för 2002. Beslutet innebar att utgiftstaket höjdes med 2 miljarder kronor. Motiveringen till denna justering var att Statistiska centralbyråns slutliga beräkning av utjämningsbidraget till kommuner och landsting för 2001 blev högre än den preliminära och att denna utgiftsökning motsvaras av en lika stor ökning av utjämningsavgiften på statsbudgetens inkomstsida.

Enligt statsbudgetens utfall uppgick de utgifter som omfattas av utgiftstaket till 786,3 miljarder kronor. Därmed underskreds utgiftstaket med 4,7 miljarder kronor.

Utgifterna exklusive statsskuldräntor blev 2,4 miljarder kronor lägre än vad som beräknades i statsbudgeten för 2001. Avvikelsen förklaras framför allt av lägre utgifter inom utgiftsområdena Arbetsmarknad, Studiestöd, Totalförsvaret samt Utbildning och universitetsforskning. Utgifterna blev högre än budgeterat för anslagen Sjukpenning och rehabilitering m.m., Arealersättning och djurbidrag m.m., Biståndsverksamhet samt Statligt utjämningsbidrag till kommuner och landsting.

Tabell 2.2 Takbegränsade utgifter*Miljarder kronor*

	Utfall 2000	BP 2001	Utfall 2001	Utfall- BP 2001
Utgifter exkl. statsskulds- räntor ¹⁾	619,4	643,2	640,8	-2,4
Ålderspensions systemet vid sidan av statsbudgeten	140,7	144,6	145,5	0,9
Takbegränsade utgifter	760,0	787,8	786,3	-1,5
Budgeterings- marginal	5,0	3,2	4,7	1,5
Utgiftstak för staten	765,0	789,0	791,0	2,0

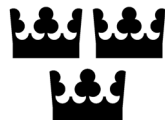
Anm: BP 2001=Budgetpropositionen för 2001

¹ Inkl. posten Minskning av anslagsbehållningar med 3 miljarder kronor.

Utfallet för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten uppgick till 145,5 miljarder kronor, vilket är 0,9 miljarder kronor högre än beräkningen i budgetpropositionen för 2001. I kapitel 4 redovisas skillnader mellan utfall och budgeterade belopp för olika anslag och utgiftsområden.

3

2001 års resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys

3 2001 års resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys

3.1 Omfattning och nyckeluppgifter

Resultat- och balansräkningarna, finansieringsanalysen och noterna i årsredovisningen för staten omfattar myndigheterna, inklusive affärsverken, under riksdagen och regeringen och de fonder som redovisas av myndigheter. Dessutom ingår de allmänna försäkringskassorna. Försäkringskassorna är inte statliga myndigheter men ingår eftersom de finansieras med anslag. Riksbankens grundfond ingår men däremot inte Riksbanken. Även Allmänna arvsfonden ingår. AP-fonderna och Premiepensionsmyndigheten ingår inte eftersom deras tillgångar har en annan karaktär än statens tillgångar i övrigt. De erkända arbetslöshetskassorna ingår inte i den statliga redovisningsorganisationen och därmed inte heller i de konsoliderade resultat- och balansräkningarna. En fullständig förteckning över samtliga ingående organisationer framgår av bilaga 4 Statliga myndigheter m.m.

Till skillnad från vad som är fallet i statsbudgeten redovisas i resultaträkningen i huvudsak intäkter och kostnader, vilket bl.a. innebär att utgifterna för en investering, via avskrivningar, fördelas över investeringens hela livslängd. Resultaträkningen omfattar myndigheternas alla verksamheter oavsett finansiering. Uppgifterna, i de konsoliderade resultat- och balansräkningarna för staten, baseras på den information som myndigheterna, inklusive affärsverken, lämnar till statsredovisningen och den information som presenteras i deras årsredovisningar. Redovisningen utgår från vedertagna redovisnings- och värderingsprinciper som i så stor utsträckning som möjligt har hållits konstanta över tiden.

Konsolideringen innebär att transaktioner mellan myndigheter, t.ex. arbetsgivaravgifter för statligt anställda och bidrag mellan myndigheter, elimineras.

Sammanställning av vissa nyckeluppgifter

I nedanstående tabell visas ett antal nyckeluppgifter från resultat- och balansräkningarna för att åskådliggöra olika dimensioner i statens finanser. De olika uppgifterna kommenteras i anslutning till avsnitten om resultat- respektive balansräkning längre fram.

Skatter behandlas i kapitel 4 Statsbudgetens utfall samt i not till resultaträkningen.

Tabell 3.1 Nyckeluppgifter

Miljarder kronor

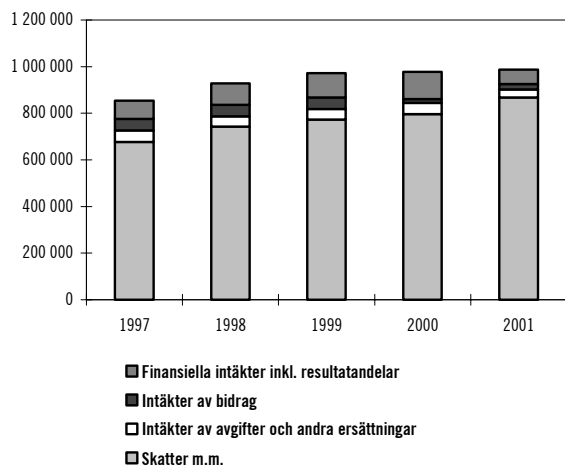
	1997	1998	1999	2000	2001
Statens netto-förmögenhet	-1 058	-1 177	-1 086	-1 009	-813
Statsskulden	1 427	1 445	1 371	1 278	1 154
Transfere-ringar – Lämnade bidrag	550	573	605	615	634
Kostnader för statens egen verksamhet	150	158	152	162	156
Skatteintäkter	676	742	773	792	868
Årets över-/underskott	-25	-32	59	25	57

Några belopp avseende 2000 avviker från motsvarande redovisning i Årsredovisningen för 2000 på grund av ändrade redovisningsprinciper m.m. Se bilaga 2 Redovisningsprinciper.

För att få jämförbarhet mellan åren har redovisningen för 2000 i allt väsentligt justerats i enlighet med ändrade redovisningsprinciper, (se bilaga 2 Redovisningsprinciper). Motsvarande justeringar har inte gjorts för tidigare år.

Diagram 3.1 Statens intäkter 1997–2001

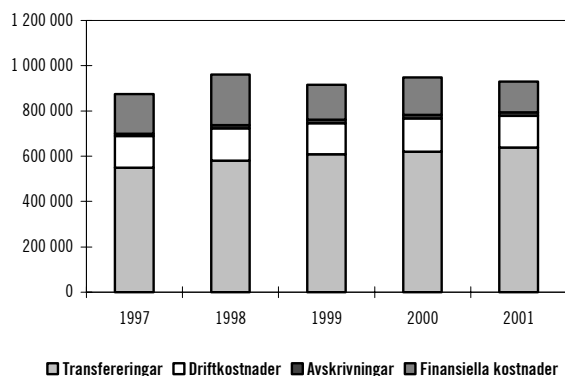
Miljoner kronor

Statens intäkter inklusive finansiella intäkter och resultatandelar var 986,2 miljarder kronor, en ökning med 14,1 miljarder kronor jämfört med föregående år. Intäkterna har ökat med 15,5 procent de senaste fem åren.

Diagram 3.2 Statens kostnader 1997–2001

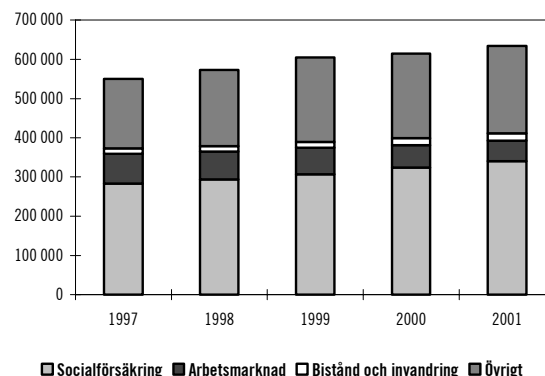
Miljoner kronor

Statens totala kostnader inklusive finansiella kostnader och avskrivningar var 929,5 miljarder kronor, en minskning med 17,4 miljarder kronor jämfört med 2000. Kostnaderna har över en femårsperiod ökat med 6 procent.

Diagram 3.3 Transfereringar 1997–2001

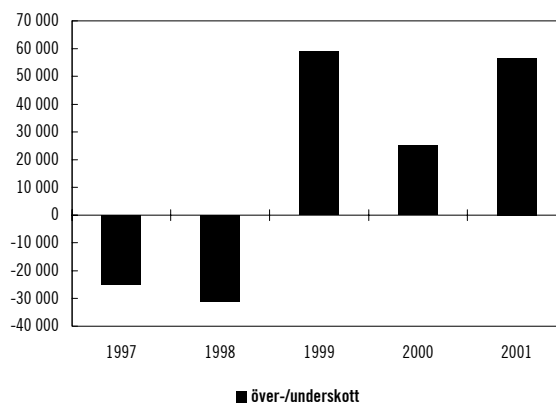
Miljoner kronor

Transfereringskostnaderna uppgick till 634 miljarder kronor, en ökning med 19,2 miljarder jämfört med föregående år. Den samlade ökningen för de senaste fem åren uppgår till 84 miljarder, eller 15 procent.

Diagram 3.4 Statens över-/underskott 1997–2001

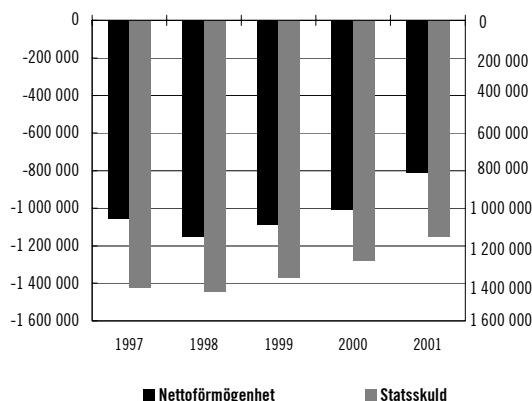
Miljoner kronor

Resultaträkningen visar ett överskott för tredje året i rad. Förändringen de senaste fem åren uppgår till 82 miljarder kronor.

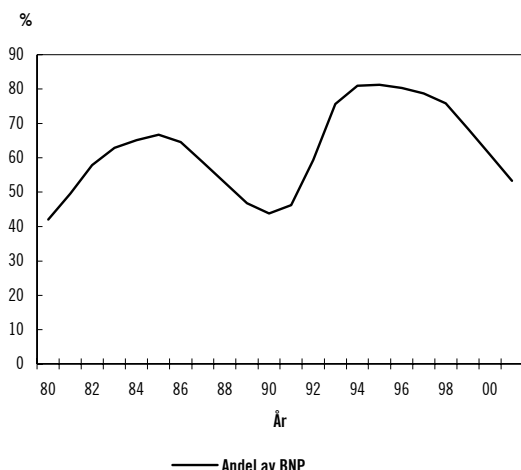
Diagram 3.5 Nettoförmögenheten och statsskulden

Miljoner kronor

Statens nettoförmögenhet är lika med skillnaden mellan tillgångarnas och skuldernas bokförda värde. Statsskulden, som i huvudsak motsvarar statsbudgetens ackumulerade underskott under åren, svarar för den övervägande delen av skulderna och därmed den negativa nettoförmögenheten. Förbättringar mellan 1997 och 2001 uppgår till 245 miljarder kronor, eller 23 procent. Nettoförmögenhetens värde –813 miljarder kronor vid utgången av 2001 motsvarar 37,5 procent av BNP.

Diagram 3.6 Statsskulden i procent av BNP

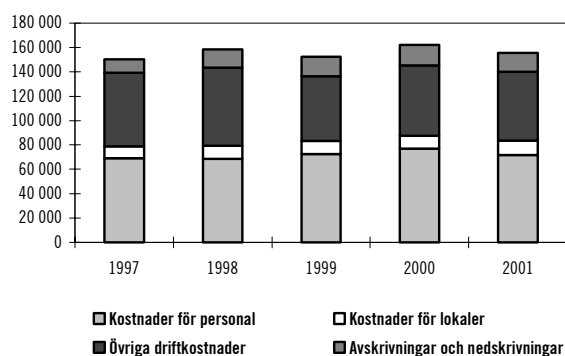

Under perioden 1997–2001 har statsskulden minskat med 273 miljarder kronor.

Statsskuldens andel av BNP har minskat från 79 procent av BNP 1997 till 53,3 procent av BNP 2001.

Diagram 3.7 Statens egen verksamhet

Miljoner kronor

Kostnaderna för statens egen verksamhet har minskat jämfört med föregående år, bl.a. beroende på lägre personalkostnader då Statens järnvägar (SJ) bolagiserats. Totalt under femårs-

perioden har kostnaderna ökat med 6 miljarder kronor.

3.2 Konsoliderad resultaträkning

I resultaträkningen redovisas redovisningsperiodens intäkter och kostnader. Skatter m.m., som utgör merparten av statens intäkter, redovisas till stor del enligt kassamässiga principer, dvs. med de belopp som faktiskt inbetalats under året. Statens kostnader innefattar drift av statens egen verksamhet och de stora bidrags- och försäkringssystem staten hanterar som t.ex. socialförsäkringssystemet. Transfereringar redovisas, liksom skatter, till största delen kassamässigt, dvs. kostnader redovisas i samband med den faktiska utbetalningen av bidraget.

Den statliga verksamheten finansieras i viss utsträckning med avgifter från försäljning av varor och tjänster och bedrivs, med undantag för affärsverkens verksamhet, utan vinstkrav. En begränsad del av intäkterna genereras även i form av bidrag.

Resultaträkningen för 2001 redovisar ett överskott på nära 57 miljarder kronor, som kan jämföras med ett överskott på drygt 25 miljarder kronor för 2000.

De viktigaste förändringsfaktorerna är att skatter m.m., inklusive Riksbankens inlevererade överskott, ökat med ca 75 miljarder kronor samtidigt som det finansiella nettot, dvs. skillnaden mellan finansiella intäkter och kostnader, försämrats med omkring 30 miljarder kronor. Den försämringen beror huvudsakligen på att de finansiella intäkterna påverkades positivt 2000 av försäljningen av Telia. De övriga förändringar som redovisas består av förändringar av både kostnader och intäkter som sammantaget ger ett netto på ca –13 miljarder kronor.

Tabell 3.2 Konsoliderad resultaträkning

Miljoner kronor

	Not	2001	2000
Intäkter			
Skatter m.m.	1	867 662	792 310
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	35 552	47 347
Intäkter av bidrag	3	22 873	16 912
Summa intäkter		926 087	856 569
Kostnader			
<i>Transfereringar</i>			
Lämnade bidrag m.m.	4	-634 001	-614 805
Avsättningar till/upplösning av fonder	5	-4 293	-5 349
<i>Summa transfereringar</i>		<i>-638 294</i>	<i>-620 154</i>
<i>Statens egen verksamhet</i>			
Kostnader för personal	6	-71 786	-76 790
Kostnader för lokaler	7	-11 818	-10 706
Övriga driftkostnader	8	-56 246	-57 919
Avskrivningar och nedskrivningar	9	-15 700	-16 825
<i>Summa statens egen verksamhet</i>		<i>-155 550</i>	<i>-162 240</i>
Summa kostnader		-793 844	-782 394
<i>Saldo före resultat från andelar och finansiella poster</i>		<i>132 243</i>	<i>74 175</i>
Resultat från andelar i dotter- och intresseföretag	10	11 869	8 222
Finansiella intäkter och kostnader			
Finansiella intäkter	11	48 272	107 331
Finansiella kostnader	12	-135 677	-164 517
Summa finansiella poster		-87 405	-57 186
ÅRETS ÖVERSKOTT		56 707	25 211

3.2.1 Intäkter

De totala intäkterna 2001, inklusive resultatandelar och finansiella intäkter, uppgick till 986 miljarder kronor, vilket utgör en ökning med 14 miljarder kronor jämfört med föregående år. Intäkterna exklusive resultatandelar och finansiella intäkter uppgick till 926 miljarder, vilket är en ökning med 69,5 miljarder kronor jämfört med föregående år.

Intäkterna från skatter m.m. utgjorde det dominerande intäktsslaget med 868 miljarder kronor, en ökning med 75 miljarder kronor jämfört med 2000. Cirka 15 miljarder kronor av skillnaden jämfört med föregående år beror på engångseffekter under 2000 i samband med att

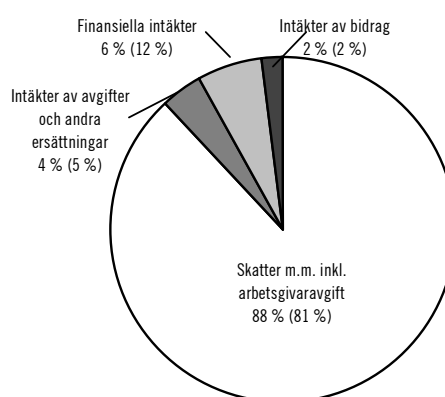
Riksskatteverket då ändrade redovisningsprinciper.

Juridiska personers inkomstskatt ökade med 25 miljarder och fysiska personers inkomstskatt ökade med nästan 20 miljarder kronor. Den stora ökningen av juridiska personers inkomstskatt beror dels på högre vinster år 2000, dels på återbäringar från försäkringsbolaget Alecta (tidigare SPP). Större delen av dessa skatteökningar debiterades under 2001. Trots ökad skattereduktion för allmän pensionsavgift, ökade fysiska personers inkomstskatter till följd av stora realisationsvinster 2000, vilka debiterades 2001 och till följd av hushållens ökade löneinkomster 2001.

Arbetsgivaravgifterna ökade med 16 miljarder p.g.a. högre lönesumma.

I den totala ökningen i posten skatter m.m. ingår också Riksbankens inlevererade överskott, som blev drygt 18 miljarder kronor högre jämfört med 2000 till följd av en extra utdelning till staten. Utbetalningarna av kommunalskatter ökade med 30 miljarder kronor främst på grund av ökade löner.

Skatter behandlas utförligare i kapitel 4 Statsbudgetens utfall. I tabell 4.4, avsnitt 4.2 Statsbudgetens inkomster, finns en redovisning av skillnader mellan skatter i resultaträkningen och i statsbudgeten.

Diagram 3.8 Statens intäkter 2001 fördelade på typ av intäkt

Anm.: Inom parentes anges motsvarande värden för redovisningsperioden 2000

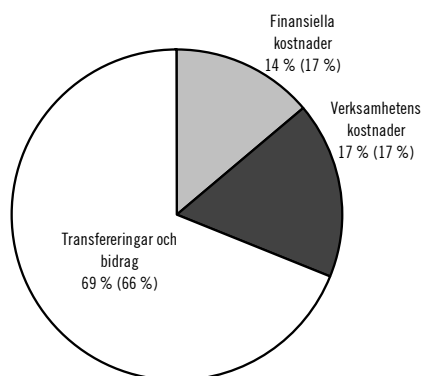
Intäkter av avgifter har minskat med nära 12 miljarder kronor, vilket till övervägande del beror på bolagiseringen av Statens järnvägar (SJ).

Intäkter av bidrag har ökat med 6 miljarder kronor jämfört med föregående år, till följd av att arealbidrag för två år belastat räkenskapsåret 2001 och ingen utbetalning gjordes 2000.

Intäkter från EU periodiseras och redovisas samma år som kostnaderna, när utbetalning sker. (Se not 3 till resultaträkningen).

3.2.2 Kostnader

Diagram 3.9 Statens kostnader 2001 fördelade på typ av kostnad

Anm.: Inom parentes anges motsvarande värden för redovisningsperioden 2000

De totala kostnaderna har ökat med 11,5 miljarder kronor jämfört med 2000. Transfereringskostnaderna har ökat (se tabell 3.3) medan kostnaderna för statens egen verksamhet och finansiella kostnader minskat. Förändringen i de senare beror främst på lägre räntekostnader.

Transfereringar

Tabell 3.3 Transfereringar – Lämnade bidrag m.m.

	1997	1998	1999	2000	2001
Socialförsäkring	283 099	294 100	307 288	323 681	340 939
Arbetsmarknad	75 877	70 114	66 890	57 767	51 665
Bistånd och invandring	14 408	14 173	14 844	17 330	18 793
Övrigt	176 680	194 173	215 649	216 027	222 604
Summa	550 064	572 560	604 671	614 805	634 001
% av BNP	30,3	30,1	30,2	29,3	29,3

Kostnaderna för lämnade bidrag m.m. under rubriken Transfereringar uppgick till 634 miljarder kronor 2001, en ökning med 19 miljarder kronor jämfört med 2000.

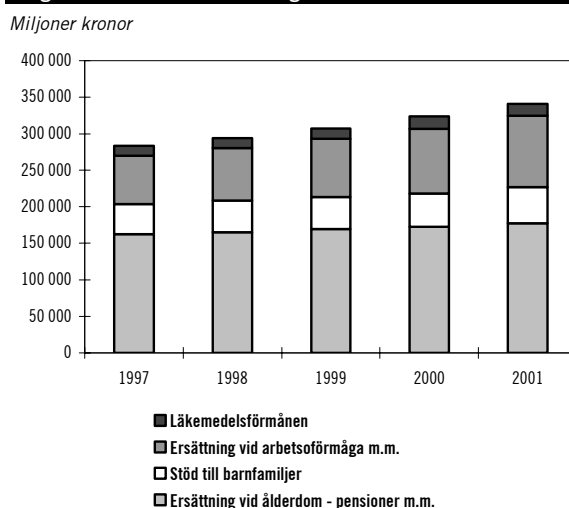
Ovan visas utvecklingen av transfereringar i form av lämnade bidrag m.m. under den senaste femårsperioden. Nedan redovisas de fyra delområdena närmare och kommenteras kortfattat.

Socialförsäkring

Tabell 3.4 Socialförsäkring

	1997	1998	1999	2000	2001
Ekonomiskt stöd vid ålderdom	162 618	164 858	169 489	172 445	177 474
Ekonomiskt stöd vid arbetsoförmåga och till funktionshindrade m.m.	65 855	71 484	79 772	88 450	97 773
Stöd till barnfamiljer	41 062	43 993	43 827	45 865	49 161
Läkemedelsförmånen	13 564	13 765	14 200	16 921	16 531
Summa	283 099	294 100	307 288	323 681	340 939
% av BNP	15,6	15,4	15,3	15,4	15,7

Diagram 3.10 Socialförsäkring 1997–2001

Kostnaderna för socialförsäkring har ökat varje år under den senaste femårsperioden. Mellan 2000 och 2001 uppgår ökningen till 17 miljarder kronor eller 5 procent. Under perioden 1997-2001 har kostnaderna ökat med totalt ca 58 miljarder kronor (20 procent).

Av ökningen 1997-2001 är 15 miljarder kronor hänförliga till ökade pensionskostnader. Ökningen av pensionerna har varit tämligen jämnt fördelad under åren och 2001 års ökning var 5 miljarder kronor. De pensioner som finansieras via AP-fonderna ingår i ovan angivna kostnader, eftersom de betalas ut av försäkringskassorna. Däremot finns AP-fonderna som sådana, administration och finansiella poster, inte med i resultat- och balansräkningarna (se bilaga

2 Redovisningsprinciper). De ökade pensionskostnaderna beror dels på ett ökat antal pensionärer, dels på att en allt större andel av dessa omfattas av ATP-systemet och att den genomsnittliga pensionspoängen ökat.

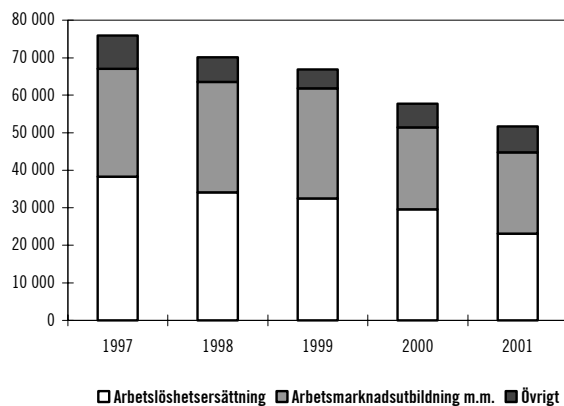
När det gäller ersättning vid arbetsoförmåga och till funktionshindrade m.m. har kostnaderna sedan 1997 ökat kraftigt varje år. Sammanlagt under perioden uppgår ökningen till 32 miljarder kronor eller nära 50 procent. Den dominerande delen avser kostnader för sjukpenning som ökat kraftigt. Under 2001 ökade sjukpenningkostnaderna med 6 miljarder kronor. Efter införandet av nuvarande regler för sjuklöneperiod betalar sjukförsäkringen sjukpenning från femtonde sjukdagen. Det är i första hand antalet långtidssjukskrivna som ökat. Dessutom har den genomsnittliga ersättningen per dag ökat.

När det gäller stödet till barnfamiljer har de båda barnbidragshöjningarna som gjordes 2000 och 2001, från 750 till 850 kronor och därefter från 850 till 950 kronor, vardera ökat kostnaderna med cirka 2 miljarder kronor per år.

Arbetsmarknad

Diagram 3.11 Arbetsmarknad 1997–2001

Miljoner kronor

Efter en period av hög arbetslöshet i mitten av 1990-talet har kostnaderna sedan 1997 reducerats successivt och t.o.m. 2001 minskat till knappt 52 miljarder kronor, en minskning med 24 miljarder kronor eller 32 procent.

Den kraftigaste minskningen var mellan 1999 och 2000, då kostnaderna gick ned med sammanlagt 10 miljarder kronor. Minskningarna har fortsatt under 2001. De förklaras till stor del av ökad sysselsättning och en minskad andel långtidsarbetslösa. Mellan 2000 och 2001

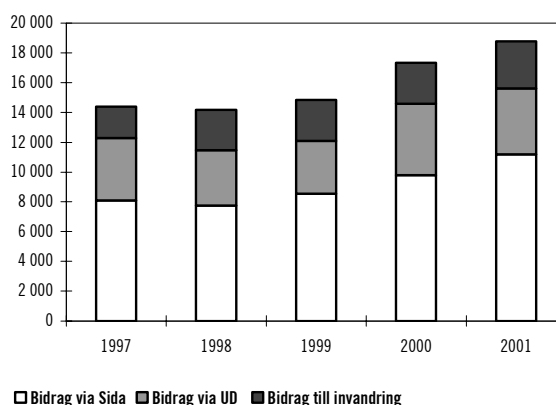
minskade arbetslösheten från 4,7 till 4,0 procent av arbetskraften som årsgenomsnitt. Kostnaderna för arbetslöshetsersättning, arbetsmarknadsåtgärder m.m. minskade med 6 miljarder kronor.

Utöver arbetslöshetsersättning finns ytterligare ett stort antal former för stöd och bidrag. Aktivitetsstöd (tidigare utbildningsbidrag) är det ekonomiskt viktigaste, men även den statliga lönegarantin vid konkurs är betydelsefull. Från och med hösten 1999 har det införts ett anställningsstöd som ges till arbetsgivare som en reduktion på skatten via skattekontosystemet. Mellan dessa olika stödformer har förändringar skett under perioden. Totalt sett påverkar dock inte dessa, förhållandevis mindre omfattande, stödformer totalbildningen av hur statens arbetsmarknadskostnader utvecklats de senaste åren.

Bistånd och invandring

Diagram 3.12 Bistånd och invandring 1997–2001

Miljoner kronor

Kostnaderna för bistånd och invandring ökade relativt kraftigt under 1999 och 2000, vilket i huvudsak var hänförligt till satsningar på återuppbyggnad efter katastrofer och krig samt andra infrastruktursatsningar. Under 2000 ökade dessutom bidragen till bistånd via Förenta nationerna (FN) med omkring 1 miljard kronor. Under 2001 har omfördelningar mellan biståndsformerna gjorts, så att en större andel av bidragen till FN lämnas via Sida. Den totala ökningen på 1,5 miljarder kronor under 2001 avser relativt måttliga belopp inom flera olika delområden, bl.a. beroende på höjt biståndsmål och fler flyktingar.

Övriga transfereringar

Tabell 3.5 Övriga transfereringar

Miljoner kronor

	1997	1998	1999	2000	2001
Generella bidrag och utjämningsbidrag till kommuner och landsting	86 683	96 171	99 182	97 218	99 127
Nedskrivning av fordran i kommunkontosystemet (engångsbelopp)	–	–	–	3 830	–
Sveriges avgift till EU m.m.	21 057	21 210	21 067	22 255	22 126
Studiestöd / avskrivning av lånefordringar	13 338	18 283	22 380	21 968	18 940
Överföring till premiepensionssystemet	–	11 366	23 528	21 555	18 822
Överföring till Allmänna pensionsfonden	–	–	–	5 558	13 372
Stöd till jordbruk	8 164	8 558	8 364	6 543	13 389
Bidrag inom skolväsendet	3 114	4 029	4 241	4 032	4 551
Bidrag till folkbildning	2 357	2 418	2 494	2 489	2 513
Bidrag till näringslivet m.m. via Nutek och Vinnova	1 530	1 873	2 465	2 478	2 087
Bidrag till investeringar i infrastruktur	1 819	1 480	1 599	2 375	2 348
Bidrag till hälso- och sjukvård m.m.	2 389	1 785	1 806	1 800	1 921
Räntebidrag	20 804	10 814	7 367	3 931	1 689
Övrigt	15 425	16 186	21 156	19 995	21 719
Summa	176 680	194 173	215 649	216 027	222 604

För de övriga transfereringar som sammanfattas i tabell 3.5, har kostnaderna ökat med totalt 46 miljarder kronor under perioden 1997 till 2001. Denna förändring är dock ett netto av såväl öknings- som minskningar. De viktigaste förändringarna avser två poster som sammanhänger med det nya ålderspensionssystemet samt posten Räntebidrag.

Sedan 1998 förs medel till premiepensionssystemet motsvarande den del av inbetalda avgifter som avser premiepensionen. En ytterligare förändring är att bl.a. förtidspensionerna numera finansieras helt via anslag på statsbudgeten. Detta har, i kombination med förändringar i uttaget av avgifter till pensionssystemet, lett till att fr.o.m. 2000 överstiger de löpande överföringarna av avgiftsmedel till AP-fonderna utbetalningarna av pensioner. Mellanskillnaden redovisas som en transferering till AP-fonderna. Denna nettoöverföring till AP-fonderna steg 2001 kraftigt som följd av dels lönesumme-förändringar som ledde till högre inbetalda avgifter, dels en kvardröjande effekt av avgiftshöjningen som gjordes 2000. Den slutreglering av pensionsrätter för 1999 som gjordes under 2001, med 2,7 miljarder kronor, ledde dessutom till att medel omfördelades från premiepensionssystemet till AP-fonderna.

Bland andra viktiga förändringar under perioden kan nämnas minskningen av räntebidragen

för stöd till bostadsbyggande, som från att ha uppgått till 30 miljarder kronor i mitten av 90-talet nu i det närmaste avvecklats.

Variationerna i jordbruksstödet de senaste åren beror på att det arealbidrag på mellan 3 och 4 miljarder kronor som utbetalas i samband med årsskifte senarelades för år 2000. Därigenom belastades 2000 inte med något årsbelopp, medan 2001 belastades med två års kostnader.

Av bidragen till kommuner och landsting på 99 miljarder kronor avser 21 miljarder kronor s.k. utjämningsbidrag. Denna kostnad motsvaras av en intäkt på ungefär samma belopp, som erhålls från de kommuner och landsting vilka enligt särskilda regler har skyldighet att erlägga utjämningsavgift. Intäkten från avgiften redovisas i resultaträkningen för staten som skatteintäkt. Resterande 78 miljarder kronor utgör generella statsbidrag till kommuner och landsting varav kommunerna erhåller den större andelen.

Kostnader för statens egen verksamhet

Kostnaderna för statens egen verksamhet uppgick till 155,6 miljarder kronor 2001, vilket är en minskning med 6,7 miljarder kronor jämfört med 2000. Personalkostnaderna minskade med 5 miljarder kronor främst beroende på att överföringen av järnvägstrafiken till bolagsform ledde

till drygt 3 miljarder lägre personalkostnader. Dessutom blev kostnaderna för pensionsavsättningar hos Statens pensionsverk (SPV) inte lika höga som föregående år då nya försäkrings-tekniska riktlinjer infördes, där bl.a. räntebärandet sänktes.

3.2.3 Övriga kommentarer till resultaträkningen

Resultat från *andelar i dotter- och intresseföretag* har ökat med 3,6 miljarder kronor. Resultatet från andelar i Telia var 7 miljarder kronor, vilket utgör en ökning med 3,5 miljarder kronor jämfört med 2000. Resultatet i Telia inkluderar 4,2 miljarder kronor i vinst från börsnoteringen av Eniro under sista kvartalet 2000.

De *finansiella posternas* förändring mellan åren uppvisar en nettokostnadsökning med 30 miljarder kronor. De finansiella posterna består till största delen av kostnader och intäkter hänförliga till statsskulden.

Att det finansiella nettot försämrats trots minskade kostnader för statsskulden beror på försäljningen av aktier i Telia AB under 2000. Telia-försäljningen genererade en realisationsvinst för staten på 53,5 miljarder kronor föregående år, vilket förklarar nästan hela minskningen i finansiella intäkter jämfört med 2000.

Även de finansiella intäkterna för förvaltningen av statsskulden har minskat. Intäktsminskningen jämfört med föregående år är 5,7 miljarder kronor. Samtidigt har de finansiella kostnaderna för förvaltning av statsskulden minskat med 28 miljarder kronor. Netto blir detta en kostnadsminskning på 22,3 miljarder kronor för förvaltning av statsskulden. Nettokostnadsminskningen förklaras till största delarna av att räntekostnaderna har minskat med 19,7 miljarder kronor.

Orealiserade valutaförändringar har minskat nettokostnaden med 12 miljarder kronor. I motsatt riktning har realiserade valuta- och kursförändringar ökat nettokostnaderna med 8,6 miljarder kronor.

3.3 Konsoliderad balansräkning

I balansräkningen redovisas i sammandrag värdet av statens samtliga tillgångar, skulder och kapital. (Se bilaga 2 Redovisningsprinciper, avsnitt Värdering). Värdet är beräknat per den 31 december 2001. Marknadsvärden för aktier och andelar i statliga bolag presenteras i bilaga 5 Statliga bolag, banker och finansinstitut.

Statens totala nettoförmögenhet uppgick till -813 miljarder kronor per den 31 december 2001. Det innebär en förbättring med 196 miljarder kronor jämfört med 2000.

Den huvudsakliga orsaken till förbättringen är att statsskulden minskat med 123,5 miljarder kronor. Den inhemska skulden har minskat med 105,8 miljarder kronor. De utländska lånen har minskat med drygt 17,7 miljarder kronor.

Tabell 3.6 Konsoliderad balansräkning

Miljoner kronor

TILLGÅNGAR

	Not	2001-12-31	2000-12-31
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för forskning och utveckling	13	1 786	1 257
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	14	275	277
Förskott avseende immateriella anläggningstillgångar	15	—	7
Summa immateriella anläggningstillgångar		2 061	1 541
Materiella anläggningstillgångar			
Statliga väganläggningar	16	68 987	67 356
Statliga järnvägsanläggningar	17	59 238	57 642
Byggnader, mark och annan fast egendom	18	31 391	35 178
Förbättringsutgifter på annans fastighet	19	2 378	2 027
Maskiner och inventarier, installationer m.m.	20	22 796	22 359
Pågående nyanläggningar	21	29 626	25 829
Beredskapstillgångar	22	83 746	75 826
Förskott avseende materiella anläggningstillgångar	23	605	340
Summa materiella anläggningstillgångar		298 767	286 557
Finansiella anläggningstillgångar			
Andelar i dotter- och intresseföretag	24	160 893	139 358
Andra långfristiga värdepappersinnehav	25	35 277	9 700
Andra långfristiga fordringar	26	15 830	15 452
Summa finansiella anläggningstillgångar		212 000	164 510
Summa anläggningstillgångar		512 828	452 608
Utlåning	27	150 590	127 046
Varulager m.m.			
Varulager och förråd	28	1 233	1 222
Pågående arbeten	29	319	365
Fastigheter	30	154	146
Förskott till leverantörer	31	10 044	10 437
Summa varulager m.m.		11 750	12 170
Fordringar			
Kundfordringar	32	5 682	4 664
Övriga fordringar	33	50 466	34 307
Summa fordringar		56 148	38 971
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	34	14 873	16 721
Upplupna bidragsintäkter	35	808	820
Övriga upplupna intäkter	36	14 351	17 284
Summa periodavgränsningsposter		30 032	34 825

Kortfristiga placeringar			
Värdepapper och andelar	37	10 507	20 093
Summa kortfristiga placeringar		10 507	20 093
Kassa och bank			
Kassa, postgiro och bank	38	4 908	3 924
Summa kassa och bank		4 908	3 924
SUMMA TILLGÅNGAR		776 763	689 637

KAPITAL OCH SKULDER

	Not	2001-12-31	2000-12-31
Nettoförmögenhet	39	-813 135	-1 008 949
Fonder	40	44 343	40 051
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	41	132 028	125 369
Övriga avsättningar	42	16 687	13 990
Summa avsättningar		148 715	139 359
Statsskulden	43		
Lån i Sverige		931 089	1 036 832
Lån utomlands		223 332	241 061
Summa statsskulden		1 154 421	1 277 893
Skulder m.m.			
Övriga skulder	44	142 898	136 005
Leverantörsskulder	45	14 426	12 375
Depositioner	46	831	733
Förskott från uppdragsgivare och kund	47	509	369
Summa skulder m.m.		158 664	149 482
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	48	62 075	73 096
Oförbrukade bidrag	49	4 450	4 190
Övriga förutbetalda intäkter	50	17 230	14 515
Summa periodavgränsningsposter		83 755	91 801
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		776 763	689 637
Garantiförbindelser	51	750 223	711 000
Övriga ansvarsförbindelser	52	1 446	2 011

Garantier redovisas i kapitel 6 Statliga garantier.

3.3.1 Nettoförmögenheten

Vid utgången av 2001 var nettoförmögenheten -813 miljarder kronor, dvs. staten hade en nettoskuld på detta belopp. Det är en förbättring med 196 miljarder kronor jämfört med 2000 då nettoförmögenheten var -1 009 miljarder kronor.

Nettoförmögenhetens förändring, mellan 2000 och 2001 fördelad på balansräkningens olika poster kan sammanfattas enligt nedan:

	Mdkr
Ökning av tillgångar	+ 87
Minskning av skulder	+ 122
Ökning av avsättningar	- 9
Ökning av fonder	- 4
Summa	+ 196

Förändring av nettoförmögenheten 2001 kan även beskrivas enligt nedan:

	Mdkr
Årets överskott enligt resultaträkning	+ 57
Överföring av AP-fondsmedel via balansräkningen	+ 140
Värdeförändringar av aktier och andelar	+ 7
Värdekorrigering av fastighet	- 1
Nettoförändringar hänförliga till ändrade redovisningsprinciper, nedskrivningar m.m.	- 7
Summa	+ 196

Förändringen av nettoförmögenheten är i första hand hänförlig till årets överskott i resultaträkningen som var ca 57 miljarder kronor. Därutöver påverkas nettoförmögenheten av enstaka transaktioner som förändrar tillgångars eller skulders värde utan att de redovisas över resultaträkningen. En väsentlig påverkan har de medel från AP-fonderna som överförts till staten som ett led i den finansiella infasningen av det nya ålderspensionssystemet. Denna överföring uppgick under året till ett nominellt värde av 140 miljarder kronor. Andra komponenter är förändringar av aktier och andelar som redovisas direkt i balansräkningen, t.ex. förändringar av statligt ägda bolags eget kapital som inte är hänförliga till periodens resultat.

Både Telia och Vattenfall redovisade betydande ökning av eget kapital i form av omräkningsdifferenser avseende värdet av utländska dotterföretag m.m., som inte redovisas i resultat-

räkningen. Det har medfört att värdet av *Aktier och andelar* ökat med 6 miljarder kronor.

AssiDomän har under året dels löst in aktier, dels värderat upp tillgångar direkt mot eget kapital, vilket höjt nettoförmögenheten med 2 miljarder kronor. Förändringar av koncernstrukturen har inneburit en minskning av förmögenheten med 1 miljard kronor, främst i samband med bolagiseringen av Statens järnvägar.

Luftfartsverket har redovisat en värdekorrigering vid förvärv av en tidigare i koncernen leasad fastighet. Efter förvärvet i affärsverket överfördes tidigare kostnader (avskrivningar och räntor) som koncernen haft för fastigheten till affärsverkets balansräkning. Korrigeringen har medfört en minskning av nettoförmögenheten med 1 miljard kronor, vilket motsvarar kostnader tidigare redovisade inom Luftfartsverkskoncernen.

3.3.2 Övriga förändringar i balansräkningen

Under räkenskapsåret 2001 har de totala tillgångarna ökat med 87 miljarder kronor till 777 miljarder kronor.

De materiella anläggningstillgångarna har totalt ökat med drygt 12 miljarder kronor. Försvarets militära beredskapstillgångar ökade med 8 miljarder kronor under 2001.

De finansiella tillgångarna har ökat med drygt 47 miljarder kronor, varav nästan 26 miljarder avser långfristiga värdepappersinnehav. Ökningen i innehav av långfristiga värdepapper avser nästan helt Riksgäldskontorets innehav av bostadsobligationer, vilka överförts från AP-fonderna som en del av den s.k. infasningen av det nya ålderspensionssystemet.

Andelar i dotter- och intresseföretag har totalt ökat med 21,5 miljarder kronor. Det har dock skett betydande omfördelningar av värden inom posten. Det bokförda värdet av statens innehav i Telia AB har ökat med 9,5 miljarder kronor. Periodens resultatandel om 7 miljarder kronor samt en positiv kursdifferens vid omräkning av utländsk verksamhet om 4,4 miljarder kronor utgör de största delarna av denna förändring. Andra faktorer har minskat värdet på andelen i Telia, bl.a. utdelning på 1,5 miljarder kronor. Andelsvärdet för Förvaltningsaktiebolaget Statum har ökat med 8 miljarder kronor främst p.g.a. överföringen av aktieinnehavet i Assi-

domän AB (som tidigare redovisats som intressebolag) till Stattums dotterbolag Sveaskog AB.

Fordringarna har ökat med 17 miljarder kronor. Det beror främst på att Riksskatteverkets fordringar på skattekonton ökat med 13 miljarder kronor. Ökningen kan förklaras av ett stort underuttag av slutlig skatt, både för hushåll och företag, avseende verksamhetsåret 2000. Underuttaget förfaller till betalning under våren 2002.

Riksgäldskontoret placerar kortfristig över-skottslikviditet på dagslånemarknaden för att hantera kortfristiga förändringar i lånebehovet. Inför årsskiftet 2001/2002 var behovet av detta lägre än de senaste åren. Posten *kortsiktiga placeringar*, där Riksgäldskontorets placeringar utgör merparten, minskade därför med nästan 10 miljarder kronor jämfört med föregående år.

Fonderna har ökat med 4 miljarder kronor, där de största förändringarna avser Kärnavfallsfonden och reservering av medel från inbetald energiskatt för individuellt kompetenssparande.

Avsättningar för pensioner har ökat med 6,7 miljarder kronor. Förändringen avser främst Statens pensionsverks avsättning för pensions-skuld för statligt anställda. Riktlinjerna är desamma som föregående år och skuldökningen förklaras främst av nyintjänad pension.

Övriga avsättningar har ökat med 2,7 miljarder kronor. Exportkreditnämnden gör avsättningar för risker i garantiengagemang. Nämnden har under 2001 ökat sina garantiåtaganden med cirka 25 procent och avsättningarna har ökat med 2 miljarder kronor.

Övriga skulder ökade med totalt nästan 7 miljarder kronor. Riksgäldskontorets övriga skulder har ökat med 15 miljarder kronor och består främst av skulder kopplade till skuld-skötselåtgärder samt EU-medel som förts till konto för EU-kommissionens räkning, men ännu inte betalats ut från statsverkets check-räkning.

Bland *periodavgränsningsposterna* uppvisade upplupna kostnader en minskning med 11 miljarder kronor jämfört med föregående år. Det beror huvudsakligen på Riksgäldskontorets lägre upplupna räntekostnader för upplåning.

3.4 Statsskulden

Lånebehovet och statsskuldens utveckling

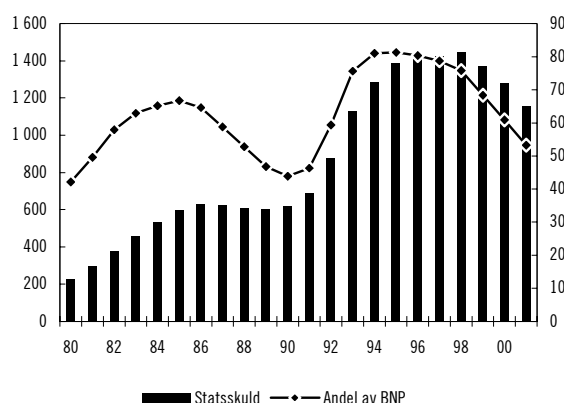
Statens lånebehov – definitionsmässigt lika med statsbudgetens saldo fast med omvänt tecken – har varierat kraftigt under det senaste årtiondet. Vid ingången av 1990-talet var lånebehovet svagt negativt, för att sedan snabbt öka till 234 miljarder kronor (motsvarande ca 15 procent av BNP) budgetåret 1993/94. Utvecklingen orsakades främst av den djupa lågkonjunktur som drabbade den svenska ekonomin i början av 1990-talet.

Lånebehovet har därefter successivt minskat, främst till följd av en snabbare ekonomisk tillväxt och saneringen av statens ekonomi. Sedan 1998 har statsbudgetens saldo varit positivt och amortering av statsskulden har kunnat ske. För 2001 uppvisade statsbudgeten ett överskott på 39 miljarder kronor. (Se vidare kap 4 Statsbudgetens utfall). Statsskulden uppgick till 1 154 miljarder kronor 2001 jämfört med 1 278 miljarder kronor 2002.

Skillnaden mellan statsbudgetens överskott på 39 miljarder kronor och statsskuldens minskning med 123,5 miljarder kronor beror främst på överföringar av statsobligationer från AP-fonderna och Riksbanken på 68 respektive 18 miljarder kronor. Eftersom dessa överföringar inte motsvaras av några betalningar påverkar de inte lånebehovet utan reducerar skulden direkt. Riksgäldskontoret (RGK) har också minskat sina kortfristiga placeringar med 10,7 miljarder kronor (se not 37 till balansräkningen), vilket har reducerat statsskulden. I motsatt riktning verkade att valutaskuldens värde räknat i kronor steg under 2001 till följd av att den svenska kronan försvagades.

Diagram 3.13 Total statsskuld vid utgången av resp. budgetår 1980–2001

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Den statsskuld som RGK redovisar skiljer sig från vad som redovisas i årsredovisningen för staten på grund av elimineringar som gjorts i årsredovisningen för de myndigheter som innehar statliga obligationer och statsskuldväxlar. Det är främst RGK som innehar statliga värdepapper och då i form av premieobligationer. Riksförsäkringsverket med de allmänna försäkringskassorna och Karolinska institutet är andra myndigheter som innehar statliga värdepapper. Detta medför att statsskulden som RGK redovisar är ca 2,5 miljarder kronor högre än vad som redovisas i årsredovisning för staten. (Se not 43 till balansräkningen).

Skillnaden mellan den statsskuld som RGK redovisar och den konsoliderade statsskulden kommer framöver att öka i och med att vissa statliga myndigheter ges rätt att placera i statliga värdepapper, som komplement till nuvarande inlåning i RGK. Skillnaden beräknas därmed öka med ca 40 miljarder kronor.

Statsskuldens sammansättning

Det lagfästa målet för statsskuldspolitiken är att statens skuld skall förvaltas så att den långsiktiga kostnaden minimeras, samtidigt som risken i förvaltningen begränsas. Den övergripande målsättningen konkretiseras genom att regeringen årligen fastställer riktlinjer för statsskuldens förvaltning avseende statsskuldens sammansättning, genomsnittliga löptid samt förfalloprofil. Inom ramen för riktlinjerna fastställer sedan Riksgäldskontoret delmål och riktmärken (bl.a. för den nominella kronskulden respektive valuta-skulden) samt svarar för den operativa förvaltningen av skulden.

Upplåningen och förvaltningen av stats-skulden sker i tre skulds-lag:

1. Nominella lån i svenska kronor.
2. Reala lån i svenska kronor.
3. Nominella lån i utländsk valuta.

Tabell 3.7 Statsskuldens utveckling och sammansättning (exkl. skuldskötselåtgärder)

Miljarder kronor

	1997	1998	1999	2000	2001
Nominella lån i svenska kronor	949	988	982	935	836
Reala lån i svenska kronor	92	94	98	102	95
Nominella lån i utländsk valuta	386	363	291	241	223
Summa	1 427	1 445	1 371	1 278	1 154

Nominella lån i svenska kronor utgör den viktigaste källan för finansiering av statsskulden. Merparten av upplåningen sker på den inhemska nominella värdepappersmarknaden genom statsobligationer (lån med löptid över ett år) och statsskuldväxlar (lån med löptid i huvudsak under ett år). I skulds-laget ingår även upplåning på hushålls-marknaden som erbjuder Riksgäldskontoret billigare upplåning än konventionella statspapper i kombination med möjligheter att differentiera upplåningen till fler långivare, företrädesvis privatpersoner. Under femårsperioden har upplåningen från hushållen minskat kraftigt från 100 miljarder kronor 1997 till 56 miljarder kronor 2001 (4,9 procent av statsskulden). Det beror främst på att Allemanssparandet avskaffades 1998 och att stocken premieobligationer successivt minskat.

Tabell 3.8 Nominella lån i svenska kronor

Miljarder kronor

	1997	1998	1999	2000	2001
Statsobligationer, nominella	680	682	675	601	517
Statsskuldväxlar	144	226	244	275	251
Kontokrediter/dagslån	25	11	0	0	12
Premieobligationer	61	59	54	50	44
Allemanssparkonto	29	0	0	0	0
Riksgäldskonto	7	5	3	2	1
Riksgäldsspar, nominellt	3	5	6	7	11
Nominella lån i svenska kronor, exklusive skuldskötselåtgärder	949	988	982	935	836

Reala lån i svenska kronor fyller en viktig funktion i statens låneportfölj, då de bidrar till att diversifiera upplåningen, och därmed minska risken, genom att staten får tillgång till en finansieringskälla med andra kostnads- och risk-egenskaper än nominell kron- och valutaupplåning. Låneformen ger även fördelar för investeraren eftersom han/hon erbjuds en möjlighet att försäkra sig mot inflation genom att staten övertar inflationsrisken. I skuldslaget ingår även den del av Riksgäldsspar som innefattar reala upplåningsinstrument (uppgick 2001 till drygt 1 miljard kronor). Andelen reala lån har successivt ökat över femårsperioden, även om ökningen har varit relativt blygsam. År 2001 uppgick stocken till 95 miljarder kronor, motsvarande ca 8 procent av den totala statsskulden.

Regeringen har i riktlinjerna för statsskuldshöveln beslutat att andelen lån i utländsk valuta långsiktigt ska minskas. Motivet är att valutaskuld är förknippad med större risk för staten utan att det finns skäl att räkna med långsiktigt lägre kostnader än för kron- och realupplåning. Valutaupplåning skedde tidigare främst genom kapitalmarknadsupplåning (publika obligationslån). I det traditionella statsskuldshöveln ingår endast sådan direkt valutaupplåning.

RGK har under senare år av kostnadsskäl valt att i stället för direkt valutaupplåning skapa skuld i utländsk valuta genom att ta upp lån i svenska kronor och genom skuldbytesavtal (valutaswappar) omvandla lånen till skuld i utländsk valuta. För att få en rättvisande bild över statsskuldens sammansättning och statens valutaexponering bör även de skuldbytesavtal och övriga derivatinstrument (s.k. skuldskötselåtgärder), som kontoret använt i syfte att uppnå avsedd valufördelning och ränterisk beaktas. Statsskulden inklusive skuldskötselåtgärder är 19 miljarder kronor större än den redovisade statsskulden 2001. Valutaswapparna uppgick till 181 miljarder och kronswapparna till -162 miljarder (se även not 44 till balansräkningen).

Tabell 3.9 Valutaskulden inklusive värdet av derivatportfölj

Miljarder kronor

	1997	1998	1999	2000	2001
Skuld utländsk valuta exkl. derivatportfölj	386	363	291	241	223
Skuld utländsk valuta inkl. derivatportfölj	436	448	402	392	404
Andel valutaskuld av total skuld (procent)	30	31	29	30	35

Trots att RGK under 2001 amorterade motsvarande närmare 15 miljarder kronor av valutaskulden ökade skulden i utländsk valuta inklusive derivatportfölj med 12 miljarder kronor som en följd av kronans försvagning under 2001. Valutaskulden uppgick till 404 miljarder kronor 2001, dess andel av den totala statsskulden ökade till ca 35 procent från att tidigare år legat relativt stabilt runt 30 procent av den totala statsskulden.

Statsskuldens kostnader

De anslagsavräknade utgifterna för statsskulden uppgick till 81 miljarder kronor 2001, jämfört med 90 miljarder kronor 2000 (se vidare kapitel 4 Statsbudgetens utfall). Beloppen redovisas enligt utgiftsmässiga principer och utgör ett netto av inkomster och utgifter i upplåningsverksamheten. Den utgiftsmässiga redovisningen innehåller en del svagheter när det gäller att beskriva statsskuldshöveln utveckling över tiden. Exempelvis har valet av upplåningstekniker en stor påverkan på anslagsbelastningen ett visst år. En kostnadsmässig redovisning ger därför en bättre beskrivning av räntekostnaderna under en viss period till följd av underliggande skuld-, ränte-, och valuta-utveckling.

I resultaträkningen för staten sker redovisning av räntor enligt kostnadsmässiga principer och med bruttoredovisning av intäkter och kostnader. I kostnaderna ingår även omvärdering av skulden i utländsk valuta. I tabell 3.10 redovisas statsskuldens kostnader. Tabellen utgör en sammanfattning och specificering av uppgifter i not 11 och 12 till resultaträkningen, i de delar noterna avser statsskuldens kostnader.

Enligt resultaträkningen för 2001 uppgick nettokostnaden för statsskulden (räntor, över- och underkurser, valuförändringar m.m.) till knappt 94 miljarder kronor. Nettokostnaderna exklusive orealiserade skuldskötselåtgärder uppgick till 87 miljarder kronor. Räntekostnaderna

på lån i svenska kronor har minskat med ca 21 miljarder kronor jämfört med 2000.

Skillnaden mellan statsskuldens utgiftsmässiga räntekostnader i statsbudgeten på 81 miljarder kronor och nettokostnaden på 87 miljarder kronor förklaras av att kursdifferenser vid emission, nollkuponräntor och orealiserade valutakursförändringar redovisas på olika sätt i statsbudgeten och i resultaträkningen (se även kapitel 5 Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten m.m.).

Tabell 3.10 Statsskuldens kostnader

Miljoner kronor

	1997	1998	1999	2000	2001
Räntor på lån i svenska kronor	97 399	104 176	91 270	72 625	51 320
Räntor på lån i utländsk valuta	59 030	60 148	50 177	49 337	51 389
Realiserade valuta- och kursdifferenser	182	25 352	3 311	8 810	17 397
Orealiserade valutadifferenser	12 600	25 730	-3 110	8 890	5 964
Övrigt	-163	-1 926	-1	992	1 813
Summa kostnader	169 048	213 480	141 647	140 654	127 883
Ränteintäkter i upplåningsverksamheten	-54 109	-69 132	-54 842	-40 366	-40 854
Nettokostnader efter intäkter, exklusive orealiserade skuldskötselåtgärder	114 939	144 348	86 805	100 288	87 029
Orealiserade valutavinster (-) / förluster (+) hänförliga till skuldskötselinstrument	1 995	3 775	-14 131	15 566	6 536
Nettokostnader inklusive skuldskötselåtgärder	116 934	148 123	72 674	115 854	93 565

3.5 Finansieringsanalys

Finansieringsanalysen visar statens betalningar fördelade på avsnitten statens verksamhet, investeringar, utlåning och finansiella aktiviteter. Finansieringsanalysen visar även förändringen av och respektive posters påverkan på statens nettoupplåning under redovisningsperioden. Statens nettoupplåning definieras som förändringen av statsskulden och annan upplåning justerat för orealiserade valutakursförändringar.

Uppgifterna avseende finansieringsanalysen har hämtats från de konsoliderade resultat- och balansräkningarna samt från den information som myndigheterna inrapporterat. Vissa justeringar till betalningar har gjorts för enskilda poster i finansieringsanalysen där detta bedömts ge en mer rättvisande bild av respektive enskilt betalningsflöde. Dessa justeringar redovisas i not 53–62 till finansieringsanalysen. När det gäller affärsverken har information hämtats i särskild ordning.

Tabell 3.11 Finansieringsanalys

Miljoner kronor

	Not	2001	2000
Statens verksamhet			
Skatter m.m.	53	851 190	811 529
Avgifter och andra ersättningar	54	40 231	62 327
Intäkter av bidrag		22 873	16 912
<i>Summa intäkter</i>		<i>914 294</i>	<i>890 768</i>
Transfereringar	55	–627 219	–637 993
Statens egna verksamhet	56	–130 495	–131 045
<i>Summa kostnader exklusive avskrivningar</i>		<i>–757 714</i>	<i>–769 038</i>
Överföring av AP-fondsmedel		114 585	45 000
Justeringar till betalningar	57	–3 551	8 628
Saldo statens verksamhet		267 614	175 358
Investeringar	58		
Finansiella investeringar		–1 629	–1 261
Materiella investeringar		–37 146	–31 768
Immateriella investeringar		–930	–569
<i>Summa investeringsutgifter</i>		<i>–39 705</i>	<i>–33 598</i>
Försäljning av anläggnings-tillgångar		2 312	62 810
Summa investeringar		–37 393	29 212
Utlåning	59		
Nyutlåning		–33 338	–13 894
Amorteringar		7 757	4 799
Summa nettoutlåning		–25 581	–9 095
Finansiella aktiviteter			
Finansiellt netto för statens upplåning	60	–81 065	–91 398
Övrigt finansiellt netto	61	2 633	1 799
Justeringar till betalningar	62	3 537	–4 365
Summa finansiella aktiviteter		–74 895	–93 964
Totalt		129 745	101 511
Statens upplåning			
Förändring av statsskulden		–123 472	–92 262
Orealiserade valutakurs-förändringar		–6 273	–9 249
Saldo statens nettoupplåning		–129 745	–101 511

Statens verksamhet

Kassaflödet avseende statens verksamhet uppgick 2001 till 267,6 miljarder kronor, vilket är en ökning från föregående år med 92,3 miljarder kronor. Det hänger huvudsakligen samman med överföringar av medel från AP-fonderna som påverkade statens nettoupplåning med 69,6 miljarder kronor mer än föregående år.

Utdelningarna från dotter- och intresseföretag som redovisas under posten avgifter och andra ersättningar uppgick till 4,7 miljarder kronor, vilket var 11,3 miljarder mindre än föregående år. Finansieringsanalysen tar endast hänsyn till utdelningar som lett till betalning under året. I kap 8 Sammanställning av den statliga sektorn, redovisas samtliga utdelningar det år de avser. Föregående år gjorde förvaltningsbolaget Statum en extraordinär utdelning hänförlig till utförsäljningen av Pharmacia Upjohn. De största utdelningarna specificeras nedan.

Tabell 3.12 Utdelningar i statliga bolag, inbetalda 2000 respektive 2001

Miljarder kronor

	2000	2001
Telia AB	1,5	1,1
Vattenfall AB	0,9	0,2
Statliga Akademiska Hus AB	0,6	0,2
Vin & Sprit AB	0,2	0,5
Förvaltningsaktiebolaget Statum	11,4	0,3

Obligationer till ett marknadsvärde av 155 miljarder kronor har i början av 2001 förts över från AP-fonderna till Riksgäldskontoret som ett led i infasningen av det nya ålderspensions-systemet. Obligationerna var uppdelade på 75 miljarder kronor i nominella statsobligationer, 10 miljarder kronor i reala statsobligationer och 70 miljarder kronor i bostadsobligationer. De reala och nominella statsobligationerna minskade statsskulden med totalt 68,3 miljarder kronor, men påverkade inte statsbudgetens saldo. Därutöver har Riksgäldskontoret erhållit 46,3 miljarder kronor för inlösen och ränta av bostadsobligationer. Statens nettoupplåning har således förbättras under året med 114,6 miljarder kronor på grund av överföringen från AP-fonderna. Bostadsobligationerna redovisades vid överföringstillfället till dess nominella värde 67,5 miljarder. Vid årets slut innehar staten bostadsobligationer till ett nominellt värde av

25,4 miljarder kronor. Statens nettoupplåning kommer i framtiden att påverkas när resterande bostadsobligationer löses in. Föregående år inbetalade AP-fonderna 45 miljarder i kontanta medel.

Investeringar

Statens investeringar under 2001 uppgick till 39,7 miljarder kronor. Investeringar i finansiella anläggningstillgångar var 1,6 miljarder kronor, vilket är en ökning från föregående år med 0,4 miljarder kronor. Ökningen är till stor del hänförlig till regeringskansliets investering i Förvaltningsaktiebolaget Statum som uppgick till 1,4 miljarder kronor. Investeringen är ett led i uppbyggandet av Sveaskog AB som är ett dotterföretag till Statum.

De materiella investeringarna uppgick under 2001 till 37,1 miljarder kronor, vilket är en ökning med 5,4 miljarder kronor jämfört med föregående år. Investeringar i beredskapstillgångar och väganläggningar har ökat med 1,8 respektive 1,6 miljarder kronor. Investeringar i fastigheter har ökat med 1,6 miljarder, vilket till stor del utgörs av Luftfartsverkets investeringar på och i anslutning till Arlanda flygplats.

Tabell 3.13 Materiella investeringar

Miljarder kronor

	2000	2001
Beredskapstillgångar	11,9	13,7
Väganläggningar	4,6	6,2
Fastigheter och markanläggningar	4,6	6,2
Maskiner och inventarier	5,5	5,0
Järnvägsanläggningar	3,8	4,6
Övriga investeringar	1,4	1,4
Totalt	31,8	37,1

Investeringar i immateriella tillgångar uppgick till 0,9 miljarder kronor, vilket är 0,4 miljarder mer än föregående år. Investeringarna är till stor del hänförliga till Riksförsäkringsverkets investeringar i det nya datasystemet för pensionshantering. I not 58 till finansieringsanalysen ges mer information om investeringar i anläggningstillgångar.

Försäljningsinkomsterna uppgick till 2,3 miljarder kronor. Försäljningsinkomsterna är i första hand hänförliga till inlösen av aktier i Assi Domän AB på 1,4 miljarder kronor. Föregående

års försäljningsinkomst är hänförlig till statens försäljningar av aktier i Telia och Celsius, 61 respektive 0,5 miljarder kronor.

Utlåning

Nettoutlåningen, dvs. saldot mellan nyutlåning och amorteringar, var –25,6 miljarder kronor, vilket är en ökning med 16,5 miljarder kronor. Nyutlåningen ökade med 19,4 miljarder kronor och amorteringar med 2,9 miljarder kronor. Den främsta anledningen till att nettoutlåningen ökade var Riksgäldskontorets utlåning till Sveaskog AB på 16,5 miljarder kronor. Dessa medel återbetalades i början av 2002. I not 59 till finansieringsanalysen specificeras nyutlåning och amorteringar.

Finansiella aktiviteter

Nettobetalningar från finansiella aktiviteter under 2001 uppgick till –74,9 miljarder kronor, vilket innebär att nettobetalningarna har minskat med 19,1 miljarder kronor. De är framför allt räntebetalningar som har minskat sedan föregående år.

Statens upplåning

Statens nettoupplåning visar förändringen av statens upplåning justerat för valutakursförändringar i utländsk valuta. Förutom Riksgäldskontoret har endast ett fåtal myndigheter möjlighet att ta upp lån på marknaden.

Statens nettoupplåning under 2001 var –129,7 miljarder kronor, en förändring från föregående år med –28,2 miljarder kronor. Att nettoupplåningen minskat innebär att staten har amorterat av lån med motsvarande belopp. Under året minskade statsskulden med 123,5 miljarder kronor. De orealiserade valutakursförlusterna som påverkat statsskulden uppgick till 6,3 miljarder kronor.

En väsentlig anledning till att statsskulden har minskat trots att statsbudgetens saldo försämrats med 63,2 miljarder kronor är att statskuldsobligationer har förts över från AP-fonderna (68,3 miljarder) och Riksbanken (18,4 miljarder) till ett nominellt belopp av 86,7 miljarder kronor, vilka har minskat statsskulden, men inte påverkat statsbudgetens saldo. Av överföringen från AP-fonderna påverkades statsbudgetens saldo bara av ränta och inlösen av bostadsobligationer på 46,3 miljarder kronor.

I kapitel 5 Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten m.m. ges en förklaring till sambanden mellan resultaträkning, finansieringsanalys och statsbudgetens utfall.

Statsbudgetens utfall

4 Statsbudgetens utfall

I 2002 års ekonomiska vårproposition redovisar regeringen en kort sammanfattning av statsbudgetens utfall 2001. I detta kapitel lämnar regeringen en utförligare redovisning av statsbudgetens slutliga utfall 2001. I bilagorna 6 och 7 redovisas det slutliga utfallet för samtliga inkomstitlar och anslag på statsbudgeten. Månadsfördelade inkomster och utgifter redovisas i bilagorna 8 och 9.

4.1 Statsbudgetens saldo 2001

Enligt 16 § lagen (1996:1059) om statsbudgeten skall statsbudgeten omfatta alla inkomster och utgifter, med vissa specificerade undantag, samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Statsbudgetens saldo är därmed detsamma som statens lånebehov men med omvänt tecken. Ett positivt saldo innebär att staten har möjlighet att amortera på statsskulden.

I kapitel 5 Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten m.m. jämförs redovisningsprinciper och struktur mellan statsbudgeten och resultaträkningen.

Budgetsaldot uppgick 2001 till 38,7 miljarder kronor. I statsbudgeten beräknades budgetsaldot till 40,5 miljarder kronor. Utfallet är därmed 1,8 miljarder kronor lägre än budgeterat. Jämfört med utfallet 2000 har statsbudgetens saldo försämrats med 63,2 miljarder kronor. Den stora förändringen beror bl.a. på försäljningen av aktier i Telia AB som gav staten en inkomst på 61 miljarder kronor under 2000.

Budgetöverskottet för 2001 beror på större engångseffekter. Den största (46,3 miljarder kronor) avser en del av överföringen från AP-

fonden till statsbudgeten. En annan engångseffekt utgörs av ökade skatteinkomster till följd av att försäkringsbolaget Alecta (f.d. SPP) återbetalade pensionsmedel (ca 10 miljarder kronor). En negativ engångseffekt uppstod till följd av att Sveaskog lånade 12 miljarder kronor i Riksgäldskontoret. Lånet var en s.k. överbrygningskredit som återbetalades i januari 2002. En tidigareläggning av utbetalningen av arealersättning till slutet av 2001 medförde en negativ engångseffekt på 4 miljarder kronor. Justerat för dessa större engångseffekter uppgick saldot till – 1,5 miljarder kronor. Statsbudgetens saldo 2001 samt justering för större engångseffekter framgår av tabell 4.1

Tabell 4.1 Statsbudgetens saldo 2001 samt justering för större engångseffekter

Miljarder kronor

	2001
Statsbudgetens saldo	38,7
Större engångseffekter	40,2
Varav	
Överföring från AP-fonden	46,3
Sveaskog	-12,0
Arealersättning	-4,0
Alecta	10,0
Statsbudgetens saldo justerat för större engångseffekter	-1,5

Statsbudgetens inkomster beräknades i statsbudgeten uppgå till 717,1 miljarder kronor. Det slutliga utfallet blev 755,1 miljarder kronor, vilket är 38 miljarder kronor högre än beräknat. Ökningen förklaras främst av att skatteinkomsterna blev 33,4 miljarder kronor högre än beräknat (se vidare avsnitt 4.2).

Det slutliga utfallet för statsbudgetens utgifter m.m. blev 716,4 miljarder kronor. Det är 39,7 miljarder kronor högre än budgeterat vilket beror på att posterna Riksgäldskontorets nettoutlåning, Statsskuldräntor m.m. och Kassamässig korrigering blev 42,2 miljarder kronor större än beräknat. Utgifterna exkl. statsskuld-räntor blev 2,4 miljarder kronor lägre än beräknat i statsbudgeten (se vidare avsnitt 4.3).

Statsbudgetens utfall 2001 framgår av tabell 4.2.

Tabell 4.2 Statsbudgetens utfall 2001

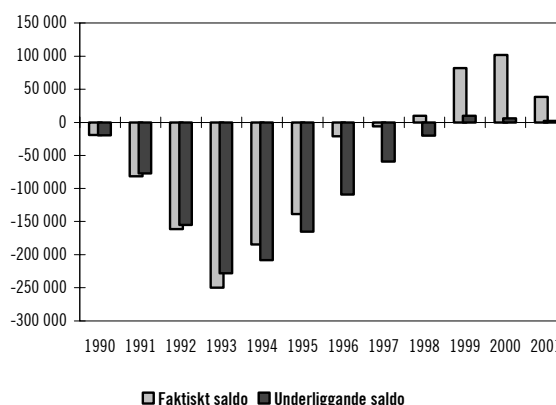
Miljoner kronor

	Stats- budget	Tilläggs- budget	Utfall	Skillnad mot statsbud- get
Inkomster	717 145		755 126	37 981
Skatter m.m.	651 168		684 603	33 435
Övriga inkomster	65 976		70 523	4 546
Utgifter m.m.	676 645	12 174	716 379	39 734
Utgiftsområde 1–25 och 27	643 211 ¹⁾	12 174	640 777	-2 434
Statsskuldrän- tor m.m. (UO 26)	70 925		81 260	10 335
Kassamässig korrigering	-45 700		-34 426	11 274
Riksgäldskon- torets nettout- låning	8 209		28 769	20 560
Budgetsaldo	40 500		38 747	-1 753

1) Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar

I diagram 4.1 redovisas statsbudgetens saldo och underliggande saldo för åren 1990–2001. Budgetsaldot har förändrats dramatiskt under perioden. Under 1990-talet första år var staten tvungen att låna stora belopp. Störst var lånebehovet 1993. Därefter har det skett en kraftig minskning av lånebehovet och 1998 övergick lånebehovet till ett budgetöverskott på 9,7 miljarder kronor för att sedan 1999 öka kraftigt till ett budgetöverskott på 82 miljarder kronor. Budgetöverskottet ökade sedan till 101,9 miljarder kronor 2000. För 2001 minskade budgetöverskottet till 38,7 miljarder kronor. Som framgår av diagrammet är det bara under de fyra senaste åren som staten har kunnat amortera på statsskulden.

Diagram 4.1 Statsbudgetens faktiska och underliggande saldo 1990-2001

4.2 Statsbudgetens inkomster

Statsbudgetens inkomster uppgick 2001 till 755 miljarder kronor, vilket är 38 miljarder kronor eller 5,3 procent högre än vad som beräknades i statsbudgeten 2001. Inkomster från skatter m.m. blev 685 miljarder kronor, vilket är 33 miljarder kronor eller 5,1 procent högre än beräknat. Utfallet för övriga inkomster blev 71 miljarder kronor, vilket är 5 miljarder kronor eller 6,1 procent högre än beräknat. En översiktlig redovisning av de största avvikelserna för statsbudgetens skatter och övriga inkomster finns redovisad i tabell 4.3.

Skatteinkomsterna som de redovisas i statsbudgeten skiljer sig från statens periodiserade skatter. De största skillnaderna består i att statsbudgeten i princip redovisar de skatter som debiteras under budgetåret medan den periodiserade redovisningen avser de skatter som är kopplade till det aktuella årets skatteregler och inkomster. Avvikelsen är störst för hushållens och företagens inkomstskatter, eftersom dessa fastställs i taxeringen året efter inkomståret. För dessa skatter kan betalningarna under ett visst år omfatta skatter avseende tre olika inkomstår. Det innebär att utfallen på statsbudgeten är svåra att analysera. Även enstaka flödesposter under ett år är svåra att analysera.

Utfallet för hushållens preliminärskatter var ovanligt högt under 2001. Det höga utfallet kan ha flera orsaker, exempelvis ändrad inkomstfördelning, ändrad jämkning av preliminärskatt eller ändrade avdrag. Eftersom det ännu inte finns något utfall tillgängligt avseende slutskatten för inkomståret 2001 kan de högre

preliminärskatterna antingen innebära att den slutliga skatten skall justeras upp eller att den kvarstående/överskjutande skatten skall justeras ned/upp. För att kunna koppla ihop de ändringar som skett i ekonomin och i regelsystemen görs därför den huvudsakliga utfallsanalysen i periodiserade termer. För arbetsgivaravgifter samt skatter på varor och tjänster är dock det periodiserade utfallet med vissa undantag klart för 2001.

Jämfört med beräkningen till budgetpropositionen för 2001 (BP2001) har de periodiserade skatterna i offentlig sektor ökat med 38 respektive 19 miljarder kronor för åren 2000 och 2001.

Tabell 4.3 Offentliga sektorns och statens periodiserade skatter samt statsbudgetens inkomster

Miljarder kronor

	Utfall 2000	Prognos/ Utfall 2001	Skillnad mot BP2001	
			2000	2001
+ Skatt på löner	733	758	16	26
+ Kapitalskatter	159	125	23	0
varav reavinster	40	27	11	-2
varav bolag	72	54	11	3
+ Konsumtionsskatter	266	277	-1	-5
+ Restfört m.m.	-2	-7	0	-1
= Periodiserad skatt, offentlig sektor	1 155	1 153	38	19
- Kommunsektorn	336	358	4	9
- Pensionssystemet	147	153	0	0
= Periodiserad skatt, staten	672	641	34	10
+ Utjämningsavgift	19	21	0	2
+ Betalningsförskjutningar	-18	22	-15	22
= Statsbudgetens skatter	673	685	19	33
varav				
Skatt på inkomst	128	135	16	46
Socialavgifter	226	239	2	6
Skatt på varor och tjänster	265	272	1	-9
Betalningsdiff.	-4	-20	0	-16
+ Övriga inkomster	127	71	-1	5
varav				
Inkomster fr. statens verksamhet	1	51	0	22
Försäljningsink.	62	0	0	-15
= Statsbudgetens inkomster	800	755	18	38

Anm: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid. Kursiverade belopp avser prognoser.

Den största förändringen, jämfört med beräkningen till budgetpropositionen för 2001, avser skatt på löner – dvs. inkomstskatter på förvärvsinkomster, allmän pensionsavgift och arbetsgivaravgifter. För båda åren förklaras

ökningen till största delen av att lönesumman blev betydligt högre jämfört med beräkningen till budgetpropositionen. En del av de ökade skatterna tillfaller dock kommunsektorn, vilket medför att statens periodiserade skatter blev 34 miljarder kronor högre 2000, medan de 2001 förväntas bli 10 miljarder kronor högre i förhållande till budgetpropositionen.

Av de högre kapitalskatterna 2000 beror 11 miljarder kronor på högre skatt på realisationsvinster och 11 miljarder kronor på högre bolagsskatter jämfört med beräkningen till budgetpropositionen. Ökningen av bolagsskatterna förklaras av en mycket stark utveckling av vinsterna i företagssektorn.

Statsbudgetens skatter blev 19 miljarder kronor högre budgetåret 2000 och 33 miljarder kronor högre 2001 jämfört med beräkningen till budgetpropositionen för 2001. Jämfört med de periodiserade skatterna för staten är ökningen mindre för 2000 men större för 2001. Dessa skillnader förklaras av förändringar i betalningsförskjutningarna inklusive förskjutningar i utbetalningen av kommunalskatter. För 2000 medförde den högre lönesumman ökade preliminärskatter samtidigt som utbetalningen av kommunalskatter var fastställd. De högre kapitalskatterna 2000 enligt den periodiserade redovisningen betalades till större delen som kompletteringsbetalningar budgetåret 2001. Sammantaget medförde detta att betalningsförskjutningen påverkade statsbudgeten negativt budgetåret 2000. Betalningsförskjutningen budgetåret 2001 påverkade däremot statsbudgetens skatteinkomster positivt både till följd av den högre lönesumman för 2001 och till följd av kompletteringsbetalningarna avseende de högre kapitalskatterna inkomståret 2000.

Övriga inkomster på statsbudgeten blev 5 miljarder kronor högre jämfört med statsbudgeten. De största avvikelserna avser Riksbankens inlevererade överskott, vilket blev 20 miljarder kronor högre än beräknat, och försäljningar av statlig egendom, vilka blev 15 miljarder kronor lägre än beräknat.

I den konsoliderade resultaträkningen för staten redovisas skatterna till knappt 868 miljarder kronor, varav skatter som redovisas på inkomsttypen "1000 Skatter m.m." uppgår till 831 miljarder kronor. Skillnaden gentemot statsbudgetens skatteinkomster förklaras framför allt av att skatterna, som de redovisas i resultaträkningen, inkluderar de medel som överförs till

pensionssystemet samt att arbetsgivaravgifter för statligt anställda och statlig ålderspensionsavgift har eliminerats. En mer detaljerad redovisning av skillnaderna visas i tabell 4.4

Tabell 4.4 Skillnaden mellan skatterna i resultaträkningen och i statsbudgeten

Miljarder kronor

	Utfall 2001
Skatter enl. resultaträkning	867,7
Inkomster från Svenska spel, inkomsttyp 2000	-3,6
Räntor m.m., inkomsttyp 2000	-3,8
Riksbankens inlevererade överskott, inkomsttyp 2000	-28,2
Övriga inkomster, inkomsttyp 2000	-1,3
Arbetsgivaravgifter staten	19,3
Periodiseringar	4,5
varav kommunalskattemedel	-1,2
varav debiterade skatter	-2,8
varav värdering	-1,9
varav avskrivna gamla uppbördsförluster	10,4
Särskild löneskatt, staten	1,9
Statlig ålderspensionsavgift	24,7
Överföring till pensionssystemet	-175,8
Betalningsdifferenser och anstånd	-19,7
Överföring till Riksgäldskontoret	-1,2
Summa skatter i statsbudgeten	684,6

Periodiseringseffekter skall påverka resultatet men inte statsbudgeten och återläggs därför. Periodiseringar av kommunalskattemedel avser den slutreglering av skatter som gjordes i början av 2002. Periodiseringar av debiterade skatter avser skillnaden mellan de debiteringar som avser inkomståret och de debiteringar som bokförs under budgetåret. Värdering av utestående fordringar. Avskrivning av gamla uppbördsförluster avser till största delen restförda skatter som förfallit. Särskild löneskatt som erläggs av statliga myndigheter m.fl. och statlig ålderspensionsavgift är eliminerade i resultaträkningen. Dessa avgifter redovisas på statsbudgeten, varför beloppen måste återläggas. Från statsbudgeten omförs även pensionsmedel till pensionssystemet. Betalningsdifferenser och anstånd avser dels skatter som har debiterats under 2001, men som ännu inte betalats, dels kompletteringsbetalningar för skatter som avser 2001 men som ännu inte har debiterats. Dessa belopp påverkar statsbudgeten men inte resultatet. Överföringen till Riksgäldskontoret avser medel avsatta för ett system för individuell kompetensutveckling.

4.2.1 Makroekonomisk utveckling

Utvecklingen av skatterna har ett starkt samband med den makroekonomiska utvecklingen. I tabell 4.5 redovisas några centrala makroekonomiska förutsättningar för beräkningarna av skatterna åren 2000 och 2001 i budgetpropositionen för 2001, i 2001 års ekonomiska vårproposition och i budgetpropositionen för 2002.

Tabell 4.5 Makroekonomiska förutsättningar vid olika prognostillfällen

Procentuell förändring

	BP2001	VP2001	BP2002	Utfall
Timlön, kostnad				
2000	3,5	3,8	3,7	3,7
2001	3,5	3,5	3,5	4,2
Antal arbetade timmar				
2000	2,0	1,5	1,5	1,4
2001	1,3	1,3	0,9	0,5
Utbetald lönesumma				
2000	6,0	6,5	6,5	7,0
2001	4,8	4,8	5,4	5,6
Hushållens konsumtionsutgifter, löpande priser¹				
2000	5,3	3,9	3,9	4,5
2001	4,3	3,3	3,5	1,8

¹Exklusive effekten av överföringen av svenska kyrkan från kommunsektorn till hushållens ideella organisationer.

Källor: Statistiska centralbyrån (konjunkturstatistiken för kostnadstimlön, Nationalräkenskaperna för antal arbetade timmar och arbetsgivarnas skattedeclarationer till skattemyndigheterna för utbetald lönesumma), och Finansdepartementet

Prognoserna över kostnadstimlönen för 2000 låg relativt nära utfallet vid varje prognostillfälle. För 2001 underskattades utvecklingen med 0,7 procent vid varje prognostillfälle. Prognoserna över antal arbetade timmar för 2000 låg i budgetpropositionen för 2001 något över utfallet, men vid prognosomgångarna därefter låg beräkningen relativt nära utfallet. För 2001 överskattades dock det totala antalet arbetade timmar i ekonomin med 0,8 procentenheter vid både beräkningen i budgetpropositionen för 2001 och i 2001 års ekonomiska vårproposition. I prognosen i budgetpropositionen för 2002 reviderades tillväxttakten ner men fortfarande överskattades utvecklingen med 0,4 procentenheter. Anledningen till överskattningen var att konjunkturen förväntades bli starkare än vad som blev fallet.

Utbetald lönesumma beräknas utifrån arbetsgivarnas skattedeclarationer. Prognoserna över lönesumman grundar sig på utvecklingen av

antal arbetade timmar enligt Nationalräkenskaperna och SCB:s konjunkturstatistik över timlönen. För att få en korrekt utveckling av lönesumman görs dock ett flertal korrigeringar av utvecklingen av dessa makroekonomiska variabler. Eftersom inte företagarnas arbetade timmar ingår i lönesumman skall prognosen över det totala antalet arbetade timmar i ekonomin korrigeras för om de anställdas timutveckling förväntas skilja sig från genomsnittet. Dessutom måste antalet timmar justeras för att utvecklingen av lönesumman är dagkorrigerad, dvs. den skall inte påverkas av variationer i antalet arbetsdagar mellan åren. I lönesummeutvecklingen skall löneutbetalningarna också periodiseras annorlunda än de görs i beräkningen av timlönen. Statistiken över timlönen är kostnadsbaserad vilket innebär att löneutbetalningarna läggs in på den period de avser. Detta sker inte i beräkningen av lönesumman. Timlöneutvecklingen kan också behöva justeras om det sker en kraftig förändring av börskursen eller sjukfrånvaron. I lönesumman inkluderas nämligen bonusutbetalningar och sjuklön, dvs. företagets ersättningar till de anställda vid de första fjorton dagarnas sjukfrånvaro, vilket de inte gör i kostnadstimlönen. Ingen av ovanstående justeringar är direkt mätbar utan man kan endast göra en uppskattning av hur de påverkar lönesummeutvecklingen.

Eftersom utvecklingen av antalet arbetade timmar överskattades men ökningen av kostnadstimlönen underskattades låg den sammantagna utvecklingen av dessa makroekonomiska variabler 2001 relativt nära utfallet vid alla prognostillfällen. Trots det underskattades utvecklingen av den utbetalda lönesumman 2001 med nära 1 procentenhet i budgetpropositionen för 2001 och i 2001 års ekonomiska vårproposition. Halva diskrepansen förklaras av att det faktiska antalet arbetade timmar utvecklades svagare än det dagkorrigerade antalet, och på att de anställdas timantal steg snabbare än genomsnittet. Detta förutsågs inte förrän i budgetpropositionen för 2002. En förklaring till att lönesumman såväl 2000 som 2001 steg snabbare än antalet arbetade timmar multiplicerat med timlönen kan vara att sjuklöneutbetalningarna ökade till följd av stigande sjukfrånvaro.

Hushållens konsumtionsutgifter, som påverkar beräkningen av intäkterna av mervärdesskatt, överskattades kraftigt för 2001 vid varje prognostillfälle. Prognoserna för 2000 låg däremot

relativt väl i linje med utfallet. Konsumtionen bedömdes bli stark såväl 2000 som 2001 till följd av en snabb sysselsättningsökning, relativt stark utveckling av den disponibla inkomsten, god förmögenhetsställning och hög tillförsikt bland hushållen. En viss dämpning av konsumtionen väntades dock 2001. Under 2001 försämrades de internationella konjunktutsikterna vilket även påverkade synen på den inhemska efterfrågan. Konsumtionsutfallet under slutet av 2000 och inledningen av 2001 indikerade också en svagare konsumtionsökning under 2001 än vad som förutsetts tidigare. Prognosen reviderades därför ned successivt under året. Trots det överskattades ökningen av hushållens konsumtion med 1,7 procent i budgetpropositionen för 2002.

4.2.2 Skatter m.m.

Skattekontosystemet infördes inkomståret 1998. Den 1 juli 2001 infogades även arvs- och gåvoskatt i detta system. Det medför att det i huvudsak är debiterade och inte inbetalda belopp, som redovisas på följande inkomsttitlar:

- 1111 Fysiska personers inkomstskatt
- 1121 Juridiska personers inkomstskatt
- 1200 Socialavgifter och allmän pensionsavgift
- 1331 Arvsskatt
- 1332 Gåvoskatt
- 1411 Mervärdesskatt

Skillnaden mellan inbetalda och debiterade belopp redovisas på inkomsthuvudgruppen 1600 *Betalningsdifferenser, skattekonto*.

För arbetsgivaravgifter och för skatter på varor och tjänster utgörs skillnaden mellan den periodiserade skatten och det belopp som redovisas på statsbudgeten endast av en förskjutning av den månatliga uppbörden. På statsbudgeten redovisas således skatter som till 11/12 avser inkomståret 2001 och 1/12 avser inkomståret 2000.

Uppbörden av hushållens och bolagens inkomstskatt är emellertid något mer komplicerad. Förutom preliminärskatt, som redovisas med en månads förskjutning, debiterades i november 2001 skillnaden mellan slutlig skatt och preliminärskatt avseende inkomståret 2000. Från

inkomstittlarna *Fysiska personers inkomstskatt* och *Juridiska personers inkomstskatt* omfördes också under 2001 vissa skatter avseende inkomståren 1999 och 2000 till andra inkomstitlar på statsbudgeten. Från inkomstiteln *Fysiska personers inkomstskatt* utbetalades dessutom skatter avseende inkomståren 1999–2001 till kommunsektorn.

I det följande kommenteras endast de inkomstitlar som redovisar större skillnader mellan utfall och statsbudget. En fullständig redovisning av statsbudgetens samtliga inkomstitlar finns i bilaga 6.

1100 Skatt på inkomst

1111 Fysiska personers inkomstskatt

Utfallet på inkomstiteln *Fysiska personers inkomstskatt* blev 25,6 miljarder kronor högre än i statsbudgeten.

I tabell 4.6 redovisas hushållens periodiserade inkomstskatter för inkomståren 1999–2001 samt skillnader mot beräkningen till budgetpropositionen för 2001.

Tabell 4.6 Hushållens periodiserade skatter

Miljarder kronor

Inkomstår	Utfall	Utfall	Prognos	Skillnad mot BP2001		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Skatter på titeln	51	50	21	4	15	5
varav						
Statlig inkomstskatt	30	33	35	1	4	5
Kapitalskatt, netto	25	34	21	3	12	0
Skattereduktioner	-3	-17	-35	0	-1	0
Omförda skatter m.m.	416	444	466	0	4	4
varav						
Kommunalskatt	323	336	358	0	4	9
Kyrko- och begravn.avg.		12	12		0	0
Förmögenhetsskatt	8	8	6	0	0	-2
Fastighetsskatt	13	13	12	0	0	-3
Mervärdesskatt	4	4	4	0	0	0
Allmän pensionsavgift	60	63	66	0	0	0
Egenavgift	8	8	8	0	0	0
Slutlig skatt	467	494	487	4	19	9

Anm: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid. Kursiverade belopp avser prognoser.

Utfallet för den slutliga skatten avseende inkomståret 2000 blev 19 miljarder kronor högre än i beräkningen till budgetpropositionen. Större delen, 12 miljarder kronor, utgörs av skatt på kapitalvinster (realisationsvinster). Dessa beräknades stiga med 7 procent jämfört med 2000. Den för låga beräkningen av skatt på kapitalvinster kan delvis förklaras av en starkare utveckling än väntat på värdepappers- och fastighets-

marknaden, vilka har visats ha stark korrelation med utvecklingen av kapitalvinsterna.

Utfallet för den statliga inkomstskatten underskattades med 4 miljarder kronor på grund av att timlöneutvecklingen i ekonomin ökade mer än prognostiserat, vilket bl.a. fick till följd att fler individer hamnade över gränsen för statlig inkomstskatt än i beräkningen till budgetpropositionen för 2001.

Den slutliga skatten avseende inkomståret 2001 beräknas bli 9 miljarder kronor högre jämfört med beräkningen till budgetpropositionen. Den statliga inkomstskatten beräknas bli 5 miljarder högre och den kommunala inkomstskatten beräknas bli 9 miljarder högre, främst till följd av högre timlön. Förmögenhetsskatten och fastighetsskatten beräknas minska med 2 respektive 3 miljarder kronor vardera, jämfört med budgetpropositionen för 2001. Detta förklaras främst av de skattesänkningar som regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2002.

I tabell 4.7 redovisas utfallet på inkomstiteln *Fysiska personers inkomstskatt* för budgetåret 2000 och 2001. Den högre lönesumman 2001 resulterade i att preliminärskatterna underskattades med knappt 15 miljarder kronor. Det högre underuttaget (debiterad slutlig skatt minus preliminärskatt) på 12,3 miljarder kronor som avser inkomståret 2000 förklaras framför allt av de höga kapitalvinsterna år 2000. Varken förmögenhetsskatt eller skatt på kapitalvinster preliminärbeskattas utan dessa skatter debiteras i samband med taxeringen och betalas i regel som kompletteringsbetalningar eller kvarstående skatt. Av avviken på 12,3 miljarder kronor förklaras således 12 miljarder kronor av skatt på kapitalvinster.

Tabell 4.7 Inkomstiteln Fysiska personers inkomstskatt

Miljarder kronor

Budgetår	Utfall 2000	Utfall 2001	Skillnad mot SB2001
Deb. preliminär A-skatt	426,9	438,6	14,6
Deb. preliminär F-skatt o särsk. A-skatt	20,5	21,2	-0,2
Deb. slutlig skatt minus preliminär skatt	38,5	45,4	12,3
Övrigt	0,5	0,0	-0,1
Summa inkomster	486,4	505,2	25,9
Utbetalning till kommuner	-331,3	-360,7	-0,7
Utbetalning av kyrko- och begravn.avg.	-11,2	-12,1	-0,6
Summa inkomster på statsbudgeten	143,9	132,4	24,5
Omföringar till andra inkomstitlar	-93,6	-99,2	0,4
Fysiska personers inkomstskatt	50,3	33,2	25,6

Anm: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid.
SB 2001 = Statsbudgeten för 2001.

1121 Juridiska personers inkomstskatt

Utfallet på inkomstiteln *Juridiska personers inkomstskatt* blev 17,6 miljarder kronor högre än i statsbudgeten.

I tabell 4.8 redovisas de periodiserade skatterna för åren 1999–2001, samt förändringarna i förhållande till prognosen i budgetpropositionen för 2001.

Tabell 4.8 Företagens periodiserade skatter

Miljarder kronor

Inkomstår	Utfall	Utfall	Prognos	Skillnad mot BP2001		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Skatter på titeln	63	86	69	2	11	3
varav						
Inkomstskatt	53	72	54	3	11	3
Avkastningsskatt	11	13	15	0	0	0
Skattereduktioner	-1	0	0	-1	0	0
Omförda skatter m.m.	26	28	28	0	4	3
varav						
Förmögenhetsskatt	0	0	0	0	0	0
Fastighetsskatt	10	10	9	0	0	-1
Mervärdesskatt	2	2	2	0	0	0
Särskild löneskatt	14	16	17	0	4	4
Slutlig skatt	89	114	97	3	15	6

Anm: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid. Kursiverade belopp avser prognoser.

Av tabell 4.8 framgår det att juridiska personers inkomstskatt för 2000 underskattades med 11 miljarder kronor i beräkningen till budgetpropositionen. Avvikelsen i prognosen beror i huvudsak på en starkare vinstutveckling än väntat, men även på tillfälliga vinster. Årsboksluten för 2001 visar på högre extraordinära intäkter än under föregående år. Dessutom kan en del av avvikelsen förklaras av att skatteeffekten av överskottsmedel från försäkringsbolaget Alecta underskattades. I beräkningen till budgetpropositionen antogs skatteeffekten uppgå till 8 miljarder kronor. Emellertid torde skatteeffekten bli högre än så, även om något utfall aldrig kommer att kunna redovisas eftersom utdelningen ingår som en del i bolagens skatteunderlag. I den nu aktuella beräkningen antas skatteeffekten uppgå till 10 miljarder kronor.

Den nu aktuella prognosen på företagens inkomstskatt för 2001 är 3 miljarder kronor högre än i budgetpropositionen. I allt väsentligt baseras prognosen på senare års utfall av inkomstskatten samt på en förväntad allmän utveckling av vinsterna i näringslivet. Bland annat pekar boksluten för 2001 på en nedgång av

företagens inkomstskatt med mellan 20 och 25 procent.

Utfallet för avkastningsskatten för 2000 låg helt i linje med den prognos som redovisades i budgetpropositionen. Den höga träffsäkerheten beror på att skatten för ett givet år bestäms av kapitalunderlagets ställning den 31 december föregående år multiplicerat med det årets genomsnittliga statslåneränta. Även prognosen för 2001 sammanfaller med beräkningen till budgetpropositionen.

Den särskilda löneskatten för inkomståret 2000 blev 4 miljarder kronor högre än beräkningen till budgetpropositionen. För 2001 har prognosen justerats upp med 4 miljarder kronor jämfört med tidigare beräkning. Ett skäl till justeringen är att utfallet 2000 ger indikation på en långsiktigt högre nivå på underlaget för den särskilda löneskatten. Under åren 1993–2000 har underlaget ökat med 185 procent. Det kan jämföras med underlaget för arbetsgivaravgifter som under samma period endast har ökat med 31 procent. Underlagets starka utveckling beror delvis på att företag och vissa myndigheter har övergått till att fondera för hela pensionskulden, vilket utlöser särskild löneskatt, samtidigt som man fortsätter att betala särskild löneskatt på utbetalda pensioner till nuvarande pensionärer. I en del fall har särskild löneskatt även betalats för den del av pensionsskulden som inte är fonderad. Dessutom kan en del av den snabba utvecklingstakten förklaras med att anställda i högre utsträckning än tidigare har valt att ta ut ersättning för arbete i form av individuella pensionsförsäkringar tecknade av arbetsgivaren.

I tabell 4.9 redovisas utfallet på inkomstiteln *Juridiska personers inkomstskatt* för åren 2000 och 2001, samt avvikelsen mot statsbudgeten. Utfallet på inkomstiteln budgetåret 2001 uppgår till 94,1 miljarder kronor, vilket är 25,2 miljarder kronor högre än den periodiserade skatten. Skillnaden beror på betalningsförskjutningar som i detta fall delvis kan hänföras till underuttaget av preliminärskatt 2000 i samband med engångsutbetalningen av överskjutande pensionspremieinbetalningar. Dessutom tillkommer periodiseringseffekter av tillfälliga vinster i företagen. Underuttaget av preliminärskatt 2001 blev högre än väntat till följd av att den slutliga skatten för 2000 blev högre än väntat.

Tabell 4.9 Inkomsttiteln Juridiska personers inkomstskatt

Miljarder kronor

Budgetår	Utfall 2000	Utfall 2001	Skillnad mot SB2001
Deb. prel. F-skatt o särsk. A-skatt	80,3	84,1	6,8
Deb. slutlig skatt minus prel. skatt	14,3	35,6	11,8
Övrigt	1,8	0,2	-0,8
Summa inkomster på statsbudgeten	96,4	119,9	17,7
Omföringar till andra inkomsttitlar	-24,7	-25,8	-0,1
Juridiska personers inkomstskatt	71,7	94,1	17,6

Anm: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid.

Övriga inkomstskatter

Miljarder kronor

Inkomstår	Utfall 2000	Utfall 2001	Skillnad mot BP2001
Periodiserad skatt	4,2	4,8	0,6
Redovisat på inkomsttitlar	5,5	7,6	3,0

Under övriga inkomstskatter redovisas inkomsttitlarna *Beskattning av tjänstegruppliv*, *Ofördelbara inkomstskatter*, *Kupongskatt* och *Lotteriskatt*. Det samlade utfallet 2001 av dessa blev 3 miljarder kronor högre än i statsbudgeten. Av avvikelserna avser 0,7 miljarder kronor kupongskatt vilken förklaras av att det utländska ägandet av svenska aktier ökat mer än förväntat.

1200 Socialavgifter och allmän pensionsavgift

Socialavgifter tas ut i form av arbetsgivaravgifter på lön och andra ersättningar för utfört arbete, och i form av egenavgifter på inkomster av aktiv näringsverksamhet. På dessa underlag tas det även ut allmän löneavgift. Särskild löneskatt tas ut på pensionsutfästelser, pensionsutbetalningar och på inkomster av passiv näringsverksamhet. Utvecklingen av intäkterna beror framförallt på timlön, sysselsättning och inkomst av näringsverksamhet.

Allmän pensionsavgift tas ut på inkomster som ger pensionsrätt. Till dessa hör ersättningar från arbetsgivare och inkomst av aktiv näringsverksamhet, men även skattepliktiga transfereringar. Avgiften tas inte ut på inkomster som överstiger förmånstaket. Det medför att avgiften inte påverkas i lika hög utsträckning som socialavgifterna vid förändringar av timlönen.

I tabell 4.10 redovisas socialavgifter, särskild löneskatt och allmän pensionsavgift i periodiserade termer för åren 1999–2001. Den all-

männa löneavgiften är inräknad i arbetsgivaravgifterna och egenavgifterna. Ökningen av arbetsgivaravgifterna förklaras av den starkare utvecklingen av lönesumman.

Tabell 4.10 Periodiserade socialavgifter, särskild löneskatt och allmän pensionsavgift

Miljarder kronor

Inkomstår	Utfall 1999	Utfall 2000	Prognos 2001	Skillnad mot BP2001
Skatter på titeln	351,6	375,9	394,7	11,1
varav				
Arbetsgivaravgifter	271,5	288,3	303,7	4,4
Egenavgifter	7,4	8,1	8,3	0,3
Särskild löneskatt	18,7	22,3	22,9	4,1
Nedsättningar	-6,0	-5,9	-6,0	2,1
Allmän pensionsavgift	60,0	63,1	65,8	0,2
Avgifter till pensionssystemet	110,3	147,0	153,4	0,4
1200 Socialavgifter och allmän pensionsavgift	241,3	228,9	241,3	10,7

I frånvaro av regelförändringar bestäms skillnaden mellan utfall och prognos av hur avgiftsunderlagen har utvecklats sedan beräkningarna till budgetpropositionen. För arbetsgivaravgifterna och allmän pensionsavgift är det utvecklingen av lönesumman som är den enskilt största orsaken till avvikelse mellan prognos och utfall.

I tabell 4.11 redovisas inkomsthuvudgruppen 1200. Inkomsterna blev 6,0 miljarder kronor högre än i statsbudgeten och förklaras främst av högre arbetsgivaravgifter och särskild löneskatt. Utbetalningarna till pensionssystemet blev 0,1 miljarder kronor lägre än beräknat. Sammantaget underskattades nettot på inkomsthuvudgruppen för budgetåret 2001 med 6,1 miljarder kronor.

Tabell 4.11 Inkomsthuvudgruppen Socialavgifter och allmän pensionsavgift

Miljarder kronor

Budgetår	Utfall 2000	Utfall 2001	Skillnad mot SB2001
Skatter på titeln	369,0	389,8	6,0
varav			
Arbetsgivaravgifter	282,5	298,2	5,7
Egenavgifter	5,8	7,2	-0,1
Särskild löneskatt	17,0	19,4	0,6
Allmän pensionsavgift	63,7	65,2	-0,1
Utbetalningar till pensionssystemet	143,1	151,1	-0,1
1200 Socialavgifter och allmän pensionsavgift	225,9	238,8	6,1

1300 Skatt på egendom

Miljarder kronor

	Utfall 2000	Prognos/Utfall 2001	Skillnad mot BP2001
Periodiserad skatt	38,9	34,6	-3,4
varav			
Fastighetsskatt	23,3	20,3	-2,8
Förmögenhetsskatt	8,2	6,4	-1,8
Arvs- och gåvoskatt	2,5	2,6	0,3
Stämpelskatt	4,9	5,4	0,9
Redovisat på inkomstittlar	38,3	39,9	1,4

Anm: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid. Kursiverade belopp avser prognoser.

Intäkterna från skatt på egendom förväntas 2001 bli 3,4 miljarder kronor lägre än i statsbudgeten.

Differensen för fastighetsskatten förklaras av att skattesatsen för småhus och hyreshusenheter hösten 2001 sänktes med ytterligare 0,2 procentenheter för beskattningsåret 2001. Förändringen av skatteuttaget beräknas minska intäkterna med knappt 3 miljarder kronor. Förmögenhetsskatten bedöms bli 1,8 miljarder kronor lägre jämfört med beräkningen till budgetpropositionen. Förändringen förklaras framför allt av den svaga utvecklingen på aktiemarknaderna. Från augusti 2000 fram till årsskiftet 2001/2002 föll Stockholmsbörsens index med drygt 35 procent. Utfallet för stämpelskatten blev 0,9 miljarder kronor högre än i statsbudgeten. Det förklaras framförallt av en fortsatt stark prisutveckling på fastighetsmarknaden, främst i storstadsområdena.

Utfallet på inkomstittlarna blev 1,5 miljarder kronor högre än i statsbudgeten för 2001. På statsbudgeten redovisas fastighets- och förmögenhetsskatten med två års eftersläpning, vilket innebär att det är skatten avseende inkomståret 1999 som redovisas. Vid beräkningen till budgetpropositionen för 2001 var taxeringen avseende inkomståret 1999 inte klart. Utfallet för förmögenhetsskatten blev 0,2 miljarder kronor högre än beräknat. Arvs- och gåvoskatten blev 0,3 miljarder högre och stämpelskatten blev 0,9 miljarder högre än beräknat i statsbudgeten.

1400 Skatt på varor och tjänster

1411 Mervärdesskatt

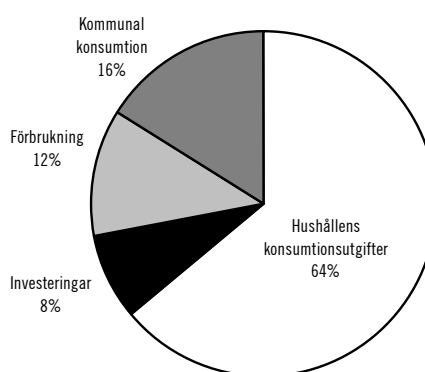
Miljarder kronor

	Utfall 2000	Utfall 2001	Skillnad mot BP2001
Periodiserad skatt	181,3	188,0	-4,2
Redovisat på inkomstiteln	182,9	184,8	-6,0

Utfallet på inkomstiteln *Mervärdesskatt* blev 6,0 miljarder kronor eller 3,1 procent lägre än beräknat till statsbudgeten.

Mervärdesskatt redovisas som ett netto av inkomster och utgifter. Inkomsterna består till största delen av debiterad mervärdesskatt för företag, för vilka den utgående mervärdesskatten överstiger den ingående. Utgifterna består främst av debiterad mervärdesskatt att återbetala till företag där den ingående mervärdesskatten överstiger den utgående. Det senare är aktuellt till exempel vid export, eftersom svensk mervärdesskatt inte tas ut vid försäljning av varor till utlandet. Mervärdesskatten påverkas främst av hushållens konsumtionsutgifter, men även av investeringar och förbrukning i de företag som har undantag från skatteplikt samt av kommunsektorns förbrukning och investeringar. Diagram 4.2 illustrerar fördelningen av mervärdesskatten 2001 uppdelad efter användning.

Diagram 4.2 Mervärdesskatt uppdelad efter användning

Anm: Företags och kommunsektorns investeringar är sammanslagna i diagrammet.

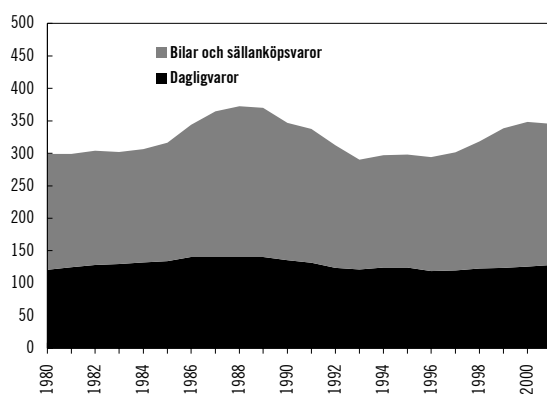
Andelen för hushållens konsumtionsutgifter har minskat från 65 till 64 procent jämfört med föregående år, medan motsvarande ökning har skett för kommunal konsumtion. Förbrukning och investeringar i företag undantagna från skatteplikt är oförändrade.

Den periodiserade mervärdesskatten beräknas 2001 uppgå till 188,0 miljarder kronor, vilket är 4,2 miljarder kronor lägre än beräkningen till budgetpropositionen. Huvuddelen av detta belopp är utfall medan den del som fastställs vid inkomsttaxeringen fortfarande är en prognos. Det lägre utfallet förklaras främst av att hushållens totala konsumtionsutgifter blev lägre än väntat. Utfallet för skatteintäkterna blev dock än lägre, eftersom konsumtionen av hög-beskattade varor föll mer än övriga varor. Framförallt gällde detta konsumtionen av bilar som inför statsbudgeten för 2001 antogs återhämta sig efter den avmattning som antogs för 2000. Även för sällanköpsvaror överskattades utvecklingen av konsumtionen påtagligt.

I diagram 4.3 visas hushållens konsumtionsutgifter för dagligvaror samt bilar och sällanköpsvaror åren 1980–2001 i fasta priser.

Diagram 4.3 Hushållens konsumtionsutgifter uppdelade i varugrupper

Miljarder kronor

I diagrammet framgår tydligt att konsumtionen av dagligvaror är relativt jämn under hela perioden medan konsumtionen av bilar och sällanköpsvaror varierar med konjunkturen. Dagligvaror mervärdesbeskattas med 12 procent medan bilar och sällanköpsvaror mervärdesbeskattas med 25 procent. Intäkterna från mervärdesskatten har därför en tendens att variera kraftigare med konjunkturrella svängningar i ekonomin än vad de underliggande konsumtionsutgifterna gör.

1424 Tobaksskatt

Miljarder kronor

	Utfall 2000	Utfall 2001	Skillnad mot BP2001
Periodiserad skatt	7,7	8,1	0,5
Redovisat på inkomstiteln	7,8	8,0	0,5

Utfallet på inkomstiteln *Tobaksskatt* blev 0,5 miljarder kronor högre än vad som beräknades i statsbudgeten. I beräkningen antogs en svagare uppgång av den inhemska tobakskonsumtionen än vad som faktiskt blev fallet.

1425 Alkoholskatt

Miljarder kronor

	Utfall 2000	Utfall 2001	Skillnad mot BP2001
Periodiserad skatt	10,8	11,0	0,5
Redovisat på inkomstiteln	10,9	11,0	0,5

Under inkomstiteln *Alkoholskatt* redovisas skatt på etylalkohol, skatt på vin, skatt på mellan-klassprodukter samt skatt på öl. Utfallet på titeln blev 0,5 miljarder kronor högre än vad som beräknades i statsbudgeten. Skälet är en högre beskattad konsumtion – jämt fördelad på alla alkoholslag – än vad som beräknades till statsbudgeten. En förklaring till det höga utfallet är att konjunkturläget kan ha bidragit till att öka den inhemska efterfrågan.

1428 Energiskatt

Miljarder kronor

	Utfall 2000	Utfall 2001	Skillnad mot BP2001
Periodiserad skatt	50,4	53,6	-2,0
Redovisat på inkomstiteln	50,7	51,9	-3,3

Utfallet på inkomstiteln *Skatt på energi* blev 3,3 miljarder kronor lägre än i beräkningen till statsbudgeten. I budgetpropositionen för 2002 föreslog regeringen att ytterligare knappt 1,2 miljarder kronor av intäkterna från inkomstiteln *Skatt på energi* skulle föras över till Riksgäldkontoret för tillfällig förvaltning. Dessa medel är avsatta för ett system för individuell kompetensutveckling och omfördes från titeln

2001. Den resterande delen av avvikelserna härrör i huvudsak från energi- och koldioxidskatt på oljeprodukter. Intäkterna från dessa skatter var 1,8 miljarder kronor lägre än vad som beräknades till statsbudgeten. Nedgången förklaras av att förbrukningen av oljeprodukter under året varit oväntat låg beroende både på höga oljepriser samt på en relativt hög medeltemperatur i landet.

1460 Skatt på vägtrafik

Miljarder kronor

	Utfall 2000	Utfall 2001	Skillnad mot BP2001
Periodiserad skatt	7,0	7,6	-0,2
Redovisat på inkomstiteln	6,9	7,7	-0,1

För inkomstiteln *Fordonsskatt* blev utfallet 0,1 miljarder kronor lägre än i statsbudgeten. Avvikelsen beror på en något lägre tillväxt i fordonsparken än beräknat.

Övriga skatter på varor och tjänster

Miljarder kronor

	Utfall 2000	Utfall 2001	Skillnad mot BP2001
Periodiserad skatt	8,3	8,0	-0,8
Redovisat på inkomstitlar	7,7	8,1	-0,7

För övriga inkomstitlar under inkomsthuvudgruppen *Skatt på varor och tjänster* blev utfallet 0,7 miljarder kronor lägre än i statsbudgeten. Utfallet för den största enskilda inkomstiteln *Tullmedel*, vilken står för närmare hälften av inkomsterna i gruppen, blev 0,2 miljarder lägre än i statsbudgeten. De övriga inkomstitlar som bidrog mest till det lägre utfallet är 1436 *Skatt på avfall* samt 1452 *Skatt på annonser och reklam*. För båda dessa inkomstitlar blev utfallet 0,2 miljarder kronor lägre än beräknat.

1600 Betalningsdifferenser, skattekonto

Miljarder kronor

	Utfall 2000	Utfall 2001	Skillnad mot SB2001
Redovisat på inkomstiteln	-3,5	-19,7	-15,5
varav Restföring	-5,0	-5,2	-0,6

Skillnaden mellan inbetalda och debiterade skatter redovisas som betalningsdifferenser.

Betalningsdifferensen uppgick till -20 miljarder kronor, vilket är 16 miljarder kronor lägre än i statsbudgeten. Den stora negativa betalningsdifferensen förklaras framför allt av ett stort underuttag av slutlig skatt avseende inkomståret 2000 men även av lägre kompletteringsbetalningar avseende inkomståret 2001. Det stora underuttaget av skatt beror dels på de stora kapitalvinsterna, dels på högre bolagsskatter bl.a. till följd av en stark vinstutveckling och av återbäringen från försäkringsbolaget Alecia. Jämfört med beräkningen i budgetpropositionen blev dessa skatter sammanlagt 22 miljarder kronor högre. För de skattskyldiga, vars taxering fastställdes i november 2001, förfaller underuttaget till betalning under våren 2002, vilket kommer att påverka betalningsdifferensen positivt 2002.

4.2.3 Övriga inkomster

Övriga inkomster omfattar inkomsttyperna Inkomster av statens verksamhet, Inkomster av försåld egendom, Återbetalning av lån, Kalkylmässiga inkomster och Bidrag m.m. från EU. Utfallet uppgick till totalt 70,5 miljarder kronor och var därmed 4,5 miljarder kronor (6,9 procent) högre än vad som beräknats i statsbudgeten. Skillnaden förklaras främst av den extra inleveransen från Riksbanken till staten om 20 miljarder kronor, och att inkomsterna av försåld egendom blev 14,8 miljarder kronor lägre än beräknat. Inga större försäljningar gjordes under 2001.

Tabell 4.12 Övriga inkomster, sammanfattning

Miljarder kronor

		Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001	Skillnad mot SB
2000	Inkomster av statens verksamhet	45,5	29,0	50,8	21,8
3000	Inkomster av försåld egendom	61,5	15,0	0,2	-14,8
4000	Återbetalning av lån	2,5	2,5	2,6	0,1
5000	Kalkylmässiga inkomster	8,6	8,9	8,4	-0,4
6000	Bidrag m.m. från EU	9,0	10,6	8,5	-2,1
Summa övriga inkomster		127,2	66,0	70,5	4,5

2000 Inkomster av statens verksamhet

Under denna inkomsttyp redovisas bl.a. rörelseöverskott från affärsverk, Riksbanken, AB Svenska Spel och Statens fastighetsverk. Vidare redovisas ränteinkomster, aktieutdelningar från bolag med statligt ägande, offentligrättsliga avgifter, försäljningsinkomster, böter samt övriga inkomster av statens verksamhet.

Inkomsterna under denna inkomsttyp uppgick till 50,8 miljarder kronor och var därmed 21,8 miljarder kronor högre jämfört med beräknat i statsbudgeten. Skillnaden mot statsbudgeten förklaras främst av Riksbankens extra inleverans av 20 miljarder kronor till staten.

Tabell 4.13 Inkomster av statens verksamhet, översikt

Miljarder kronor

		Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001	Skillnad mot SB
2100	Rörelseöverskott	13,7	11,3	32,5	21,2
2200	Överskott av statens fastighetsförvaltning	0,1	0,1	0,1	0,0
2300	Ränteinkomster	3,1	2,8	4,3	1,5
2400	Aktieutdelning	16,8	5,4	5,0	-0,4
2500	Offentligrättsliga avgifter	7,4	5,7	5,8	0,2
2600	Försäljningsinkomster	0,8	0,4	0,4	0,0
2700	Böter m.m.	2,2	2,3	2,4	0,1
2800	Övriga inkomster av statens verksamhet	1,4	1,0	0,3	-0,7
Summa Inkomster av statens verksamhet		45,5	29,0	50,8	21,8

2100 Rörelseöverskott

Inkomsterna under inkomsthuvudgruppen Rörelseöverskott uppgick till 32,5 miljarder kronor och var därmed 21,2 miljarder kronor högre än beräknat i statsbudgeten. Det högre utfallet hänför sig främst till Riksbankens inlevererade överskott. En extra inleverans till staten om 20 miljarder kronor gjordes i juni 2001. Den gjordes i huvudsak genom att Riksbanken överlämnade statsobligationer (19,6 miljarder kronor) till Riksgäldskontoret. Därmed uppstod, utöver de högre inkomsterna, även en positiv kassamässig korrigering (19,6 miljoner kronor) som redovisades på statsbudgetens utgiftssida. Påverkan på budgetsaldot och därmed på lånebehovet blev således relativt marginell (0,4 miljarder kronor), däremot minskade statsskulden (se kapitel 3, 2001 års resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys).

Tabell 4.14 Rörelseöverskott

Miljarder kronor

		Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
2114	Luftfartsverkets inlevererade överskott	0,0	0,3	0,1	-0,2
2116	Affärsverket svenska kraftnäts inleverans av utdelning och av motsvarighet till statlig skatt	1,0	0,3	0,5	0,2
2118	Sjöfartsverkets inlevererade överskott	0,0	0,0	0,0	0,0
2124	Inlevererat överskott av Riksgäldskontorets garantiverksamhet	0,0	0,0	0,1	0,1
2126	Inlevererat överskott av statsstöd exportkredit	0,1	0,1	0,1	0,0
2131	Riksbankens inlevererade överskott	9,8	7,2	28,2	21,0
2153	Inlevererat överskott från AB Svenska Spel	2,9	3,4	3,6	0,2
2100	Rörelseöverskott	13,7	11,3	32,5	21,2

2300 Ränteinkomster

Utfallet för inkomsthuvudgruppen Ränteinkomster uppgick till 4,3 miljarder kronor och var därmed 1,5 miljarder kronor (55,4 procent) högre än beräknat i statsbudgeten. Skillnaden förklaras främst av att Ränteinkomster på studielån upptagna efter 1988 blev 0,3 miljarder kronor högre beroende på att antalet återbetalningsskyldiga blev fler än beräknat, och på att Räntor på skattekonto m.m. blev 1,3 miljarder kronor högre än vad som beräknats i statsbudgeten.

Tabell 4.15 Ränteinkomster

Miljarder kronor

		Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
2343	Ränteinkomster på studielån upptagna efter 1988	2,0	2,2	2,4	0,3
2397	Räntor på skattekonto m.m., netto	1,0	0,5	1,8	1,3
Övriga ränteinkomster		0,1	0,1	0,1	0,0
2300	Ränteinkomster	3,1	2,8	4,3	1,5

2400 Aktieutdelning

Inkomster av statens aktier uppgick till 5 miljarder kronor under 2001 och var därmed 0,4 miljarder kronor (8,1 procent) lägre än beräknat i statsbudgeten. Utdelningarna, som betalades ut under 2001, hänför sig till räkenskapsåret 2000 för respektive aktiebolag. I tabell 4.16 specificeras aktieutdelningarna från statligt ägda aktier 2000 och 2001. I statsbudgeten redovisas ingen prognos för aktieutdelningar per bolag utan endast en prognos för de totala aktieutdelningarna (5,4 miljarder kronor). Det lägre utfallet jämfört med 2000 beror på den förhöjda utdelningen som förvaltningsaktiebolaget Statum gjorde 2000 till följd av försäljningen av aktier i Pharmacia & Upjohn i början av 1999.

Utdelningen från Civitas Holding AB uppgick totalt till 2 473 miljoner kronor varav 2 300 miljoner kronor i form av aktier i Vasallen AB. Utdelningen från Vattenfall AB uppgick till 1 500 miljoner kronor 2000 och till 990 miljoner kronor 2001. Delar av utdelningarna har använts som ersättning för stängningen av Barsebäck. Utdelningen från Systembolaget AB (80 miljoner kronor) redovisades på inkomstiteln 1442 Systembolaget AB:s inlevererade överskott.

Tabell 4.16 Aktieutdelning

Miljoner kronor

Bolag	Utfall 2000	Utfall 2001	Skilnad 2000-2001
OM Gruppen AB	32	48	16
Akademiska Hus	600	200	-400
Nordea AB	949	1 084	136
SAS Sverige AB		159	159
Vattenfall AB	902	245	-658
Specialfastigheter AB	60	116	56
Vin & Sprit AB	230	455	225
Telia AB	1 470	1 059	-411
AssiDomän AB	230	199	-31
Civitas Holding (Vasakronan)	164	173	9
Svenska Lagerhus AB	7		
LKAB	231	231	0
Stattum	11 400	300	-11 100
Kasernen	2	3	1
Nordiska investerings- banken	116	140	23
Svenska Rymdbolaget	9		
Svensk Exportkredit	225	259	34
Apoteket AB	100	100	0
Active Biotech AB	4		
SOS Alarm	3	4	0
SBAB	89	103	14
Swedfund International AB (UD)		112	112
Svenska skogsplantor AB	3	2	-2
2400 Aktieutdelning	16 827	4 991	-11 816

2500 Offentligrättsliga avgifter

Inkomsterna under inkomsthuvudgruppen Offentligrättsliga avgifter uppgick till 5,8 miljarder kronor och var därmed 0,2 miljarder kronor (2,7 procent) högre än beräknat i statsbudgeten. Det är främst utfallet på inkomstiteln Avgifter vid patent- och registreringsväsendet som blev högre än väntat. Utfallet blev 0,2 miljarder kronor vilket är 0,1 miljarder kronor högre än beräknat i statsbudgeten. Skillnaden beror på ändrade redovisningsprinciper. Från och med augusti månad 2001 bokför Patent- och registreringsverket (PRV) avgifterna vid debitering. Detta skedde tidigare först vid faktisk inbetalning. Inkomstökningen är således en engångseffekt under 2001.

Jämfört med 2000 minskar inkomsterna under denna inkomsthuvudgrupp med 1,6 miljarder kronor. Det beror främst på att vägavgifter flyttats till 1400 Skatt på varor och tjänster och att miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel samt större delen av avgifter för körkort och motorfordon redovisas som inkomst under anslag.

2600 Försäljningsinkomster

Inkomsterna under inkomsthuvudgruppen Försäljningsinkomster uppgick till 0,4 miljarder kronor vilket är 0,01 miljarder kronor lägre än vad som beräknats i statsbudgeten. Inom inkomsthuvudgruppen finns dock två större avvikelser jämfört med statsbudgeten. Utfallet för Utförsäljning av beredskapslager blev 0,1 miljarder kronor högre än beräknat som en följd av att lager sålts med vinst. För Offentlig lagring, försäljningsintäkter blev utfallet 0,1 miljarder kronor lägre än beräknat i statsbudgeten. Genom Statens jordbruksverk köper Sverige, lagrar och säljer spannmål, skummjölksprodukter, nötkött och smör åt EU om vissa förutsättningar är uppfyllda (offentlig lagring). Skillnaden beror på minskad försäljning av varor som lagrats offentligt.

2700 Böter m.m.

Utfallet för inkomsthuvudgruppen Böter m.m. uppgick till 2,4 miljarder kronor och var därmed 0,1 miljarder kronor (4 procent) högre än beräknat i statsbudgeten. Utfallet på inkomstiteln Dröjsmålsavgifter blev 0,3 miljarder kronor lägre än beräknat. För inkomstiteln Skattetillägg blev utfallet 0,4 miljarder kronor högre än beräknat. Skattetillägg tas ut om skattskyldig lämnat oriktiga uppgifter i sin deklaration. Det högre utfallet är en följd av att omprövningar avseende 2000 lett till högre skattetillägg jämfört med beräknat i statsbudgeten.

2800 Övriga inkomster av statens verksamhet

Inkomsterna under inkomsthuvudgruppen Övriga inkomster av statens verksamhet uppgick till 0,3 miljarder kronor och var därmed 0,7

miljarder kronor (69,9 procent) lägre än vad som beräknats i statsbudgeten. Inkomsterna består av många poster och redovisas av ett hundratal myndigheter.

3000 Inkomster av försäld egendom

Under inkomsttypen redovisas inkomster från försäljning av aktier, byggnader, maskiner och mark. Inkomster av försäld egendom uppgick till 0,2 miljarder kronor, varav 0,1 miljarder kronor avser ett återstående belopp från försäljningen av aktier i Telia AB. Utfallet blev 14,8 miljarder kronor lägre än beräknat i statsbudgeten. I denna togs försäljningar schablonmässigt upp med 15 miljarder kronor. Det lägre utfallet beror på att några större försäljningar inte gjordes under året.

Tabell 4.17 Inkomster av försäld egendom

Miljarder kronor

	Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
3000 Inkomster av försäld egendom	61,5	15,0	0,2	-14,8

4000 Återbetalning av lån

Under inkomsttypen redovisas främst återbetalning av studiemedel (lån upptagna före 1989) och andra lån, t.ex. näringslån. Återbetalning av lån uppgick till 2,6 miljarder kronor och var därmed 0,07 miljarder kronor (2,7 procent) högre än beräknat i statsbudgeten. Skillnaden beror bl.a. på att två återbetalningar gjordes av ett näringslån under 2001 varav den ena betalningen hänförde sig till 2000.

Tabell 4.18 Återbetalning av lån

Miljarder kronor

	Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
4100 Återbetalning av näringslån	0,1	0,1	0,2	0,1
4300 Återbetalning av studielån	2,2	2,3	2,3	0,0
4500 Återbetalning av övriga lån	0,1	0,1	0,1	0,0
4000 Återbetalning av lån	2,5	2,5	2,6	0,1

5000 Kalkylmässiga inkomster

Inkomsthuvudgruppen Kalkylmässiga inkomster består av vissa avskrivningar och amorteringar samt statliga pensionsavgifter, netto. Inkomsterna uppgick till 8,4 miljarder kronor vilket är 0,4 miljarder kronor (4,6 procent) lägre än beräknat i statsbudgeten. Skillnaden beror bl.a. på den återbetalning som gjordes av Statens Pensionsverk till Försvarsmakten om 0,1 miljarder kronor efter utredning av slutregleringen av avgifterna för 2000.

Tabell 4.19 Kalkylmässiga inkomster

Miljarder kronor

	Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
5100 Avskrivningar och amorteringar därav	1,2	1,1	0,9	-0,1
5120 Avskrivningar på fastigheter	0,6	0,4	0,4	-0,1
5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader	0,6	0,6	0,5	-0,1
5200 Statliga pensionsavgifter	7,4	7,8	7,5	-0,3
5000 Kalkylmässiga inkomster	8,6	8,9	8,4	-0,4

Tabell 4.20 Statliga pensionsavgifter

Miljoner kronor

	Utfall 2000	Utfall 2001
Statlig tjänstepensionering	5 856	6 004
Särskild löneskatt på pensionskostnader	1 413	1 445
Statlig grupplivförsäkring	120	98
Premieskatt, gruppliv	52	53
Statlig personskadeförsäkring	75	13
Avdrag för administrationskostnader	-99	-99
Administration, personskadeförsäkring	-12	-8
Oreducerat lönekostnadstillägg	1	-
Statliga pensionsavgifter	7 405	7 507

6000 Bidrag m.m. från EU

Inkomsterna under inkomsttypen Bidrag m.m. från EU omfattar bidrag från EG:s jordbruksfond, fiskefond, regionalfond, socialfond, bidrag till transeuropeiska nätverk samt övriga bidrag från EG.

Inkomsterna uppgick till 8,5 miljarder kronor och var därmed 2,1 miljarder kronor (19,6 procent) lägre än beräknat i statsbudgeten. Det är främst bidragen från EG:s jordbruksfond, socialfond och regionalfond som blev lägre än beräknat.

Inkomsterna på inkomstiteln Kompletterande åtgärder perioden 1995–1999 blev 0,3 miljarder kronor lägre än i statsbudgeten. Skälet är att stöden i detta program har fasats ut successivt och i stället har inkomsterna på inkomstiteln Miljö, struktur och regionala åtgärder 2000–2006 ökat med 0,1 miljarder kronor i förhållande till statsbudgeten. Utfallet på inkomstiteln Offentlig lagring blev 0,2 miljarder kronor lägre än beräknat i statsbudgeten. På grund av låg inlagring har ett underskott mot EU uppstått på inkomstiteln.

Utfallet på inkomstitlarna Bidrag från EG:s regionalfond och EG:s socialfond perioden 2000–2006 blev 0,6 miljarder kronor respektive 0,8 miljarder kronor lägre än i statsbudgeten. Det beror, liksom föregående år, på att berörda länsstyrelser och Arbetsmarknadsstyrelsen inte kunnat rekvirera medel i den takt som beräknats.

Tabell 4.21 Bidrag m.m. från EU*Miljarder kronor*

		Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001	Skill nad mot SB 2001
6100	Bidrag från EG:s jordbruksfond	7,2	7,8	7,1	-0,7
	därav				
6111	Arealbidrag	3,2	3,5	3,5	0,0
6112	Kompletterande åtgärder 1995–1999	1,5	1,3	1,0	-0,3
6113	Övriga interventioner	0,3	0,3	0,3	0,0
6114	Exportbidrag	0,7	0,8	0,6	-0,1
6115	Djurbidrag	0,7	1,0	0,9	-0,1
6116	Offentlig lagring	-0,1	0,2	0,0	-0,2
6117	Miljö-, struktur och regionala åtgärder 2000–2006	0,0	0,3	0,4	0,1
6119	EG:s jordbruksfonds garantisektion	0,4	0,3	0,3	0,0
6121	Struktur- och regionalstöd till jordbrukssektorn 1995–1999	0,4	0,1	0,0	-0,1
6122	Struktur- och regionalstöd till jordbrukssektorn m.m. 2000–2006	0,0	0,1	0,1	0,0
6200	Bidrag från EG:s fiskefond	0,1	0,0	0,0	0,0
6300	Bidrag från EG:s regionalfond	0,8	0,9	0,3	-0,6
6400	Bidrag från EG:s socialfond	0,7	1,7	1,0	-0,6
	därav				
6411	Socialfond 1995–1999	0,7	0,3	0,4	0,1
6412	Bidrag från EG:s socialfond 2000–2006	0,0	1,4	0,6	-0,8
6500	Bidrag till transeuropeiska nätverk	0,2	0,2	0,0	-0,1
6900	Övriga bidrag från EG	0,0	0,0	0,0	0,0
6000	Bidrag m.m. från EU	9,0	10,6	8,5	-2,1

Månadsfördelat inkomstutfall

Statsbudgetens utfall redovisas löpande under året av Ekonomistyrningsverket. I bilaga 8 redovisas statsbudgetens månadsfördelade inkomster. De korrigeringar av utfallet som görs av myndigheterna vid budgetårets slut redovisas i sin helhet i december månad.

4.3 Statsbudgetens utgifter

Utgifterna på statsbudgeten är indelade i 27 utgiftsområden. Därutöver ingår även posterna Minskning av anslagsbehållningar (endast vid budgetering), Kassamässig korrigering och Riksgäldskontorets nettoutlåning på statsbudgetens utgiftssida. Som framgår av tabell 4.24 uppgick utfallet för statsbudgetens utgifter m.m. till 716,4 miljarder kronor. I statsbudgeten anvisades 676,6 miljarder kronor och under året tillfördes ytterligare 12,2 miljarder kronor på tilläggsbudget. Utfallet för samtliga utgiftsområden blev 4,3 miljarder kronor lägre än totalt anvisat.

Skillnaderna per utgiftsområde i förhållande till anvisade medel redovisas i tabell 4.24. En större förbrukning än totalt anvisade medel kan finansieras genom att myndigheterna utnyttjar ingående reservationer/anslagssparande eller anslagskredit eller genom att regeringen beslutar om s.k. medgivet överskridande.

Analys av skillnaden mellan utfall och beräknade utgifter

I tabell 4.23 redovisas skillnaden mellan utfallet och de beräknade utgifterna i statsbudgeten. Skillnaden delas upp på skillnad till följd av beslut, förändringar i för budgeten centrala makroekonomiska förutsättningar och övriga förklaringsfaktorer. De makroekonomiska förutsättningarna beskrivs närmare i tabell 4.22. Av skillnaden mellan utfall och beräknade belopp i statsbudgeten (39,7 miljarder kronor) hänför sig -0,8 miljarder kronor till makroekonomiska förutsättningar. Den beror bl.a. på lägre inhemska räntor (se vidare avsnitt 4.3.26). Ökade utgifter till följd av beslut beror främst på den kassamässiga korrigeringen för Riksbankens extra inleverans (19,6 miljarder kronor) och

lånet till Sveaskog för förvärv av Assidomän (12 miljarder kronor). Se vidare avsnitt 4.3.29 och 4.3.30.

Tabell 4.22 Makroekonomiska förutsättningar för utgifterna

	Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001	Diff. SB 2001
Procentuell förändring från föregående år:				
BNP (fp)	3,6	3,5	1,2	-2,3
KPI (index)	1,3	1,4	2,6	1,2
Antal sysselsatta (tusental)	2,2	1,3	1,9	0,6
Nivåer:				
Öppen arbetslöshet, procent	4,7	3,8	4,0	0,2
6-mån ränta, procent	4,1	4,6	4,1	-0,5
5-års ränta, procent	5,2	5,3	4,7	-0,6
Prisbasbelopp, tkr	36,6	36,9	36,9	0,0

fp=fasta priser, lp=löpande priser, SB=Statsbudget.

Tabell 4.23 Skillnaden mellan utfallet och beräknade utgifter i statsbudgeten 2001

Miljarder kronor

	Totalt	Makroför- utsätn.	Beslut	Övrigt
Utgiftsområden, exkl. räntor	-2,4	1,3	5,0	-8,7
Statsskuldsräntor m.m.	10,3	-2,1	0	12,4
Riksgäldskontorets nettoutlåning ¹⁾	31,8	0	28,7	3,2
Utgifter	39,7	-0,8	33,6	6,9

¹⁾ Inklusive Kassamässig korrigeringspost

Tabell 4.24 Statsbudgetens utgifter fördelade på utgiftsområden

Miljoner kronor

	Stats budget	Tilläggs budget	Totalt anvisat	Utfall	Skillnad mot stats- budget	Skillnad mot totalt anvisat
UO 01 Rikets styrelse	5 316	36	5 352	5 413	97	61
UO 02 Samhällsekonomi och finansförvaltning	1 308	805	2 112	2 122	814	9
UO 03 Skatteförvaltning och uppbörd	6 207	8	6 215	6 432	225	216
UO 04 Rättsväsendet	23 973	771	24 744	24 149	176	-596
UO 05 Utrikesförvaltning och internationell samverkan	2 908	115	3 023	3 015	107	-8
UO 06 Totalförsvaret	46 530	-4	46 526	44 895	-1 635	-1 631
UO 07 Internationellt bistånd	14 966	-203	14 763	16 989	2 023	2 226
UO 08 Invandrare och flyktingar	4 942	613	5 555	5 282	340	-274
UO 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	29 374	464	29 838	29 492	118	-346
UO 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp	101 950	5 540	107 490	107 316	5 366	-174
UO 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	33 780	30	33 810	33 839	59	29
UO 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	47 747	0	47 747	48 289	542	542
UO 13 Arbetsmarknad	63 031	-883	62 147	58 627	-4 403	-3 520
UO 14 Arbetsliv	8 542	-11	8 531	8 507	-35	-24
UO 15 Studiestöd	21 622	41	21 663	19 089	-2 533	-2 574
UO 16 Utbildning och universitetsforskning	34 846	-541	34 305	33 259	-1 586	-1 045
UO 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	7 807	4	7 811	7 814	7	3
UO 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande	11 635	-128	11 507	10 434	-1 200	-1 073
UO 19 Regional utjämning och utveckling	4 214	1	4 215	3 258	-956	-957
UO 20 Allmän miljö- och naturvård	2 201	-43	2 158	2 153	-48	-5
UO 21 Energi	2 262	8	2 271	1 950	-312	-320
UO 22 Kommunikationer	24 690	257	24 948	24 568	-122	-379
UO 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar	13 677	3 526	17 203	16 627	2 950	-577
UO 24 Näringsliv	3 518	-46	3 472	3 348	-169	-124
UO 25 Allmänna bidrag till kommuner	99 363	1 813	101 176	100 639	1 277	-536
UO 26 Statsskuldsräntor m.m.	70 925	0	70 925	81 260	10 335	10 335
UO 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen	23 804	0	23 804	23 272	-532	-532
Förändring av anslagsbehållningar	3 000	0	3 000	0	-3 000	-3 000
Summa utgiftsområden	714 136	12 174	726 310	722 036	7 901	-4 274
Kassamässig korrigering	-45 700	0	-45 700	-34 426	11 274	11 274
Riksgäldskontorets nettoutlåning	8 209	0	8 209	28 769	20 560	20 560
Summa statsbudgetens utgifter m.m.	676 645	12 174	688 819	716 379	39 734	27 560

Statsbudgetens utgifter m.m. blev 39 734 miljoner kronor högre än beräkningen i statsbudgeten. Skillnaden mot totalt anvisat (statsbudget och tilläggsbudget) blev 27 560 miljoner kronor.

Utgifterna för de 27 utgiftsområdena blev 7 901 miljoner kronor högre än i statsbudgeten. De blev dock 37 542 miljoner kronor lägre än totalt tilldelade medel (statsbudget, tilläggsbudget, ingående reservationer och ramöverföringsbelopp samt indragningar och medgivna

överskridanden). Statsskuldsräntor m.m. blev 10 335 miljoner kronor högre än i statsbudgeten, medan utgifter exkl. statsskuldsräntor m.m. blev 2 434 miljoner kronor lägre. Riksgäldskontorets nettoutlåning blev 20 560 miljoner kronor högre än i statsbudgeten, främst till följd av större utlåning till statliga bolag och affärsverk. Den kassamässiga korrigeringen togs i statsbudgeten upp med -45 700 miljoner kronor. Detta belopp avsåg överföring från AP-fonden till statsbudgeten. Utfallet för den kassamässiga korrigering

ringen uppgick till -34 426 miljoner kronor. Skillnaden mot statsbudgeten blev således 11 274 miljoner kronor, främst till följd av den extra inleveransen från Riksbanken i juni 2001.

För följande fem utgiftsområden blev utfallet mer än en miljard kronor högre än vad som anvisades i statsbudgeten: 7 Internationellt bistånd, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldräntor m.m.

Fem utgiftsområden redovisar utfall som är mer än en miljard kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten: 6 Totalförsvaret, 13 Arbetsmarknad, 15 Studiestöd, 16 Utbildning och universitetsforskning, 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande.

Indragningar

Enligt 8 § lagen (1996:1986) om statsbudgeten får regeringen besluta att medel på ett anvisat anslag inte skall användas, om detta är motiverat av särskilda omständigheter i en verksamhet eller av statsfinansiella eller andra samhällsekonomiska skäl.

Under 1999 genomfördes en förändring av 11 § anslagsförordningen (1996:1189) vilken innebar att berörda myndigheter fr.o.m. 1999 får disponera ett ramanslag med högst summan av tilldelat belopp och ett överfört anslagssparande upp till tre procent av anslaget. Om inte regeringen beslutar annat skall myndigheten som en indragning av anslag föra bort ett belopp motsvarande den del av ett anslagssparande enligt årsredovisningen för föregående år som överstiger tre procent av det årets tilldelade anslag minskat med dispositionsrätt som fördelats till annan myndighet. Indragningen skall göras senast den 30 juni året efter det år då anslagssparandet översteg tre procent. Indragningar på grund av denna regel uppgick till 2 073 miljoner kronor under 2001.

Under 2001 har indragningar av anslagsmedel uppgående till totalt 6 121 miljoner kronor gjorts. I beloppet ingår indragningar till följd av anslagssparande över tre procent enligt ovan. Ett fåtal indragningar svarar för större delen av totalbeloppet. I tabell 4.25 redovisas samtliga indragningar som är större än 100 miljoner kronor. Dessa större indragningar, nio stycken, summerar till 4 480 miljoner kronor och svarar

för 73 procent av det totalt indragna beloppet under 2001.

Den största indragningen uppgår till 2 373 miljoner kronor och härrör från anslaget 22:3 *Köp av arbetsmarknadsutbildning och övriga kostnader* inom utgiftsområde 13 Arbetsmarknad. Regeringen bedömde att antalet deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program skulle bli lägre än antagandena i statsbudgeten.

Tabell 4.25 Indragningar 2001

Miljoner kronor

Utgiftsområde / anslag		
U0 04 04:1	Polisorganisationen	169
U0 09 13:1	Sjukvårdsförmåner m.m.	151
U0 13 22:3	Köp av arbetsmarknadsutbildning och övriga kostnader	2 373
U0 16 25:16	Särskilda utbildningsinsatser för vuxna	191
U0 16 25:73	Universitets och högskolors premier för de statliga avtalsförsäkringarna	229
U0 18 21:1	Bostadsbidrag	385
U0 18 31:4	Statens bostadskreditnämnd: Garantiverksamhet	100
U0 19 A:1 1998	Regionalpolitiska åtgärder	281
U0 23 43:6	Intervention och exportbidrag för jordbruksprodukter	600
Övriga indragningar		1 641
Totalt		6 121

Medgivna överskridanden

Med riksdagens bemyndigande får regeringen besluta att ett ramanslag får överskridas, om detta är nödvändigt för att i en verksamhet täcka särskilda utgifter som inte var kända då anslaget anvisades eller för att ett av riksdagen beslutat ändamål med anslaget skall kunna uppfyllas (6 § andra stycket lagen (1996:1986) om statsbudgeten). Regeringen har beslutat om de medgivna överskridanden som framgår av följande tabell:

Tabell 4.26 Medgivna överskridanden

Miljoner kronor

Utgiftsområde / anslag		
U0 08 12:2	Mottagande av asylsökande	24
U0 13 22:2	Bidrag till lönegarantiersättning	144
U0 26 92:1	Räntor på statsskulden	10 471
Summa Medgivna överskridanden		10 639

I statsbudgeten anvisades under utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. anslaget 92:1 Räntor på statsskulden 70 600 miljoner kronor. Utfallet blev 81 071 miljoner kronor, vilket är 10 471 miljoner kronor högre än vad som budgeterades. Därmed har det direkt till anslaget kopplade bemyndigande som riksdagen gett regeringen utnyttjats. Detta bemyndigande innebär att regeringen har rätt att besluta att anslaget får överskridas om det är nödvändigt för att fullgöra statens betalningsåtaganden.

Utgiftsbegränsningar

Under 2001 har olika begränsningar av utgifterna gjorts. I tabellen följs dessa begränsningar upp.

Tabell 4.27 Begränsningsbelopp 2001

Miljoner kronor

		Begränsnings belopp	Utfall	Skillnad
UO 4 04:05	Domstolsverket	3 560	3 468	92
UO 7 PO 8	Internationellt utvecklings- samarbete	16 086	15 920	166
UO 7 PO 9	Samarbete med Central- och Östeuropa	1 154	1 069	85

Månadsfördelat utgiftsutfall

Statsbudgetens utfall redovisas löpande under året av Ekonomistyrningsverket. I bilaga 9 redovisas statsbudgetens utfall per månad och utgiftsområde. De korrigeringar av anslagsförbrukningen som görs av myndigheterna vid budgetårets slut redovisas i sin helhet på december månad.

Politikområden

Från och med 2001 delas statsbudgetens utgifter in i 47 politikområden. Syftet med indelningen är att möjliggöra en bättre koppling mellan mål, kostnader och resultat. Erfarenheterna har visat att det många gånger har varit svårt att koppla samman mål, kostnader och resultat på utgiftsområdesnivån. Vissa politikområden omfattar verksamheter som i sin helhet ryms inom ett utgiftsområde. Ett politikområde kan även omfatta en begränsad del av verksamheten som bedrivs inom ett annat utgiftsområde. Det finns även politikområden som berör flera utgiftsområden, s.k. sektorövergripande politikområden.

Inom utgiftsområde 1 och 2 återfinns anslag och verksamheter för vilka regeringen inte fastställer mål såsom riksdagens ledamöter och ombudsmän samt regeringskansliet. Dessa omfattas inte av den nya politikområdesindelningen. Områdena Allmänna bidrag till kommuner (utgiftsområde 25), Statsskuldräntor m.m. (utgiftsområde 26) och Avgiften till Europeiska gemenskapen (utgiftsområde 27) utgörs inte direkt av statlig verksamhet, utan kan ses som medel för att uppnå verksamhet inom övriga utgiftsområden. Dessa omfattas inte av politikområdesindelningen. I tabellen redovisas dessa under rubriken Icke politikområdestillhörig verksamhet.

Politikområdet 19 Ersättning vid arbetsoförmåga har de största utgifterna (107 316 miljoner kronor). Detta politikområde överensstämmer med utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp. Det största anslaget inom detta politikområde är 19:2 *Förtidspensioner*. Utfallet uppgick till 50 167 miljoner kronor.

Det minsta politikområdet är 47 Minoritetspolitik. Utgifterna uppgick till 8 miljoner kronor. Det består av ett enda anslag 47:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* inom utgiftsområdet 8 Invandrare och flyktingar.

I tabell 4.28 jämförs utfallet med anvisat i statsbudgeten och totalt anvisat. Skillnaderna kommenteras i avsnitt 4.3.1 – 4.3.27. I tabellerna redovisas utfallet per politikområde inom respektive utgiftsområde (se även bilaga 7).

Tabell 4.28 Statsbudgetens utgifter fördelade på politikområden

Miljoner kronor

	Statsbudget	Tilläggs budget	Totalt anvisat	Utfall	Skillnad mot statsbudget	Skillnad mot totalt anvisat
PO 01 Effektiv statsförvaltning	8 295	-30	8 265	8 286	-9	21
PO 02 Finansiella system och tillsyn	519	816	1 336	1 303	784	-32
PO 03 Skatt, tull och exekution	7 569	9	7 578	7 824	255	246
PO 04 Rättsväsendet	22 611	770	23 382	22 757	145	-625
PO 05 Utrikes- och säkerhetspolitik	2 908	115	3 023	3 015	107	-8
PO 06 Försvarspolitik	45 445	-16	45 429	43 802	-1 643	-1 627
PO 07 Skydd mot olyckor	1 085	12	1 097	1 093	8	-4
PO 08 Internationellt utvecklingssamarbete	14 066	-203	13 863	15 920	1 854	2 057
PO 09 Samarbete med Central- och Östeuropa	900	0	900	1 069	169	169
PO 10 Integrationspolitik	2 406	-208	2 198	2 282	-124	84
PO 11 Storstadspolitik	785	0	785	444	-341	-341
PO 12 Migrationspolitik	1 963	821	2 784	2 726	763	-58
PO 13 Hälso- och sjukvårdspolitik	19 955	404	20 360	20 237	282	-123
PO 14 Folkhälsa	516	54	570	497	-19	-72
PO 15 Barnpolitik	16	0	16	16	0	0
PO 16 Handikappolitik	7 671	0	7 671	7 359	-311	-311
PO 17 Äldrepolitik	252	1	253	350	98	97
PO 18 Socialtjänstpolitik	703	-7	696	781	78	85
PO 19 Ersättning vid arbetsoförmåga	101 950	5 540	107 490	107 316	5 366	-174
PO 20 Ekonomisk äldrepolitik	33 780	30	33 810	33 839	59	29
PO 21 Ekonomisk familjepolitik	52 507	-500	52 007	52 283	-224	276
PO 22 Arbetsmarknadspolitik	63 031	-883	62 147	58 627	-4 403	-3 520
PO 23 Arbetslivspolitik	1 007	8	1 015	1 008	1	-7
PO 24 Jämställdhetspolitik	33	0	32	39	6	7
PO 25 Utbildningspolitik	57 469	-541	56 928	53 340	-4 129	-3 588
PO 26 Forskningspolitik	4 439	-89	4 350	4 422	-17	72
PO 27 Mediepolitik	726	-2	724	672	-53	-52
PO 28 Kulturpolitik	4 513	4	4 517	4 527	14	10
PO 29 Ungdomspolitik	107	-1	105	107	0	1
PO 30 Folkkrörelsepolitik	493	0	493	491	-2	-2
PO 31 Bostadspolitik	3 615	382	3 997	3 413	-202	-584
PO 32 Regional samhällsorganisation	1 890	-6	1 884	1 891	1	7
PO 33 Regionalpolitik	3 764	1	3 765	3 209	-556	-557
PO 34 Miljöpolitik	3 564	-26	3 538	3 300	-264	-237
PO 35 Energipolitik	2 262	8	2 271	1 950	-312	-320
PO 36 Transportpolitik	23 928	236	24 164	23 786	-143	-379
PO 37 IT, tele och post	1 009	0	1 009	605	-404	-404
PO 38 Näringspolitik	1 646	36	1 681	1 678	32	-4
PO 39 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	618	10	628	558	-60	-69
PO 40 Konsumentpolitik	136	0	136	137	1	1
PO 41 Skogspolitik	478	2	480	453	-25	-27
PO 42 Djurpolitik	372	19	391	407	35	16

PO 43 Livsmedelspolitik	7 594	3 558	11 153	10 607	3 013	-546
PO 44 Landsbygdspolitik	3 755	-2	3 753	3 714	-41	-39
PO 45 Samepolitik	52	3	55	68	16	13
PO 46 Demokrati	65	22	87	79	13	-9
PO 47 Minoritetspolitik	8	0	8	8	0	0
Förändring av anslagsbehållningar	3 000	0	3 000	0	-3 000	-3 000
Summa politikområden	515 475	10 349	525 824	512 295	-3 180	-13 529
<i>Icke politikområdestillhörig verksamhet</i>						
90 Övrig verksamhet	4 570	12	4 581	4 571	1	-11
91 Allmänna bidrag till kommuner	99 363	1 813	101 176	100 639	1 277	-536
92 Statsskuldräntor m.m.	70 925	0	70 925	81 260	10 335	10 335
93 Avgiften till Europeiska gemenskapen	23 804	0	23 804	23 272	-532	-532
Kassamässig korrigering	-45 700	0	-45 700	-34 426	11 274	11 274
Riksgäldskontorets nettoutlåning	8 209	0	8 209	28 769	20 560	20 560
Summa statsbudgetens utgifter m.m.	676 645	12 174	688 819	716 379	39 734	27 560

Utfallet per utgiftsområde

I nästa avsnitt redovisas utfallet per utgiftsområde och de större skillnaderna mot statsbudgeten på anslagsnivå. Tabellerna visar utfallet per politikområde inom respektive utgiftsområde. I vissa fall kommenteras skillnaderna mot tilldelade medel. Med tilldelade medel avses summan av ingående reservationer och ramöverföringsbelopp, anvisade medel på stats- och tilläggsbudget, medgivna överskridanden samt indragningar. Dessutom redovisas Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen, som ingår på statsbudgetens utgiftssida. I bilaga 7 redovisas en specifikation av utfallet för samtliga anslag på statsbudgeten samt skillnader bl.a. jämfört med statsbudgeten.

4.3.1 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Demokrati samt delar av politikområdena Mediepolitik och Samepolitik. Vidare ingår även anslagen 90:1 *Kungliga hov- och slottsstaten*, 90:2 *Riksdagens ledamöter och partier m.m.*, 90:3 *Riksdagens förvaltningskostnader*, 90:4 *Riksdagens ombudsmän, justitieombudsmännen*, 90:5 *Regeringskansliet m.m.*, 90:6 *Stöd till politiska partier*, i utgiftsområdet.

Tabell 4.29 UO 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Mediepolitik	659	691	1	641	-50
Utrikeshandel, export- och investerings- främjande ¹⁾	191	0	0	130	130
Samepolitik	16	15	3	18	3
Demokrati	58	65	22	79	13
Övrig verksamhet	3 896	4 545	10	4 546	1
Summa UO 1	4 820	5 316	36	5 413	97

1) Avser anslaget F1 Samarbete och utveckling inom Östersjöregionen från 1999.

Utfallet uppgick till 5 413 miljoner kronor och var därmed 97 miljoner kronor (1,8 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De högre utgifterna hänför sig i huvudsak till ett anslag, äldreanslaget från budgetåret 1999 F1 *Samarbete och utveckling inom Östersjöregionen* (den s.k. Östersjömiljarden) där förbrukningen finansierades med 130 miljoner kronor av reservationer från tidigare år. Utfallet för anslaget 27:2 *Presstödd* blev däremot, till följd av tidningen Arbetets nedläggning, 42 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten.

4.3.2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Effektiv statsförvaltning samt Finansiella system och tillsyn. Här ingår ett antal centrala myndigheter, bl.a. Riksrevisionsverket, Ekonomistyrningsverket, Statskontoret, Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet, Riksgäldskontoret, Kammarkollegiet och Finansinspektionen. Vidare ingår under Övrig verksamhet anslaget 90:1 *Riksdagens revisorer*.

Tabell 4.30 UO 2 Samhällsekonomi och förvaltning

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Effektiv statsförvaltning	844	793	-11	826	33
Finansiella system och tillsyn	635	490	814	1 271	781
Övrig verksamhet	24	25	2	25	0
Summa UO 2	1 503	1 308	805	2 122	814

Utfallet uppgick till 2 122 miljoner kronor och var därmed 814 miljoner kronor (62,2 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De högre utgifterna hänför sig i huvudsak till tidigare lagda avsättningar från anslag till garantireserver i Riksgäldskontoret avseende s.k. äldre garantier. Från anslagen 2:8 *Kapitalhöjning i Nordiska investeringsbanken* och 2:10 *Avsättning för garantiverksamhet* har 315 miljoner kronor respektive 501 miljoner kronor avsatts enligt den nya garantimodellen. Detta har finansierats med medel på tilläggsbudget. Avsättningen från det sistnämnda anslaget avser främst Venantius AB (500 miljoner kronor).

4.3.3 Utgiftsområde 3 Skatteförvaltning och uppbörd

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Skatt, tull och exekution.

Tabell 4.31 UO 3 Skatteförvaltning och uppbörd

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Skatt, tull och exekution	6 170	6 207	8	6 432	225
Summa UO 3	6 170	6 207	8	6 432	225

Utfallet uppgick till 6 432 miljoner kronor och blev därmed 225 miljoner kronor (3,6 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De högre utgifterna kan till största delen förklaras av att utfallet för anslag 3:2 *Skattemyndigheterna* blev 210 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Det högre utfallet beror på att skattemyndigheterna har genomfört en satsning på ökad skattekontroll. För att kunna genomföra denna satsning har nyrekryteringarna ökat vilket lett till högre utgifter. En annan bidragande orsak är att utvecklingen av IT-baserade lösningar inom skatteområdet medfört högre utgifter än budgeterat. För att finansiera utgifterna har en del av anslagskrediten tagits i anspråk.

4.3.4 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Rättsväsendet. Här ingår polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsväsendet, kriminalvården och rättshjälpen. I utgiftsområdet ingår även kronofogdemyndigheterna som tillhör politikområdet Skatt, tull och exekution.

Tabell 4.32 UO 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Skatt, tull och exekution	1 397	1 362	1	1 392	31
Rättsväsendet	21 920	22 611	770	22 757	145
Summa UO 4	23 317	23 973	771	24 149	176

Utfallet uppgick till 24 149 miljoner kronor och blev därmed 176 miljoner kronor (0,7 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De högre utgifterna jämfört med statsbudgeten hänför sig i huvudsak till anslaget 4:1 *Polisorganisationen* vars utfall blev 164 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Anslaget tillfördes 668 miljoner kronor på tilläggsbudget för att undvika överskridande.

Utfallet för anslaget 4:12 *Rättshjälpkostnader m.m.* blev 75 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten.

4.3.5 Utgiftsområde 5 Utrikesförvaltning och internationell samverkan

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Utrikes- och säkerhetspolitik.

Tabell 4.33 UO 5 Utrikesförvaltning och internationell samverkan

Miljoner kronor					
Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Utrikes- och säkerhetspolitik	2 984	2 908	115	3 015	107
Summa UO 5	2 984	2 908	115	3 015	107

Utfallet uppgick till 3 015 miljoner kronor och var därmed 107 miljoner kronor (3,7 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De anslag som står för de största skillnaderna är 5:1 *Utrikesförvaltningen* vars utfall blev 39 miljoner kronor högre än statsbudgeten och 5:4 *Bidrag till vissa internationella organisationer* vars utfall blev 88 miljoner kronor högre än statsbudgeten. Orsakerna till det senare anslagets ökade utgifter är fler och dyrare fredsfrämjande operationer än vad som ursprungligen beräknats. Att operationerna blev dyrare än beräknat kan delvis förklaras av den svaga kronan. De högre utgifterna för utrikesförvaltningen förklaras främst av högre utgifter än beräknat för EU-ordförandeskapet, inträdet i det operativa Schengensamarbetet samt omvandlingar och omorganisationer av utlandsmyndigheter.

4.3.6 Utgiftsområde 6 Totalförsvaret

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Försvarspolitik och politikområdet Skydd mot olyckor. Politikområdet Försvarspolitik består av det militära försvaret och det civila försvaret. Politikområdet Skydd mot olyckor omfattar förebyggande, konsekvensbegränsande och skadeavhjälpande åtgärder avseende olyckor.

Tabell 4.34 UO 6 Totalförsvaret

Miljoner kronor					
Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Försvarspolitik	45 096	45 445	-16	43 802	-1 643
Skydd mot olyckor	1 069	1 085	12	1 093	8
Summa UO 6	46 165	46 530	-4	44 895	-1 635

Utfallet uppgick till 44 895 miljoner kronor och var därmed 1 635 miljoner kronor (3,5 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Utfallet för anslaget 6:3 *Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling* blev 1 967 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten bl.a. beroende på förseningar av materielleveranser från såväl Försvarets materielverk som försvarsindustrin. Förseningarna beror i huvudsak på Försvarmaktens omprioriteringar med anledning av pågående strukturförändringar samt kapacitetsbrist inom Försvarets materielverk. Utfallet för anslaget 6:1 *Förbandsverksamhet och beredskap m.m.* blev däremot 265 miljoner kronor högre än beräknat i statsbudgeten. Främst beror detta på att takten i omstruktureringen har varit lägre än planerat. Bland annat har avvecklingen av civil personal inte genomförts som förutsattes. Utfallet för anslaget 6:10 *Funktionen telekommunikationer m.m.* blev 119 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. En orsak är att införandet av ett abonnentprioriteringssystem senarelagts med hänsyn till den tekniska utvecklingen. Därutöver har planerade nätåtgärder senarelagts då de måste samordnas med den pågående bredbandsutbyggnaden.

4.3.7 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Internationellt utvecklingssamarbete och Samarbete med Central- och Östeuropa.

Tabell 4.35 UO 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Internatio- nellt utvecklings- samarbete	14 382	14 066	-203	15 920	1 854
Samarbete med Central- och Öst- europa	936	900	0	1 069	169
Summa UO 7	15 317	14 966	-203	16 989	2 023

Utfallet uppgick till 16 989 miljoner kronor och var därmed 2 023 miljoner kronor (13,5 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaden kan till största delen hänföras till anslaget 8:1 *Biståndsverksamhet* vars utfall blev 1 838 miljoner kronor högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Detta beror på att reservationsmedel från tidigare år utnyttjats. Även för anslaget 9:1 *Samarbete med Central- och Östeuropa* förklaras det högre utfallet (103 miljoner kronor) av utnyttjande av reservationsmedel.

Redovisning av utfallet för biståndet

Biståndsramens storlek bestäms utifrån den procentsats (procent av bruttonationalinkomsten) som riksdagen beslutat om för varje enskilt år. Vid beräkningen av biståndsramen i budgetpropositionen används den senaste BNI-prognosen varför ramens storlek kan förändras mellan vårpropositionen och budgetpropositionen samt mellan åren.

Det totala svenska biståndet under ett år rapporteras årligen till OECD:s biståndskommitté DAC (Development Assistance Committee). DAC ansvarar för att sammanställa medlemsländernas biståndsstistik. Rapporteringen till DAC görs under våren efter avslutat budgetår. I rapporteringen ingår samtliga kostnader, inklusive avräkningar, som kan klassificeras som bistånd enligt DAC:s definitioner. Vid rapporteringstillfället används senast tillgängliga BNI-prognos.

Nedan redovisas DAC-rapporteringen mellan 1997 och 2001. Utfallet för 2001 är preliminärt. Det slutliga utfallet redovisas i budgetpropositionen för 2003.

Tabell 4.36 Utfallet för biståndet 1997-2001

Miljoner kronor

	1997	1998	1999	2000	2001
Totalt utbetalat bistånd ¹⁾	13 212	12 499	13 467	16 479	17 773
Totalt bistånd i procent av BNI²⁾	0,79%	0,72%	0,70%	0,80%	0,83%

¹⁾ Utfallet innehåller samtliga kostnader, inklusive avräkningar såsom de budgeterats i budgetpropositionen, som kan klassificeras som bistånd enligt DAC.

²⁾ Den senaste prognosen för BNI används vid rapporteringstillfället till DAC.

4.3.8 Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Migrationspolitik, Integrationspolitik, Storstadspolitik och Minoritetspolitik.

Tabell 4.37 UO 8 Invandrare och flyktingar

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Integrations- politik	2 093	2 406	-208	2 282	-124
Storstads- politik	149	565	0	266	-299
Migrations- politik	2 223	1 963	821	2 726	763
Minoritets- politik	8	8	0	8	0
Summa UO 8	4 472	4 942	613	5 282	340

Utfallet uppgick till 5 282 miljoner kronor och var därmed 340 miljoner kronor (6,9 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaden mellan utfall och statsbudget hänförs sig främst till anslaget 12:2 *Mottagande av asylsökande* vars utfall blev 748 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Det beror på att antalet asylsökande i mottagandesystemet blev betydligt högre än vad som beräknats i statsbudgeten. Det har framför allt varit en markant ökning av asylsökande irakier, palestinier, kosovoalbaniar och bosnier. Inträdet som operativ medlem i Schengensamarbetet har lett till ett ökat antal asylsökande. Många av dessa ansökningar är svårbedömda vilket har medfört förlängda handläggningstider och en successiv ökning av antalet asylsökande i mottagandesystemet. Anslaget har anvisats 686 miljoner kronor på tilläggsbudget. Detta räckte dock inte till för att täcka de ökade utgifterna. Regeringen har därför beslutat om ett medgivet överskridande på 24 miljoner kronor.

Utfallet för anslag 10:3 *Kommunersättningar vid flyktmottagande* blev 123 miljoner kronor lägre än statsbudgeten beroende på att antalet mottagna flyktingar i kommunerna blev lägre än väntat. Utfallet för anslag 11:1 *Utvecklingsinsatser i storstadsregionerna* blev 299 miljoner kronor lägre än statsbudgeten. Det beror främst på vissa eftersläpningar i verksamheten.

4.3.9 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Hälso- och sjukvårdspolitik, Folkhälsopolitik, Barnpolitik, Handikapppolitik, Äldrepolitik och Socialtjänstpolitik. Utgiftsområdet omfattar även anslaget 26:1 *Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap: Förvaltning* samt anslaget 26:2 *Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap: Forskning*, vilka ingår i politikområdet Forskningspolitik.

Tabell 4.38 UO 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Hälso- och sjukvårds- politik	20 575	19 955	404	20 237	282
Folkhälsa	483	516	54	497	-19
Barnpolitik	16	16	0	16	0
Handikapp- politik	6 273	7 671	0	7 359	-311
Äldrepolitik	444	252	1	350	98
Socialtjänst- politik	654	703	-7	781	78
Forsknings- politik	128	262	12	251	-11
Summa UO 9	28 573	29 374	464	29 492	118

Utfallet uppgick till 29 492 miljoner kronor och var därmed 118 miljoner kronor (0,4 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De ökade utgifterna inom utgiftsområdet hänför sig främst till anslaget 13:2 *Bidrag för läkemedelsförmånen*. Utfallet blev 394 miljoner kronor högre än anvisade medel i statsbudgeten. Under året slöts avtal om statens ersättning till landstingen för läkemedelsförmånens kostnader bl.a. avseende 2001. För att täcka utbetalningarna tilldelades anslaget 394 miljoner kronor på tilläggsbudget.

Utgifterna för anslaget 16:8 *Kostnader för statlig assistansersättning* uppgick 2001 till 6 342 miljoner kronor, vilket var 298 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten. En orsak till detta var svårigheterna att rekrytera assistenter.

4.3.10 Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Ersättning vid arbetsoförmåga.

Tabell 4.39 UO 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp

Miljoner kronor

Politik- område	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Ersätt- ning vid arbets- oför- måga	97 937	101 950	5 540	107 316	5 366
Summa UO 10	97 937	101 950	5 540	107 316	5 366

Utfallet uppgick till 107 316 miljoner kronor och var därmed 5 366 miljoner kronor (5,3 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Det är emellertid 174 miljoner kronor lägre än vad som anvisades sammanlagt i statsbudget och tilläggsbudget.

Skillnaden mellan utfall och statsbudget hänför sig främst till anslaget 19:1 *Sjukpenning och rehabilitering m.m.* Utgifterna på detta anslag uppgick till 42 894 miljoner kronor, vilket är 4 469 miljoner kronor (11,6 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Under 2001 ökade sjukfrånvaron mer än vad som beräknades i statsbudgeten. Till följd därav anvisade

riksdagen ytterligare 5 450 miljoner kronor på tilläggsbudget.

Tabell 4.40 Antal ersatta sjukdagar, ersättning per dag 1997-2001

	Antal ersatta nettodagar, miljoner dagar		
	Kvinnor	Män	Summa
1997 ¹⁾	24,2	17,5	41,7
1998 ¹⁾	29,9	20,5	50,4
1999	37,7	24,9	62,6
2000	46,8	29,6	76,4
2001	54,5	33,7	88,2

	Genomsnittlig ersättning, kronor/dag		
	Kvinnor	Män	Summa
1997 ¹⁾	304	371	332
1998 ¹⁾	339	409	368
1999	358	428	386
2000	376	443	402
2001	389	455	414

¹⁾ Sjukpenningperioden var 28 dagar t.o.m. mars 1998, därefter 14 dagar.

Utgifterna för sjukpenning beror på antal ersatta nettosjukdagar och genomsnittlig ersättning per dag. Nettosjukdagar avser "hela dagar", t.ex. två halvdagar blir en "heldag". Dagar med sjuklön, som arbetsgivaren betalar för de första fjorton dagarna, ingår inte. Antalet ersatta netto-sjukdagar uppgick 2001 till 88,2 miljoner dagar. Det är ca 11,9 miljoner (15,5 procent) fler dagar än 2000. De ökade utgifterna för sjukpenning beror främst på det ökande antalet ersatta sjukdagar, men även på den ökade genomsnittliga ersättningen per dag. En bidragande orsak till att antalet sjukdagar har ökat kan vara det förbättrade läget på arbetsmarknaden. Detta har medfört att antalet personer som omfattas av sjukförsäkringen ökat.

I tabell 4.40 redovisas även antalet ersatta nettodagar och genomsnittlig ersättning fördelat på kvinnor och män. År 2001 svarade kvinnorna för 61,8 procent av det totala antalet ersatta nettodagar. Den genomsnittliga ersättningen 2001 var 389 kronor per dag för kvinnor och 455 kronor för män.

Utgifterna för anslaget 19:2 *Förtidspensioner* uppgick 2001 till 50 167 miljoner kronor, vilket är 471 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. De högre utgifterna beror till största delen på att fler personer än beräknat har gått över från sjukskrivning till förtidspension.

4.3.11 Utgiftsområde 11

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Ekonomisk äldrepolitik. I detta ingår Ålderspensioner, Efterlevandepensioner till vuxna, Bostadstillägg till pensionärer och Delpension.

Tabell 4.41 UO 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Ekonomisk äldrepolitik	33 538	33 780	30	33 839	59
Summa UO 11	33 538	33 780	30	33 839	59

Utfallet uppgick till 33 839 miljoner kronor och blev därmed 59 miljoner kronor (0,2 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Utgifterna på anslaget 20:3 *Bostadstillägg till pensionärer* blev 143 miljoner kronor högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Nya nivåer för boendekostnadstak infördes 2001 samtidigt som boendekostnadsgolvet togs bort, vilket har medfört att utgifterna ökade mer än beräknat.

4.3.12 Utgiftsområde 12

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Ekonomiskt familjepolitik utom bostadsbidrag som tillhör utgiftsområde 18. De största anslagen är Allmänna barnbidrag och Föräldraförsäkring.

Tabell 4.42 UO 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Ekonomisk familjepolitik	44 596	47 747	0	48 289	542
Summa UO 12	44 596	47 747	0	48 289	542

Utfallet uppgick till 48 289 miljoner kronor och var därmed 542 miljoner kronor (1,1 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Utgifterna på anslaget 21:1 *Allmänna barnbidrag* blev 194 miljoner kronor (0,9 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Det beror på att antalet barn med barnbidrag varit något fler än vad som beräknats. Fler födda barn

medförde att utgifterna på anslaget 21:2 *Föräldraförsäkring* blev 345 miljoner kronor (1,9 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Anslaget finansierar föräldraförsäkringen i form av föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning. Mäns andel av de utbetalda dagarna i föräldrapenningen har ökat något under hela 1990-talet. År 1990 var mäns andel 7,1 procent och uppgick 2001 till 13,8 procent.

Tabell 4.43 Föräldrapenningen 1996-2001

År	Antal netto-dagar tusental	därav kvinnor %	därav män %	Medel-ersättning per dag kr/dag	därav kvinnor kr/dag	därav män kr/dag
1996	42 177	89,4	10,6	269	256	374
1997	37 905	90,1	9,9	274	264	364
1998	36 327	89,6	10,4	302	291	397
1999	36 036	88,4	11,6	316	305	402
2000	35 661	87,6	12,4	333	320	418
2001	36 499	86,2	13,8	350	337	430

4.3.13 Utgiftsområde 13

Arbetsmarknad

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Arbetsmarknadspolitik. I detta ingår främst bidrag till arbetslöshetsersättning och utgifter för arbetsmarknadspolitiska program. Vidare ingår bl.a. Europeiska socialfonden och bidrag till Samhall AB:s verksamhet.

Utgiftsområdets namn har fr.o.m. 2001 ändrats från Ekonomisk trygghet vid arbetslöshet till Arbetsmarknad. Förändringen innebär att anslag från utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, verksamhetsområde Arbetsmarknad, nu överförs till utgiftsområde 13.

Tabell 4.44 UO 13 Arbetsmarknad

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Arbetsmarknadspolitik	65 613	63 031	-883	58 627	-4 403
Summa UO 13	65 613	63 031	-883	58 627	-4 403

Utfallet uppgick till 58 627 miljoner kronor och var därmed 4 403 miljoner kronor (7 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De lägre utgifterna hänför sig främst till anslaget 22:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*, vars utfall blev 3 005 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten. Beräkningen i statsbudgeten baserade sig på att den genomsnittliga arbetslösheten för året skulle uppgå till 3,8 procent medan utfallet preliminärt blev 4 procent. Det finns dock andra faktorer än genomsnittlig arbetslöshet som påverkar beräkningen av utgifterna under anslaget, exempelvis genomsnittlig dagpenning och antal ersatta dagar. En annan faktor är att personer som räknas som sysselsatta i Statistiska centralbyråns arbetskraftundersökningar (AKU) ändå kan uppbära arbetslöshetsersättning. Exempelvis gäller detta deltidsarbetslösa och tillfälligt anställda. När det gäller aktivitetsstödet gjorde regeringen bedömningen att behovet av konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program var lägre än vad som beräknades i statsbudgeten och en indragning av anslagsmedel om 517 miljoner kronor gjordes därför i tilläggsbudgeten.

Utgifterna under anslaget 22:3 *Köp av arbetsmarknadsutbildning och övriga kostnader* blev 727 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten utifrån regeringens bedömning om ett mindre behov av programplatser. Även här har antalet deltagare blivit lägre än vad som beräknats. En indragning av anslagsmedel om 344 miljoner kronor gjordes därför i tilläggsbudgeten.

Utfallet för anslaget 22:7 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2000–2006* blev 982 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten. Detta beror på att programbeslutet för Mål 3-området togs senare än väntat och att det tar en viss tid i början av programperioden innan utbetalningarna sker.

För anslaget 22:12 *Bidrag till lönegaranti-ersättningar* blev utfallet 746 miljoner kronor högre än vad som anvisats i statsbudgeten. Detta beror bl.a. på att antalet konkurser har varit högre än vad som antogs i statsbudgeten. Ytterligare 433 miljoner kronor har anvisats på tilläggsbudget. Regeringen har även medgivit ett överskridande av anslaget med 144 miljoner kronor.

4.3.14 Utgiftsområde 14 Arbetsliv

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Arbetslivspolitik, Jämställdhetspolitik och del av Effektiv statsförvaltning. Inom utgiftsområdet agerar bl.a. Arbetsmiljöverket, Arbetslivsinstitutet och Jämställdhetsombudsmannen.

Utgiftsområdets namn har fr.o.m. 2001 ändrats från Arbetsmarknad och arbetsliv till Arbetsliv. Förändringen innebär att anslagen under verksamhetsområde Arbetsmarknad nu överförs till utgiftsområde 13.

Tabell 4.45 UO 14 Arbetsliv

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Effektiv statsförvaltning	7 410	7 502	-19	7 460	-42
Arbetslivs-politik	956	1 007	8	1 008	1
Jämställdhets politik	42	33	0	39	6
Forsknings-politik	270	0	0	0	0
Summa UO 14	8 678	8 542	-11	8 507	-35

Utfallet uppgick till 8 507 miljoner kronor och var därmed 35 miljoner kronor (0,4 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaden hänför sig främst till anslaget 1:2 *Statliga tjänstepensioner m.m.* där utfallet blev 42 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten. En förklaring till detta är att regleringen mellan kyrkans försäkringsförening och staten inte slutfördes under 2001.

4.3.15 Utgiftsområde 15 Studiestöd

Utgiftsområdet omfattar delar av politikområdet Utbildningspolitik. Området innehåller utgifter för olika former av ekonomiskt stöd till enskilda under studier. Inom området anslås medel för dels studiehjälp i form av studiebidrag, inackorderingstillägg m.m. och extra tillägg för studerande inom främst gymnasieskolan, dels studiemedel i form av studiebidrag, dels medel för räntesubventioner och avskrivning av studielån. Medel anslås även för olika former av

vuxenstudiestöd samt bidrag för studiesociala ändamål.

Tabell 4.46 UO 15 Studiestöd

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Utbildnings- politik	19 681	21 622	41	19 089	-2 533
Summa UO 15	19 681	21 622	41	19 089	-2 533

Utfallet uppgick till 19 089 miljoner kronor och var därmed 2 533 miljoner kronor (11,7 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaden mellan utfallet och anvisade medel i statsbudgeten hänför sig främst till anslaget 25:2 *Studiemedel m.m.* vars utfall blev 1 213 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten. Det lägre utfallet förklaras främst av ett mindre antal studerande med studiemedel än beräknat. Utfallet beror på flera faktorer, bl.a. det gynnsamma arbetsmarknadsläget.

Den 1 juli 2001 infördes ett nytt, enhetligt studiestöd. Det innebär bl.a. att nya studerande, som tidigare skulle ha beviljats särskilt vuxenstudiestöd (SVUX) eller särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa (SVUXA), i stället beviljas studiemedel. Vuxenstudiestöden, SVUX och SVUXA, ges numera endast till studerande som påbörjat utbildningen före den 1 juli 2001 och stödet ges som längst fram till den 1 juli 2003. Det särskilda utbildningsbidraget lämnas t.o.m. utgången av 2002.

Under 2001 ökade antalet studerande med studiemedel med 13 746 personer. Inkluderar man studerande med vuxenstudiestöd minskade dock det totala antalet personer med studiemedel eller vuxenstudiestöd med 25 970 personer jämfört med 2000. Av de totalt 532 524 personer som erhöll studiemedel eller vuxenstudiestöd under 2001 var 62,3 procent kvinnor.

Utbetalade studiemedel framgår av tabell 4.48. År 2001 höjdes bidragsdelen från 27,8 procent till 34,5 procent av totalbeloppet. Dessutom introducerades en högre bidragsandel, 82 procent, för personer från 25 år som studerar på komvux. I utbetalda studielån ingår tilläggsloan för 2001.

Tabell 4.47 Antal studerande med studiemedel 1998-2001

	Studiebidrag			Studielån		
	Kvinnor	Män	Summa	Kvinnor	Män	Summa
1998	225 794	170 193	395 987	179 683	136 337	316 020
1999	231 796	169 766	401 562	187 672	137 692	325 364
2000	236 676	167 988	404 664	195 333	138 383	333 716
2001	248 711	169 699	418 410	201 735	138 289	340 024

Tabell 4.48 Utbetalade studiemedel 1998-2001

	Studiebidrag ¹⁾			Studielån		
	Kvinnor	Män	Summa	Kvinnor	Män	Summa
1998	2 791	2 133	4 924	5 962	4 584	10 546
1999	2 859	2 119	4 978	6 329	4 674	11 003
2000	2 972	2 115	5 087	6 794	4 815	11 609
2001	3 793	2 548	6 341	6 829	4 755	11 584

1) Exkl. statlig ålderspensionsavgift

För anslaget 25:4 *Vuxenstudiestöd m.m.* blev utfallet 406 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten. Skillnaden förklaras främst av ett lägre antal studerande med särskilt utbildningsbidrag på grund av sysselsättningsläget. Antal studerande med vuxenstudiestöd framgår av tabell 4.49. År 2001 var 72,9 procent kvinnor av det totala antalet studerande med vuxenstudiestöd.

Tabell 4.49 Antal studerande med vuxenstudiestöd 1998-2001

	Kvinnor	Män	Summa
1998	130 290	53 777	184 067
1999	133 184	51 853	185 037
2000	110 437	43 393	153 830
2001	83 148	30 966	114 114

Utfallet för anslaget 25:3 *Studiemedelsröntor m.m.* blev 800 miljoner kronor lägre än vad som anvisats. Detta beror främst på ett färre antal avskrivningar av vuxenstudiestöd än väntat.

4.3.16 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Utgiftsområdet omfattar stora delar av politikområdena Utbildningspolitik och Forskningspolitik samt del av politikområdet Storstadspolitik. Utgiftsområdet avser förskoleverksamhet, skolbarns omsorg och skola, vuxenutbildning, kvalificerad yrkesutbildning, högskoleutbildning och forskning samt centrala myndigheter inom Utbildningsdepartementets område.

Tabell 4.50 UO 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Storstads- politik	30	220	0	178	-42
Utbildnings- politik	28 913	32 052	-536	30 503	-1 549
Forsknings- politik	2 420	2 573	-4	2 578	5
Summa UO 16	31 363	34 846	-541	33 259	-1 586

Utfallet uppgick till 33 259 miljoner kronor och var därmed 1 586 miljoner kronor (4,6 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De största skillnaderna återfinns under politikområdet Utbildningspolitik, som svarar för drygt 90 procent av utgiftsområdets utgifter. Utfallet för detta politikområde blev 1 549 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten och skillnaderna återfinns under ett flertal anslag. Den enskilt största skillnaden hänför sig till anslaget 25:73 *Universitets och högskolors premier för de statliga avtalsförsäkringarna*, vars utfall blev 303 miljoner kronor lägre än beräknat beroende på lägre premier. Övergången som har skett från schablonmässigt till försäkringsmässigt beräknade premier slutjusterades i tilläggsbudgeten för att dessa skulle bli kostnadsneutrala för myndigheterna. Justeringen avser avvikelser från kostnadsneutralitet för 2000. Anslaget minskades till följd därav med 395 miljoner kronor i tilläggsbudgeten.

Utfallet för anslaget 25:10 *Maxtaxa i barnomsorgen m.m.* blev 150 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten. Från och med juli 2001 blev kommunerna skyldiga att erbjuda plats i förskoleverksamhet för barn med arbetslösa föräldrar. Kommunerna kompen-serades genom en ökning av det generella statsbidraget. För att finansiera detta minskades anslaget Maxtaxa i barnomsorgen i tilläggsbudgeten och anslaget 91:1 *Generellt statsbidrag till kommuner och landsting* under utgiftsområde 25 höjdes med 150 miljoner kronor.

4.3.17 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Kulturpolitik, Ungdomspolitik och Folkrörelsepolitik samt delar av politikområdena Mediepolitik, Finansiella system och tillsyn, Utbildningspolitik och Forskningspolitik.

Tabell 4.51 UO 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Finansiella system och tillsyn	24	29	3	32	3
Utbildningspolitik	2 567	2 596	0	2 591	-4
Forskningspolitik	28	35	0	34	-1
Mediepolitik	36	35	-2	32	-3
Kulturpolitik	4 327	4 513	4	4 527	14
Ungdomspolitik	110	107	-1	107	0
Folkrörelsepolitik	496	493	0	491	-2
Summa UO 17	7 589	7 807	4	7 814	7

Utfallet uppgick till 7 814 miljoner kronor och blev därmed 6,9 miljoner kronor (0,1 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Den största skillnaden i förhållande till statsbudgeten hänför sig till anslaget 28:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete*. Utfallet på detta anslag blev 15 miljoner kronor högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

4.3.18 Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande

I utgiftsområdet ingår politikområdena Bostadspolitik och Regional samhällsorganisation samt delar av politikområdena Ekonomisk familjepolitik och Miljöpolitik. Utgiftsområdet omfattar plan-, bygg- och bostadsfrågor, geotekniska frågor, lantmäteriverket och länsstyrelserna samt stöd till ekologisk utveckling.

Tabell 4.52 UO 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Ekonomisk familjepolitik	4 373	4 760	-500	3 994	-766
Bostadspolitik	4 915	3 615	382	3 413	-202
Regional samhällsorganisation	1 816	1 890	-6	1 891	1
Miljöpolitik	613	1 370	-4	1 137	-233
Summa UO 18	11 716	11 635	-128	10 434	-1 200

Utfallet uppgick till 10 434 miljoner kronor och var därmed 1 200 miljoner kronor (10,3 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaden hänför sig främst till anslaget 21:1 *Bostadsbidrag* vars utfall blev 766 miljoner kronor lägre än beräknat i statsbudgeten. Det beror bl.a. på en gynnsammare utveckling av sysselsättningen och reallönerna, vilket har inneburit att färre hushåll än beräknat erhållit bostadsbidrag. Under 2001 sjönk antalet bidragshushåll i förhållande till 2000. Till följd därav gjordes en indragning om 500 miljoner kronor på tilläggsbudget och ytterligare en indragning om 385 miljoner kronor gjordes enligt särskilt regeringsbeslut.

Utfallet på anslaget 31:2 *Räntebidrag m.m.* blev 263 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. Detta kan förklaras av en lägre räntenivå än i statsbudgeten.

För anslaget 31:4 *Statens bostadskreditnämnd: Garantiverksamhet* blev utfallet 400 miljoner kronor högre än anvisade medel i statsbudgeten. Orsaken till detta är att avsättningar om 400 miljoner kronor flyttats från 2002 till 2001. Medel för detta anvisades i tilläggsbudgeten.

För anslaget 31:7 *Investeringsbidrag för anordnande av bostäder för studenter* blev utfallet 231 miljoner kronor lägre jämfört med anvisade medel i statsbudgeten. Anslaget 31:11 *Bidrag till bostadsinvesteringar som främjar ekologisk hållbarhet* har ett utfall som understiger anvisade medel i statsbudgeten med 130 miljoner kronor. För båda anslagen gäller att de är nya och att bidragen utbetalas först vid färdigställandet av bostäderna. Det innebär en viss eftersläpning av utbetalningarna trots att beslut om bidrag finns.

Utfallet på anslaget 34:1 *Stöd till lokala investeringsprogram för ekologisk hållbarhet* blev 233 miljoner kronor lägre än beräknat i statsbudgeten. Anslaget utgör en stödform där kommunerna kan få bidrag till miljöinvesteringar. Stödet skall fördelas till de kommuner vars investeringsprogram på bästa sätt bidrar till ekologisk omställning.

4.3.19 Utgiftsområde 19 Regional utjämning och utveckling

Utgiftsområdet består huvudsakligen av politikområdet Regionalpolitik. Detta politikområde omfattar bl.a. olika former av regionalpolitiskt företagsstöd. I utgiftsområdet ingår vidare medel, som länsstyrelserna och självstyrelseorganen samt Verket för näringslivsutveckling förfogar över, för regional projektverksamhet samt medel till en del av medfinansieringen av EG:s strukturfondsprogram. Vidare ingår medel för utbetalningar från EG:s regionalfond samt medel för Glesbygdsverket. Utgiftsområdet omfattar därutöver regionala transportnät m.m. inom det nationella IT-infrastrukturprogrammet. Dessa medel ingår i politikområdet IT, tele och post.

Tabell 4.53 UO 19 Regional utjämning och utveckling

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Regional-politik	2 998	3 764	1	3 209	-556
IT, tele och post	0	450	0	49	-401
Summa UO 19	2 998	4 214	1	3 258	-956

Utfallet uppgick till 3 258 miljoner kronor och var därmed 956 miljoner kronor (22,7 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Den största skillnaden hänför sig till anslaget 37:01 *IT-infrastruktur: Regionala transportnät m.m.* där utfallet blev 401 miljoner kronor lägre än beräknat i statsbudgeten. Orsaken till det låga utfallet är att kommunerna för att kunna utnyttja de medel som avsatts i statsbudgeten för anläggande av ortssammanbindande telenät först måste ta fram kommunala infrastrukturprogram. Dessa skall godkännas av länsstyrelserna innan kommunerna kan beviljas stöd. Lägre utfall finns också under anslagen 33:01 *Allmänna regionalpolitiska åtgärder* och 33:08 *Europeiska regionala*

utvecklingsfonden 2000–2006 där utfallen blev 370 miljoner kronor respektive 318 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten. Huvudsakligen beror detta på att de nya strukturfondsprogrammen försenats vilket förskjutit utbetalningarna framåt i tiden. Där- emot översteg utfallet på anslaget 33:07 *Europeiska regionala utvecklingsfonden 1995–1999* statsbudgeten med 145 miljoner kronor. Det var sista året utbetalningar av EU-medel fick göras för programperioden 1995–1999 vilket innebär att en del av tidigare års anslagssparande tagits i anspråk. Vidare hade det äldre anslaget från 1998 *Regionalpolitiska åtgärder* ett utfall på 221 miljoner kronor som finansierades med anslagssparande.

Utfallet för anslaget 33:04 *Ersättning för nedsättning av socialavgifter* blev 9 miljoner kronor, vilket är 191 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. Orsaken till avvikelsen är att anslaget endast belastats med retroaktiva nedsättningar av socialavgifter under 2001. EG-kommissionen beslutade i december 2000 att nedsättningar av socialavgifter för företag i vissa delar av norra Sverige är oförenliga med den gemensamma marknaden.

4.3.20 Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Miljöpolitik och del av politikområdet Forskningspolitik.

Tabell 4.54 UO 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Forsknings-politik	163	209	0	216	6
Miljöpolitik	1 701	1 991	-43	1 937	-54
Summa UO 20	1 863	2 201	-43	2 153	-48

Utfallet uppgick till 2 153 miljoner kronor och var därmed 48 miljoner kronor (2,2 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaderna mellan utfall och anvisade medel i statsbudgeten återfinns framför allt under anslagen 34:2 *Miljöövervakning m.m.* vars utfall blev 24 miljoner kronor lägre, 34:3 *Åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden* vars utfall blev 33 miljoner kronor lägre och 34:4 *Sanering*

och återställning av förorenade områden vars utfall blev 25 miljoner kronor lägre än anvisade medel i statsbudgeten.

4.3.21 Utgiftsområde 21 Energi

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Energi-politik. Detta innefattar dels energimarknads-politik med Statens energimyndighet och affärsverket Svenska kraftnät, dels politik för ett uthålligt energisystem.

Tabell 4.55 UO 21 Energi

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Energipolitik	1 731	2 262	8	1 950	-312
Summa UO 21	1 731	2 262	8	1 950	-312

Utfallet uppgick till 1 950 miljoner kronor och var därmed 312 miljoner kronor (13,8 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De lägre utgifterna jämfört med statsbudgeten hänför sig i huvudsak till anslaget 35:2 *Bidrag för att minska elanvändning*. Detta förklaras till stor del av att utbetalningarna av det så kallade konverteringsbidraget senareläggs till 2002. Det gamla konverteringsbidraget stoppades i april 1999 och det nya, omarbetade, skulle ha trätt i kraft den 1 januari 2001 men blev försenat och trädde i kraft den 1 juni 2001. Övergångsbestämmelserna för det nya bidraget fick dock kritik vilket ledde till att dessa omarbetades. I avvaktan på vilka regler som skulle gälla för äldre och vissa nya ärenden valde länsstyrelserna att i många fall inte avgöra dessa ärenden förrän de omarbetade reglerna blev klara. Omarbetningen av reglerna blev klar först i december vilket lett till att en stor del av utbetalningarna skjuts upp till 2002.

4.3.22 Utgiftsområde 22 Kommunikationer

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Transportpolitik, del av politikområdet IT, tele och post samt del av politikområdet Miljöpolitik.

Tabell 4.56 UO 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Miljöpolitik	193	203	21	227	24
Transport-politik	24 464	23 928	236	23 786	-143
IT, tele och post	539	559	0	556	-3
Summa UO 22	25 196	24 690	257	24 568	-122

Utfallet uppgick till 24 568 miljoner kronor och var därmed 122 miljoner kronor (0,5 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

I huvudsak återfinns skillnaden mellan utfall och statsbudget under politikområde 36 Transportpolitik där utfallet blev 143 miljoner kronor lägre än vad som anvisats i statsbudgeten. För anslaget 36:2 *Väghållning och statsbidrag* blev utfallet 171 miljoner kronor lägre än anvisat i statsbudgeten. Utfallet för anslaget 36:4 *Banhållning och sektorsuppgifter* blev däremot 319 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Det högre utfallet beror bl.a. på ökade utgifter för spår- och sliperbyten och att anslaget belastats med utgifter för kreditgarantier till Öresundsbro Konsortiet. Utfallet på anslaget 36:5 *Från EG-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk* blev 172 miljoner kronor lägre än i statsbudgeten. Skälet till det låga utfallet är att utgifter för pågående projekt inte redovisats för EG i den omfattning som beräknades i statsbudgeten. Respektive myndighet får endast redovisa utgifter på anslaget i den mån de motsvaras av uppburet finansiellt stöd från EG-budgeten.

4.3.23 Utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar

Utgiftsområdet omfattar politikområden Livsmedelspolitik, Djurpolitik, Skogspolitik, Landsbygds politik samt delar av Utbildningspolitik, Forskningspolitik och Samepolitik.

Tabell 4.57 UO 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Utbildnings- politik	1 163	1 199	-45	1 157	-42
Forsknings- politik	226	241	-6	238	-4
Skogspolitik	397	478	2	453	-25
Djurpolitik	350	372	19	407	35
Livsmedels- politik	3 335	7 594	3 558	10 607	3 013
Landsbygds- politik	4 215	3 755	-2	3 714	-41
Samepolitik	41	37	0	50	13
Summa UO 23	9 727	13 677	3 526	16 627	2 950

Utfallet uppgick till 16 627 miljoner kronor och var därmed 2 950 miljoner kronor (21,6 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten. Med hänsyn tagen till riksdagens beslut om tilläggsbudget blev dock utfallet 577 miljoner kronor lägre än vad som sammanlagt anvisats.

Det högre utfallet återfinns i huvudsak under Politikområde 43 Livsmedelspolitik där utfallet blev 3 013 miljoner kronor högre än budgeterat. Skillnaden förklaras främst av anslaget 43:5 *Arealersättning och djurbidrag m.m.* vars utfall blev 3 641 miljoner kronor högre än statsbudgeten. Orsaken till det högre utfallet är att utbetalningen av arealersättning avseende 2001 tidigare lades från januari 2002 till december 2001. Det låga utfallet för 2000 beror på att 3 484 miljoner kronor senarelades till 2001. Det ingår således två utbetalningar under 2001.

Däremot blev utfallet på anslaget 43:6 *Intervention och exportbidrag för jordbruksprodukter* 569 miljoner kronor lägre än statsbudgeten. Det beror i huvudsak på att en del av överskottsproduktionen från jordbruket har kunnat säljas på den fria marknaden, vilket minskat utgifterna för offentlig lagring.

4.3.24 Utgiftsområde 24 Näringsliv

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Näringspolitik, Utrikeshandel, Export och investeringsfrämjande samt konsumentfrågor och en del av Forskningspolitik.

Tabell 4.58 UO 24 Näringsliv

Miljoner kronor

Politikområde	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Forsknings- politik	1 716	1 118	-91	1 105	-13
Näringspolitik	1 663	1 646	36	1 678	32
Utrikeshandel, export- och investerings- främjande	447	618	10	428	-189
Konsument- politik	150	136	0	137	1
Summa UO 24	3 976	3 518	-46	3 348	-169

Utfallet uppgick till 3 348 miljoner kronor och var därmed 169 miljoner kronor (4,8 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Det lägre utfallet återfinns främst under Politikområde 39 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande. Utfallet på anslaget 39:6 *Näringslivsutveckling i Östersjöregionen* blev 187 miljoner kronor lägre än vad som anvisats i statsbudgeten. De lägre utgifterna beror främst på att anslagsmedel inte rekviderats och betalats i den utsträckning som beräknats i statsbudgeten.

4.3.25 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Utgiftsområdet omfattar merparten av statens bidrag till kommuner och landsting.

Tabell 4.59 UO 25 Allmänna bidrag till kommuner

Miljoner kronor

	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Allmänna bidrag till kommuner	97 535	99 363	1 813	100 639	1 277
Summa UO 25	97 535	99 363	1 813	100 639	1 277

Utfallet uppgick till 100 639 miljoner kronor och var därmed 1 277 miljoner kronor (1,3 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Skillnaden gentemot anvisat i statsbudgeten är främst hänförlig till anslaget 91:3 *Statligt utjämningsbidrag till kommuner och landsting*. Utfallet på detta anslag blev 20 861 miljoner kronor vilket är 1 671 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. Detta förklaras av att Statistiska centralbyråns slutliga beräkning av utjämningsbidraget till kommuner och landsting

var högre än den preliminära beräkningen till följd av ökad inkomstspredning bland kommunerna. Utgiftsökningen finansierades med medel på tilläggsbudget (1 671 miljoner kronor) och motsvaras av en lika stor ökning av utjämningsvgiften på statsbudgetens inkomstsida. Med anledning av detta gjordes en teknisk justering av utgiftstaket för 2001. Det justerades upp från 789 000 till 791 000 miljoner kronor.

Lägre utgifter i förhållande till anvisat i statsbudgeten blev det på anslaget 91:2 *Bidrag till särskilda insatser i vissa kommuner och landsting*. Ändamålet med anslaget är att tillfälligt bistå kommuner och landsting som på grund av speciella omständigheter hamnat i en särskilt svår ekonomisk situation. I statsbudgeten anvisades 2 066 miljoner kronor på detta anslag medan utfallet uppgick till 1 512 miljoner kronor, dvs. 554 miljoner kronor lägre.

4.3.26 Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

Utgiftsområdet omfattar utgifter för räntorna på statsskulden, oförutsedda utgifter samt Riksgäldskontorets provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning. Från och med 2001 redovisas samtliga provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning under utgiftsområdet. Tidigare redovisades provisionskostnader för upplåning i svenska kronor under utgiftsområde 2. Utgiftsområdet Statsskuldräntor m.m. tillhör inte något politikområde och ingår inte under utgiftstaket eftersom regeringen och riksdagen i mycket begränsad omfattning kan påverka dessa utgifter på kort sikt.

Tabell 4.60 UO 26 Statsskuldräntor m.m.

Miljoner kronor

	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Statsskuldräntor m.m.	90 213	70 925	0	81 260	10 335
Summa UO 26	90 213	70 925	0	81 260	10 335

Utfallet uppgick till 81 260 miljoner kronor och var därmed 10 335 miljoner kronor (14,6 procent) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

Utgifterna för statsskuldräntorna påverkas främst av statsskuldens storlek, räntenivåer och

växelkurser. Tekniska faktorer till följd av Riksgäldskontorets upplånings- och skuldförvaltningsteknik påverkar också ränteutgifterna. Anslagsavräkningen görs enligt utgiftsmässiga principer och är nettot av både inkomster och utgifter i upplåningsverksamheten. Riksgäldskontoret har rätt att vid behov överskrida anslaget för räntor på statsskulden.

I statsbudgeten beräknades statsbudgetens saldo till 40 500 miljoner kronor för 2001. Utfallet blev 38 747 miljoner kronor, dvs. 1 753 miljoner kronor lägre än beräknat. Vidare har våren 2001 beslutats om en extra utdelning från Riksbanken till staten på 20 000 miljoner kronor, vilken inte var beräknad i statsbudgeten. Utdelningen gjordes i juni månad huvudsakligen genom en överföring av statsobligationer och påverkade därför inte lånebehovet. Däremot minskade statsskulden med motsvarande nominellt belopp, ca 18 400 miljoner kronor (se vidare kapitel 3 avsnitt 3.5).

Tabell 4.61 Räntor på statsskulden

Miljarder kronor

	Utfall 1998	Utfall 1999	Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001
Räntor på lån i svenska kronor	73,1	68,5	61,2	46,8	45,4
Räntor på lån i utländsk valuta	23,6	22,0	21,8	17,5	24,1
Räntor på in- och utlåning	-3,9	-2,4	-1,5	-3,4	-3,3
Över-/underkurser vid emission	-5,7	-2,4	0,8	-2,3	-4,6
Summa räntor	87,2	85,7	82,2	58,6	61,6
Valutaförluster/vinster	9,8	-6,3	-6,2	7,5	12,3
Kursförluster/vinster	15,6	10,2	15,0	4,4	5,2
Övrigt	0,6	0,2	-0,8	0,0	2,0
Summa ränteutgifter	113,3	89,8	90,2	70,6	81,1

Utfallet på anslaget 92:1 *Räntor på statsskulden* blev 81 071 miljoner kronor vilket är 10 471 miljoner kronor högre än anvisat i statsbudgeten. De inhemska räntenivåerna under 2001 var dock i genomsnitt under året lägre än beräknat i statsbudgeten. Störst betydelse har den långa räntan, vilken var ca 0,6 procentenheter lägre. Effekten på anslagsutfallet av de lägre inhemska räntenivåerna kan beräknas till ca 2 100 miljoner kronor. Faktorer i utgiftshöjande

riktning väger dock över. En svagare kronkurs än beräknat i statsbudgeten bidrog till högre ränteutgifter på lån i utländska valutor och större valutakursförluster. Mätt med det handelsvägda TCW-indexet var kronan ca 11,6 procent svagare under året. Dollarkursen var nästan två kronor högre och eurokursen 80 öre högre. En bidragande orsak till högre anslagsutfall än beräknat i statsbudgeten var också att omperiodiseringar av räntebetalningar över årsskiftet 2001/2002 i förhållande till tidigare beräkningar ökade anslagsbelastningen i december 2001 med ca 2 000 miljoner kronor.

**Tabell 4.62 Räntor och valutakurser 1998-2001
årsgenomsnitt**

	Utfall 1998	Utfall 1999	Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001
Ränta 5 år %	4,7	4,5	5,2	5,3	4,7
Ränta 3 mån %	4,2	3,1	4,0	4,6 ¹⁾	4,0
TCW-index	123,2	124,8	124,5	121,9	136,1
SEK/EUR	8,93	8,81	8,45	8,45	9,25
SEK/USD	7,95	8,26	9,16	8,44	10,33

¹⁾ Avser ränta 6 månader.

4.3.27 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen

Utgiftsområdet avser Sveriges avgift till EU-budgeten.

Tabell 4.63 UO 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen

Miljoner kronor

Anslag/ anslagspost	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
1 Avgiften till Europeiska gemenskapen	22 295	23 804	0	23 272	-532
1 Tullavgift	2 979	3 198	0	3 048	-150
2 Särskilda jordbrukstullar och sockerav- gifter	312	326	0	278	-48
3 Mervärde- skattebase rad avgift	8 169	7 466	0	7 939	473
4 Avgift baserad på BNI	9 688	11 000	0	9 396	-1 604
5 Avgift avseende Storbritan- niens bud- getreduktion	1 147	1 814	0	2 610	796
Summa UO 27	22 295	23 804	0	23 272	-532

Utfallet uppgick till 23 272 miljoner kronor och var därmed 532 miljoner kronor (2,2 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten.

EU-budgeten beslutas årligen inom ramen för ett fastställt flerårigt budgettak (det s.k. finansiella perspektivet). Avgiften kan förändras under året och avvika från statsbudgeten beroende på ett flertal olika faktorer såsom faktisk uppbörd avseende tullar och importavgifter, utfallet av EU-budgeten för tidigare år, tilläggsbudgetar på gemenskapsnivå och valutakursförändringar.

Skillnaden mellan utfallet och vad som anvisats i statsbudgeten hänför sig till anslaget 93:1 *Avgiften till Europeiska gemenskapens budget*. De lägre utgifterna beror främst på att den del av avgiften, som baseras på bruttonationalinkomsten (BNI), sänktes i EU:s tilläggsbudget för 2001. Sänkningen beror i huvudsak på att ett överskott från 2000 års EU-budget överfördes till 2001 års EU-budget. Avgiften avseende Storbritanniens budgetreduktion blev däremot högre än beräknat i statsbudgeten, vilket främst beror på retroaktiva korrigeringar för åren 1997–2000. I utfallet för 2001 ingår 1 745 miljoner kronor som avser en del av 2002 års avgift till EU. Utgiften tidigare lades efter beslut av regeringen från januari 2002 till december 2001, varav 876 miljoner kronor avser den BNI-baserade avgiften, 710 miljoner kronor den mervärdesskattebaserade avgiften och 159 miljoner kronor avgiften avseende Storbritanniens budgetreduktion. Se även kapitel 7 Avgifter och bidrag från EU.

4.3.28 Minskning av anslagsbehållningar

I statsbudgeten för 2001 var förbrukningen av anslagsbehållningen inte fördelad per utgiftsområde, utan redovisades under posten Minskning av anslagsbehållningar. Förbrukningen upptogs i statsbudgeten till 3 000 miljoner kronor. Posten är ett netto mellan förbrukning av kvarstående medel från föregående budgetår och sparade medel från innevarande budgetår samt utnyttjande av anslagskredit. Minskning av anslagsbehållningar ingår i de utgifter som omfattas av det statliga utgiftstaket. I redovisningen av det slutliga utfallet ingår förbrukningen av anslagsbehållningar och utnyttjande av anslagskredit i utgifterna för respektive anslag och utgiftsområde. Ökningen av anslagsbehållningar 2001 avseende ram- och reservationsanslag exklusive statsskuldräntor framgår av tabellen.

Tabell 4.64 Minskning av anslagsbehållningar 2001

Miljoner kronor

Ram- och reservationsanslag exkl. statsskuldräntor	
Ingående reservation och ramöverföringsbelopp 2001-01-01	28 725,0
+ Anvisat i statsbudgeten	615 776,2
+ Tilläggsbudget	10 509,9
+ Medgivna överskridanden	168,4
– Indragningar	-6 121,4
– Utfall	614 683,4
– Indragningar på grund av överstigande maximalt anslagssparande	0,0
= Utgående reservation och ramöverföringsbelopp 2001-12-31	34 374,8
Förändring av anslagsbehållningar	5 649,7

Anslagsbehållningarna uppgick vid utgången av 2001 till 34 375 miljoner kronor. Anslaget 27 93:1 *Avgifter till Europeiska gemenskapens budget* redovisar den största behållningen (2 639 miljoner kronor). I följande tabell redovisas de anslag som uppvisade utgående anslagsbehållningar 2001 överstigande en miljard kronor.

Tabell 4.65 Specifikation av anslag med anslagsbehållningar över en miljard kronor

Miljoner kronor

Utgiftsområde / anslag		
27 93:1	Avgiften till Europeiska gemenskapens budget	2 639
15 25:4	Vuxenstudiestöd m.m.	2 526
25 91:2	Bidrag till särskilda insatser till kommuner och landsting	2 390
18 34:1	Stöd till lokala investeringsprogram för ekologisk hållbarhet	2 019
06 06:3	Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling	2 012
13 22:2	Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	1 958
13 22:7	Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2000-2006	1 620
07 08:1	Bistandsverksamhet	1 175
15 25:2	Studiemedel m.m.	1 158

4.3.29 Riksgäldskontorets nettoutlåning

För att statsbudgetens saldo skall överensstämma med statens lånebehov (med omvänt tecken) redovisas Riksgäldskontorets nettoutlåning samt en kassamässig korrigeringspost på statsbudgetens utgiftssida.

För 2001 blev utfallet för Riksgäldskontorets nettoutlåning 28 769 miljoner kronor. Beräkningen i statsbudgeten uppgick till 8 209 miljoner kronor. Skillnaden mellan utfall och statsbudget blev således 20 560 miljoner kronor. I tabellen nedan framgår de största skillnaderna.

Tabell 4.66 Riksgäldskontorets nettoutlåning

Miljoner kronor

	Utfall 2000	SB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Premiepensions- medel, inbetalning	-24 931	-19 300	-20 253	-953
Premiepensions- medel, utbetalning	55 957	17 300	18 238	938
CSN, studielån	11 344	11 000	10 038	-962
Investeringslån myndigheter	857	900	1 070	170
Myndigheters räntekonton	-5 380	0	-1 269	-1 269
Kommunkonto- systemet ¹⁾	-2 384	0	390	390
Jordbruksverkets EU-konton	-3 220	0	4 182	4 182
Garantireserver	-68	0	-1 554	-1 554
Insättningsgaranti	-2 320	-700	-922	-222
Kärnavfallsfonden	-650	-800	-891	-91
Individuellt kompetensspar.	-1 350	0	-1 150	-1 150
Lån till Sveaskog AB	0	0	12 000	12 000
Lån till Botniabanan	0	0	1 030	1 030
Övrigt	-3 941	-191	7 860	8 051
Summa	23 914	8 209	28 769	20 560

¹⁾ För 2000 avser -3 830 miljoner kronor reglering av skuld enligt regeringsbeslut 2001-01-18.

Huvudförklaringen till skillnaden i förhållande till beräkningen i statsbudgeten är större utlåning till statliga bolag och affärsverk. Det statligt ägda Sveaskog AB lånade 12 000 miljoner kronor i december 2001 i samband med förvärv av aktierna i AssiDomän AB. Lånet var en s.k. överbrygningskredit som återbetalades i januari 2002. Projektet Botniabanan finansieras med lån i Riksgäldskontoret. I slutet av året lånade Botniabanan AB 1 030 miljoner kronor. Vidare har Jernhusen AB (f.d. SJ Fastigheter) lånat 4 900 miljoner kronor och Luftfartsverket 3 956 miljoner kronor. Dessa båda lån ingår under posten Övrigt i tabellen.

En viss del av influtna ålderspensionsavgifter avser premiepensionsavgifter, vilka inbetalas till

ett konto i Riksgäldskontoret för tillfällig förvaltning. När pensionsrätt har fastställts skall, andra året efter inkomståret, insatta medel inklusive ränta föras till Premiepensionsmyndigheten (PPM) för insättning på individuella pensionskonton enligt personligt val. Pensionsrätten hänförlig till 1999, 18 238 miljoner kronor, har under våren 2001 betalats ut till PPM för vidare fördelning till de olika fonderna. Detta innebär att utbetalningen blev 938 miljoner kronor högre än beräknat i statsbudgeten. Inbetalningarna av premiepensionsmedel, inklusive ränta, blev 20 253 miljoner kronor under 2001, vilket var 953 miljoner kronor mer än budgeterat.

Centrala studiestödsnämndens lån i Riksgäldskontoret för studielån och lån till hemutrustning beräknades i statsbudgeten till 11 000 miljoner kronor. Utfallet blev 10 038 miljoner kronor, dvs. 962 miljoner kronor lägre. (Se även utgiftsområde 15 Studiestöd.)

Behållningarna på myndigheternas räntekonton och vissa särskilda räntebelagda konton ökade under 2001 med 1 269 miljoner kronor. Följande tre särskilda räntebelagda konton redovisas separat.

- Riksskatteverkets konton för reglering av kommuners och landstings ingående mervärdeskatt i icke-skattepliktig verksamhet, det s.k. kommunkontosystemet redovisade under år 2001 ett underskott på 390 miljoner kronor.
- Behållningarna på Jordbruksverkets konton för EU-medel minskade under 2001 med 4 182 miljoner kronor främst beroende på tidigareläggningen av utbetalningen av arealersättning avseende 2001 till i slutet av samma år. Detta påverkade även den kassamässiga korrigeringsposten (och anslag).
- Från och med 2002 skall den s.k. garantimodellen även tillämpas för äldre statliga garantier. För vissa sådana garantier har avsättningar från anslag till garantireserven på konto i Riksgäldskontoret tidigarelagts till slutet av 2001. Detta har bidragit till att garantireserverna ökat med 1 554 miljoner kronor under 2001.

I statsbudgeten specificerades ingen prognos över förändringen på myndigheternas räntekonton eller övriga räntebelagda konton.

Under 2001 gjordes en andra överföring, denna gång på 1 150 miljoner kronor, från energiskatten till Riksgäldskontoret för tillfällig förvaltning i avvaktan på igångsättning av ett system för individuellt kompetenssparande.

I not 27 i bilaga 3 redovisas statens totala utlåning.

4.3.30 Kassamässig korrigering

Posten Kassamässig korrigering (och RGK:s nettoutlåning) ingår i statsbudgeten för att statsbudgetens saldo skall motsvara statens lånebehov, med omvänt tecken. Posten utgör skillnaden mellan å ena sidan saldot mellan statsbudgetens anslag och inkomstitlar och å andra sidan nettot av in- och utbetalningar över statsverkets checkräkning. Kassamässiga korrigeringar uppstår dels till följd av periodiseringskillnader, dels till följd av att det förekommer transaktioner över statsverkets checkräkning som inte har sin motsvarighet på anslag eller inkomstitlar och vice versa. Utfallet av den kassamässiga korrigeringen framräknas residualt men vissa delposter är möjliga att specificera.

I statsbudgeten för 2001 beräknades den kassamässiga korrigeringsposten till -45 700 miljoner kronor. Beloppet avser påverkan på lånebehovet av överföringen från AP-fonden den 1 januari 2001. I enlighet med beslutet om det reformerade ålderspensionssystemet överfördes då totalt 155 000 miljoner kronor (marknadsvärde), varav ca 85 000 miljoner kronor utgjorde statsobligationer och ca 70 000 miljoner kronor bostadsobligationer (se även kapitel 8 Sammanställning av den statliga sektorn). Överföringen av statsobligationer påverkade inte lånebehovet direkt utan ledde endast till en minskning av statsskulden. Bostadsobligationerna skall förvaltas av Riksgäldskontoret tills de förfaller och påverkar först då lånebehovet. Lånebehovet påverkas även av dessa obligationers förfallande kupongräntor under perioden. Bostadsobligationsförfallen uppgick 2001 till 42 126 miljoner kronor och räntorna till 4 136 miljoner kronor vilket medför en kassamässig korrigering på totalt -46 261 miljoner kronor. Skillnaden jämfört med statsbudgeten blev således -561 miljoner kronor.

Överföring till AP-fonden samt övriga poster redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 4.67 Kassamässig korrigering

Miljoner kronor

	Utfall 2001	SB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Överföring från AP-fonden	-45 000	-45 700	-46 261	-561
Ränte-periodisering	-193		183	183
Reglering kommunskuld ¹⁾	3 830			
Arealersättning	3 000		-4 025	-4 025
CSN, räntor	-1 030		1 030	1 030
Överskott Riksbanken			19 616	19 616
Förskott EU-avgift			-1 745	-1 745
Garantiavsättning BKN			-400	-400
Övrigt	3 981		-2 824	-2 824
Summa	-35 412	-45 700	-34 426	11 274

¹⁾ Reglering av skuld i kommunkontosystemet enligt regeringsbeslut 2001-01-18.

Våren 2001 beslutades om en extraordinär utdelning från Riksbanken till staten på 20 000 miljoner kronor. Utdelningen som gjordes i juni i 2001 bestod till övervägande delen av statsobligationer och till en mindre del av likvida medel. Redovisning skedde på inkomstiteln 2131 Riksbankens inlevererade överskott. Därför uppstod en kassamässig korrigeringspost för den del av utdelningen som gjordes med statsobligationer (19 616 miljoner kronor) vilka inte påverkade statens lånebehov. Statsskulden minskade med obligationernas nominella värde, ca 18 400 miljoner kronor.

Riksdagens beslut hösten 2001 om en tidigareläggning av utbetalning av arealersättning avseende 2001 till slutet av samma år medförde en påverkan på den kassamässiga korrigeringsposten för 2001 med -4 025 miljoner kronor (och 4 025 miljoner kronor 2002). En kassamässig korrigering uppstod också vad gäller studiemedelsräntor, 1 030 miljoner kronor, eftersom de från och med 2001 skall avräknas mot anslaget det budgetår då betalning sker. Detta innebär att anslaget belastades med räntor avseende tre kvartal 2001 (ingen anslagsbelastning i januari 2001). Betalningar gjordes under 2001 för fyra kvartal. (År 2000 belastades anslaget med räntor avseende fem kvartal).

EU-avgiften för januari 2002 på 1 745 miljoner kronor anslagsbelastades, i enlighet med regeringsbeslut, i förskott redan i december 2001. Betalningen gjordes i början av 2002. Detta medför en negativ kassamässig korrigering för

2001 på samma belopp (och en positiv för 2002). Regeringen har också beslutat att en garantiavsättning på 400 miljoner kronor, som gjorts av Bostadskreditnämnden i januari 2002, skall redovisas mot anslaget i december 2001. En kassamässig korrigeringspost uppstod däri-genom för de båda åren.

Redovisningen på anslaget för statsskuld-srântor är inte helt kassamässig. En mindre kassamässig korrigering uppstår främst till följd av att inkomstrântor på vissa delar av Riksgäldskontorets utlåning periodiseras till det kvartal de avser. Denna periodiseringseffekt blev 183 miljoner kronor 2001. Posten Övrigt är residualt beräknad.

4.3.31 Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten

Ålderspensionssystemet vid sidan av stats-budgeten består av en fördelningsdel och en premiereservsdel. Fördelningsdelen finansieras av under året inbetalda ålderspensionsavgifter. Nettot av inbetalda avgifter och utbetalda pensioner tillfaller, alternativt finansieras av, Första – Fjärde AP-fonderna. Dessa s.k. buffertfonder beräknas få stor betydelse för systemets långsiktiga finansiering. Vid sidan av AP-fonderna sker en förmögenhetsuppbyggnad inom premiepensionssystemet, som admini-streras av Premiepensionsmyndigheten (PPM).

År 2001 gjordes de första utbetalningarna av reformerad ålderspension i form av tilläggs-

pension, inkomstpension och premiepension. Tilläggs-pension och inkomstpension belastar fördelnings-systemet. Premiepension betalas ut från premiepensionssystemet. Under 2001 betalades 0,4 miljoner kronor ut i premie-pension.

Tabell 4.68 UO 93 Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten.

Miljoner kronor

	Utfall 2000	SB 2001	TB 2001	Utfall 2001	Utfall-SB 2001
Ålders- pensions systemet vid sidan av statsbud- geten	140 658	144 579	0	145 508	929
Summa UO 93	140 658	144 579	0	145 508	929

Utfallet uppgick till 145 508 miljoner kronor och var därmed 929 miljoner kronor (0,6 procent) högre än beräkningen i budgetpropositionen. Under 2000 ombildades de tidigare fond-styrelserna till AP-fonder med delvis nya uppdrag. Pensionsutbetalningarna uppgick till 143 564 miljoner kronor under 2001. AP-fondernas administrationskostnader uppgick till 946 miljoner kronor. Ersättningarna till staten och försäkringskassorna uppgick till 997 miljoner kronor.

5

Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten m.m.

5 Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten m.m.

5.1 Olika avgränsningar av staten

Statens ekonomiska utfall redovisas utifrån olika utgångspunkter beroende på att informationen har olika syften. Avgränsningen av staten kan därmed variera. Ett annat skäl till skillnader mellan olika redovisningar är att olika principer tillämpas i räkenskaperna och i statsbudgeten. Beroende på utgångspunkt kan en enskild ekonomisk händelse få delvis olika konsekvenser och utfallet kan därmed skilja sig åt mellan olika redovisningar. I detta kapitel redovisas en fördjupad beskrivning av skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten.

Sammanställningen av den statliga sektorn i kapitel 8 omfattar en vidare definition av staten genom att den även inkluderar statliga bolag, banker och finansinstitut samt Premiepensionsmyndigheten, AP-fonderna och Riksbanken. Syftet med den redovisningen är att ge en samlad och översiktligt bild av samtliga verksamheter där staten har ett väsentligt inflytande, vilket har definierats som att staten har en ägarandel på minst 20 procent i de aktuella organisationerna.

Informationen om det ekonomiska utfallet i staten utgör även underlag för nationalräkenskaperna (NR) som är en statistisk sammanställning i kontoform över den samlade svenska ekonomin med uppdelning på olika institutionella sektorer och olika slag av inkomster och utgifter. NR:s avgränsning av staten utgår från definitioner etc. som följer rekommendationer från Förenta Nationerna (FN) samt rådets förordning (EG nr 2223/96) om det europeiska

national- och regionalräkenskapssystemet i gemenskapen.

5.2 Skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten

Statsbudgeten och resultaträkningen skiljer sig åt vad gäller avgränsning, struktur och redovisningsprinciper. Ett exempel på skillnader i avgränsningen är affärsverken som ingår i resultaträkningen men som ligger utanför statsbudgeten. Ett annat exempel är att avgifter och bidrag som myndigheterna får disponera redovisas i resultaträkningen men inte i statsbudgeten.

Statsbudgeten har en ändamålsstruktur där indelningen är utgiftsområden, politikområden och anslag. Resultaträkningen är däremot indelad i intäkts- och kostnadsslag. Jämförelser av poster i resultaträkningen och statsbudgeten låter sig därmed ofta inte göras, utan dokumenten kompletterar i stället varandra.

Resultaträkningen visar verksamhetens totala kostnader och intäkter under året. Balansräkningen visar den ekonomiska ställningen, dvs. skulder och tillgångar, per den 31 december. Som framgår av beskrivningarna i följande avsnitt påverkas ibland endast balansräkningen av vissa ekonomiska händelser medan resultaträkningen är oförändrad.

När det gäller redovisningsprinciper upprättas statsbudgeten enligt de principer som anges i budgetlagen (1996:1059), dvs. redovisning av

utgifter och inkomster som uppstår vid anskaffningstillfället. För såväl transfereringar som skatter sammanfaller huvudsakligen utgiftsbegreppet med betalningen (kassamässighet). I resultaträkningen sker redovisningen enligt god redovisningssed och bokföringsmässiga grunder, dvs. redovisning av intäkter och kostnader.

I tabellen nedan ges exempel på både skillnader och likheter.

Tabell 5.1 Jämförelse mellan resultaträkningen och statsbudgeten

	Resultaträkningen	Statsbudgeten
Skatt	Intäkt/inbetalning	Inbetalning
Offentligrättsliga avgifter som redovisas på inkomsttitel	Intäkt	Inkomst
Avgift av tillfällig natur eller mindre omfattning	Intäkt	Utgiftsreduktion på anslag
Övriga avgifter	Intäkt	Ingen påverkan på anslag eller inkomsttitlar
Erhållna bidrag som används i verksamheten	Intäkt	Ingen påverkan på anslag eller inkomsttitlar
Transferering (lämnat bidrag m.m.)	Utbetalning/kostnad	Utbetalning
Avsättningar för framtida åtaganden	Kostnad (intäkt)	Ingen påverkan
Löner, varor, tjänster m.m.	Kostnad	Utgift
Andel av företags vinst/förlust	Intäkt/kostnad enligt kapitalandelsmetoden	Inkomst vid utdelning
Orealiserad valutavinst/förlust	Intäkt/kostnad	Ingen påverkan
Upplupen ränteintäkt/kostnad	Intäkt/kostnad	Ingen påverkan

Skatter

Skatter redovisas i princip när inbetalning sker i såväl räkenskaperna som statsbudgeten. I resultaträkning och balansräkning tas dock underskott på skattekonto (debiterade, obetalda belopp) upp som fordran och intäkt, och överskott på skattekonto (odebiterade, betalda belopp) tas upp som skuld och inte som intäkt, vilket innebär en begränsad periodisering. I avsnitt 4.2, tabell 4.4 redovisas skillnaderna mellan skatterna i resultaträkningen och statsbudgeten mer utförligt.

Avgifter och bidrag

I resultat- och balansräkningen redovisas i princip samtliga statens avgifter och bidrag enligt bokföringsmässiga principer, vilket bl.a. innebär att endast utgifter som avser årets förbrukning redovisas som kostnader i resultaträkningen. På statsbudgeten redovisas endast avgiftsinkomster som berörd myndighet inte får behålla, i huvudsak handlar det om offentligrättsliga avgifter. Därutöver redovisas vanligen de avgiftsinkomster som myndigheter får ta ut enligt 4 § avgiftsförordningen (1992:191), dvs. avgifter av tillfällig natur eller av mindre värde, som en utgiftsreduktion på anslaget.

Övriga avgifter är sådana från offentligrättslig verksamhet och från uppdragsverksamhet som myndigheten får behålla. Dessa avgifter, liksom bidrag som myndigheten får behålla samt kostnader i den verksamhet som finansieras med dessa medel, redovisas som intäkt/kostnad i resultaträkningen medan de normalt inte har någon påverkan på utfallet på enskilda anslag och inkomsttitlar på statsbudgeten. Nettobetalningar från avgifts- och bidragsfinansierad verksamhet påverkar dock saldot på myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret och därmed Riksgäldskontorets nettoutlåning, vilket i sin tur påverkar statsbudgeten och statens lånebehov.

Transfereringar

På statsbudgeten redovisas transfereringar huvudsakligen när betalning sker (kassamässigt). I resultaträkningen redovisas de också i huvudsak kassamässigt, men periodiseringar kan förekomma.

Avsättning för framtida åtaganden

I resultaträkningen redovisas förändringen av avsättningar för åtaganden som leder till utgifter i framtiden som kostnad, medan statsbudgeten belastas först när utgiften uppstår, dvs. i princip när betalning sker.

Löner, varor och tjänster m.m.

Löner, varor och tjänster och andra driftkostnader redovisas utgiftsmässigt, dvs. vid anskaffningstillfället, på statsbudgeten, medan endast utgifter för förbrukning under året redovisas som kostnad i resultaträkningen.

Andel av företags vinst/förlust

Andelar i dotter- och intresseföretag redovisas enligt den s.k. kapitalandelsmetoden, vilket innebär att statens andel av företagets vinster/

förluster redovisas som en intäkt/kostnad i resultaträkningen. På statsbudgeten redovisas en inkomst först när staten erhåller utdelning från ett företag.

Orealiserad valutavinst/förlust och upplupen räntekostnad

Räntor på statsskulden redovisas på olika sätt på statsbudgeten och i resultaträkningen. Orealiserade valutaförluster och upplupna räntekostnader för nollkupongobligationer påverkar exempelvis resultaträkningen men inte statsbudgeten.

Korrigeringsposter på statsbudgeten

För att komma fram till statsbudgetens saldo, som motsvarar statens lånebehov, har två poster införts på statsbudgeten som inte har någon motsvarighet i resultaträkningen: Riksgäldskontorets nettoutlåning och Kassamässig korrigerings. Riksgäldskontoret lånar bl.a. ut medel till statliga investeringar som inte finansieras via anslag. Dessutom placerar myndigheter överskottslikviditet i Riksgäldskontoret. Nettobetalningsströmmarna från denna verksamhet redovisas på en egen rad på statsbudgeten som benämns Riksgäldskontorets nettoutlåning. Den kassamässiga korrigeringen utgör skillnaden mellan å ena sidan saldot av utfallet på statsbudgetens anslag och inkomstitlar och å andra sidan nettot av in- och utbetalningar över statsverkets checkräkning.

Eliminering av interna mellanhavanden

När resultat- och balansräkningen konsolideras elimineras samtliga interna transaktioner inom staten. I inkomsterna på statsbudgeten ingår sociala avgifter för statens anställda och anslagen belastas med motsvarande utgifter. Det medför att den del av sociala avgifter som inte överförs till AP-fonderna är bruttoredovisad på statsbudgeten men är eliminerad i resultaträkningen.

Redovisningen av statens lokalkostnader skiljer sig åt mellan statsbudgeten och resultaträkningen. Interna hyresintäkter från Fortifikationsverket och Statens fastighetsverk elimineras mot myndigheters lokalkostnader i resultaträkningen. På statsbudgeten belastas anslagen med internt fakturerade hyror.

5.3 Härledning av statsbudgetens saldo från resultaträkningen

Av redovisningen i föregående avsnitt framgår att det finns väsentliga skillnader mellan resultaträkningen och statsbudgeten och att det därför inte är möjligt att på ett heltäckande sätt skapa jämförelse mellan enskilda rader i statsbudgetens utfall respektive i resultaträkningen eller i finansieringsanalysen.

Eftersom det finns ett samband mellan utgifter/inkomster, kostnader/intäkter och betalningar är det möjligt att utifrån resultaträkningen (RR) via finansieringsanalysens (FA) saldo (nettoamortering av statens lån) komma fram till statsbudgetens saldo. En tabell har tagits fram för att förklara sambanden mellan resultaträkningens saldo, finansieringsanalysens saldo och statsbudgetens saldo (statens lånebehov). För att från resultaträkningens saldo komma fram till statsbudgetens saldo måste flera justeringar göras. De kan grupperas enligt följande:

- justeringar för transaktioner i resultaträkningen som ej medför betalningar
- justeringar för förändringar av fordringar och skulder i balansräkningen (BR)
- övriga transaktioner som påverkar betalningar
- justeringar hänförliga till statsskulden.

De första tre justeringarna görs för att komma till finansieringsanalysens saldo, vilket är det samma som nettoamorteringen på statens lån. Den fjärde justeringen görs för att komma fram till statsbudgetens saldo.

Tabell 5.2 Sambanden mellan några väsentliga saldomått i årsredovisningen

Miljoner kronor

Resultaträkningens saldo	56 707
<i>Justeringar för poster som ej medför betalningar</i>	<i>30 893</i>
Avskrivningar och nedskrivningar (enl. RR) samt nedskrivning av studielån	20 996
Orealiserade valutakursförändringar (not 12 till RR)	12 500
Resultatandelar (enl. RR)	-11 869
Intäkt från Svenska Spel AB (not 1 till RR) och realisationsvinster/ förluster	-4 383
Avsättningar och fonder (Förändring i BR mellan 2000 och 2001)	13 649
<i>Justeringar för förändringar av fordringar och skulder</i>	<i>-13 604</i>
Skatter (not 53 till FA)	-12 911
Statsskuldförvaltningen (not 62 till FA)	3 537
Övriga förändringar	-4 230
<i>Övriga transaktioner som påverkar betalningar</i>	<i>55 749</i>
AP-fondmedel (Nom. värde som påverkat statsskulden)	114 585
Investeringar (enl. FA)	-39 706
Försäljningsinkomster hänförliga till anläggningstillgångar (enl. FA)	2 312
Nettoutlåning (enl. FA)	-25 581
Utdelningar från statliga bolag (som påverkat BR)	4 139
Nettoamortering av staten lån (finansieringsanalysens saldo)	129 745
<i>Justeringar hänförliga till statsskulden</i>	<i>-90 998</i>
Förändring av RGK:s kortsiktiga placering (not 37 till BR)	-10 698
Överföring av statsobligationer (Från AP-fonderna och Riksbanken, nominella värden)	-86 723
Förändring av interna innehav av statsskuldpaper (Förändring av lån i Sverige mellan 2000 och 2001. Not 43 till BR)	321
Övriga poster	6 102
Statsbudgetens saldo	38 747

Justeringar för transaktioner som inte medför betalningar

I resultaträkningen ingår vissa poster som inte medför betalningar, t.ex. avskrivningar och orealiserade valutakursförändringar, som måste tas bort för att komma fram till statsbudgetens saldo. Av de orealiserade valutakursförlusterna på 12,5 miljarder kronor var 6,3 miljarder kronor hänförliga direkt till statsskulden och 6,2 miljarder kronor till skuldskötselinstrument.

Intäkterna från Svenska spel AB, som uppgick till 3,6 miljarder kronor, har inte påverkat statsbudgetens saldo eftersom de inbetalades föregående år till Riksgäldskontoret.

Avsättningar till pensioner och fonder medför inte några betalningar och påverkar således inte statsbudgetens saldo.

Justeringar för förändringar av skulder och fordringar

Förändringar av skulder och fordringar påverkade statsbudgetens saldo med -13,6 miljarder kronor, varav -12,9 miljarder kronor är förändringar hänförliga till skatter. Statens betalningsnetto har således påverkats negativt av förändringar av skulder och fordringar. Mer information om orsakerna till förändringar av skulder och fordringar ges i balansräkningen och i finansieringsanalysen.

Övriga transaktioner som påverkar betalningar

Några transaktioner som medför betalningar, exempelvis investeringar och utdelningar, redovisas endast i balansräkningen och måste således läggas till resultaträkningens saldo för att komma fram till statsbudgetens saldo.

Obligationer till ett marknadsvärde av 155 miljarder kronor har i början av 2001 förts över från AP-fonderna till Riksgäldskontoret (se även kapitlet 8 om statliga sektorn). Obligationerna var uppdelade på 75 miljarder kronor i nominella statsobligationer, 10 miljarder kronor i reala statsobligationer och 70 miljarder kronor i bostadsobligationer. De reala och nominella statsobligationerna minskade statsskulden med totalt 68,3 miljarder kronor, men påverkade inte statsbudgetens saldo. Därutöver har Riksgäldskontoret erhållit 46,3 miljarder kronor för

inlösen och ränta av bostadsobligationer. Det beloppet förbättrade statsbudgetens saldo.

Investeringar i anläggningstillgångar uppgick till 39,7 miljarder kronor. Statens inkomster från försäljning uppgick till 2,3 miljarder kronor.

Nettoamorteringarna av statens lån uppgick till 129,7 miljarder kronor. Denna post är identisk i absoluta tal med saldot i finansieringsanalysen "statens nettoupplåning" men redovisas här som ett positivt belopp, dvs. som en nettoamortering.

Justeringar som är hänförliga till Statsskulden

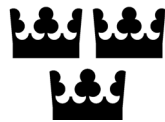
Nettoamorteringarna av statens lån (129,7 miljarder kronor, se ovan) var 91 miljarder större än statsbudgetens saldo. Skillnaden mellan statens nettoupplåning och statsbudgetens saldo beror på att det finns transaktioner som påverkar statsskulden men som inte påverkar stats-

budgetens saldo, t.ex. årets överföring av statsobligationer. Å andra sidan finns det transaktioner som påverkar statsbudgetens saldo men som påverkar statsskulden först efter följande perioder, exempelvis Riksgäldskontorets kortsiktiga placering på marknaden av betalningsöverskott på statverkets checkräkning. Förändringar av Riksgäldskontorets kortsiktiga placeringar vid årets slut var -10,7 miljarder kronor.

Under året har AP-fonderna och Riksbanken gjort överföringar av statskuldpapper till ett nominellt värde av 68,3 respektive 18,4 miljarder kronor. Dessa överföringar genererar inte några betalningsströmmar och påverkar inte statsbudgetens saldo. Under Övriga poster som uppgick till 6 miljarder kronor ingår förändringar av Riksgäldskontorets kortfristiga fordringar hänförliga till statsskuldförvaltningen. Dessa kortfristiga fordringar har påverkat statsskuldens förändring men inte statsbudgetens saldo.

6

Statliga garantier

6 Statliga garantier

6.1 Inledning

Staten har garantiåtaganden i form av insättningsgaranti och investerarskydd, exportgarantier, u-kreditgarantier, garantier som ersätter tillförsel av kapital och kapitalinsatser, kreditgarantier, flygförsäkringsgarantier samt pensionsgarantier. Garantierna hanteras av fem myndigheter: Riksgäldskontoret (RGK), Statens bostadskreditnämnd (BKN), Exportkreditnämnden (EKN), Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) och Insättningsgarantinämnden (IGN).

Den 1 januari 1998 infördes ett nytt sätt att hantera garantier i staten. Det nya förfarandet ställer krav på kostnadstäckning och innebär att risken i varje garantiengagemang eller grupp av engagemang skall värderas. Utifrån detta bestäms en avgift för garantin. Till den del avgifter inte erhålls från garantitagaren är det fråga om en statlig subvention. En sådan subvention skall belasta ett anslag.

Statens portfölj av garantier kan innehålla obalanser genom stora enskilda engagemang eller koncentrationer av garantier eftersom den generellt sett byggs upp genom enskilda politiska beslut och inte med inriktning på riskdiversifiering. Portföljen kan på så sätt bli riskfylld. I nuläget saknas möjligheter att redovisa den samlade portföljens riskprofil.

6.2 Statens garantiportfölj

Statens garantiportfölj omfattar en mängd olika åtaganden och uppgår till drygt 750 miljarder kronor förutom investerarskyddet, där uppgifter om de skyddade tillgångarna saknas, samt kapitaltäckningsgarantier, som är obegränsade till tid och belopp. Störst är insättningsgarantin (389 miljarder kronor), exportgarantier (101 miljarder kronor), garantier som ersätter tillförsel av kapital och kapitalinsatser (115 miljarder kronor) samt kreditgarantier av olika slag (72 miljarder kronor). Nytt för 2001 är flygförsäkringsgarantier (summerat över försäkringstagarna till 42 miljarder kronor). Övriga åtaganden, bl.a. pensionsgarantier, uppgår till 30 miljarder kronor. Därutöver redovisas för staten bindande utfästelser om att vid behov utfärda garantier på 109 miljarder kronor där utfästelserna i huvudsak gäller exportgarantier.

Tabell 6.1 Sammanställning över statliga garantiåtaganden och utfästelser

Miljoner kronor

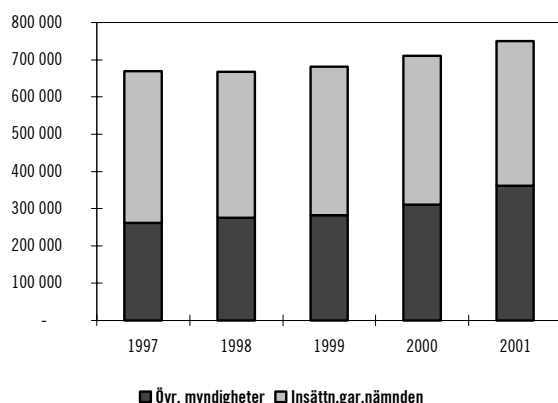
Typ av garanti	Garanti-förbindelser 31 december 2001	Garanti-utfästelser 31 december 2001
Insättningsgaranti¹⁾	389 000	
Exportgarantier	100 970	107 380
Exportgarantier till Baltikum, Ryssland m.fl.	431	83
U-kreditgarantier	6 598	1 117
Garantier som ersätter tillförsel av kapital och kapitalinsatser		
- kapitaltäckningsgarantier ²⁾	33 113	
- grundförförbindelser	2 950	
- garantikapital	79 419	
Kreditgarantier		
- finansiering	16 113	
- infrastruktur	34 073	
- bostadskreditgarantier	14 308	
- internationella åtaganden	6 941	
- fristående garantier	127	23
- övriga kreditgarantier	892	
Flygförsäkringsgarantier³⁾	42 137	
Pensionsgarantier	23 151	
Summa	750 223	108 603

¹⁾ Avser åtagandet per 31 december 2000 eftersom senare uppgifter ännu ej finns tillgängliga.²⁾ Utöver de åtaganden som redovisas finns två åtaganden som inte åsatts några värden.³⁾ Redovisat belopp avser summan av maximala ansvarsbelopp vid ett skadetillfälle per försäkringstagare

Den statliga garantiportföljen har under de senaste fem åren ökat från ca 670 miljarder kronor till 750 miljarder kronor, huvudsakligen genom fler exportgarantier samt tillkomsten av flygförsäkringsgarantier under 2001.

Diagram 6.1 Utvecklingen av garantiåtagandena 1997 – 2001

Miljoner kronor

Insättningsgaranti och investerarskydd

Insättningsgarantins syfte är att stärka konsumentskyddet för allmänhetens insättningar i banker och värdepappersbolag. De garanterade insättningarna har under de senaste fem åren varierat mellan 386 och 407 miljarder kronor. Insättningsgarantins omfattning och utformning styrs av regelverk inom Sverige och EU. Maximalt belopp som betalas ut som ersättning är 250 000 kronor per kund och institut. Samma ersättningsbelopp gäller för investerarskyddet som omfattar värdepapper och medel som banker och värdepappersbolag hanterar för kunders räkning.

Om det inträffar ersättningsfall beträffande institut som bedriver verksamhet i både Sverige och annat land finns behov av samarbete mellan IGN och andra länders ersättningssystem. Under året har två nya samarbetsavtal träffats med företrädare för ersättningsskydd i andra länder.

Exportgarantier

Genom att erbjuda konkurrenskraftiga exportkreditgarantier och investeringsgarantier skall EKN främja svensk export och utveckla svenskt näringsliv. Garantierna fungerar som en försäkring där svenska staten skyddar mot risken för förluster genom uteblivna betalningar orsakade av politiska och/eller kommersiella händelser vid utlandsaffärer. Exportgarantier kan även användas som säkerhet hos banker och underlättar på så sätt finansieringen vid exportaffärer. En variant av exportgarantier är investeringsgarantier som lämnas för att täcka risker för svenska investerare vid nyinvesteringar i utlandet.

Engagemanget i exportgarantier inklusive utfästelser från staten om att vid realiserat behov utfärda sådana uppgick vid slutet av 2001 till närmare 208 miljarder kronor, en ökning med 66 miljarder kronor under året. Någon efterfrågan på investeringsgarantier fanns däremot inte och EKN har föreslagit regeringen att detta system ska moderniseras.

Dessutom finns en särskild exportkreditram för att utveckla näringsliv och infrastruktur i Baltikum, Ryssland med flera länder samt bidra till ett varaktigt samarbete mellan de berörda länderna och svenska företag. Det utestående engagemanget inklusive utfästelser uppgick vid årets slut till 514 miljarder kronor.

U-kreditgarantier

U-kreditgarantier är vanliga exportgarantier, men med en subventionsdel. Dessa garantier ges till projekt som av Sida bedöms få betydande utvecklingseffekter i det berörda landet och som inte kan bära kostnaderna för en normal, kommersiell finansiering. Under året har både antalet utfästelser om garantier och antalet faktiskt utfärdade garantier ökat. Vid årsskiftet uppgick det totala engagemanget till 7,7 miljarder kronor.

Garantier som ersätter tillförsel av kapital och kapitalinsatser

Garantier som ersätter tillförsel av kapital och kapitalinsatser innebär att staten i någon form åtar sig att tillskjuta kapital. Kapitältäckningsgarantier innebär att staten åtar sig att tillskjuta kapital så att kapitältäckningsgraden i ett långivande bolag alltid överstiger den i lag angivna lägsta nivån (f.n. 8 procent), eller att det garanterade företagets egna kapital inte dräneras. Dessa garantier är obegränsade i tid och belopp. Finansutskottet har framfört att beloppsmässigt obegränsade garantier i görligaste mån bör ersättas av åtaganden som är preciserade till belopp (bet. 1996/97:FiU01 och bet. 1999/2000:FiU24).

Vid ingången av 2002 finns två kapitältäckningsgarantier kvar, båda inom infrastruktursektorn (Arlandabanan respektive de svenska landförbindelserna till Öresundsbron).

En variant av kapitältäckningsgarantier är grundfondsförbindelser, vilka är beloppsbegränsade åtaganden med syfte att stärka företags finansiella beredskap inför en utsatt situation. Vid ingången av 2002 fanns åtaganden på knappt 1,5 miljarder kronor till fyra svenska finansieringsinstitut.

Inom denna grupp av garantier var under 2001 kapitältäckningsgarantin till SBAB störst, då åtagandet vid årets slut beloppsmässigt redovisades som garantimottagarens totala skuld på 33,1 miljarder kronor. Denna kapitältäckningsgaranti och en grundfondsförbindelse (på 1,5 miljarder kronor) ersattes den 1 januari 2002 av en garanti på 10 miljarder kronor som trappas av proportionerligt under 10 år.

Medlemsåtagandet i nio internationella finansieringsinstitut (Världsbanken, Europeiska

investeringsbanken, Nordiska investeringsbanken, regionala utvecklingsbanker m.fl.) består av inbetalt kapital och garantikapital (callable capital). Garantikapitalet innebär att svenska staten förbinder sig att för respektive finansieringsinstitut tillhandahålla ett visst kapitalbelopp utöver det kapital som Sverige direkt betalat in till berört institut. Dessa åtaganden uppgick vid utgången av 2001 till totalt 79 miljarder kronor.

Kreditgarantier

Den vanligaste formen av enskilda garantiåtaganden är kreditgarantier som innebär att staten tar på sig kreditrisken vid finansiering av exportaffärer eller investeringar i infrastruktur, bostäder, jordbruk etc. men överlåter själva kreditgivningen till andra långivare. Nedan beskrivs de olika åtagandena av kreditgarantier förutom exportkreditgarantierna som behandlats ovan.

Infrastruktur

Bland infrastrukturprojekten finns Öresundsbron och de s.k. Stockholms- och Göteborgslederna. Staten garanterar den upplåning som respektive företag gör på kreditmarknaden. Tillsammans uppgår kreditgarantierna till över 34 miljarder kronor. Garantierna till Botnibanan ersattes i december 2001 av lån i Riksgäldskontoret.

Finansiering

Kapitältäckningsgarantin till Venantius AB ersattes i december 2001 av kreditgarantier på högst 22 miljarder kronor. Åtagandet uppgick vid årsskiftet till drygt 16 miljarder kronor. Till Sveriges Allmänna Hypoteksbank finns en kreditgaranti på 98 miljoner kronor.

Bostadskreditgarantier

Kreditgarantier för finansiering av bostadsbyggande utfärdas av BKN för att främja bostadsförsörjningen.

Statliga kreditgarantier för bostäder lämnas för:

- nybyggnad av småhus eller flerbostadshus och ombyggnad av flerbostadshus,
- omfördelning av ränteutgifter på lån till bostäder,

- lån som en kommun tar upp för att kommunen skall kunna fullgöra sina förpliktelser samt för
- avlösen av kommunala borgensåtaganden för bostadsrättsföreningar.

Bostadskreditgarantierna uppgick vid årsskiftet till drygt 14 miljarder kronor.

Internationella åtaganden

De internationella garantierna gäller dels krediter från Nordiska investeringsbanken för enskilda projekt i olika länder på 6,6 miljarder kronor, dels några beloppsmässigt mindre garantier till Sverige i S:t Petersburg samt till fyra länder i Östeuropa. En stor del av de senare åtagandena förfaller under de närmaste åren.

Fristående garantier

Sida har ställt ut två garantier (inklusive utfästelser) på tillsammans 150 miljoner kronor inom en ram på en miljard kronor under en treårig försöksperiod med fristående garantier. Sida avser att föreslå en förlängning av försöksverksamheten.

Övriga kreditgarantier

Det finns ett stort antal kreditgarantier på relativt små belopp inom områdena lantbruk och glesbygd (293 miljoner kronor). Dessa program är nu stängda för ny garantigivning. Vidare finns åtaganden inom energi och tillverkning (298 miljoner kronor).

Flygförsäkringsgarantier

Efter terrorattacken i USA den 11 september 2001 drog försäkringsmarknaden tillbaka utbudet av flygförsäkringsskydd för tredje man till följd av terrorattacker, krigshandlingar m.m. Flygtrafiken kunde inte fungera utan denna typ av försäkring och EU-ländernas finansministrar fattade därför beslut om att fylla det tomrum som uppkommit. Riksgäldskontoret fick efter beslut av riksdag och regering i uppdrag att utfärda flygförsäkringsgarantier för skydd för tredje man avseende flygbolag, flygplatser och handlingagenter på den svenska marknaden.

Ansvarsbeloppet per skadetillfälle summerat över försäkringstagarna uppgick vid årsskiftet till 42 miljarder kronor. Statens garanti gäller dock för ett obegränsat antal skadetillfällen. Detta åtagande gäller fram till den 31 maj 2002.

Pensionsgarantier

Garantier för pensionsåtaganden utgör ett tryggnad av upparbetade avtalspensioner för anställda vid statliga myndigheter som har bolagiserats. I vissa fall har de aktuella delarna av företagens (de f.d. myndigheternas) pensionskulder tryggats direkt genom garanti. I andra fall finns direkta försäkringar hos Pensionsgaranti (FPG) som sedan garanteras i form av en efterborgen. I några fall har medlen som ska finansiera pensionerna förts till stiftelser som sedan garanteras direkt eller indirekt.

Pensionsgarantierna uppgick vid årsskiftet till ca 23 miljarder kronor.

Garantiliknande åtaganden

Det finns, utöver ovan nämnda garantiåtaganden, ett antal statliga åtaganden – mer eller mindre explicita – av garantiliknande karaktär. Det handlar om såväl avtalsbundna som icke avtalsbundna åtaganden. Som exempel på avtalsbundna åtaganden av garantiliknande karaktär kan nämnas dolda fel och skadestånd i försäljnings- och köpeavtal.

Som exempel på icke avtalsbundna åtaganden av garantiliknande karaktär kan nämnas kärnavfallsfonden. Sådana åtaganden redovisas inte här. Det finns dock ett behov av att kartlägga och redovisa även sådana åtaganden för att få en komplett bild av statens betingade åtaganden.

6.3 Avgiftsinkomster, utbetalningar och återvinningar

Avgiftsinkomster

Avgiftsinkomsterna och tillskotten från statsbudgeten för subventioner uppgick till närmare 4 miljarder kronor under året. Av detta belopp utgjorde avgiftsinkomsterna för exportgarantier och tillskotten från statsbudgeten för bostadskreditgarantierna samt anvisade anslagsmedel i samband med invärderingen av garantier de stora posterna.

Utgifter för infrianden

Utgifterna för infriade garantier uppgick till 1,1 miljarder kronor. Dessa infrianden dominerades av två poster. Det var dels infrianden av

exportgarantier på 656 miljoner kronor, dels infrianden av bostadskreditgarantier på 311 miljoner kronor.

Återvinningar

Återvinningar av tidigare utbetalda medel vid infrianden uppgick till ca 1,1 miljarder kronor där återvinningarna nästan uteslutande kommer från tidigare infriade exportkreditgarantier.

Tabell 6.2 Avgiftsinkomster, utgifter för infrianden samt återvinningar under budgetåret 2001

Miljoner kronor

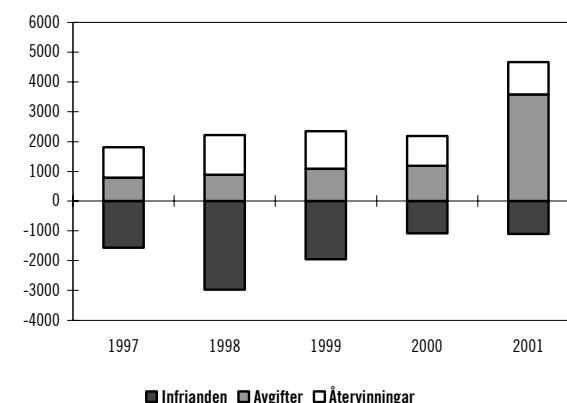
Typ av garanti	Avgifts- inkomster (inklusive tillskott av subventions medel) ¹⁾	Utgifter för infrianden	Återvin- ningar (betalning- ar på fordringar efter tidigare infriade garantier
Insättningsgaranti	390	0	0
Exportgarantier	1 351	656	1 008
Exportgarantier till Baltikum, Ryssland m.fl.	35	12	0
U-kreditgarantier	7	114	53
Garantier som ersätter tillförsel av kapital och kapitalinsatser			
- kapitaltäckningsgarantier	1	0	0
- grundförsäkringsbindelser	24	0	0
- garantikapital	0	0	0
Kreditgarantier			
- finansiering	502	0	0
- infrastruktur	201	0	0
- bostadskreditgarantier	1 126	311	15
- internationella åtaganden	318	0	0
- fristående garantier	1	0	0
- övriga kreditgarantier	4	7	9
Flygförsäkringsgarantier	9	0	0
Pensionsgarantier	6	0	0
Summa	3 975	1 100	1 085

¹⁾ Riksgäldskontorets äldre garantier, som är utställda utan riskavspeglande avgift, har vid årsskiftet 2001/2002 invärderats till den nya garantimodellen. För detta anslag riksdagen för 2001 medel för subventionerade garantier om 1 016,4 miljoner kronor. Dessa medel ingår i de redovisade beloppen under avgiftsinkomster. Subventioner via anslag på statsbudgeten för bostadskreditgarantier och garantier till Baltramen uppgick tillsammans till 1 031,8 miljoner kronor.

Sedan 1998 har infriandena minskat och ligger kring en miljard kronor per år under de senaste två åren. Avgifterna (exklusive insättningsgarantin) har ökat kraftigt under 2001 främst beroende på subventionsmedel från statsbudgeten på drygt två miljarder kronor. Återvinningarna har under den senaste femårsperioden legat på ca en miljard kronor per år.

Diagram 6.2 Utvecklingen av infrianden, avgifter och återvinningar 1997 – 2001 (exklusive insättningsgarantin)

Miljoner kronor

6.4 Kontobehållningar och regressfordringar

Avgifter och subventionsmedel betalas in till räntebärande konton i Riksgäldskontoret. Dessa konton har med ett undantag obegränsad kredit. Från dessa konton görs utbetalningar för infrianden. Överskott på ett konto ger en ränteutäkt, medan en utnyttjad kredit medför en räntekostnad.

Avgiftsmedel från exportgarantier, u-kreditgarantier och fristående garantier finns också placerade på valutakonton/depositioner i svenska banker.

Insättningsgarantinämnden bedriver en aktiv förvaltning av sina tillgångar. För nämndens tillgångar gäller därmed andra regler än för övriga garantimyndigheter.

Tabell 6.3 Kontobehållning (inklusive depositioner) och regressfordringar 2001-12-31

Miljoner kronor

Typ av garanti	Kontobehållning	Regressfordringar
Insättningsgarantin	11 084	0
Garantiverksamheten exklusive insättningsgarantin	9 639	6 553
Totalt	20 723	6 553

Det finns fortfarande några garantiåtaganden som vid infrianden får belasta anslag. Det gäller åtagandena i form av garantikapital samt kapitaltäckningsgarantierna till Arlandabanan Projekt AB och Svedab.

Förutom kontobehållningarna i Riksgäldskontoret och i banksystemet på totalt 20,7 miljarder kronor har staten även tillgångar i form av regressfordringar från tidigare infriade garantier. Större delen av dessa fordringar på 6,5 miljarder kronor får betraktas som osäkra men det återstående nettovärdet för åtminstone exportgarantierna är betydande.

6.5 Portföljens riskprofil

Statens garantiportfölj består av flera olika slags åtaganden. Sammantaget kan den inte karaktäriseras som balanserad eller diversifierad.

Den största gruppen av garantier är *insättningsgarantin* (ca 389 miljarder kronor). Risken för infrianden i denna grupp av garantier varierar med konjunkturen, men även med den kommersiella utvecklingen. I nuläget bedöms det mest troliga krisscenariot vara att en mindre bank eller ett värdepappersinstitut går i konkurs. Den totala skadeutbetalning som då beräknas ske bedöms av IGN kunna täckas av ackumulerade garantiavgifter.

Riskerna för infrianden av *exportgarantier*, *ukreditgarantier* och *vissa kreditgarantier* (tillsammans ca 115 miljarder kronor) varierar över olika länderkategorier (statsrisk eller politisk och ekonomisk utveckling i ett land) och kommersiella förutsättningar i de olika affärerna (kommersiella risker). På senare tid har engagemang med renodlad kommersiell risk fått en allt större betydelse. Det finns stora riskkoncentrationer inom telekomsektorn och i länder som Mexiko, Sydafrika och Turkiet.

EKN, som beräknar riskerna i dessa engagemang, har en metod där ackumulerade garanti-

avgifter, fordringar och myndighetens kapital jämförs med reserveringar för normalrisk och koncentrationsrisk. Med 95 procents sannolikhet bedömer EKN att framtida skador inom gruppen av exportgarantier täcks av ackumulerade garantiavgifter, fordringar och myndighetskapital.

Åtagandena i form av *garantikapital* (närmare 80 miljarder kronor) bedöms vara behäftade med relativt sett låg risk.

Risken för infrianden av *kapitaltäckningsgarantierna* till Arlandabanan och Svedab – obegränsade i tid och belopp – är beroende av lönsamhetsutsikterna i anläggningarna.

Flertalet av de företag inom *infrastruktur, finansiering och bostäder* (ca 65 miljarder kronor), vars åtaganden garanteras av staten, har en verksamhet som gör att deras lönsamhet är mycket beroende av ränteläget och den allmänna konjunkturen.

Garantierna för flygförsäkringar redovisas beloppsmässigt utifrån ett skadetillfälle (summerat för gruppen 42 miljarder kronor) även om åtagandena i praktiken täcker att flera skador kan inträffa. Risken för att en inträffad skada och/eller sammanhängande skador skall bli stora är därmed hög, sannolikheten för att en skada skall inträffa är däremot låg. Nuvarande garantiåtagandena inom denna kategori gäller fram till och med 31 maj 2002.

Pensionsgarantierna, slutligen, på drygt 23 miljarder kronor är av varierande risk. Gruppen är relativt sett stor, men inom gruppen finns många olika åtaganden i statliga bolag.

Statens portfölj av garantier innehåller generellt sett obalanser, eftersom åtagandena tillkommer på politiska grunder och inte i diversifieringssyfte. Portföljen är på så sätt sårbar för klumpvisa förluster genom stora enhandsengagemang eller grupper av engagemang. Därtill kommer att åtagandena, eller grupperna av åtaganden, i stora delar utsätts för samma riskfaktorer (t.ex. ränteutvecklingen).

För den aktuella portföljen av garantier kan urskiljas att förutom enskilt stora åtaganden och stora grupper av åtaganden vars infrianden skulle medföra en stor skada, finns även flera områden där skadefrekvensen kan tänkas bero på samma makroekonomiska variabler. Ett exempel på detta är områdena infrastruktur, finansiering och bostäder, vilka är både ränte- och konjunkturkänsliga. Det innebär att det finns en sannolikhet för att de avgiftsintäkter som har acku-

mulerats inom områdena skulle kunna slukas upp av ett enda stort infriande eller ett fåtal stora infrianden.

Åtagandena redovisas antingen som avsättningar eller fonder i statens balansräkning. Avsättningarna är försäkringstekniskt beräknade, medan fonderna är uppbyggda av verksamhetens resultat. För de åtaganden där avsättningar inte gjorts redovisas åtagandena som ansvarsförbindelser inom linjen.

I nuläget är det inte möjligt att göra någon beskrivning av portföljens riskprofil. En sådan beskrivning skulle kräva att de stora enhands-engagemangen och samvariationerna härleds och analyseras.

Riksgäldskontoret fick sommaren 2001 i uppdrag att utreda förutsättningarna för en effektivare hantering av statens risktaganden genom garantier. I det uppdraget har fokus lagts just på portföljperspektivet med beaktande av garanti-myndigheternas självständiga verksamhetsansvar. Uppdraget skall redovisas i april 2002.

7

Avgifter till och bidrag från EU

7 Avgifter till och bidrag från EU

Den 1 januari 1995 blev Sverige medlem av den Europeiska Unionen (EU). Efter Maastricht-fördragets antagande brukar samarbetet inom EU delas in i tre s.k. ”pelare”. Den första pelaren omfattar den Europeiska gemenskapen. Den andra pelaren utgörs av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken och den tredje av det inrikespolitiska samarbetet. EU:s budget finansierar i första hand åtgärder inom den första pelaren av samarbetet samt administrationen av de övriga två pelarna. Budgeten är formellt de Europeiska gemenskapernas (EG) budget, men brukar normalt benämnas EU-budgeten.

7.1 Avgiften till EU:s budget

EU:s budget finansieras huvudsakligen med s.k. egna medel, vilka utgörs av avgifter från medlemsländerna. Övriga inkomster som bidrar till finansieringen är eventuella överskott från föregående år, diverse gemenskapsskatter, räntor, EES-ländernas bidrag m.m. Den årliga budgeten är resultatet dels av de ramar som sätts av beslutet om egna medel och det finansiella perspektivet, dels av den årliga budgetberedningen inom rådet och Europaparlamentet. Det finansiella perspektivet är en budgetplan som anger högsta tillåtna utgifter totalt och per utgiftskategori för vart och ett av de år planen omfattar. Innevarande finansiella perspektiv löper från 2000 till 2006.

Fram till och med 1998 delades den avgift Sverige erlägger in i fyra poster: tullavgifter, särskilda jordbrukstullar och sockeravgifter, mervärdesskattebaserad avgift samt en avgift baserad på bruttonationalinkomsten (BNI).

Från och med 1999 redovisas en femte post, den s.k. Storbritannienavgiften.

Tullavgifter

Handelstullar tas ut enligt den gemensamma tulltaxan vid handel med länder utanför EU. Dessa inkomster tillfaller gemenskapsbudgeten. I och med det nya beslutet om egna medel som trädde i kraft den 1 mars 2002, höjs den procentandel som medlemsstaterna får behålla för att täcka sina uppbördskostnader, från 10 procent till 25 procent. Detta gäller tullavgifter som fastställts efter den 31 december 2000.

Särskilda jordbrukstullar och sockeravgifter

Det tas också ut särskilda tullar och avgifter inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken samt den gemensamma sockermarknaden. Dessa inkomster tillfaller också gemenskapsbudgeten, med avdrag för finansiering av administrativa kostnader, enligt samma procent-satser som för övriga tullavgifter.

Mervärdesskattebaserad avgift

Denna del av avgiften beräknas som en procentuell andel av den s.k. mervärdesskattebasen. Den nationella skattebasen korrigeras så att en enhetlig skattebas erhålls för alla medlemsländer. Avgiften baseras på en prognos på landets mervärdesskattebas för aktuellt budgetår. I efterhand revideras avgiften med hänsyn till utfallet för denna bas. Från och med 1999 görs dessutom en justering av innevarande års avgift enligt en uppdaterad prognos för avgiftsbasen. Med mervärdesskattebas avses värdet på den samlade konsumtionen av varor och tjänster i ett land.

Avgift som baseras på BNI

Denna del av avgiften beräknas som en procentuell andel av medlemslandets bruttonationalinkomst (BNI) beräknad till marknadspriser. BNI uttrycker värdet av de samlade inkomsterna i ett land. Uttaget beräknas som en procentuell andel av gemenskapens samlade BNI, mot bakgrund av återstående finansieringsbehov, sedan övriga avgifter beräknats. BNI-avgiften korrigeras i efterhand då den prognostiserade avgiftsbasen ersätts med utfall. Från och med 1999 görs dessutom en justering av innevarande års avgift enligt en uppdaterad prognos för avgiftsbasen.

Storbritannienavgift

Storbritannien beviljas en nedsättning av sin avgift (budgetreduktion) som finansieras gemensamt av övriga medlemsländer. Beslutet om reduktionen togs 1984 med hänsyn till det brittiska nettobidraget, vilket var en central politisk fråga som ofta gav upphov till blockeringar i beslutsprocessen. Reduktionen redovisades t.o.m. 1998 i första hand under den mervärdesskattebaserade avgiften. Fr.o.m. 1999 redovisas den som en separat avgiftspost. För 2002 kommer Sveriges finansieringsansvar, enligt det nya beslutet om egna medel, att reduceras till 25 procent av nuvarande andel.

Infasning av den svenska avgiften

Enligt den s.k. infasningsöverenskommelsen i anslutningsfördraget fick Sverige under de fyra första åren av medlemskapet en minskning av avgiften genom att ett viss nominellt belopp återbetalades. Återbetalningen minskade successivt och upphörde helt fr.o.m. 1999.

7.2 Återflöde från EU-budgeten

De medel Sverige erhåller som återflöde från EU-budgeten kommer huvudsakligen från EG:s jordbruksfond och strukturfonderna. Medel från forsknings- och utvecklingsprogram erhålls också. Av det totala återflödet går den största delen via statsbudgeten medan vissa medel går direkt till olika myndigheters verksamhet eller till andra organisationer än staten. Nedan redogörs kortfattat för de olika fonderna, vilka inte är fonder i egentlig mening, utan utgör en del av EU-budgeten.

Jordbruksfonden

Huvuddelen av bidragen är jordbruksstöd inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitik. Exempel är areal- och djurbidrag, trädesersättning och exportbidrag. Dessa bidrag finansieras av jordbruksfondens s.k. garanti-sektion (EUGFJ-garanti). En del av jordbruksfonden finansierar också insatser under strukturfonderna (EUGFJ-utveckling).

Strukturfonderna

Olika former av strukturstöd erhålls, t.ex. regional- och arbetsmarknadsstöd. Strukturfonderna är ett samlingsbegrepp för fyra fonder; Europeiska Socialfonden (ESF), Europeiska Regionala Utvecklingsfonden (ERUF), Fonden för Fiskets Utveckling (FFU) och EG:s Jordbruksfond, Utvecklingssektionen (EUGFJ-utveckling).

Redovisning på statsbudgeten

På den svenska statsbudgeten bruttoredo visas det återflöde som administreras av svenska myndigheter, dvs. betalningar från EU-kommissionen redovisas mot inkomsttitel, medan de utbetalningar som myndigheterna gör på kommissionens vägnar redovisas mot anslag på statsbudgetens utgiftssida. Dessa anslag är spridda under flera olika utgiftsområden. Betalningar från EU-kommissionen redovisas samlat under inkomsttypen 6000 Bidrag m.m. från EU, på separata inkomstitlar. EU-avgiften redovisas under utgiftsområde 27, anslaget 93:1 *Avgiften till Europeiska gemenskapen*, anslagsposterna 1-5.

Sveriges mellanhavanden med EU skiljer sig mellan jordbruksfondens garantisektion och strukturfonderna. Garantisektionen regleras den tredje vardagen i den andra månaden efter utbetalningsmånaden i Sverige. För strukturfonderna förskottas medlemsländerna en viss del av bidragen och därefter överförs medel löpande under programperioden¹ på basis av upparbetade kostnader. Slutlig reglering sker vid programperiodens slut.

I följande tabell sammanfattas det kassamässiga flödet mellan EU och den svenska statsbudgeten under perioden 1997–2001. I den konsoliderade resultaträkningen för staten

¹ En programperiod omfattar sex år. Innevarande programperiod löper från 2000 till 2006.

redovisas avgiften till EU under ”Transfereringar”. Återflöde från EU redovisas under ”Intäkter av bidrag”.

Tabell 7.1 Avgiften till och återflöde från EU

Miljoner kronor

	1997	1998	1999	2000	2001
Tullavgift	2 861	3 030	2 814	2 979	3 048
Jordbruksavgifter	286	359	355	312	278
Momsbaserad avgift	10 298	9 149	7 348	8 169	7 940
BNI-baserad avgift	6 736	8 672	9 085	9 688	9 396
Storbritannien-avgift			1 302	1 147	2 610
Summa EU-avgift	20 181	21 210	20 884	22 295	23 272
Infasning	-657	-275	0	0	0
Summa EU-avgift netto¹	19 524	20 935	20 884	22 295	23 272
Bidrag från EUGFJ	6 634	7 246	7 138	7 227	7 084
Bidrag från FFU	176	5	2	91	40
Bidrag från ERUF	612	451	923	797	252
Bidrag från ESF	668	1 671	1 112	696	1 039
Bidrag till trans.eur.nätv	94	145	91	196	29
Övriga bidrag från EG	44	95	31	25	41
Summa bidrag m.m.²	8 228	9 613	9 297	9 032	8 485³
Nettoflöde från statsbudgeten till EU	11 296	11 322	11 587	13 263	14 787

¹ Avräknat mot anslag 93:1 Avgiften till Europeiska gemenskapen

² Redovisat mot inkomsttitel grupp 6 Bidrag från EU m.m.

³ Utfallet skiljer sig från utfallet i resultaträkningen (tabell 3.2, not 3) p.g.a. olika redovisningsprinciper

Sveriges avgift och nettoflöde till EU ökade mellan 2000 och 2001. Ökningen beror på att en del av 2002 års EU-avgift ingår i utfallet för 2001. Anslagsavräkningen tidigare lades efter beslut av regeringen från januari 2002 till december 2001, varav 876 miljoner kronor avser den BNI-baserade avgiften, 710 miljoner kronor avser den mervärdesskattebaserade avgiften och 159 miljoner kronor avser avgiften för Storbritanniens budgetreduktion.

De moms- respektive BNI-baserade avgifterna har, trots tidigare läggningen, minskat

mellan 2000 och 2001. Detta beror främst på att avgifterna sänktes i EU: s tilläggsbudget för 2001 då ett överskott från 2000 överfördes som inkomst till 2001 års EU-budget. Sveriges avgift avseende Storbritanniens budgetreduktion har däremot ökat kraftigt, vilket till största delen beror på retroaktiva tekniska korrigeringar för åren 1997–2000.

Uppgifterna i tabellen ger ingen helhetsbild av alla effekter av EU-medlemskapet för statsbudgeten. Förutom till de anslag som helt eller delvis finansieras av EU-bidrag, måste hänsyn tas till att det förekommer utgifter föranledda av den medfinansiering som staten står för. Medfinansieringen är en förutsättning för att medel från bl.a. strukturfonderna skall kunna utbetalas. Kostnaderna för medfinansieringen avräknas mot anslag under ett antal utgiftsområden. Vidare erhålls vissa medel från EU, exempelvis forskningsstöd, som inte redovisas på statsbudgeten. Utgifter kopplade till medlemskapet förekommer naturligtvis även under myndigheters förvaltningsanslag. Eftersom samarbetet inom EU är integrerat i den nationella verksamheten och utgifter för europeiskt samarbete förekom redan före 1995 är dessa dock mycket svåra att särskilja. Dessutom förekommer naturligtvis indirekta effekter, för såväl inkomster som utgifter, som inte går att beräkna.

7.3 Anslag finansierade med EG-medel

Det finns olika typer av anslag som helt eller delvis finansieras av EU. Anslag finansierade av EG-bidrag, som huvudsakligen utbetalas inom ramen för EG:s strukturfonder och jordbruksfonden, uppgår till 13,7 miljarder kronor (2001). Medel för att finansiera stöd från EG:s jordbruksfond och strukturfonder redovisas mot inkomsttitel när medlen inflyter från EU och uppgår till 8,5 miljarder kronor (2001). Beroende på olika periodiseringseffekter skiljer sig utfallet på anslagen (13,7 miljarder kronor) från vad som redovisats som bidrag från EU (8,5 miljarder kronor) med 5,2 miljarder kronor. Bl.a. har 4 miljarder kronor utbetalats och avräknats anslaget *Arealersättning och djurbidrag m.m.* i december 2001. Motsvarande bidrag från EG:s jordbruksfond inbetalades och redovisades mot

inkomsttiteln för arealbidrag först den 5 februari 2002.

Det finns andra anslag som inte är kopplade till ovan nämnda fonder, utan avser annat stöd, exempelvis bidrag från EU:s miljöfond LIFE. Dessa anslag är kopplade till en inkomsttitel, där medlen redovisas när de flutit in från EU. I nedanstående tabell redogörs huvudsakligen för de anslag som är knutna till EG:s jordbruksfond och strukturfonder. Tabellen utgör inte en heltäckande bild av anslag kopplade till Sveriges medlemskap i EU.

Tabell 7.2 Anslag finansierade med EG-medel 2001

Miljoner kronor

UO	Anslag	Anslagsnamn	Utfall
13	22:6	Europeiska socialfonden (ESF) m.m. för perioden 1995-1999	401
13	22:7	Europeiska socialfonden (ESF) m.m. för perioden 2000-2006	496
19	33:7	Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) perioden 1995-1999	704
19	33:8	Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) perioden 2000-2006	482
20	34:3	Åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden	19
22	36:5	Från EG-budgeten finansierade stöd till transeuropeiska nätverk	28
23	41:4	Från EG-budgeten finansierade medel för skogsskadeövervakning	2
23	43:5	Arealersättning och djurbidrag m.m.	8 910
23	43:6	Intervention och exportbidrag för jordbruksprodukter	957
23	43:10	Från EG-budgeten finansierade strukturstöd till fisket m.m.	70
23	43:15	Jordbruks- och livsmedelsstatistik finansierade från EG-budgeten	4
23	44:2	Från EG-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 602
			13 674

UO13 Arbetsmarknad och arbetsliv

Anslaget 22:6 *Europeiska socialfonden (ESF) m.m. för perioden 1995-1999*, anslagspost 1 och 3, avser beslutade projekt och tekniskt stöd inom målen 2, 3, 4, 5b och 6 samt gemenskapsinitiativen och vissa pilotprojekt. Inbetalningar från ESF skall redovisas mot inkomsttitel 6411 Bidrag från EG:s socialfond med undertitlarna 6411/01-06.

Anslaget 22:7 *Europeiska socialfonden (ESF) m.m. för perioden 2000-2006*, anslagsposterna 1-3, avser beslutade projekt och tekniskt stöd inom målen 1, 2 och 3 samt gemenskaps-

initiativet Equal. Inbetalningar från ESF skall redovisas mot inkomsttitel 6412 Bidrag från EG:s socialfond med undertitlarna 6412/01-06.

UO19 Regional utjämning och utveckling

Anslaget 33:7 *Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) perioden 1995-1999*, anslagsposterna 1-6, avser beslutade projekt inom målområdena 2, 5b, och 6 samt inom gemenskapsinitiativen Interreg IIA, Leader II, SME, Konver, Pesca och Urban. Inbetalningar från ERUF skall redovisas mot inkomsttitel 6311 Bidrag från EG:s regionalfond 1995-1999 med undertitlarna 6311/01-05.

Anslaget 33:8 *Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) perioden 2000-2006*, anslagsposterna 1-6, avser beslutade projekt inom målområdena 1 och 2 samt gemenskapsinitiativ för Interreg IIIA Kvarken/Mittskandia och Norge-Sverige-programmet samt gemenskapsinitiativet Urban. Inbetalningar från ERUF skall redovisas mot inkomsttitel 6312 Bidrag från EG:s regionalfond 2000-2006 med undertitlarna 6312/01-06.

UO20 Allmän miljö och naturvård

Anslaget 34:3 *Åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden*, anslagspost 3, avser bidrag från EU:s miljöfond LIFE till markförvärv och skötsel. Anslaget disponeras för finansiering av kostnader för markförvärv och skötsel som ingår i sådana naturvårdsprojekt som beviljats bidrag. Från EU inbetalda medel redovisas mot inkomsttitel 6911 Övriga bidrag från EU.

UO22 Kommunikationer

Från anslaget 36:5 *Från EG-budgeten finansierade stöd till transeuropeiska nätverk*, anslagsposterna 1-4, utbetalas stöd motsvarande EG:s finansiering av svenska projekt inom området transeuropeiska nätverk. Respektive myndighet får disponera högst det belopp som av respektive myndighet redovisats mot inkomsttitel 6511 Bidrag till transeuropeiska nätverk.

UO23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar

Från anslaget 41:4 *Från EG-budgeten finansierade medel för skogsskadeövervakning* utbetalas stöd motsvarande EG:s finansiering av projekt för skogsskadeövervakning. Skogsstyrelsen får disponera högst det belopp som redovisas mot inkomsttitel 6911 Övriga bidrag

från EU, undertitel 1 Medel för skogsskadeövervakning.

Anslaget 43:5 *Arealersättning och djurbidrag m.m.*, anslagsposterna 1-3, avser EG-medel för arealersättning, djurbidrag och kompletterande kompensationsstöd. EG-medlen skall redovisas mot inkomstitlarna 6111 Arealersättning, 6115 Djurbidrag och 6119 Övriga bidrag från EG:s Jordbruksfonds garantisektion.

Anslaget 43:6 *Intervention och exportbidrag för jordbruksprodukter*, anslagsposterna 1-4. Från anslaget utbetalas stöd motsvarande EG:s finansiering av offentlig lagring, övrig intervention, exportbidrag och stöd till biodling m.m. EG-medlen skall redovisas mot inkomstitlarna 6116 Offentlig lagring, 6113 Övrig intervention, 6114 Exportbidrag samt 6119 Övriga bidrag från EG:s Jordbruksfonds garantisektion.

Anslaget 43:10 *Från EG-budgeten finansierade strukturstöd till fisket m.m.* används enligt rådets förordningar för strukturfonderna och enligt de riktlinjer för strukturfondsarbetet som EG-kommissionen fastställt för programperioderna 1995-1999 och 2000-2006. Medlen får användas enligt strukturplanen för mål 5a utanför respektive innanför mål 6-regioner samt enligt Pesca-programmet. Vidare får medlen användas enligt strukturplanen för fiskerinäringen utanför mål 1 respektive innanför mål 1-regionerna. Fiskeriverket skall redovisa betalningar från EG-budgeten mot inkomstiteln 6211 Bidrag från EG:s fiskefond perioden 1995-1999 och mot

inkomstittel 6212 Bidrag från EG:s fiskefond perioden 2000-2006.

Anslaget 43:15 *Jordbruks- och livsmedelsstatistik finansierade från EG-budgeten* avser EG:s medfinansiering av statistik inom jordbruks- och livsmedelsområdet. EG-medlen skall redovisas mot inkomstittel 6911 Övriga bidrag från EG.

Från anslaget 44:2 *Från EG-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur*, anslagsposterna 1-5 utbetalas stöd motsvarande EG:s finansiering av miljöersättningar inklusive informations- rådgivnings- och utbildningsinsatser, stöd för skogliga åtgärder, strukturstöd och kompensationsbidrag samt mål 6- och mål 5b-programmen. Dessutom utbetalas från anslaget gemenskapsinitiativen Leader II och Interreg II från den tidigare programperioden 1995-1999 samt miljö- och landsbygdsprogrammet, mål 1-, och LEADER+ från programperioden 2000-2006.

EG-medlen skall redovisas mot inkomstitlarna 6112 Kompletterande åtgärder perioden 1995-1999, 6117 Miljö- struktur- och regionala åtgärder perioden 2000-2006, 6121 EG-finansierade struktur- och regionalstöd till jordbrukssektorn m.m. med undertitlarna 6121/01-03 samt 6122 EG-finansierade struktur- och regionalstöd till jordbrukssektorn m.m. perioden 2000-2006 med undertitlarna 6122/01-05.

8

Sammanställning av den statliga sektorn

8 Sammanställning av den statliga sektorn

De konsoliderade resultat- och balansräkningarna samt finansieringsanalysen i kapitel 3 omfattar i huvudsak de statliga myndigheterna inklusive affärsverken. Genom ägarintressen i bolag och genom att Riksbanken, AP-fonderna och Premiepensionsmyndigheten faller utanför den avgränsning som görs för statens konsoliderade balans- och resultaträkningar är den statliga sektorn i realiteten större. De olika avgränsningsbegrepp som används för redovisningar av statens ekonomi beskrivs närmare i kapitel 5.

Sammanställningen i detta kapitel görs i syfte att ge en samlad och översiktlig bild över samtliga verksamheter som staten har ett väsentligt inflytande över, främst i statliga bolag. Väsentligt inflytande har definierats som att staten har en ägarandel på minst 20 procent. Definitionen överensstämmer med näringslivets definition av intresseföretag. Med denna definition bortfaller stiftelser, som är självägande. Den statliga sektorn inkluderar därmed förutom myndigheterna även statliga bolag och finansinstitut, Riksbanken, Premiepensionsmyndigheten och AP-fonderna. Sammanställningen, som bygger på de ingående organisationernas officiella årsredovisningar, ger en uppfattning om den totala statliga bokförda förmögenheten.

8.1 Den statliga sektorns förmögenhet

Den statliga sektorns samlade tillgångar, skulder och kapital framgår av tabell 8.1. När det gäller de tillgångar och skulder som bara indirekt ägs av staten har statens andel medräknats med hänsyn tagen till ägarandelen om den uppgår till

minst 20 procent. Redovisningen av myndigheternas tillgångar avseende ägarandelar i företag som är mindre än 20 procent utgörs endast av värdet enligt myndigheternas bokslut. Från och med i år används kalenderårsuppgifter avseende statliga bolag, banker och finansinstitut där statens ägarandel uppgår till minst 20 procent. Som en följd av övergången till kalenderår omfattar förändringen av statens tillgångar, skulder och nettoförmögenhet (motsvarar eget kapital) förutom 2001 även det som hänt under fjärde kvartalet 2000. I avsnittet statliga bolag m.fl. i tabell 8.1 redovisas uppgifter per 30 september för tidigare år (1997-2000).

Någon fullständig eliminering av mellanhavanden såsom fordringar och skulder samt intäkter och kostnader har inte kunnat göras eftersom underlag för detta oftast saknas och de olika organisationernas redovisningsprinciper skiljer sig åt. Dessutom lyder de under olika regelverk. De elimineringar som gjorts för att undvika dubbelräkning framgår av tabellerna 8.2 och 8.3.

Ålderspensionsreformen har medfört betydande förändringar i betalningsflödena mellan statsbudgeten, AP-fonderna och premiepensionssystemet. Från och med 1999 skall AP-fonderna enbart finansiera inkomstrelaterad ålderspension inom det reformerade systemets s.k. fördelningsdel. Finansierings- och betalningsansvaret för förtids- och efterlevandepension flyttades därför från AP-fonderna till statsbudgeten. För att delvis motverka den ökade belastningen på statsbudgeten överförs medel successivt under ett antal år från AP-fonderna till statsbudgeten i enlighet med riksdagens beslut angående propositionen *Omorganisation av Allmänna pensionsfonden*

(prop. 1999/2000:46, bet. 1999/2000:FiU19). Hittills överförda belopp uppgår till 245 miljarder kronor. Vid en kontrollstation 2004 skall det slutliga överföringsbeloppet fastställas.

Vid utgången av 2001 var den statliga sektorns samlade tillgångar 2 300 miljarder kronor efter elimineringar av inomstatliga mellanhavanden. Sammantaget har tillgångarna ökat med 244 miljarder kronor. De samlade skulderna uppgick till 2 423 miljarder kronor 2001, vilket är en ökning med 221 miljarder kronor. Tillgångarnas och skuldernas fördelning inom den statliga sektorn har bl.a. påverkats av den ovan nämnda omfördelningen av medel från AP-fonderna till statsbudgeten. Överföringen av obligationer till ett marknadsvärde på 155 miljarder kronor den 1 januari 2001 har medfört att statsskulden har minskats, vilket påverkar den samlade skulden för de statliga myndigheterna. Omfördelningen innebär samtidigt att AP-fondernas tillgångar och nettoförmögenhet har minskat i jämförelse med 2000.

Statens ägande avseende andelar i de statliga bolagens tillgångar har ökat med 113 miljarder kronor och uppgick vid utgången av 2001 till 889 miljarder kronor. Motsvarande skulder har ökat med 87 miljarder kronor till sammanlagt 719 miljarder kronor. De största förändringarna är hänförliga till Vattenfall vars tillgångar och skulder ökat på grund av olika företagsförvärv.

Sammantaget uppgick den statliga sektorns samlade nettoförmögenhet, dvs. skillnaden mellan tillgångar och skulder (motsvarande eget kapital), efter elimineringar till -123 miljarder kronor. Ökningen på 23 miljarder kronor jämfört med 2000 beror främst på ovan beskrivna förändringar samt att myndigheternas nettoförmögenhet har ökat på grund av årets överskott i statens resultaträkning på nära 57 miljarder kronor. Förändringarnas effekter på statens resultat- och balansräkningar beskrivs närmare i kapitel 3.

Tabell 8.1 Den statliga sektorns samlade tillgångar och skulder

Miljarder kronor

	1997	1998	1999	2000	2001
Myndigheter					
Summa tillgångar	540	636	662	690	777
Summa skulder	1 598	1 813	1 748	1 699	1 590
Nettoförmögenhet/ Eget kapital	-1 058	-1 177	-1086	-1 009	-813
Summa skulder och kapital	540	636	662	690	777
Statliga bolag, banker och finansinstitut¹					
Summa tillgångar	753	619	638	776	889
Summa skulder	610	472	498	632	719
Nettoförmögenhet/ Eget kapital	143	147	140	144	170
Summa skulder och kapital	753	619	638	776	889
Riksbanken					
Summa tillgångar	189	214	229	233	236
Summa skulder	95	95	113	108	119
Nettoförmögenhet/ Eget kapital	94	119	116	125	117
Summa skulder och kapital	189	214	229	233	236
AP-fonderna					
Summa tillgångar	622	642	749	735	574
Summa skulder	2	1	2	1	9
Nettoförmögenhet/ Eget kapital	620	641	747	734	565
Summa skulder och kapital	622	642	749	735	574
Premiepensionsmyndigheten					
Summa tillgångar	–	26	74	94	108
Summa skulder	–	26	74	95	109
Nettoförmögenhet/ Eget kapital	–	0	0	-1	-1
Summa skulder och kapital	–	26	74	94	108
Den statliga sektorn totalt²					
Summa tillgångar	1 694	1 739	1 871	2 056	2 300
Summa skulder	2 020	2 144	2 099	2 202	2 423
Nettoförmögenhet/ Eget kapital	-326	-405	-228	-146	-123
Summa skulder och kapital	1 694	1 739	1 871	2 056	2 300

¹ Värdena för åren 1997–2000 avser den 30 september och för 2001 den 31 december. Övergången till kalenderårsuppgifter innebär att värdena för 2001 omfattar förändringar för fem kvartal, dvs. fjärde kvartalet 2000 samt hela kalenderåret 2001.

² Elimineringar enl. tabell 8.2 och 8.3 har gjorts för att undvika dubbelräkning.

Tabell 8.2 Elimineringar avseende myndigheternas aktieinnehav (andelar i dotter- och intresseföretag)*Miljoner kronor*

Myndighet	1997	1998	1999	2000	2001
Regeringskansliet	123 179	133 174	143 265	137 142	159 317
Riksbanken	–	–	–	43	293
Riksbankens grundfond	1 000	1 000	1 000	1 000	1000
<i>Affärsverk</i>					
Luftfartsverket	50	80	80	205	240
Statens järnvägar	716	716	831	716	–
Svenska kraftnät	62	74	83	124	166
Övriga myndigheter	134	147	52	59	63
Totalt	125 141	135 191	145 311	139 289	161 079

Elimineringar avseende myndigheternas aktieinnehav

Av bilaga 4 Statliga myndigheter m.m., framgår vilka myndigheter som ingår i redovisningen över den statliga sektorns samlade tillgångar, skulder och kapital. Statens innehav av aktier i de statliga bolagen redovisas främst av regeringskansliet (not 24 andelar i dotter- och intresseföretag).

Affärsverkens innehav av aktier i dotterbolag ingår liksom Riksbankens grundfond och redovisas under andelar i dotter- och intresseföretag. För att undvika dubbel redovisning elimineras ovan nämnda innehav enligt tabell 8.2 mot summa tillgångar och nettoförmögenhet för den statliga sektorn.

Elimineringar gentemot Riksgäldskontoret

Premiepensionsmyndigheten (PPM) redovisar tillgångar och skulder gentemot Riksgäldskontoret. För att undvika dubbel redovisning elimineras dessa mot summa tillgångar respektive skulder för den statliga sektorn.

Från och med i år har även AP-fondernas och Riksbankens innehav av statspapper eliminerats för att undvika dubbel redovisning. För att möjliggöra jämförbarhet mellan åren har elimineringen även gjorts för värdena avseende åren 1997–2000. Innehavet av statspapper har eliminerats med nominellt belopp mot summa tillgångar och skulder. Statspappren utgörs huvudsakligen av statsobligationer och till en mindre del av statsskuldsväxlar. Riksbanken har vid utgången av 2001 inte kvar några statspapper

eftersom den extra utdelningen till staten utgjordes främst av statsobligationer.

Tabell 8.3 Eliminering avseende AP-fondernas och Riksbankens innehav av statspapper samt PPM:s tillgångar och skulder gentemot Riksgäldskontoret*Miljoner kronor*

	1997	1998	1999	2000	2001
AP-fonderna	231 714	229 695	232 699	271 510	80 832
PPM	–	4	74 017	40 953	42 503
Riksbanken	53 088	32 842	28 998	20 728	0
Totalt	284 802	262 541	335 714	333 191	123 335

8.2 AP-fonderna och Premiepensionsmyndigheten

AP-fondernas redovisning avser bokfört marknadsvärde från och med 1999. Tidigare år har tillgångarna inte redovisats till marknadsvärde. Från och med 2001 skall enligt lag placerings-tillgångarna upptas till marknadsvärde.

Det nya pensionssystemet infördes i januari 1999 och den 1 maj 2000 omorganiserades AP-fonderna. Den 1 januari 2001 fick Första-Fjärde AP-fonderna nya identiska placeringsregler, vilka bland annat innebär att samtliga fonder nu får placera i aktier och i högre grad än tidigare, även globalt. AP-fonderna skall förvalta svenska allmänna pensionsmedel så att kraven på god avkastning, långsiktighet och effektiv riskspridning tillgodoses. Fjärde och Femte fondstyrelsernas skulder till Första – Tredje fondstyrelserna är eliminerade för 1999. Därefter finns inga fordringar eller skulder inom AP-fonderna.

Sjätte AP-fonden har en särställning inom AP-fondsystemet eftersom den har möjlighet att uppträda som aktiv ägare i både noterade och onoterade företag. En del av resurserna inriktas specifikt mot ägande i onoterade bolag. Fondens uppdrag är att bidra till utvecklingen av det svenska näringslivet genom att förmedla riskkapital till små och medelstora företag.

I det nya allmänna pensionssystemet ingår att en del av pensionsavgiften avsätts till s.k. premiepension och förvaltas i värdepappersfonder efter individuella val av pensionsspararna. Den statliga Premievalsfonden är en värdepappersfond som kan väljas på samma sätt som andra fonder inom premiepensionssystemet. För de personer som avstår från att välja fond placeras pensionsmedlen i Premiesparfonden. Såväl Premie-

sparfonden som Premievals-fonden förvaltas av Sjunde AP-fonden. Endast fondens egen verksamhet redovisas dock under Sjunde AP-fonden i tabell 8.4 nedan. Till skillnad från de övriga AP-fondernas tillgångar är Sjunde AP-fondens förvaltade tillgångar pensionsspararnas. Pensions-tagarnas sparande i premiepensionssystemet redovisas i detta sammanhang som en skuld i PPM:s redovisning i enlighet med god redovisningssed. I nationalräkenskaperna (NR) ingår däremot sparandet i premiepensionssystemet som en del av sparandet inom den offentliga sektorn.

Det finns två avvecklingsfonder som förvaltas av Första respektive Fjärde AP-fonden. De förvaltar fordringsbevis som ej är noterade på någon börs eller avsedda för allmän omsättning. Dessa medel skall avvecklas så fort som möjligt utan att värdet försämrats och kommer därefter successivt att föras över till AP-fonderna.

Tabell 8.4 AP-fondernas tillgångar och skulder 2001 (marknadsvärde)

Miljoner kronor

	Tillgångar	Skulder	Fondkapital
Första AP-fonden	137 555	6 767	130 788
Andra AP-fonden	133 791	298	133 493
Tredje AP-fonden	132 771	47	132 724
Fjärde AP-fonden	131 810	225	131 585
Sjätte AP-fonden	17 912	1 184	16 728
Sjunde AP-fonden	21	96	-75
Första AP-fondens avvecklingsfond	18 593	312	18 281
Fjärde AP-fondens avvecklingsfond	1 574	2	1 572
Totalt	574 027	8 931	565 096

Som ett led i den finansiella infasningen av det nya ålderspensionssystemet har obligationer till ett marknadsvärde om 155 miljarder kronor överförts från AP-fonderna till staten under 2001 (se 8.1 ovan), varav 85 miljarder kronor i statsobligationer och 70 miljarder kronor i bostadsobligationer. Konsekvenserna för statens konsoliderade redovisning samt för statsbudgeten redovisas mer detaljerat i kapitel 3 och 4. AP-fondernas sammanlagda resultat för året är -26 miljarder kronor. Fondkapitalet har dessutom påverkats genom betalningar mot pensionssystemet, vilket netto ökat kapitalet med totalt 12 miljarder kronor.

Enligt propositionen *Automatisk balansering av ålderspensionssystemet* (prop. 2000/01:70, bet. 2000/01:SfU13) skall närmast berörda myndigheter från och med 2002 göra en årlig redovisning av ålderspensionssystemets ekonomiska ställning och utveckling. Därutöver är det regeringens avsikt att även i årsredovisningens sammanställning av den statliga sektorns förmögenhet ge en sådan samlad redovisning av ålderspensionssystemet. En sådan redovisning är beroende av uppgifter från i första hand Riksförsäkringsverket (RFV), men även från PPM och AP-fonderna. Eftersom den första årliga redovisningen från RFV görs i år, återstår vissa frågor avseende informationsöverföringen att lösa. Regeringen lämnar därför inte någon sådan samlad redovisning av ålderspensionssystemet i denna årsredovisning.

8.3 Statliga bolag, banker och finansinstitut

I tabell 8.1 särredovisas statens tillgångar och skulder i statliga bolag, banker och finansinstitut där ägarandelen uppgår till minst 20 procent. Ägande i företag där statens andel är mindre än 20 procent, ingår i myndigheternas samlade tillgångar och skulder. I bilaga 5 Statliga bolag, banker och finansinstitut återfinns en sammanställning med nyckeltal avseende kalenderåret 2001 för bolag med statligt ägande. I bilagan redovisas bolagens nyckeltal brutto men i sammanställningen över statliga sektorns förmögenhet (tabell 8.1) ingår bolagen endast till den del de ägs av staten. En närmare redogörelse för bolagens verksamhet och resultat 2001 kommer att presenteras senare i vår i regeringens årliga skrivelse till riksdagen om statliga bolag.

Totalt finns ett sextiototal företag där staten äger mer än 20 procent av aktierna. Företagens bokförda värde uppgår totalt till drygt 159 miljarder kronor. De sex största företagen är Telia, Vattenfall, Stattum, LKAB, Civitas Holding AB (Vasakronan) och Akademiska Hus som tillsammans svarar för ca 72 procent av det bokförda värdet. Enbart Telia motsvarar 27 procent av det bokförda värdet.

Den statliga sektorns förmögenhet påverkas av förvärv och försäljningen av företag, omstruktureringar, bolagens resultat m.m. Som angetts ovan omfattar förändringarna avseende

2001 fem kvartal på grund av övergången till kalenderårsuppgifter.

Vattenfalls tillgångar har ökat med 147 miljarder kronor till 259 miljarder kronor. Samtidigt har skulderna ökat med 142 miljarder kronor. Under 2001 förvärvade Vattenfall majoriteten i de tyska energibolagen HEW, VEAG och LAUBAG samt tog beslut om förvärv av majoriteten av Bewag. Dessa fyra bolag kommer att integreras under namnet Vattenfall Europé och blir Tysklands tredje största elföretag.

Den 1 januari 2001 ombildades affärsverket Statens Järnvägar (SJ) till aktiebolag. Verksamheten överfördes till tre, av staten, direktägda bolag: SJ AB, Green Cargo och Swedcarrier. Den statliga förmögenheten har endast påverkats marginellt av ombildningen.

Förvaltningsbolaget Stattums tillgångar har ökat med 10 miljarder kronor. Svenska staten lämnade genom Sveaskog, som är ett dotterbolag till Stattum, ett offentligt erbjudande till aktieägarna i AssiDomän att förvärva samtliga utestående aktier. Per den 28 december 2001 uppgick statens innehav i AssiDomän till cirka 96 procent. Per den 15 februari uppgick Sveaskogs innehav i AssiDomän till 99,4 procent. AssiDomän avnoterades från Stockholmsbörsen den 28 januari 2002 och Sveaskog har påkallat tvångsinlösen av utestående aktier. Efter förvärvet har AssiDomäns skogsmark återigen sammanförts med Sveaskogs. Under 2002 kommer Stattum att dela ut aktierna i Sveaskog till staten.

SAS Gruppen AB har 9 miljarder kronor mer i tillgångar och skulder än vad SAS Sverige AB redovisade föregående år. Aktieinnehavet i SAS Sverige AB byttes under året till samma antal aktier i SAS AB. Svenska staten äger därmed 21,4 procent i detta nybildade holdingbolag för SAS koncernen. SAS har under 2001 förvärvat Braathens ASA, exklusive Malmö Aviation, för 1 127 miljoner norska kronor. SAS har sålt flygplatsfastigheter för 3 miljarder kronor till Nordisk Renting AB samt GE Capital.

Svensk Exportkredit har minskat de totala tillgångarna med 20 miljarder kronor genom att överskottslikviditet i form av kortfristiga placeringar har reducerats. Utestående krediter har samtidigt ökat med 10 miljarder kronor.

Vin & Sprit AB har ökat sina tillgångar respektive skulder med ca 9 miljarder kronor, främst genom bildandet av ett distributionsbolag tillsammans med Jim Beam Brands för den amerikanska marknaden samt genom förvärv av 25 procent i det europeiska distributionsbolaget Maxxium.

Posten har sålt Postgirot Bank AB till Nordea samt Postfastigheter AB till Wihlborgs Fastigheter AB.

Telias tillgångar och egna kapital har ökat nästan 8 miljarder kronor. Det är framför allt resultatet på 7 miljarder kronor som bidrar till detta, vilket inkluderar 4 miljarder kronor i vinst från börsintroduktionen av Euro under sista kvartalet 2000. Omräkningsdifferenser avseende värdet av utländska dotterföretag m.m. har bidragit med 3 miljarder kronor till ökningen. Telia har under 2001 skrivit ned tillgångar i Telia International Carrier med 3 miljarder kronor.

9

Utveckling av statlig produktion

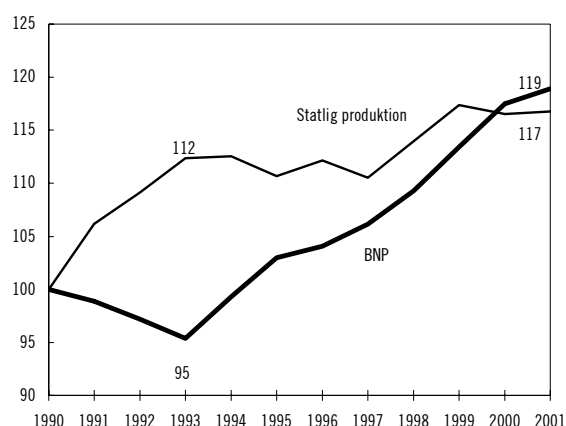

9 Utveckling av statlig produktion

Den ekonomiska tillväxten i Sverige, dvs. förändringen i den samlade produktionen av varor och tjänster under år 2001 reducerades till 1,2 procent. Det är betydligt lägre än under perioden 1998–2000 då ökningstakten låg på mellan 3,6 och 4,5 procent per år (diagram 9.1).

Diagram 9.1 Tillväxten i staten och BNP 1990-2001, volymförändringar

Index 1990=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper. Anm. Uppgifterna för 1990-1993 avser produktion av statens tjänster.

Den statliga tjänsteproduktionen² har, i motsats till BNP, varit ungefär oförändrad i volym under de två senaste åren och uppgick till 186,5 miljarder kronor räknat i löpande priser år 2001.

Den ekonomiska krisen under 1990-talets början föranledde en ökning i produktionen av statliga tjänster med 12 procent till 1993. Det var främst satsningen på den högre utbildningen och

de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna som gav utslag, men utgifterna för försvaret fortsatte också att öka i volym.

Mellan 1993 och 1997 låg den statliga produktionsvolymen kvar på den, jämfört med decenniets början, högre nivån för att sedan öka med totalt 7 procent under en tvåårsperiod. Det var främst universiteten och högskolorna, försvaret och kommunikationsområdet som uppväggde nedgångarna inom andra statliga verksamhetsområden.

Sammantaget under perioden 1990–2001 har statens tjänsteproduktion ökat med 17 procent, medan BNP, trots nedgången på 5 procent under periodens början, stigit något mer.

Produktionens delar

Den statliga produktionen är mycket heterogen och utvecklingen kännetecknas av stora variationer mellan de olika verksamhetsområdena. I tabell 9.1 sammanfattas statens huvudsakliga arbetsuppgifter.

² Produktionsvärdet kan skrivas som summan av löner arbetsgivaravgifter, avskrivningar och inköp av varor och tjänster, där såväl anslagsfinansierade som avgiftsfinansierade verksamheter ingår.

Tabell 9.1 Statens arbetsuppgifter

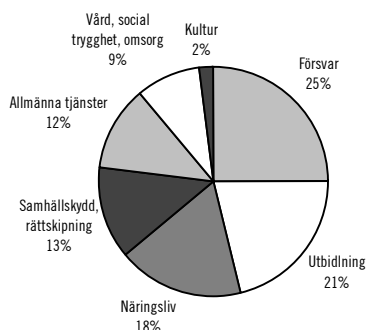
Område	Verksamhet
Försvaret	Militärt och civilt försvar
Utbildning	Högskoleutbildning och forskning
Näringslivet	Bostadsförsörjning och samhällsutveckling, samhällsplanering, regional utveckling, miljö- och naturvård. Näringslivsfrågor inom energi, jordbruk, mineralbrytning, tillverkningsindustri, byggnadsverksamhet och kommunikationer
Samhällsskydd och rättskipning	Polis-, åklagar- och domstolsväsende, kriminalvård, kronofogdemyndigheter
Allmänna förvaltnings-tjänster	Allmän och utrikes förvaltning, skatteindrivning
Vård, social trygghet och omsorg	Hälso- och sjukvård, allmän administration, forskning, administration av sociala bidrag, social omsorg inkl. integrationsfrågor och arbetsmarknadsåtgärder
Kultur	Fritidsverksamhet, kultur och religion

Anm. Indelningen följer en äldre versionen av FN:s Classification of Functions of Government än den som nu successivt börjat införas i officiell statistik. I den nya grupperas grundforskningen till kategorin allmän förvaltning, medan den tillämpade forskningen fördelas ut på respektive område.

Försvaret är, trots nedläggningarna av förband som de olika försvarsbesluten under 1990-talet resulterat i, fortfarande det största enskilda statliga verksamhetsområdet med en fjärdedel av den totala produktionen (diagram 9.2).

Diagram 9.2 Produktion av statliga tjänster fördelad på verksamhetsområden 2001

Procent

Källa: ESV och Statskontoret

Den högre utbildningen och forskningen, har expanderat under hela det gångna decenniet och svarar i dag för drygt en femtedel. Det tredje stora området är näringslivet med knappt en femtedel av den statliga produktionen, varav kommunikationsområdet svarar för över 60 procent.

Samhällsskydd och rättskipning, med polisväsendet som väger tyngst, och allmänna förvaltningstjänster, där regeringskansliet, skattemyndigheterna och länsstyrelserna ingår, bidrar med vardera drygt 10 procent. Området vård, social trygghet och omsorg, där försäkringskassorna och arbetsmarknadsmyndigheterna är viktiga grupper, svarar för knappt 10 procent av den statliga tjänsteproduktionen. Kulturen som förmedlas t.ex. genom statliga museer och bibliotek utgör knappt 2 procent.

Tabell 9.2 sammanfattar utvecklingen inom statens olika verksamhetsområden sedan 1993.³ De är rangordnade efter produktionens storlek, vilket också bestämt det följande avsnittets disposition.

Tabell 9.2 Produktion inom statens olika verksamhetsområden 1993–2001

Område	Miljarder kronor 2001	Andel av total, % 2001	Förändring, %	
			1993–2001	2000–2001
Försvaret	46,3	25	0	–1
Utbildning och forskning	39,9	21	48	0
Näringslivet	33,5	18	5	–1
Samhällsskydd och rättskipning	24,2	13	–2	0
Allmänna förvaltnings-tjänster	22,0	12	–24	–4
Vård, social trygghet och omsorg	17,4	9	–14	–2
Kultur	3,3	2	–18	1
Staten totalt	186,5	100	4	0

Under åttaårsperioden sedan 1993 har den statliga produktionen ökat med måttliga 4 procent. Det är främst satsningar på den högre utbild-

³ Anledningen till att jämförelseåret 1993 valts är att det är först från detta år som uppgifter på denna detaljnivå finns att tillgå i SCB:s nationalräkenskaper.

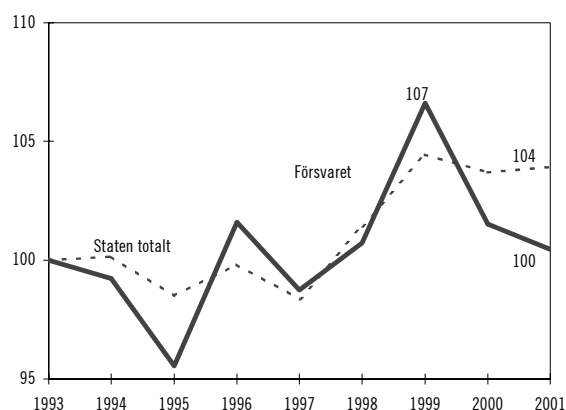
ningen och forskningen som förklarar uppgången. Under samma period ökade BNP med 25 procent.

Försvar

Kostnaderna för produktionen inom totalförsvaret uppgick till 46 miljarder kronor år 2001. Enligt preliminära uppgifter motsvarade det en liten uppgång i löpande priser jämfört med året innan, men räknat i volym minskade produktionen med 1 procent. Utvecklingen har varit oregelbunden sedan 1993 med såväl upp- som nedgångar. Under 1996 och 1999 ökade kostnaderna med över 6 procent i volym vardera året. Sett över hela perioden är försvaret lika stort i dag som det var för åtta år sedan (diagram 9.3).

Diagram 9.3 Produktion inom försvaret 1993-2001, volymförändringar

Index 1993=100

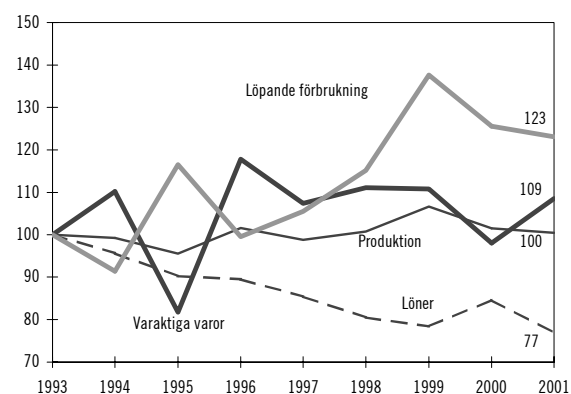
Källa: SCB:s nationalräkenskaper. Anm. Uppgifterna för försvaret år 2000 och 2001 är en framskrivning med hjälp av statistik från ESV.

Produktionsvärdet kan delas upp i komponenterna löner och förbrukning av varor och tjänster. Förbrukningen kan i sin tur fördelas på löpande omkostnader och kostnader för de s.k. varaktiga varorna, dvs. sådana investeringar som inte har någon alternativ civil användning.

Enligt statistiken är det den löpande förbrukningen som fått allt större vikt i försvarets produktionsvärde, närmare 40 procent, medan kostnaderna för de försvarsanställdas löner inklusive sociala avgifter uppgår till knappt 30 procent. De har minskat med över en femtedel sedan 1993 (diagram 9.4).

Diagram 9.4 Produktion, förbrukning och löner i försvaret 1993-2001, volymförändringar

Index 1993=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper. Anm. Uppgifterna för 2000 och 2001 är en framskrivning med hjälp av statistik från ESV.

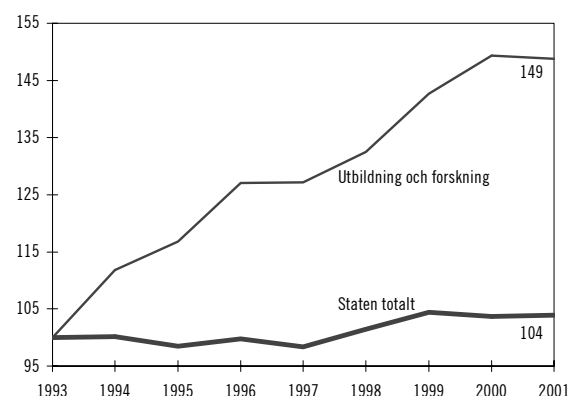
Kurvornas utseende indikerar dock att fördelningen mellan de varaktiga varorna och den löpande förbrukningen är osäker. Sett över en längre tidsperiod är försvarets kostnader i dag 15 procent större i volym än de var för trettio år sedan, då de första besparingskraven kom.

Högre utbildning och forskning

Den högre utbildningen och forskningen producerade tjänster för 40 miljarder kronor under år 2001. Det är en ökning med närmare 50 procent i volym sedan 1993 (diagram 9.5).

Diagram 9.5 Produktion av statliga utbildningstjänster och forskning 1993-2001, volymförändringar

Index 1993=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper. Anm. Uppgifterna för år 2000 och 2001 är en framskrivning med hjälp av statistik från ESV.

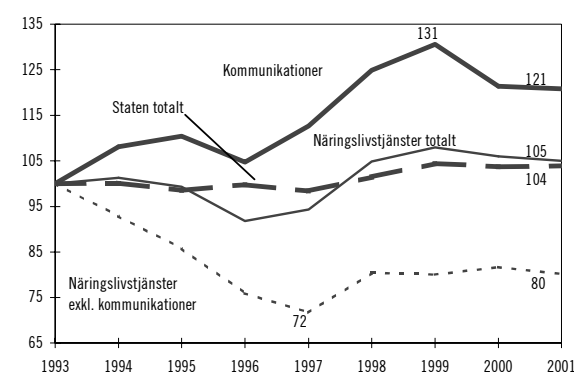
Under 2001 planade dock ökningstakten ut och produktionen var ungefär lika stor som året innan. De största universiteten, dvs. de i Lund, Uppsala, Göteborg och Stockholm, som tillsammans svarar för en tredjedel av det totala produktionsvärdet, hade en liknande utveckling som området som helhet.

Näringslivstjänster

Produktionen av näringslivstjänster uppgick till knappt 34 miljarder kronor år 2001. Räknat i fasta priser är det en marginell minskning jämfört med året innan. Produktionsvolymen har dock ökat med 5 procent sedan 1993 (diagram 9.6).

Diagram 9.6 Produktion av statliga näringslivstjänster 1993-2001, volymförändringar

Index 1993=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper. Anm. Uppgifterna för 2000 och 2001 är en framskrivning med hjälp av statistik från ESV.

Kommunikationstjänsterna, som svarar för 65 procent av det totala produktionsvärdet inom näringslivstjänsterna, har stigit med en femtedel under åttaårsperioden.

Avskrivningarna på de statliga vägarna och järnvägarna, som numera påverkar produktionsvärdet, har årligen uppgått till mellan 40 och 48 procent av produktionen. Under 1997 och 1998 var andelarna särskilt höga. Kurvans utseende i diagram 9.6 förklaras därför till stor del av beräkningarna över avskrivningar.

Andra näringslivstjänster än kommunikationer har däremot sammantaget minskat i volym sedan 1993. Nedgången har varit spridd på många myndigheter, men koncentrerad till periodens fem första år. Lantmäteriverket är ett exempel och skogsvårdsorganisationen ett annat. Den sjunkande produktionen förklaras av en minskad efterfrågan på de tjänster Lantmäteriverket tillhandahåller. Inom skogsvårdsorgani-

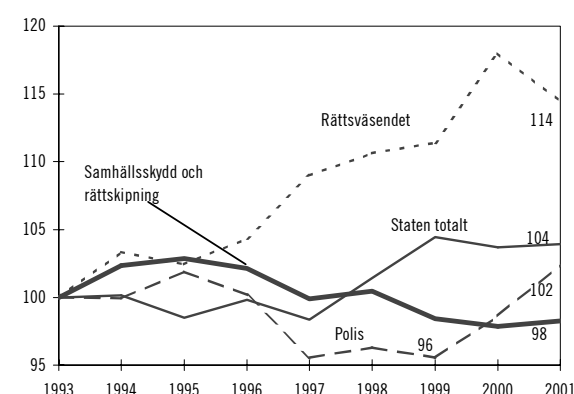
sationen är den huvudsakliga orsaken avvecklingen av beredskapsverksamheten.

Samhällsskydd och rättskipning

Inom området samhällsskydd och rättskipning producerades tjänster till ett värde av 24 miljarder kronor år 2001. Det innebär en nedgång med ett par procent i volym sedan 1993 (diagram 9.7).

Diagram 9.7 Produktion av samhällsskydd och rättskipningstjänster 1993-2001, volymförändringar

Index 1993=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper. Anm. Uppgifterna för 2000 och 2001 är en framskrivning med hjälp av statistik från ESV.

Polisväsendet svarar för mer än hälften, 56 procent, av produktionen. Efter en nedgång under ett par år sedan 1995 har polistjänsterna ökat med 6 procent i volym från 1999.

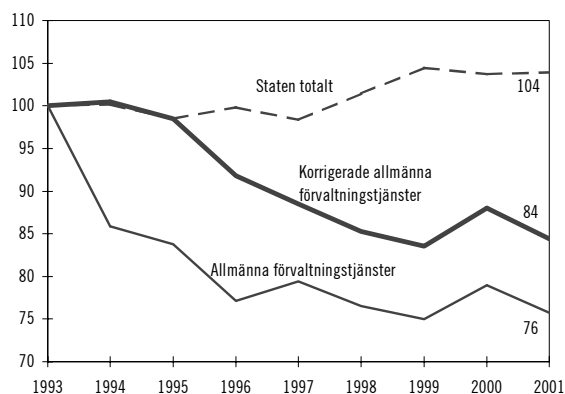
Området rättskipning, där såväl domstolar som kronofogdar ingår, svarar för 6 miljarder kronor eller en fjärdedel av produktionsvärdet inom området som helhet. Under perioden 1993-2001 ökade tjänsterna med drygt 10 procent i volym. Inom kriminalvårdsmyndigheterna med knappt en femtedel av produktionsvärdet, var uppgången under samma period ungefär lika stor. Under år 2001 sjönk produktionsvärdet inom rättsväsendet något medan det steg inom kriminalvården.

Allmänna förvaltningstjänster

Av de statliga verksamhetsområdena visar de allmänna förvaltningstjänsterna den kraftigaste nedgången sedan 1993. Myndigheterna inom ekonomi, planering, skatter och tullar har sammantaget minskat produktionen under så gott som hela 1990-talet. Under år 2001 uppgick den till 22 miljarder kronor, vilket innebär en nedgång med 4 procent i volym jämfört med året innan (diagram 9.8).

Diagram 9.8 Produktion av allmänna statliga förvaltnings-tjänster 1993-2001, volymförändringar

Index 1993=100

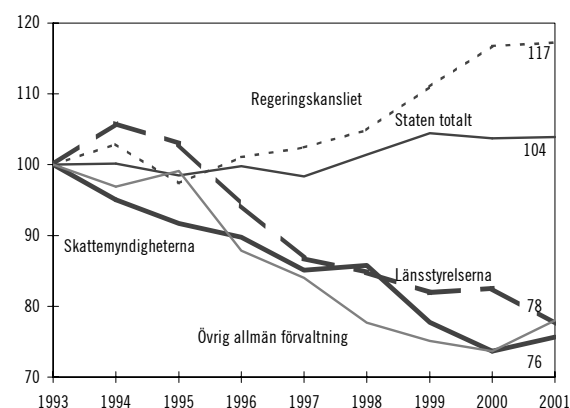
Källa: SCB:s nationalräkenskaper. Anm. Uppgifterna för år 2000 och 2001 är en framskrivning med hjälp av statistik från ESV.

Utvecklingen påverkas dock av sådana strukturella förändringar som att Byggnadsstyrelsen lades ned 1994 och att alla departement samlades till en enda myndighet, regeringskansliet 1997.⁴ Korrigerat för detta reduceras nedgången i de allmänna förvaltningstjänsterna till 16 procent sedan 1993.

Uppgången i kurvorna i diagram 9.8 år 2000 förklaras helt av regeringskansliet, där produktionen, på det sätt som den mäts i officiell statistik, tillfälligt påverkades av försäljningen av Teliaaktier. Diagram 9.9 visar utvecklingen av tjänsteproduktionen i regeringskansliet rensat för denna effekt.

Diagram 9.9 Produktion av tjänster vid regeringskansliet, skattemyndigheter och länsstyrelser 1993-2001, volymförändringar

Index 1993=100

Källa: SCB:s nationalräkenskaper och statistik från ESV.

Regeringskansliet, skattemyndigheterna och länsstyrelserna svarar för närmare 60 procent av produktionen inom de allmänna förvaltnings-tjänsterna.

Regeringskansliets tjänster har ökat med närmare en femtedel sedan 1993, medan så gott som alla andra myndigheter på området haft nedgångar under perioden. Skattemyndigheterna, som svarar för knappt en fjärdedel av produktionen, har t.ex. krympt under åren 1993–2001 med närmare en fjärdedel. Även i länsstyrelserna, som tillsammans svarar för 12 procent, har produktionen gått ned. Sedan 1993 handlar det om en minskning på drygt en femtedel.

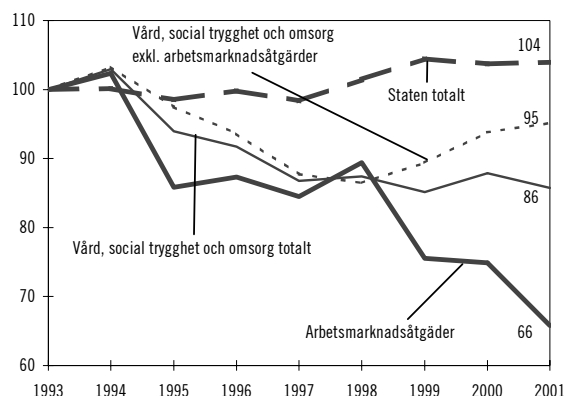
Vård, social trygghet och omsorg

Inom området vård, social trygghet och omsorg producerades tjänster för drygt 17 miljarder kronor under år 2001. Det är en nedgång med 14 procent i volym sedan 1993, varav ett par procent inföll under periodens sista år (diagram 9.10).

⁴ Tidigare räknades t.ex. Försvarsdepartementet till verksamhetsområdet försvaret och Utbildningsdepartementet till utbildning.

Diagram 9.10 Produktion av vård, social trygghetstjänster och omsorg 1993-2001, volymförändringar

Index 1993=100

Källa: SCB: nationalräkenskaper. Anm. Uppgifterna för år 2000 och 2001 är en framskrivning med hjälp av statistik från ESV.

Administrationen av socialförsäkringar svarar för hälften av produktionskostnaderna och de statliga arbetsmarknadsåtgärderna för drygt en fjärdedel. Resterande verksamhet inom området bedrivs av myndigheter inom social omsorg som t.ex. Migrationsverket och Statens institutionsstyrelse, och inom hälso- och sjukvård, som t.ex. Socialstyrelsen, Läkemedelsverket och Smittskyddsinstitutet.

Det är framför allt myndigheterna inom arbetsmarknadsområdet, dvs. arbetsförmedlingar, arbetsmarknadsinstitut och länsarbetsnämnder, som svarar för produktionsminskningen på området. Tjänstevolymen har gått ned kraftigt sedan toppåret 1993, med en tredjedel, varav 12 procent under 2001.

Verksamheten vid andra myndigheter – utanför socialförsäkringarna och arbetsmarknadsområdet – har också minskat kraftigt under åttårsperioden. En stor del berodde på en nedgång i antalet asylsökande sedan 1993 och därmed en lägre aktivitet vid Migrationsverket.

Nedgången på området som helhet motverkades av att produktionen inom försäkringskassorna ökat under periodens sista tre år. Under den perioden steg kostnaderna för tjänsterna med 13 procent i volym. Det berodde främst på ökade lönekostnader.

Kultur

Inom området fritidsverksamhet, kultur och religion producerades tjänster för drygt 3 miljarder kronor under 2001. Sedan 1993 har produktionen minskat med knappt en femtedel. Nedgången förklaras helt av att vissa kyrkliga tjänster, som tidigare räknats som statliga, efter den 1 januari år 2000 i samband med kyrkans separation från staten i stället ingår som en del i hushållens intresseorganisationer. Om hänsyn tas till huvudmannaskapsbytet var produktionsvolymen marginellt större 2001 än åtta år tidigare.

De statliga museerna svarar tillsammans för en tredjedel av produktionsvärdet och Riksantikvarieämbetet är den största enskilda myndigheten. Eftersom omkring 80 procent av Kungliga Operans och Dramatens verksamhet finansieras via anslag, räknas även de till det statliga kulturområdet, trots att de drivs i bolagsform.

10

Riksrevisionsverkets iakttagelser

10 Riksrevisionsverkets iakttagelser

Riksrevisionsverket (RRV) bedriver revision genom årlig revision och effektivitetsrevision. Den årliga revisionen avslutas genom uttalanden i revisionsberättelser till regeringen om bl.a. myndigheters årsredovisning samt om ledningens förvaltning. Inom effektivitetsrevisionen granskas effektiviteten i statliga åtaganden och statlig verksamhet. RRV lämnar den 1 juni även en årlig rapport till regeringen med en samlad redovisning av revisionens iakttagelser och slutsatser baserat på den årliga revisionen av myndigheterna, särskilda studier, effektivitetsgranskningar och regeringsuppdrag samt RRV:s remissyttranden.

I detta kapitel görs en genomgång av flertalet av de rapporter effektivitetsrevisionen lämnade under 2001 och regeringens åtgärder med anledning av dessa.

Kapitlet innehåller även en redovisning av revisionsberättelser med invändning avseende 2001. Regeringen avser att återkomma i budgetpropositionen för 2003 med bedömningen av vilka åtgärder som har vidtagits eller kommer att vidtas med anledning av invändningarna.

10.1 Effektivitetsrevisionens iakttagelser

Effektivitetsrevisionen har avslutat 18 egeninitierade granskningar under 2001. Nedan redovisas sammanfattningar för 17 av dessa rapporter tillsammans med regeringens bedömningar med anledning av RRV:s slutsatser. Därutöver redovisas två rapporter från 2000. Effektivitetsrevisionen genomför även studier på uppdrag av

regeringen. Under 2001 har sex rapporter redovisats. Nedan redovisas sammanfattningar av dessa, tillsammans med regeringens bedömning.

Egeninitierade granskningar

Banverkets anskaffningsverksamhet – en granskning av yttre förutsättningar och praktiskt genomförande (RRV 2000:27)

Banverket är en av de största upphandlande myndigheterna i landet. De stora utgifterna är ett viktigt skäl till att RRV tagit initiativ till att granska Banverkets anskaffningsverksamhet. Ett annat skäl är att Banverket organisatoriskt och ansvarsmässigt delat upp verksamheten på beställar- och utförarenheter. Ytterligare ett motiv för studien är att Banverket är i färd med att konkurrensutsätta delar av verksamheten. Rapporten tar dels upp de yttre förutsättningarna för Banverkets anskaffningsverksamhet, dels Banverkets roll som upphandlare och beställare.

RRV konstaterar, vad gäller de yttre förutsättningarna, att lagen (1992:1528) om offentlig upphandling (LOU) liksom bakomliggande EG-direktiv är omfattande, svårtillgängliga och detaljerade. Det är olyckligt från såväl effektivitets- som rättssäkerhetssynpunkt. Lagens konstruktion medför också, enligt RRV, att sanktionsmedlen ofta blir tandlösa. RRV anser att tillsynen måste tillföras mer resurser och befogenheter. För att förbättra efterlevnaden av LOU bör informationen om upphandlingsförfarandena i staten förbättras. När det gäller Banverkets verksamhet anser RRV att det råder en oacceptabel osäkerhet inom

verket om vilka upphandlingsregler som gäller. Banverket bör därför utöka den befintliga utbildningen om upphandling. Kopplingen mellan banregionerna och den dominerande utförarenheten – Banverket Produktion – är stark. Regionerna är bl.a. bundna till de ställningstaganden som Banverket produktions besiktningsmän gör. Effektiviteten bör, enligt RRV, kunna förbättras genom att banregionerna får ta det fulla ansvaret för att bedöma vad som behöver åtgärdas.

Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 2002 avseende Banverket uppdragit åt myndigheten att senast den 31 maj redovisa vilka åtgärder som vidtagits med anledning av rapporten.

Miljömålen och återrapporeringen – en felande länk i resultatstyrningen (RRV 2000:29)

RRV har genomfört en granskning i syfte att undersöka förutsättningarna för att återföra informationen om måluppfyllelse på miljöområdet.

RRV konstaterar att återrapporeringskraven på myndigheterna ökar till följd av införandet av nationella miljö kvalitetsmål, gröna nyckeltal, miljö kvalitetsnormer, miljöledningssystem samt inrättande av ekologiska ansvarsmyndigheter. Flera delvis överlappande system för mål och resultatstyrning är på väg att utvecklas, vilket riskerar att leda till dubbelarbete för berörda myndigheter.

RRV har särskilt granskat hur målet Ingen övergödning följs upp och konstaterat att det är svårt att följa upp myndigheternas arbete på grund av att effektkedjorna är komplicerade och underlaget för att välja kostnadseffektiva åtgärder är bristfälligt.

För att uppföljning och återrapporering av miljö kvalitetsmålen skall ske på ett effektivt och samordnat sätt har regeringen från den 1 januari 2002 inrättat ett Miljömålsråd som är knutet till Naturvårdsverket. I rådet ingår myndigheter som har ett ansvar för miljö kvalitetsmålen. I regeringens proposition *Svenska miljö mål – delmål och åtgärdsstrategier* (prop. 2000/01:130) betonar regeringen att myndigheternas redovisning av miljö kvalitetsmålen bör samordnas med rapporteringen av miljöledningsarbetet och arbetet med särskilt sektorsansvar för hållbar utveckling.

När det gäller ansvaret för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning är Naturvårdsverket ansvarig

myndighet och har till uppgift att säkerställa att åtgärdsarbete och uppföljning sker på ett kostnadseffektivt sätt.

Arbetsförmedlingens företagsinriktade arbete (RRV 2001:2) och Effektivare arbetsförmedling – En samlad bedömning utifrån RRVs granskningar (RRV 2001:15)

Den övergripande temastrategin för RRV:s granskningar av den aktiva arbetsmarknadspolitiken har varit att skapa en plattform för en samlad bedömning. Denna skall sammanfatta och utveckla erfarenheterna och förslagen från sex RRV-granskningar.

RRV har jämfört programinriktningen och utvecklingen av det företagsinriktade arbetssättet 2000 med 1999. Jämförelsen visar att det blivit mindre av ett tillväxtorienterat verksamhetssätt inom arbetsförmedlingskontoren. Mindre tid används för företagsinriktat arbete samtidigt som arbetsmarknadsutbildningen minskar i omfattning. Konsekvensen är att det blir allt svårare att uppnå såväl de tillväxtpolitiska som de fördelningspolitiska målen. RRV föreslår att arbetsförmedlingarna ges bättre förutsättningar att arbeta företagsinriktat samt att den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen prioriteras. RRV menar också att avgränsningen mellan social- och arbetsmarknadspolitiken bör avgränsas tydligare.

RRV-rapporter inom detta tema har varit och är en viktig informationskälla vid resultatbedömning och målformulering för politikområdet och den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Regeringen har bl.a. i budgetpropositionen för 2002 påtalat att det finns en obalans i resultaten mellan de tillväxt- och fördelningsinriktade verksamheterna. Detta följs kontinuerligt upp i resultatdialogen mellan AMS och Näringsdepartementet.

Samverkan i gränskontrollen (RRV 2001:1)

RRV har granskat inresekontrollen av personer vid åtta svenska gränsövergångsställen. Syftet har varit att bidra med förslag, vilka skulle kunna leda till ökad effektivitet i gränskontrollen.

RRV:s rapport innehåller totalt 17 förslag till åtgärder, varav fem förslag avser samverkan mellan gränskontrollmyndigheterna - Polisen, Tullverket, Kustbevakningen och Migrationsverket.

Av den beräkning RRV gjort framgår att det är möjligt att genomföra en sammanlagd be-

sparing på ca 25 personer. RRV har också beträffande myndigheternas riskbedömningar föreslagit att Rikspolisstyrelsen (RPS) överväger behovet av en central styrning av polismyndigheterna. När det gäller övriga iakttagelser föreslår RRV att RPS definierar prestationer och mål för polismyndigheternas gränskontrollverksamhet. Ett annat förslag är att RPS utreder vilka förutsättningar som finns för att upprätta ett särskilt register över utlänningar som avisats direkt vid gränsen. Även regeringen ombeds utreda möjligheterna att upprätta ett särskilt register. Detta register föreslås omfatta de privatpersoner, föreningar eller företag som uppträder som garant för utlänningar under deras vistelse i Sverige.

Slutligen föreslås att Migrationsverket skall försöka få fram uppgifter om antalet asylsökande som tagit sig in i landet illegalt. Syftet med detta är att via kunskaper i gränskontrollen förhindra att det i många fall söks asyl inne i landet.

Regeringens bedömning är att RRV:s förslag avseende samverkan kan ses i perspektivet av att det i nuläget inte finns mer att göra för att åstadkomma resursbesparingar. Däremot delar regeringen RRV:s bedömning att resursbesparingar kan göras, om man utgår från konceptet "en gräns – en myndighet", och myndigheterna bör därför i möjligaste mån förbättra samarbetet.

En myndighetsgemensam "Nationell handlingsplan och handbok" har uppfyllt flera förslag avseende arbetsmetoder, riktlinjer och planeringsunderlag. Regeringen anser därför att de genomförda förändringarna inom myndigheterna bör verka ett tag innan förändringar börjar diskuteras. Detta eftersom myndigheterna nu satsar på gränskontroll i ett operativt Schengensamarbete. En lämplig tidpunkt för utvärdering kan vara våren 2003, dvs. två år efter en operativ anslutning till Schengensamarbetet.

De övriga förslagen från RRV har en annan infallsvinkel och bör analyseras noggrant. Det gäller främst förslagen avseende register över direktavvisade utlänningar och ett särskilt register över garantier.

Brottmålskedjan (RRV 2001:3 och 2001:4)

RRV har granskat hur den svenska rättskedjan fungerar när det gäller att hantera den stora mängden vanligt förekommande brott. Syftet med granskningen är att bidra till en effektivare administrativ hantering av mängdbrottsärenden.

RRV föreslår bland annat att mängdbrottsärenden sorteras initialt så att de kan bli föremål för ett snabbförfarande och att en andra linje skapas inom polisen för omedelbar utredning. Vidare föreslås att en uppgift som beredningsåklagare inrättas för att utföra åtalsprövning i omedelbar anslutning till utredningen. Förenklade former för delgivning och särskilda sessioner för mängdbrott i tingsrätten är andra förslag från RRV för att minska genomströmningstider, öka rättssystemets trovärdighet hos allmänheten samt frigöra resurser för mer komplicerade ärenden. Därutöver föreslår RRV att det inom Justitiedepartementet inrättas en funktion för att följa upp och sammanställa underlag i kedjeperspektivet.

Regeringen ser rapporten som ett viktigt bidrag i arbetet med att utveckla brottsutredningsverksamheten och därmed bl.a. effektivisera processen i brottmålskedjan. Rapporten har beskrivits i berörda avsnitt i budgetpropositionen för år 2002.

Upphandling av arbetsmarknadsutbildning – en granskning av hur två länsarbetsnämnder följer Upphandlingslagen (RRV 2001:5)

RRV har granskat upphandlingen av arbetsmarknadsutbildning vid Länsarbetsnämnderna i Stockholms och Gävleborgs län. Granskningen har inriktats på hur myndigheterna följer lagen (1992:1528) om offentlig upphandling (LOU).

Granskningen visar att det finns brister i hur myndigheterna följer LOU. Vid upphandling uppnås inte tillräcklig konkurrens genom att utformningen av kraven och kriterierna i förfrågningsunderlaget är bristfälliga och att anbudstiderna är för korta. Brister vid utvärderingen av anbud leder till att anbud antas trots att de inte uppfyller kraven i förfrågningsunderlaget. Vidare förekommer det direktupphandling över fastställda beloppsgränser.

I dialog med Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), framkommer att Arbetsmarknadsverket har uppmärksammat RRV:s rekommendationer och inom ramen för ett större utvecklingsprojekt förstärkt upphandlingsfunktionen på central och regional nivå. AMS juridiska enhet har också utformat stödmallar för upphandling och genomfört utbildningsinsatser för handläggare i länen som arbetar med upphandling. Vidare kommer AMS att inom kort redovisa en utredning där ytterligare förslag lämnas om

ansvar, organisation och samarbete i upphandlingsfrågor.

Avveckling av officerare och kompetensförsörjningsläget inom Försvarsmakten (RRV 2001:7)

RRV har granskat hur Försvarsmakten har hanterat personalavvecklingen i samband med omställningen av försvaret. RRV anser att Försvarsmakten brustit i sin arbetsgivarroll och att det funnits brister i hur ansvaret för arbetsgivarfrågorna hanteras inom myndigheten. RRV konstaterar också att det uppstått kompetensbrister inom vissa av Försvarsmaktens verksamhetsområden. Några särskilda åtgärder eller stöd från centralt håll för att kunna behålla nödvändig kompetens kan RRV inte finna. Vidare konstaterar RRV att kostnaderna för personalavvecklingen överstigit vad som budgeterats. RRV bedömer att de kompetensbrister som uppstått riskerar att försämra värnpliktsutbildningen de närmaste åren. RRV anser också att spontana avgångar bland officerare kan komma att leda till problem att bemanna de förband som Sverige förbundit sig att bidra med från 2003 inom ramen för EU:s krishanteringsförmåga.

Regeringen har redovisat sin bedömning av RRV:s rapport i budgetpropositionen för 2002 (prop. 2001/02:1, utg.omr. 6 Totalförsvaret). Regeringen konstaterar att de personella konsekvenserna av den omstrukturering av Försvarsmakten som nu genomförs är betydande och att problemområdena inte kunnat förutses. Mycket av det som angetts i rapporten har Försvarsmakten redan åtgärdat eller avser att åtgärda. Regeringen har därefter i propositionen *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret* (prop. 2001/02:10) redovisat sin syn på personalförsörjningsfrågorna inom Försvarsmakten. Efter det att riksdagen tagit ställning till denna del av nämnda proposition avser regeringen uppdraga till Försvarsmakten att genomföra de förändringar i myndighetens personalförsörjningssystem som är nödvändiga.

Att skapa aktiva konsumenter – Energimyndighetens och Konsumentverkets stöd till konsumenter på elmarknaden (RRV 2001:10)

RRV har granskat Energimyndighetens och Konsumentverkets åtgärder för att underlätta för konsumenterna att utnyttja de nya möjligheter som avregleringen av elmarknaden innebär.

Granskningen har visat att myndigheterna har prioriterat åtgärder för att stödja konsumenternas agerande på den omreglerade elmarknaden lågt. Skälen är, enligt myndigheterna, att de dels bedömt att behovet av åtgärder på andra områden varit större, dels inte haft något specifikt uppdrag att stödja konsumenterna på elmarknaden. Det finns enligt RRV ett glapp mellan statsmaktens övergripande mål och de specifika uppdragen till myndigheterna. Jämfört med de specifika kraven på myndigheterna kan RRV inte säga att myndigheternas insatser för att stödja konsumenterna på elmarknaden varit otillräckliga. Däremot har myndigheternas åtgärder enligt RRV:s bedömning varit otillräckliga i förhållande till statsmakternas generella krav på stöd till konsumenterna i samband med omregleringar.

RRV gör bedömningen att om regeringen vill att myndigheterna skall ge högre prioritet åt stöd till konsumenterna på elmarknaden, så måste de övergripande målen omsättas i specifika uppdrag till myndigheterna.

RRV anser att om problemen med elleverantörsbyten kvarstår, så bör Energimyndigheten inleda en diskussion med regeringen om styrmedlen är tillräckliga eller om de bör förstärkas. RRV:s förslag till Konsumentverket är att de bör följa upp vilka effekter och problem som uppstått för konsumenterna efter omregleringen av elmarknaden. Verket bör även delge regeringen sammanställningar över vilka prioriteringar myndigheten gjort mellan åtgärder inom olika verksamhetsområden och grunden för dessa prioriteringar samt fortsätta arbetet med att få fram gemensamma branschstandarder för utformningen av elräkningar och jämförpris för el.

Regeringen anser att det finns ett behov av ökade insatser för konsumenterna på den avreglerade elmarknaden. Regeringen har därför i Energimyndighetens regleringsbrev för 2002 tydliggjort att myndigheten har ett uppdrag att se till att konsumenterna har den information som krävs för att agera på den avreglerade elmarknaden. I den konsumentpolitiska handlingsplanen för 2002 – 2005 (prop. 2000/01:135) som antogs av riksdagen i december 2001, fastställs att ett av åtta delmål för perioden är att arbeta för att ge konsumenterna bättre förutsättningar att agera på nyligen konkurrensutsatta marknader, vilka bl.a. omfattar elmarknaden.

Som ett led i arbetet med att uppfylla detta delmål har regeringen i regleringsbrevet för 2002 gett Konsumentverket i uppdrag att tillsammans med Konkurrensverket och respektive sektorsmyndighet analysera vilka konsekvenser de konkurrensutsatta marknaderna har fått och kommer att få i framtiden för konsumenterna. Under 2002 skall den avreglerade elmarknaden prioriteras. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 31 december 2002.

I mars 2002 presenterade regeringen en energipolitisk proposition *Samverkan för en trygg, effektiv och miljövänlig energiförsörjning* (prop. 2001/02:143). I den presenterar regeringen sin uppfattning om vissa konsumentfrågor på elmarknaden, exempelvis ett sanktions-system vid försenade leverantörsbyten.

Räddningsverkets IT-stöd (RRV 2001:12)

RRV har granskat Räddningsverkets resursutnyttjande, bl.a. utnyttjandet av IT. Enligt RRV har Räddningsverket inte lyckats skapa en klar och begriplig organisation för samarbete och för informationsströmmar internt och externt. RRV konstaterar att Räddningsverkets investeringar i IT-baserad informationsförsörjning inte är resultatet av en omsorgsfullt styrd process för att bereda, fatta beslut om, genomföra och följa upp sådana investeringar. RRV anser att de verksamhetsmässiga och organisatoriska förutsättningarna för IT-verksamheten är oklara och att det bör tas fram tydligare mål och strategier avseende IT-utvecklingen.

Regeringen har uppdragit åt Räddningsverket att redovisa vidtagna och planerade åtgärder för att komma till rätta med de problem som RRV påpekade i rapporten *Räddningsverket – hinder för ett effektivt resursutnyttjande* (RRV 2001:9, se uppdrag nedan), där även IT-stödet granskades.

Räddningsverket har den 25 februari 2002 redovisat ett handlingsprogram där ett systematiskt arbete skall utvecklas för verksamhetsanalys och verksamhetsutveckling inklusive IT-stöd. Verkets organisation skall anpassas till en helhetssyn på informations- och kommunikationsarbetet innefattande även informationshantering, arbetsprocesser och informationsteknik. Regeringen följer myndighetens arbete med verksamhetsanalys och verksamhetsutveckling inklusive IT-stöd.

Håller måtten måttet? – En granskning av Riksförsäkringsverkets och försäkringskassornas mätningar av kvaliteten i handläggningen (RRV 2001:13)

RRV har granskat tillförlitligheten och relevansen i Riksförsäkringsverkets (RFV) mätning och redovisning av RFV:s och de allmänna försäkringskassornas kvalitetsarbete. RRV har granskat de två kvalitetsinstrument som RFV respektive försäkringskassorna använder. Granskningen har gjorts med avseende på mätningarnas reliabilitet, validitet samt legitimitet och användbarhet. Båda instrumenten är avsedda att mäta samma sak; kvaliteten i ärendehandläggningen med avseende på beslut, beslutsunderlag och om handläggningen i övrigt skett i enlighet med förvaltningslagen (1986:223). De skiljer sig dock åt igenomförande, urval och precision.

RRV konstaterar att kvalitetsinstrumenten har allvarliga brister på alla granskade områden. De konstaterar att de två instrumenten inte kompletterar varandra. Resultaten pekar ofta åt olika håll och kan på grund av begränsade urval och stora mätfel endast användas för jämförelser på riksnivå och inte över tid och mellan de lokala nivåerna så som efterfrågas av både RFV, försäkringskassorna och statsmakterna. De stora bristerna och den begränsade användbarheten utgör en risk för resultatens och kvalitetsarbetets legitimitet.

Under det gångna året har RFV vidtagit ett antal förbättringar i befintliga kvalitetssystem för att bl.a. säkerställa urval. Det pågår dessutom ett arbete för att åstadkomma en varaktig förbättring av kvalitetsverktygen. Syftet med det är att skapa ett driftsäkert och flexibelt verktyg för urval, redovisning och resultatsammanställning av kvaliteten i ärendehandläggningen. Systemet tas i bruk med start 2002.

Regeringen finner inte skäl att vidta några ytterligare åtgärder utöver de som vidtagits och planeras av Riksförsäkringsverket.

Tullverkets kontroller av smuggling – Gränsskyddets bemanning (RRV 2001:19)

RRV har granskat hur bemanningen styrs i Tullverkets gränsskydd. Syftet med rapporten har varit att analysera hur bemanningen i Tullverkets gränsskyddsverksamhet styrs och ge förslag till effektivitetsförbättringar. Tullverket har som ambition att åstadkomma en flexibel och lättrorlig gränskontroll som anpassas till

riskförändringar. RRV menar i rapporten att genomslaget för dessa ambitioner hittills varit begränsat och föreslår därför att bl.a. inflytande över fördelningsbesluten flyttas närmare den operativa nivån, att mål bryts ned till att gälla på operativa nivåer i organisationen och att arbetstidsavtalet ses över. RRV gör bedömningen att åtgärderna skulle göra Tullverkets personal mer flexibel och lätttrölig, vilket skulle leda till en lägre risk för smuggling. Tullverket har i sina kommentarer till rapporten meddelat att man redan genomfört eller planerar att genomföra flera av de föreslagna åtgärderna. Regeringen instämmer i RRV:s bedömningar och anser att Tullverket bör beakta förslagen i rapporten.

Arbetsförmedlingarnas arbete med geografisk rörlighet (RRV 2001:20)

RRV:s granskning syftar till att bedöma arbetsförmedlingarnas arbete med geografisk rörlighet. Det medel som står till arbetsförmedlingarnas förfogande är flyttningsbidraget. Flyttningsbidraget består av starthjälp, pendlingsstöd och respenning, där den senare delas upp i sökanderesa, tillträdesresa och bohagstransport.

RRV menar i sin rapport att starthjälpen är ineffektiv. Den ges i huvudsak till personer som på egen hand skaffat sig arbete på annan ort och som redan bestämt sig för att flytta. RRV föreslår att starthjälpen avskaffas. Man föreslår också utvidgning av möjligheterna att erhålla respenning genom att åldersgränsen sänks från 25 till 20 år.

Förändringar av pendlingsstöd och krav på sök område för att erhålla arbetslöshetsersättning motiverar, tillsammans med RRV:s förslag, att regeringen gör en översyn av arbetsmarknadspolitikens rörlighetstimulanser. En utredare kommer att tillsättas under 2002 för att föreslå åtgärder.

Svagt konsumentskydd för tågresenär – myndigheterna saknar konsumentperspektiv (RRV 2001:21)

RRV har granskat konsumentskyddet för tågresenärer. Många människor är beroende av fungerande järnvägstransporter för dagliga resor till och från sitt arbete, för semester- och fritidsresor och för tjänsteresor. Konsumenterna drabbas dock av återkommande problem i samband med tågresor, bl.a. förseningar och

inställda tåg, samtidigt som staten vill att fler ska åka tåg. Enligt de konsumentpolitiska målen ska konsumenterna ha en stark ställning på marknaden. Förutom att ställa upp transport- och konsumentpolitiska mål, svarar staten för en omfattande reglering av järnvägsområdet. En rad myndigheter har inrättats för detta. Dessutom äger staten spåren, gemensamma funktioner som trafikledning och stationer samt den största operatören (SJ).

Utgångspunkten för RRV:s granskning var frågan – Hur tar myndigheterna tillvara konsumenternas intressen på järnvägsmarknaden? RRV:s kartläggning pekar på en rad problem som förekommer ofta. Det är främst förseningar, problem med biljetter och klagomålshantering som resenärerna klagat på. På järnvägsområdet gäller inte konsumenttjänstlagen (1985:716), vilket gör att konsumenternas ställning är klart svagare på detta område än på områden där lagen gäller. Tågresenärerna har dessutom sämre konsumentskydd än flyg- och båtresenärer. Ytterligare ett problem, enligt RRV, är att ingen myndighet har något preciserat ansvar för att systematiskt analysera konsumentproblemen på järnvägsområdet. RRV lämnar förslag både på lång och kort sikt för att förbättra konsumentskyddet, bl.a. föreslås en översyn av järnvägslagstiftningen.

Regeringen beslutade i maj 2001 kommittédirektiv för en utredning om järnvägens organisation m.m. (dir. 2001:48). Utredarens uppdrag är att göra en bred översyn av organisationen och lagstiftningen inom järnvägssektorn. Med utgångspunkt i konsumentintresset skall utredaren föreslå möjliga utvecklingsvägar för person- och godstrafik på järnväg. Avsikten är att RRV:s rapport skall överlämnas till utredningen.

Skolverkets tillsyn (RRV 2001:24)

RRV har granskat tillsynens roll i det målstyrda systemet och i Skolverkets samlade verksamhet. Granskningen har även behandlat tillsynens inriktning, praktiska arbetssätt och effekter på huvudmännens skolverksamhet.

Granskningens slutsatser är att tillsynens kritik i alltför hög grad rör formella avvikelser och marginella företeelser. Tillvägagångssättet anses vara alltför likformigt och andelen egeninitierad tillsyn begränsad. Tillsynen har haft en underordnad roll inom verket, vilket

speglar en stark betoning av den informativa styrningen på bekostnad av myndighetsrollen.

RRV föreslår en breddning av tillsynen och att Skolverket skall uppträda aktivt lagtolkande och normerande i tillsynen. Skolverket bör avrapportera tillsynens resultat till regeringen. RRV framhåller att de förändringar och åtgärder som föreslås kan förutses få större effekt om Skolverkets tillsyn ges särskild grund i lag.

I budgetpropositionen för 2002 framhöll regeringen att man utgår ifrån att verket snarast omprioriterar sina resurser så att tillsynen av barnomsorg och skola, inklusive fristående skolor, samt vuxenutbildning ökar.

I regleringsbrevet för 2002 ställs följande återrapporteringskrav på Skolverket: Omfattning och inriktning av tillsynen, bl.a. med avseende på berörda skol- och verksamhetsformer, olika frågeställningar, enskilda och offentliga huvudmän, i vilken omfattning kritik har riktats mot en huvudman och orsakerna till denna kritik. Verket skall särskilt rapportera omfattningen och vilka åtgärder de olika huvudmännen vidtagit med anledning av kritiken. Större förändringar skall analyseras och kommenteras.

Regeringen, som följer utvecklingen noggrant, bedömer att det är rimligt att tillsynen av skolväsendet, liksom tillsynen av socialtjänst och sjukvård, har stöd i lag. Regeringen avvaktar f.n. förslag från Skollagskommittén som skall redovisa sitt arbete senast den 16 december 2002.

SWEDAC:s kontroll av miljöcertifiering – en granskning (RRV 2001:27)

RRV har inom ramen för sin effektivitetsrevision granskat SWEDAC:s kontroll av miljöcertifieringsorgan.

RRV har koncentrerat granskningen till SWEDAC:s ackreditering och tillsyn av certifieringsorgan som arbetar med certifiering av miljöledningssystem enligt marknadens dominerande standard ISO 14001. Syftet var att belysa i hur hög grad som SWEDAC:s kontroll av certifieringsorgan kan skapa lika förutsättningar för de certifierade verksamheterna oavsett certifieringsorgan. Detta i ljuset av den aktuella diskussionen om att den offentliga myndighetstillsynen skall kunna omprioritera sina insatser, så att mindre resurser läggs på tillsynen av certifierade företag. Därutöver har RRV studerat vilka förpliktelser certifieringen av

miljöledningssystem medför för de certifierade verksamheterna och deras förhållande till miljön.

I rapporten påtalar RRV vad man menar vara brister i själva ISO 14001-systemet med certifiering och certifieringsorgan. RRV anser bl.a. att systemet medger stora skillnader i såväl miljöledningssystemens innehåll som certifieringsorganens agerande i förhållande till dessa variationer, samt att organens certifiering och periodiska kontroll av miljöledningssystemen består i en systemkontroll och inte i kontroll av verksamheternas faktiska miljöresultat.

I en kommentar till rapporten påpekar SWEDAC att denna flexibilitet ligger i systemet och är en följd av att standarden skall kunna användas för alla typer av verksamheter och användas internationellt. För att eliminera de brister som RRV påtalar skulle SWEDAC, eller någon annan part, behöva införa svenska tolkningar av standarden och certifieringssystemet. Detta strider mot de uppgifter som staten har givit till SWEDAC. SWEDAC hänvisar bl.a. till myndighetens åtaganden enligt IAF:s (International Accreditation Forum) erkännandeavtal varigenom SWEDAC är förpliktad att tillse att ISO 14001 tillämpas på samma sätt i Sverige som i andra länder, vilket hindrar SWEDAC från att, såsom RRV föreslagit, göra väsentliga avsteg från det internationellt accepterade systemet för miljöcertifiering. Ackreditering mot nationella tilläggskrav som inte återfinns i internationella standarder skulle, enligt myndigheten, medföra att svenska certifieringar betraktades som väsentliga avsteg från normal ISO 14001-certifiering, vilket i sin tur skulle undergräva deras internationella acceptans.

I rapporten riktar RRV också kritik mot det sätt på vilket SWEDAC sköter delar av sin tillsynsverksamhet. Kritiken gäller bl.a. att myndigheten inte i första hand utgår från de enskilda miljöledningssystemens betydelse för miljön när fälttillsyn utövas vid certifieringsorganens kontroll av certifierad verksamhet. Eftersom miljöledningssystemens väsentlighet, dvs. förekomsten av miljöstörande processer i verksamheten eller produkternas miljöbelastning etc., därigenom inte i tillräcklig utsträckning beaktas, föreslår RRV att SWEDAC i sin fälttillsyn av certifieringsorgan skall fästa särskild vikt vid verksamheter med stor miljöbelastning. RRV framhåller vidare att SWEDAC:s tillsynsfrekvens inte varierar med antalet verksamheter som certifieringsorganen har certifierat, vilket

medför en relativt sett lägre tillsynsfrekvens ju fler verksamheter som certifierats, liksom ju fler revisionsledare som utför kontrollerna. RRV anser därför att SWEDAC bör anpassa sin tillsynsfrekvens till omfattningen av certifieringsorganens verksamhet. RRV påtalar också att SWEDAC i mindre utsträckning än önskvärt anlitar teknisk branschexpertis vid sin fälttillsyn. Vidare anser RRV att en förändring därvidlag vore nödvändig, om SWEDAC har för avsikt att följa RRV:s rekommendation att särskilt granska verksamheter vars produktionsprocesser, produkter och miljöeffekter medför en jämförelsevis större belastning för miljön. RRV menar också att de personella resurser som SWEDAC har avsatt för tillsyn under år 1999 varit för knappa, vilket undergrävt möjligheten till anpassning av kontrollerna till certifieringsorganens olika storlek och inriktning. RRV föreslår därför att SWEDAC skall utöka kontrollverksamheten.

SWEDAC har i sin kommentar till RRV:s rapport på flera punkter ifrågasatt relevansen av de förslag som RRV har presenterat, och pekat på att flera av de lösningar som RRV förordar skulle medföra en systemsammanblandning som inte vore möjlig att genomföra under ISO 14001. SWEDAC framhåller vidare att den begränsade ansats, som RRV i ett inledande avsnitt uppger skall gälla för rapporten, kraftigt reducerar dess värde.

Regeringen uppfattar såväl RRV:s kritik av SWEDAC:s verksamhet, som SWEDAC:s invändningar mot RRV:s metoder och slutsatser, vara av sådan beskaffenhet att frågornas vidare beredning påkallar en genomgripande analys av samtliga aspekter innan regeringen kan bedöma om det blir aktuellt att besluta om eventuella åtgärder i anledning av rapporten.

Vad hindrar Ekobrottsmyndigheten? En granskning av hinder för effektivt resursutnyttjande (RRV 2001:29)

RRV:s granskning har skett i syfte att identifiera väsentliga hinder för ett effektivt resursutnyttjande. Granskningen är baserad på två delar, dels en statistisk analys av ärendeinflödet, dels en identifiering av hinder för ett effektivt resursutnyttjande. Statistiken ger inte något entydigt resultat. De hinder som föreligger bedöms vara sådana att reformen inte kan sägas vara helt genomförd. Verkets bedömning är dock att det är för tidigt att göra en utvärdering av Eko-

brottsmyndigheten och den samlade ekobrottsbekämpningen.

Det finns ett yttre motstånd mot att Ekobrottsmyndigheten finns och detta påverkar den dagliga verksamheten. Verket pekar på hinder som kan åtgärdas genom samverkan mellan polisen och Ekobrottsmyndigheten samt genom samarbete mellan Ekobrottsmyndigheten och åklagarväsendet. Regeringen bör enligt verket klargöra fördelningen av ansvaret mellan Ekobrottsmyndigheten och Rikspolisstyrelsen vad gäller polisernas kompetensutveckling och dess kostnader. Vidare bör regeringen klargöra bl.a. vad som skall ingå i myndighetens ekobrottsförebyggande arbete. Slutligen finns det skäl för regeringen att överväga en ny förbättrad speciallösning. RRV konstaterar vidare att Ekobrottsmyndighetens centrala ledning i större utsträckning bör styra, följa upp och utvärdera arbetet vid de tre avdelningarna.

Regeringen delar bedömningen att det ännu är för tidigt att göra en utvärdering av Ekobrottsmyndigheten. Författningsändringar har vidtagits och kommer att vidtas i syfte att stärka Ekobrottsmyndighetens självständiga ställning. I regleringsbrevet för 2002 har regeringen klargjort att Ekobrottsmyndigheten ansvarar för och bekostar kompetensutvecklingen av de poliser som arbetar vid myndigheten. Vidare avser regeringen att lämna ett uppdrag till bl.a. Brottsförebyggande rådet rörande Ekobrottsmyndighetens brottsförebyggande arbete. Med hänsyn till det arbete som pågår inom Justitiedepartementet med att se över Ekobrottsmyndighetens möjlighet att bedriva kriminalunderrättelseverksamhet övervägs för närvarande inte någon förändring av speciallösningen.

Livsmedelsverkets stöd till den lokala livsmedelstillsynen (RRV 2001:33)

RRV har granskat Livsmedelsverkets stöd till de lokala tillsynsmyndigheterna. Syftet har varit att granska om Livsmedelsverket med nuvarande mandat skulle kunna förbättra den lokala livsmedelstillsynen.

RRV gör bedömningen att det finns utrymme för Livsmedelsverket att tydliggöra, förbättra och systematisera myndighetens stöd till kommunerna. RRV konstaterar att Livsmedelsverkets stöd till kommunerna kan öka utan att detta kommer i konflikt med det kommunala självstyret. RRV anser också att många av de

problem som finns inom den nuvarande tillsynen kan lösas inom ramen för den befintliga uppdelningen av tillsynsansvaret mellan Livsmedelsverket och kommunerna. Avgiftssystemet för livsmedelstillsynen bedöms av RRV som alltför komplicerat och bör reformeras.

Regeringen har initierat ett arbete med att se över livsmedelstillsynen inklusive finansieringssystemet. Regeringen överväger bland annat att genomföra ett antal förändringar i syfte att förenkla finansieringssystemet. RRV:s synpunkter kommer att beaktas i det fortsatta arbetet.

Resultatstyrning och resultatredovisning vid Statens Kärnkraftsinspektion (RRV 2001:34)

RRV har granskat resultatstyrning och resultatredovisning vid Statens kärnkraftinspektion (SKI). Granskningen ingår i en serie liknande granskningar som RRV gjort bl.a. vid Post- och telestyrelsen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut och Statens strålskyddsinstitut.

RRV bedömer att SKI:s kvalitetssäkringssystem ger SKI goda möjligheter att föra en konstruktiv mål- och resultatdialog med regeringen. SKI har på ett systematiskt sätt omsatt regeringens verksamhetsmål till fleråriga uppdrag och ettåriga deluppdrag, med målbeskrivning, inriktning och utveckling för respektive uppdrag.

RRV konstaterar att SKI har bedrivit ett ambitiöst arbete med att utveckla rutiner med enhetliga systematiska arbetsformer, tydliga ansvarsförhållanden och med möjlighet till en effektiv resurshantering. RRV bedömer att SKI:s sätt att arbeta kan utgöra ett gott exempel för andra myndigheter som är i färd med att utveckla resultatredovisning och ledningssystem.

RRV pekar dock på att det finns möjligheter att förbättra verksamhetsplanen och tydliggöra den löpande uppföljningen och har därför hemställt att SKI senast den 31 maj 2002 inkommer med en redogörelse för vidtagna eller planerade åtgärder med anledning av granskningen.

RRV:s granskning föranleder ingen särskild åtgärd från regeringen.

Studier på uppdrag av regeringen

Kommunkontosystemet – en kartläggning (RRV 2001:6)

RRV har på regeringens uppdrag kartlagt och analyserat kommunernas ersättning från kommunkontosystemet åren 1996-1999. Arbetet har inriktats mot att undersöka variationer mellan olika kommuner och år. Även eventuella omfördelningseffekter mellan kommuner har analyserats. I uppdraget ingick också att söka visa vilka verksamheter och kostnader som eventuellt kan förklara variationerna. RRV har funnit att variationer i ersättning i huvudsak kan förklaras av kommunernas geografiska läge, allmänna ambitionsnivå, befolkningsökning i vissa åldersgrupper, organisation av fastighetsförvaltningen och benägenhet att ersätta egen regi med köpt verksamhet.

RRV har funnit att kommunkontosystemet givit upphov till betydande och systematiska omfördelningar mellan kommunerna. Exempelvis har 24 kommuner under fyraårsperioden inte något år nått upp till 80 procent av den genomsnittliga ersättningen respektive år. 11 kommuner har varje år legat på en ersättningsnivå av 120 procent över samma genomsnitt. De verksamheter som bidragit till att ersättningarna stigit är pedagogisk verksamhet, vård och omsorg, infrastruktur och gator m.m. Det är framförallt kommunernas utgifter för entreprenader och köp av verksamhet som förklarar ökningen inom dessa områden.

Regeringen har i propositionen *Förändringar i kommunkontosystemet* (prop. 2001/02:112) föreslagit en ny finansieringsmodell. Den innebär att uttagen från systemet sker över statsbudgeten. Eftersom övergången skall vara kostnadsneutral, kommer de generella statsbidragen till kommuner och landsting att minskas i motsvarande grad. Vidare förslås också vissa bestämmelser som möjliggör kontroll i systemet.

Översyn av statsbidraget till teknik- och naturvetenskapscentra (RRV 2001:8)

RRV har på regeringens uppdrag beskrivit och lämnat förslag om den verksamhet som bedrivs vid skilda teknik- och naturvetenskapscentrum (TN-centrum).

Det förslag som RRV redovisar är att statsbidraget skall bevaras i minst nuvarande storlek och att bidraget även fortsättningsvis

skall utgöra ett driftbidrag. RRV föreslår ett administrativt system som bygger på att bidraget beräknas på antalet skolelever som varje år besöker olika centra. Besöken skall vara i förväg planerade, en lärare/pedagog med sakkunskap skall leda besöket, besöket skall vara ett led i undervisningen och läraren/pedagogen skall efter besöket skicka in en kort utvärdering av besöket. Härigenom, menar RRV, blir det nya förslaget prestationsrelaterat. Genom att förslaget fokuserar på skolgången betonas framför allt det s.k. rekryteringsmålet, vilket RRV menar är det mål som bäst kan följas upp. RRV föreslår inget takbelopp, utan ett bidragssystem där varje besök som följer kriterierna ovan beräknas med samma belopp.

TN-centrum skall, enligt förslaget, liksom idag ansöka om att få del av statsbidraget och bidragsmyndigheten skall göra en kvalitetsgranskning. Skillnaden mot dagens system är att bedömningen enbart skall säkerställa att olika centrum håller en grundläggande kvalitativ nivå. För att inte bidraget skall spridas ut i alltför hög grad skall, enligt RRV:s förslag, enbart centrum vars verksamhet har en viss omfattning komma i fråga för stödet. För att inte effekterna skall bli alltför stora föreslår RRV att övergångsregler införs i samband med reformen, på så sätt skall inte det föreslagna systemet träda i kraft fullt ut förrän år tre. Högskoleverket föreslås fortsätta som bidragsmyndighet.

Regeringen har redovisat sin bedömning av RRV:s rapport i budgetpropositionen för 2002 (prop. 2001/02:1, utg. omr. 16). Regeringens avsikt med statsbidraget är att det även fortsättningsvis skall vara ett driftbidrag till verksamheten, utifrån bedömningen att berörda centra har bättre möjligheter att få projektbidrag från andra finansiärer. Regeringen betraktar statsbidraget som en del av den satsning som skall leda till en ökad rekrytering av studenter till de naturvetenskapliga och tekniska vetenskapsområdena.

RRV granskar Räddningsverket - Hinder för ett effektivare resursutnyttjande (2001:9)

RRV har på regeringens uppdrag granskat och identifierat väsentliga hinder för ett effektivare resursutnyttjande av Statens räddningsverk. RRV konstaterar att det finns ett antal hinder för en effektiv verksamhet. RRV redovisar 26 förslag till åtgärder inom områdena ledning och styrning, IT-stöd, befolkningsskydd, skol-

verksamhet samt inriktning av övergripande styrning av verket.

Med anledning av rapporten har regeringen uppdragit åt Räddningsverket att se över utbildningsverksamheten både vad avser innehåll och organisation. Regeringen har vidare uppdragit åt Räddningsverket att i samband med årsredovisningen för 2001 redovisa vidtagna och planerade åtgärder för att komma till rätta med de problem som RRV påpekat i sin rapport. Räddningsverket redovisade den 25 februari 2002 vilka åtgärder som genomförts, påbörjats respektive planeras. Av redovisningen framgår att RRV:s granskning resulterat i ett omfattande utvecklingsarbete. Bland annat har all personal vid verket deltagit i ett gemensamt arbete med att utforma verksamhetsidén. Ett omfattande chefsutvecklingsprogram har genomförts och ett handlingsprogram för det fortsatta utvecklingsarbetet utgör en del av verksamhetsplanen för 2002.

När det gäller frågor inom området befolkningsskydd och räddningstjänst vid höjd beredskap har regeringen i propositionen *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret* (prop. 2001/02:10) bl.a. föreslagit att civilpliktsutbildningen kan minska. I *propositionen Samhällets säkerhet och beredskap* (prop. 2001/02:158) redovisar regeringen sin bedömning vad avser Räddningsverkets framtida utbildningsorganisation. Regeringen följer Räddningsverkets fortsatta utvecklingsarbete och överväger en uppföljning av resultatet av handlingsprogrammet och andra förändringsprocesser som pågår.

Från forskning till tillväxtstatligt stöd till samverkan med högskola och näringsliv (RRV 2001:11)

RRV har på regeringens uppdrag gjort en översyn av den verksamhet som bedrivs av teknikbrostiftelserna och de holdingbolag, inklusive hel- och delägda bolag, som inrättats vid universitet och högskolor. När det gäller frågan om holdingbolagen anser RRV, även om aktiviteten var låg de första åren, att universitet och högskolor alltmer har kommit att använda holdingbolagen som ett redskap för att stödja både kommersialisering av forskningsresultat och samverkan mellan forskare och befintliga företag. Holdingbolagsmodellen ger, enligt RRV, lärosätena bra möjligheter att utveckla samverkan med det omgivande samhället. RRV föreslår därför att samtliga universitet och

högskolor som så önskar bör få bilda holdingbolag.

När det gäller teknikbrostiftelserna anser RRV att samtliga stiftelser, med sina olika verksamhetsinriktningar, håller sig inom ramen för det ursprungliga mandatet. Eftersom teknikbrostiftelserna, genom sin organisationsform, har en mycket autonom ställning har regeringen ingen möjlighet att påverka deras verksamhet före år 2007. Vad regeringen enligt RRV kan göra fram till den tidpunkten är dels att överväga eventuella ändringar i styrelsernas sammansättning, dels att ta upp en diskussion med teknikbroarna om förutsättningarna för avvecklingen av verksamheten i god tid före 2007.

Regeringen har redovisat sin bedömning av RRV:s rapport i propositionen *FoU och samverkan i innovationssystem* (prop. 2001/02:2). Regeringen gör, liksom RRV, bedömningen att holdingbolagen har goda förutsättningar att fortsätta att utvecklas mot att kunna stödja både kommersialisering av forskningsresultat och samverkan mellan forskare och befintliga företag. Regeringen anser därför att universitet och högskolor, som inte i nuläget har holdingbolag, skall kunna bilda sådana. Ett holdingbolag bildas genom regeringsbeslut grundat på en ansökan från lärosätet och där regeringen tar ställning till ansökan i varje enskilt fall. Ett villkor för regeringens medgivande att bilda holdingbolag är dock att det finns finansiella förutsättningar för detta.

Regeringen har även i den nämnda propositionen redovisat sin bedömning av RRV:s rapport när det gäller teknikbrostiftelserna. Regeringen gör, i likhet med RRV, bedömningen att samtliga teknikbrostiftelser bedriver verksamheter som ligger inom ramen för det mandat som gavs i stiftelseförordnandena. Regeringen avser vidare att i god tid före 2007 utvärdera teknikbrostiftelsernas verksamheter för att därigenom få underlag för ett ställningstagande om, och i så fall hur, verksamheten skall bedrivas efter 2007.

Företagsstöd – kvalitet i beslutsprocessen (RRV 2001:22)

RRV beviljades av regeringen medel för att, inom ramen för arbete med att förstärka kontrollfunktionen i staten, granska hur stödgivningen genomförs vid ett urval länsstyrelser som handlägger regionalpolitiska företagsstöd. Den

metod RRV har använt kan beskrivas som en jämförande studie av hur länsstyrelserna hanterar företagsstöden med syftet att finna en ”best-practice”. Information har samlats in genom intervjuer, dokumentstudier samt genom en särskild studie av företagsstödsakter. De olika momenten i beslutsprocessen har formulerats i ett antal revisionsfrågor som delats in i tre områden: Strategi och policy, handläggningsprocessen samt uppföljning och utvärdering.

Enligt RRV visade effektivitetsgranskningen att såväl policydokumentens utformning som handläggningsprocessen medverkar till att det regionalpolitiska företagsstödet får en prägel av rättighetsstöd för de företag som uppfyller de formella kraven för att få stöd. Ett skäl kan vara att policydokumenten är så allmänt formulerade att flertalet ansökningar mer eller mindre faller inom policyns ram. Ett annat skäl kan vara att stödärendena handläggs i tur och ordning, sekventiellt. Detta medför att stödansökningarna inte kan ställas mot varandra och göra det möjligt att plocka ut den ansökan som bäst uppfyller prioriteringarna. RRV föreslår ett antal åtgärder för att förbättra hanteringen. Varje länsstyrelse bör samla riktlinjer och policyuttalanden för företagsstöd i ett dokument. Detta policydokument bör utvecklas och preciseras i syfte att dirigera stödet till de företag som kan ge upphov till långsiktig tillväxt och sysselsättningsökning i länet. Länsstyrelserna skall följa upp det faktiska utfallet av stödet och jämföra detta med utfärdade riktlinjer och policies samt analysera orsakerna till eventuella avvikelser. Dessutom föreslås att ett erfarenhetsutbyte sker mellan länsstyrelserna med avseende på olika organisatoriska aspekter av handläggningen av företagsstöd. Prövningen av de villkor som gäller för att få stöd skall dokumenteras i akten. Det skall också finnas en beslutsmotivering i varje ärende. Regelverket avseende hanteringen av konkurrensfrågor i stödgivningen skall förtydligas och länsstyrelserna bör pröva om investeringen kan komma till stånd även utan statligt stöd. Länsstyrelserna skall inte regelmässigt ge företagen igångsättningsställstånd innan ansökan beviljas. Slutligen föreslås att regeringen förtydligar verksamhetsmålet i regleringsbrevet om att länsstyrelserna ”ska utveckla uppföljningen och utvärderingen av sin regionalpolitiska verksamhet” och att länsstyrelserna tydligare redovisar måluppfyllelsen av verksamhetsmålen som rör stödgivningen.

Regeringen bedömde i propositionen *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet* (prop. 2001/02:4) att de regionalpolitiska företagsstöden bör finnas kvar tills vidare. Inriktningen och beslutsformer skall ses över och utvecklas på flera sätt. Dessutom avser regeringen att ge Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) i uppdrag att, i samråd med Institutet för arbetsmarknadspolitiska utvärderingar (IFAU) utvärdera sysselsättningsbidraget. Regeringen avser även att i beslutande myndigheters regleringsbrev understryka vikten av att i högre grad differentiera bidragsnivåerna och att utarbeta riktlinjer för stödgivningen. Även andra förändringar kan aktualiseras parallellt med utvärderingen.

Varför blev det dyrare? Kostnadsutvecklingen för offentliga försvarare, målsägandebiträde och offentligt biträde (RRV 2001:30)

RRV har på regeringens uppdrag granskat utgiftsutvecklingen för offentliga försvarare, offentliga biträden och målsägandebiträden under perioden 1994/95 – 2000. RRV konstaterar att de totala kostnaderna har ökat för såväl offentliga försvarare som för målsägandebiträden och offentliga biträden. Även de genomsnittliga kostnaderna har ökat. En del av denna kostnadsökning beror på att fler biträden har förordnats, en annan del beror på att den genomsnittligt debiterbara tiden har ökat samt att timkostnaden har ökat.

RRV anser att det bör undersökas vilka faktorer som påverkar den offentlige förvararens arbetsbelastning, t.ex. om olika brottstyper har olika "normal" förberedelsetid. RRV menar vidare att statistik och uppföljning av utgiftsutvecklingen är nödvändigt för att kunna beräkna den framtida kostnadsutvecklingen. Statistiken och uppföljningen kan förbättras bl.a. genom att man sparar uppgifter om antalet förordnanden under en längre period.

RRV redovisar även några förslag till åtgärder för att minska kostnaderna för rättsbiträden. Bland annat föreslås att reglerna för kostnadsräkningar bör förbättras när det gäller redovisning av nedlagd tid. Ett annat förslag är att domstolar som beslutar om kostnadsersättning bör ha ett direkt budgetansvar, för att på så sätt höja kostnadsmedvetenheten inom domstolsväsendet. Vidare föreslås att Domstolsverket bör ges i uppdrag att utreda storleken på de totala kostnaderna av att advokater förordnas

utanför domkretsen eller domkretsens närhet. En sådan utredning bör ligga till grund för att överväga om ersättningsreglerna bör ändras. Ytterligare ett förslag är att införa en ersättningstaxa för målsägandebiträden. RRV pekar slutligen på möjligheten att minska kostnaderna genom att upphandla rättsbiträden genom ramavtal.

Förslaget om införande av en taxa för ersättning till målsägandebiträden har genomförts genom beslut av Domstolsverket. Taxan började gälla den 1 mars 2002. Övriga förslag i rapporten bereds inom regeringskansliet.

10.2 Revisionsberättelser med invändning

RRV skall – enligt sin instruktion – i enlighet med god revisionssed granska myndigheternas årsredovisning och underliggande redovisning i syfte att bedöma om redovisningen är tillförlitlig och räkenskaperna rättvisande samt granska om ledningens förvaltning följer tillämpliga föreskrifter och särskilda regeringsbeslut. I de fall RRV i sin granskning uppmärksammat väsentliga avsteg från föreskrifter och regeringsbeslut anges detta som en invändning i revisionsberättelsen. En revisionsberättelse enligt standardutformning innebär således att RRV inte funnit några väsentliga avsteg från tillämpliga föreskrifter och särskilda regeringsbeslut.

Nedan lämnas en redovisning av de tio myndigheter (4 procent av de avlämnade revisionsberättelserna) som erhållit revisionsberättelse med invändning avseende räkenskapsåret 2001 och en översiktlig genomgång av skälen för invändningarna. Varje invändning har sin grund i någon form av väsentlig överträdelse av föreskrifter eller regeringsbeslut. Överträdelsen påverkar informationen i myndighetens årsredovisning i större eller mindre utsträckning. Invändningarna kan indelas i tre kategorier: överträdelse av befogenhet, ej följt god redovisningssed respektive bristande kontroll och styrning.

Regeringen ser särskilt allvarligt på anslagsöverskridanden. Åtgärder måste vidtas så att myndigheternas interna styrning och kontroll sker på ett tillfredsställande sätt. En närmare redogörelse för vilka bedömningar regeringen

har gjort samt vilka åtgärder som regeringen har eller avser att vidta i de enskilda fallen kommer att lämnas i budgetpropositionen för 2003 under respektive utgiftsområde.

RRV har ännu inte lämnat revisionsberättelser till regeringen avseende Statens Folkhälsoinstitut, Idrottshögskolan samt Högskoleverket.

Bristande styrning och kontroll

Rikstrafiken: RRV anser att det föreligger väsentliga brister i tillämpningen av lag (1992:1528) om offentlig upphandling. RRV avlämnade den 1 februari 2002 en revisionsrapport till Rikstrafiken avseende granskning av upphandling.

Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS): Utgående överföringsbelopp på anslag 38:03 Myndigheten för analyser, omvärldsbevakning och utvärderingar är 1,9 miljoner kronor för lågt på grund av en felbokföring.

Datainspektionen: I resultatredovisningen lämnas inte redovisning av kostnader och intäkter i enlighet med kraven i 3 kap. 2 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, dvs. enligt den indelning för återrapportering av verksamheten som regeringen beslutat.

Verket för innovationssystem (Vinnova): I resultatredovisningen lämnas inte redovisning av kostnader och intäkter i enlighet med kraven i 3 kap. 2 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Livsmedelsverket: Ramanslaget 43:12 *Statens livsmedelsverk*, har som framgår av årsredovisningen, utnyttjats över beviljad anslagskredit med ca 2 miljoner kronor.

Statens musiksamlingar: I strid med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag 2 kap. 8 § hade vid revisionsberättelsens avlämnande samtliga ledamöter inte undertecknat årsredovisningen.

Specialpedagogiska institutet (SIT): Den interna styrningen och kontrollen inom SIT har inte fungerat på ett tillfredställande sätt sedan myndigheten bildades den 1 juli 2001. Bristerna har fått till följd att anslagsredovisningen inte är upprättad enligt regeringens beslut samt att myndigheten inte har upprättat en kvalitets-säkrad finansieringsanalys.

Anslaget 16:25:7 *Specialskolemyndigheten och resurscenter*, anslagspost 7 Fördelas efter beslut av regeringen, redovisas med för lågt disponibelt belopp och därmed för lågt utgående överföringsbelopp om 16,7 miljoner kronor. Vidare redovisas de totalt disponibla beloppen och utgifterna på anslaget 16:25:7, anslagspost 1-4 (avseende de tidigare resurscentren) med för höga belopp (5 miljoner kronor), medan redovisning av 16:25:7, anslagspost 9 Resurscenterverksamhet med motsvarande belopp istället saknas.

Ej följt god redovisningssed

Kammarkollegiet: Kammarkollegiet har i årsredovisningen redovisat en ersättningsreserv med 170 miljoner kronor avseende beräknade kvarstående kostnader i anmälda men inte slutreglerade skador. Kammarkollegiet har inte styrkt värdet av ersättningsreserven.

Fortifikationsverket: Fortifikationsverket har i årsredovisningen (sidan 20) redovisat att det besparingskrav som enligt regleringsbrev ålagts myndigheten har uppnåtts. Uppgiften baseras på bristande underlag och är felaktig. Besparingsmålet har inte uppnåtts.

Överträdelse av befogenheter

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (FORMAS): Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande har för anslaget 23:26:1 Forskning och kollektiv forskning, överskridit den av regeringen beslutade bemyndiganderamen med 153,8 miljoner kronor.

11

Revision av EU-medel
avseende budgetåret
2000

11 Revision av EU-medel avseende budgetåret 2000

Revisionsrätten svarar för den externa revisionen inom EU och presenterar i början av november varje år en årsrapport där man redovisar sina iakttagelser från granskningen av hur EU-budgeten genomförs. I årsrapporten lämnas också den s.k. revisionsförklaringen om huruvida redovisningen varit rättvisande och om de underliggande transaktionerna har varit lagliga och korrekta.

Årsrapportens innehåll är koncentrerad till iakttagelser rörande finansiell förvaltning och kontroll inom de olika sektorer som finansieras av EU-budgeten. I revisionsrättens särskilda rapporter redovisas främst granskningar rörande effektivitet och måluppfyllelse gällande användningen av EU-medel.

Revisionsrättens årsrapport och särskilda rapporter utgör underlaget för rådets rekommendation till Europaparlamentet om beviljande av ansvarsfrihet för kommissionen beträffande genomförandet av budgeten (artikel 276 i fördraget). Europaparlamentet är den institution som beslutar om ansvarsfrihet. Parlamentet kan, till skillnad mot rådet, inför sitt beslut om ansvarsfrihet också beakta annat underlag än det revisionsrätten har tagit upp i sina rapporter.

Rådets sakberedning av revisionsrättens årsrapport inklusive revisionsförklaring och särskilda rapporter sker i rådets budgetkommitté och följs av beslut av Ekonomi- och finansministerrådet (Ekofin-rådet) om huruvida ansvarsfrihet bör beviljas.

Regeringen redovisar här de viktigaste iakttagelserna i revisionsrättens årsrapport som ligger till grund för rådets rekommendation till Europaparlamentet om att ansvarsfrihet för

kommissionen för budgetåret 2000 beviljas. Redovisningen har tidigare ingått i budgetpropositionen alternativt i den ekonomiska vårpropositionen men redovisas från och med i år i årsredovisningen för staten.

11.1 Utgångspunkter för Sveriges agerande rörande revisionsrättens iakttagelser

Sverige har alltid prioriterat frågan om en effektiv och korrekt användning av gemenskapsmedel i EU-samarbetet. Revisionsrätten fyller en viktig roll genom att i sina rapporter klargöra de brister som uppdagats och rekommendationer om åtgärder som kommissionen och medlemsstaterna bör vidta för att undanröja bristerna. Det är viktigt att de brister revisionsrätten finner vid sina granskningar på plats åtgärdas av medlemsstaterna då ca 85 procent av EU:s medel administreras på nationell nivå.

11.2 Iakttagelser i rapporten för 2000 presenterade under 2001 samt svenskt agerande i rådet

Revisionsrättens årsrapport för 2000 publicerades i Europeiska gemenskapernas officiella tidning 2001/CH/01.

I årsrapporten konstateras bland annat att vissa framsteg gjorts inom jordbruksområdet, där det reformerade systemet för avslutande av

räkenskaper har bidragit till förbättrad förvaltning av EU-medel. När det gäller strukturåtgärder har gemenskapsinitiativet Urban gjort det möjligt för lokala myndigheter att få tillgång till EU-medel. Arbetet som utförts av byrån för återuppbyggnad av Kosovo har varit både effektivt och ekonomiskt. Samarbetet inom gemenskapsprogrammet Tacis skulle kunna få en viktig roll vid behandling av frågor som berör den nya östgränsen efter det att nya medlemmar ansluts till EU.

Det kvarstår dock fortfarande svagheter i medlemsstaternas kontroller avseende program som förvaltas gemensamt av kommissionen och medlemsstaterna. Det är av stor betydelse att kontrollförfarandena i medlemsstaterna förbättras för att säkerställa att EU-medlen utnyttjas korrekt. Vidare konstateras att ytterligare förenkling och harmonisering av bestämmelserna är nödvändiga. Trots förenklningar på vissa områden har förordningarnas komplexitet lett till olämpliga och inkonsekventa åtgärder inom de operativa programmen.

Ännu en gång påpekar revisionsrätten i sin revisionsförklaring att man, vid kontroll av de huvudsakliga förvaltnings- och kontrollsystemen som rör jordbruk och strukturåtgärder, funnit brister i de kontrollförfaranden som skall säkerställa transaktionernas laglighet och korrekthet. Vidare visade granskningen av driftutgifter en oacceptabel förekomst av fel som påverkade betalningarnas belopp eller de underliggande transaktionernas riktighet eller stödberättigande.

I det följande redogörs för rättens iakttagelser som har anknytning till svenska förhållanden.

Egna medel (EU-budgetens inkomster)

Revisionsrätten konstaterar att de totala inkomsterna översteg de totala utgifterna med ca 11,6 miljarder euro för år 2000, och rekommenderar kommissionen att undersöka hur hänsyn bättre kan tas till underutnyttjande av bemyndigande och en oväntad inkomstutveckling främst inom ramen för en tilläggs- och ändringsbudget. Kommissionen svarade att man i framtiden kommer försöka ge en tydligare förklaring till orsakerna till överskottet i budgeten och pekade även på att man håller uppsikt över inkomstutvecklingen under hela budgetåret. Sverige anser att det är av vikt att stora överskott undviks då det bidrar till att hålla upp den svenska avgiften och därmed belastar statsbudgeten i onödan.

Revisionsrätten gjorde en djupgående granskning av antidumpingtullar och upptäckte, liksom för tidigare år, problem med förandet av de s.k. B-räkenskaperna i flera medlemsstater. I B-räkenskaperna bokförs utgifter där beloppet ännu inte fastställts. De smärre fel som framkom i granskningen har inte någon väsentlig inverkan på de importtullar som tas upp i inkomst- och utgiftsredovisningen, och inte heller på lagligheten och korrektheten i uppbörden av de belopp som tas upp i redovisningen.

Revisionsrättens granskning av antidumpingsåtgärder utfördes vid kommissionen och åtta medlemsstater däribland Sverige. Rätten fann väsentliga skillnader mellan de belopp som medlemsstaterna rapporterat i olika rapporter som avser samma tidsperioder. Vidare uppdagades problem med retroaktiv tillämpning av antidumpingtullar. I Sverige konstaterade revisionsrätten att tullar på ca 100 000 euro inte blev uppburna på grund av missförstånd i fråga om ansvarsfördelningen mellan centrala och regionala kontor. Sverige har till följd av revisionsrättens granskning klargjort ansvarsfördelningen mellan Tullverkets huvudkontor och de regionala myndigheterna när det gäller retroaktiv debitering. Genom denna åtgärd bör problemet inte uppstå igen.

Revisionsrätten kan, med hänsyn till granskningens begränsade omfattning, med rimlig säkerhet konstatera att de egna medlen från moms och BNI har bedömts och uppburits på ett korrekt sätt. Rätten fann dock att förfarandena för att säkerställa datauppgifternas integritet under redovisningsprocessen inte överensstämmer med gällande praxis, utan kommissionen bör fortsätta att förbättra dess förfaranden för att regelbundet stämma av de olika uppgifterna. Revisionsrätten konstaterade vidare att det fortfarande fanns brister i det administrativa samarbetet mellan medlemsstaterna rörande momsen trots ett antal pågående åtgärder och program. Sverige instämmer i revisionsrättens bedömning vad gäller bristerna i samarbetet inom kommissionen och mot kommissionen. Sverige delar också kommissionens bedömning att det är medlemsstaterna som har det primära ansvaret för kontrollen av mervärdesskatt. De nuvarande gemenskapsrättsliga ramarna på momsområdet ger inte kommissionen befogenhet att utöva en samordnande roll.

När det gäller kontroll av BNI-statistik har revisionsrätten bl.a. granskat förvaltningskontrollen av två så kallade BNI-förbehåll avseende fyra medlemsstater, däribland Sverige. Revisionsrätten konstaterar att det redan finns sunda och flexibla ramar för förvaltning av kvalitetskontrollen av BNI på gemenskapsnivå, men i praktiken utnyttjar inte kommissionen dessa ramar systematiskt. Detta kan medföra en brist på insyn och öppenhet i kvalitetskontroll av processen och en försämrad bedömning av BNI-statistiken. De förbehåll som nämns i rapporten avser reservationer som kommissionen lägger när de tycker att något är fel, eller när det gäller komplicerade frågor som kommissionen tycker behöver utredas. Sverige är för närvarande det enda land som inte fått sina reservationer hävda, och detta beror på att Sverige avvaktat dokumentationen av det nya statistiksystemet ENS95. Eftersom revisionsrätten inte har riktat någon kritik mot det svenska förfarandet har Sverige inte vidtagit någon korrigeringsåtgärd.

Jordbruk

Revisionsrätten konstaterar att genomförandet av jordbruksbudgeten för året 2000 har kännetecknats av en varierande kvalitet på budgetberäkningarna både vad gäller inkomster och utgifter, vilket resulterat i ett stort överskott. Kommissionen anser att det är naturligt då marginalerna för budgetgenomförandet var mycket snäva och utnyttjandet av de tillgängliga anslagen uppgick till 98,7 procent. Från svensk sida har det sällan förekommit några avvikelser mellan prognos och faktiskt utfall.

Vidare konstaterar revisionsrätten att granskningarna inte har visat på någon förbättring av den tidigare situationen vad gäller väsentliga fel. Väsentliga fel påverkar den utvalda transaktionens värde och generellt delar inte kommissionen revisionsrättens syn beträffande vissa typer av fel som betraktas som väsentliga. Kommissionen anser att när det rör sig om små belopp måste kostnadseffektiviteten vara ett bärande argument. Sverige stödjer kommissionens åsikt, men ser också en risk med för höga direktstöd och krångliga regelverk, vilket kan ge felaktigheter i stödansökningar samt orsaka oavsiktliga feltolkningar. Vidare anser Sverige att ett stort antal fel inte är acceptabelt, särskilt inte om de är förekommande år efter år. Det måste ske en noggrann definition av vad som menas med fel och utvärderingar av orsaken

till felen och om dessa kan anses ligga på förvaltningsnivå eller på stödnivå.

Sverige nämns i revisionsrättens redovisning av väsentliga fel i form av kritik mot Sveriges deklarationer av för stora odlingsarealer.

När revisionsrätten i maj 2001 besökte två gårdar i Sverige uppvisade granskningen en avvikelse för en av gårdarna på 0,53 hektar. Revisionsrätten mätte tre skift per gård enligt en av rätten tillämpad metod. Sverige anser att det inte går att dra några generella slutsatser utifrån revisionsrättens kontroll eftersom det är summan av all ansökt spannmålsareal som skall jämföras med all anmäld spannmålsareal. Revisionsrätten grundar sina iakttagelser på ett urval av tre skift på två gårdar utan att hela spannmålsarealen mättes. Gården som uppmätte för stora odlingsarealer kommer att kontrolleras igen och några korrigeringsåtgärder föreligger därmed inte för Sveriges del.

Systematiska fel påverkar hela skalan av transaktioner av en viss typ som förvaltas av en mellanhand. Den huvudsakliga typen av systematiska fel gäller obehöriga avgifter som dragits på utbetalda stödbelopp. I rapporten kritiserar Sverige för uttag av avgift för framställandet av kartor.

För att kunna ansöka om stöd har jordbrukarna i Sverige varit tvungna att betala kostnaden för att framställa kartor. Denna praxis, som motsvarar ett avdrag på stödbeloppet, har enligt revisionsrätten gjort det möjligt för medlemsstaterna att återvinna ungefär 3,6 miljoner euro. Kommissionen håller med revisionsrätten och säger att beloppen kommer att justeras i samband med granskningen och godkännandet av räkenskaperna och man kommer också att genomföra lämpliga finansiella korrigeringar. Sverige anser inte att kartavgiften till någon del utgör ett otillåtet stöдавdrag och av central betydelse är att erläggande av kartavgiften inte var en förutsättning för prövning av ansökan. Sverige har från ingången av 2000 upphört med denna praxis men delar inte uppfattningen att kartavgifterna utgjorde otillåtna avdrag på stöd. Sverige accepterar inte någon finansiell korrigering och begärde hösten 2001 att ärendet skulle granskas av förlikningsorganet. Förlikningsorganet lämnade den 14 februari 2002 en rapport. I rapporten föreslås att kommissionen bör se över sitt ställningstagande, dessutom rekommenderas kommissionen att se över beräkningen av sanktionen.

Revisionsrätten konstaterar att omfattningen av formella fel, dvs. när avsteg från regler etc. gjorts vilket dock ej lett till budgetpåverkan, är hög, och att den största delen av felen förekommer vid den centrala eller lokala förvaltningen i medlemsstaterna. 1999 och 2000 granskades systemet för kontroll av jordbruksstödet i medlemsstaterna (IAKS-systemet) i sex medlemsstater (ej Sverige), och revisionsrätten hävdar att trots införandet av systemet den 1 januari 1997 uppvisade flera medlemsstater brister. I Sverige är IAKS-systemet fullt genomfört. Rätten anser att kommissionen bör förbättra kvaliteten på de uppgifter de får av medlemsstaterna och använda sig av dessa för att förbättra sin förvaltning av genomförandet av IAKS. Kommissionen delar inte revisionsrättens åsikt om att systemet är bristfälligt. Felen har normalt upptäckts av kommissionen och därför blivit föremål för standardiserade och exakta finansiella justeringar eller för rekommendationer för förbättring.

Strukturfonder

Revisionsrätten har inte kunnat konstatera minskad felnivå i utgiftsredogörelserna för de avslutade programperioderna. Kommissionens kontroller har minskat under 2000 och kommissionens uppföljning av iakttagelser från granskningarna är bristfällig. Budgettransaktioner under 2000 ger inte alla önskade garantier om laglighet och korrekthet. Kommissionen delar i flera fall inte revisionsrättens uppfattning vad gäller fel som begåtts och hävdar att kontrollerna minskade tillfälligt under 2000 på grund av interna reformer.

Revisionsrätten konstaterar att budgetprognoserna ännu en gång ligger långt ifrån det faktiska genomförandet och att informationsutbytet mellan kommissionen och medlemsstaterna är ineffektivt. Under 2000 godkändes inget program för gemenskapsinitiativ och kommissionen gjorde dåligt underbyggda överföringar av anslagsmedel från budgeten för år 2000 till år 2001. Revisionsrätten konstaterar att den låga genomförandegraden 2000 kommer att leda till att utnyttjandet av anslagen koncentreras till programperiodens slut, vilket även var fallet under föregående programperiod. Kommissionen instämmer i revisionsrättens iakttagelse men anser att beslutet om senareläggning av anslagen uppfyller villkoren i budgetförordningen. Sverige konstaterar att

senareläggning av åtagandeanslaget till slutet av perioden kommer att medföra väsentligt ökade betalningar i slutet av programperioden jämfört med vad som ursprungligen beräknats.

Vid Europeiska rådets möte i Berlin 1999 fastställdes fördelningen av strukturfondsmedel till mål 1, 2 och 3. Revisionsrätten konstaterar att varken den metod som användes eller motiveringar av gjorda justeringar har offentliggjorts bortsett från dem som fastställdes i Berlin. Sverige instämmer i revisionsrättens påpekande om att kommissionens kriterier bör offentliggöras och tillställas medlemsstaterna tillsammans med beräkningsunderlaget.

När det gäller tidsgränsen på fem månader för antagande av program, överskred kommissionen den för nästan alla program. För mål 1 antogs endast 49 av 101 operativa program och för mål 2 endast 8 av 96 operativa program inom gällande tidsgräns. För mål 3 godkändes de flesta föreslagna programmen inom angivna tidsramar. Sverige anser att det är angeläget att kommissionen har en handläggningstid som inte överskrider fem månader eftersom det riskerar att leda till förseningar i programgenomförandet.

Revisionsrätten tar också upp att övervakningskommittéerna fattade beslut om ändringar av finansieringsplanerna för ett flertal program 1999. Dessa måste inom 20 arbetsdagar bekräftas av kommissionen genom ett formellt beslut, men denna tidsfrist har aldrig respekterats vilket skapar osäkerhet i genomförandet om vilken finansieringsplan som gäller. Kommissionen beklagar förseningarna och framhåller att förfarandet är förenklat genom den nya förordningen där medlemsstaterna kan anpassa de kompletterande programbesluten själva. Sverige hoppas också att denna åtgärd löser problemet.

När det gäller betalningar påpekar revisionsrätten att de flesta fel avseende laglighet och korrekthet fortfarande återfinns på stöd-mottagnivå. De vanligaste felen är icke stödberättigande utgifter, att deklarerade stödberättigade utgifter är större än faktiska utgifter, att underlag och verifikationer saknas, att kostnader som inte avser de godkända projekten inkluderas, att ingen hänsyn tas till inkomster i projektet samt att ansökan om slutbetalning överskattas. Övriga typer av fel som förekommer lika ofta som tidigare är att kommissionen inte respekterar tidsfrister, de nationella myndigheterna inte gör tillräckliga

kontroller, deklarerade utgifter inte sparas, bestämmelser för offentlig upphandling inte följs, utgifter godkänns schablonmässigt och att finansiell fördelning av nationella program till regional nivå inte är tillförlitlig. Kommissionen delar inte revisionsrättens uppfattning helt, utan framhåller att de flesta felen beror på icke stödberättigande utgifter och på att förvaltningsmyndigheterna tillämpar regler på fel sätt. Sverige instämmer med revisionsrätten att det slutliga revisionsutlåtandet inför varje programs avslutande ökar säkerheten för att endast stödberättigande utgifter ingår i slutbetalningen.

Revisionsrätten granskade medlemsstaternas genomförande av kommissionens förordning 2064/97 om finansiell kontroll av åtgärder finansierade av strukturfonderna. Granskningen fokuserade genomförandet av regionalfonden i sex länder och kommissionen, och resulterade i konstaterandet att medlemsstaterna inte tillämpade förordningen korrekt. Kommissionen har inte gett tillräcklig vägledning i tid och har endast i liten utsträckning utvärderat medlemsstaternas genomförande av förordningen. Vidare har kommissionen angett motstridiga förklaringar till vilka projekt som skulle omfattas av de nya mer omfattande kontrollerna då bestämmelserna trädde i kraft mitt i programperioden, vilket skapat förvirring i medlemsstaterna. Revisionsrätten skriver att Sverige hade

tolkat minskningen av urvalets storlek som att det inte var nödvändigt att granska utgifter som uppstått före 1998, vilket, enligt rätten, inte är korrekt. Fondförvaltande myndigheter i Sverige gjorde en gemensam tolkning som innebar att kostnader som uppstått före 1998 inte behöver ingå i urvalskontrollerna. Till vissa delar ingick ändå kostnader för åren 1995–97 i dessa granskningar. Sverige kommer vid behov komplettera de granskningar som gjorts för utgifter som uppstått före 1998.

I rapporten framför revisionsrätten även att utgifter inkluderades i kontroller i Sverige trots att de inte hade uppstått vid tiden för kontroll. Sverige räknade enligt rätten felaktigt hela det godkända beloppet som kontrollerat och kontrollen begränsades i många fall till systemens funktion utan granskning av enskilda projekt.

Sverige har svarat att revisionsrätten grundar sina iakttagelser på granskning av NUTEK och regionalfonden, och poängterar att revisionsrättens iakttagelser inte överensstämmer med förfarandet som tillämpas av NUTEK och de övriga svenska fondförvaltande myndigheterna. De utgifter som har inkluderats i kontrollerat belopp avser endast rekvirerade belopp och är således endast utgifter, som vid rekvisitionstillfället godkänts som stödberättigade.

12

Utveckling av den ekonomiska styrningen i staten

12 Utveckling av den ekonomiska styrningen i staten

12.1 Ekonomisk styrning för effektivitet och transparens

I Årsredovisning för staten 2000 (Skr. 2000/01:101) lämnade regeringen en redovisning om utvecklingen av den ekonomiska styrningen i staten. I årsredovisningen lyftes riktlinjerna för utvecklingsarbetet fram samt det fortsatta arbetet med anledning av promemorian om Ekonomisk styrning för effektivitet och transparens (Ds 2000:63).

Promemorian Ekonomisk styrning för effektivitet och transparens överlämnades till finansministern i december 2000. Förslagen i den promemorian utgår från de riktlinjer för utvecklingsarbetet som riksdagen har godkänt (bet. 1999/2000:FiU13, rskr. 1999/2000:106). Promemorian har remissbehandlats under våren 2001.

Remissvaren visade att det fanns ett starkt stöd för inriktningen och huvuddelen av förslagen, men pekade också på ett antal områden där det krävdes ytterligare utredningsarbete. Det gällde bl.a. finansiering av infrastrukturinvesteringar, löpande utfallsinformation från myndigheterna och behovet av ett ändamålsenligt IT-stöd.

Remissvaren och synpunkter från riksdagen med flera har varit vägledande för det fortsatta arbetet.

Under 2001 har ett intensivt utredningsarbete bedrivits inom en rad områden. Som exempel kan nämnas: Vad innebär en övergång till en budget enligt bokföringsmässiga principer för transfereringar? Hur skall investeringar finansieras och redovisas? Hur påverkas myndigheternas inrapportering.

Parallellt har det skett en vidareutveckling av förslagen om anslagen, dess innebörd och konstruktion med tillhörande kontroll- och restriktionssystem. Ett webbaserat IT-stöd för budgeten har tagits i bruk inom Regeringskansliet. Detta system kommer utgöra en plattform för den fortsatta utvecklingen av IT-stödet för den ekonomiska styrningen.

Verksamhetsorienterad indelning av budgeten

Verksamhetsstrukturen kommer att utgöra ett viktigt komplement till indelningen av statsbudgeten i utgiftsområden och anslag. Framför allt för att på ett bättre sätt än i dag kunna koppla ihop mål, resultat och kostnader för relevanta verksamhetsområden.

Ett första steg mot en verksamhetsindelning togs i samband med budgetpropositionen för 2001 när regeringen presenterade en indelning av den statliga verksamheten i 47 politikområden. I den ekonomiska vårpropositionen 2001 gjordes vissa justeringar bl.a. med hänsyn till yttranden från riksdagen.

Målen för politikområdena har i princip varit stabila. Statsbudgeten fördelad på politikområden redovisas i tabell 4.27 i kapitel 4 Statsbudgetens utfall. Några politikområden har anslag inom flera utgiftsområden.

Politikområde	Anslag inom utgiftsområde:
Mediepolitik	U0 1, 17
Samepolitik	U0 1, 23
Storstadspolitik	U0 8, 16, 18
Ekonomisk familjepolitik	U0 12, 18
Utbildningspolitik	U0 15, 16, 17, 23
Forskningspolitik	U0 9, 16, 17, 20, 23, 24

För Mediepolitiken, Utbildningspolitiken och Forskningspolitiken gällde detta förhållande även innan statsbudgeten indelades i politikområden.

Till indelningen i politikområden följer en verksamhetsstruktur med verksamhetsområden och verksamhetsgrenar. Verksamhetsgrenarna återfinns på myndighetsnivå. Arbetet med verksamhetsstrukturen och med att utveckla mål och resultatmål på olika nivåer fortsätter.

12.2 Resultatskrivelser

Riksdagen har nyligen beslutat att regeringen, senast den 14 maj varje år, skall lämna resultatredovisningar i form av skrivelser (2000/01:KU23). Syftet med dessa så kallade resultatskrivelser är att förbättra förutsättningarna för att uppföljning och utvärdering skall bli en integrerad del av budgetprocessen.

Regeringen anser att resultatskrivelserna, som möjliggör fördjupad resultatredovisning, utgör ett bra komplement till nuvarande budgetdokument. Det är regeringens förhoppning att resultatskrivelserna på sikt tillsammans med resultatredovisningarna i budgetpropositionen leder till att riksdagen får ett förbättrat beslutsunderlag. Det är därför av stor betydelse att utvecklingen av resultatskrivelserna sker i dialog med riksdagen.

Detta år lyfter regeringen fram två områden; nationell utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi och kulturpolitikens mål om delaktighet.

Under våren kommer ett antal skrivelser att överlämnas till riksdagen som delvis bör kunna fylla den funktion som riksdagen eftersträvar att uppnå med resultatskrivelserna. Exempel på sådana skrivelser är Utvecklingen inom den kommunala sektorn Skr. 2001/02:102 och integrationspolitik för 2000-talet Skr. 2001/02:129. Dessa kan enligt regeringen ligga till grund för diskussion om utformning och omfattning av kommande skrivelser.

12.3 Fortsatta utvecklingsarbetet

I likhet med vad som angavs i Skr. 2000/01:101 gäller alltså att arbetet med att utveckla den ekonomiska styrningen i staten sker med målsättningen att huvuddelen skall vara genomförd i och med den budget som avser 2004.

Tidsplanen innebär att det budgetarbete som bedrivs under 2003 skall ske enligt de nya principerna. Under våren 2002 kommer de principiella förslagen att förankras och en departementspromemoria med förslag till ändringar i budgetlagen planeras till hösten 2002. En proposition med förslag till ändringar i budgetlagen avses föreläggas riksdagen under våren 2003.

De principiella förslagen ligger till grund för vidareutveckling och framtagandet av ett ändamålsenligt IT-stöd.